

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2003

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

III köide

14. vihik

koorbiits – kreen

ISBN 9985-79-056-1

koorbiits → korbiits

koord *kuurd* Räp, g *kooru* Trv Ran Kam keerd, keerukoht *lõng om`kuurdu`minnu, sõss piat kooru`vällä`võtme;`väege kuurd lõng* Trv; *vahel läits lang nigu katekõrra, kuurd läits`sisse* Ran **Vrd** kuurd

koord|alutse pl tüvedest rabatud (rukkiterad) *kuurdalutse rüä tulliva tüvede sehest`vällä, kui`tüvvi`vasta`penki`lüüdi; tuulalutse ja kuurdalutse`panti eräld, nüü jahvatedi sigadele ja obestele; kuurdalutse ~ kuurdalutse terä* Nõo

koordama *koordama* koorima *`lambad, jänesed`koordand,`koordavad puud ää puhas* Khk

koordu *kuurdu* Trv Ran Kam Ote keerd *lõng om`kuurdu`minnu, sõss piat kooru`vällä`võtme* Trv; *mes äste kirjrd [lõng] om, tuü tükib`kuurdu minemä* Ran **Vrd** kuurdu

***koorduma** *kuurduma* Kod Puh, -m(m)a V(kuu-)

1. koort moodustama *piim nakap`kuurduma* Puh

2. koorikuga kattuma, koorikutaoliselt kõvaks, jäigaks muutuma [mustad jalarätid, sukad] *är jo`kuurdunu* Räp; *saapa ar`kuurdunu`muaga`* Se **Vrd** kooretama

3. kestendama, koort või nahka maha ajama *puu`kuurdub ärä* Kod; *sipul`kuurduss häste; mul om paisõ jo`pa`emb, jo`nakass`kuurdumma, nii`nahka ajama; Kesvä`vai nisu`suhruti`uhmrõn`kirvõ`kuudaga vai kuriguga, nikagu ärä`kuurdu`* Har; *petäi`kuurduss, kuur`tulõ`maahha; küüidse`randõ`kuurdusõ`,`kilsto aase üless* Se **Vrd** kuuruma

4. kosuma, rammusaks minema *niüid nakasõ`eläjä`kuurduma* Plv

koore|alune 1. koore, väliskesta all olev (osa) *ära vettind koorealused* (koorimata) *palgid* Kir; *kartuli kuarealune on lilla* Kod

2. kooresegune (hapu)piim (pärast piima koorimist) *Kuorealune piim, senele`tehti`leiväpudid`sisse ja`suola* Lüg; *koorealune piim on ikka kõige param* Pöi; *koore alt kohe toleb nisonne mandisem vehe kollasem koore alone piim* Emm; *lapsed, tulge`võtke seda koorealust* Juu; *või ja kuarealune piim pudru`kastusess* Kod; *latse`tulke niid ääd koorealust`ot`sme* Krk; *koorealutsel piimäl om iki kooreihä* (koorekirmeke) *sehen* Ran; *egass põhjapiim nii ää ei ole, ku koorealune piim* Nõo; [karaskitegemisel] *Sõss mugu`segäsit jahu`säantse koorõ alutsõ piimä`sisse* Urv; *võta`no`servätä`sa`ka taad koorõalust`piimä* Har

koore|habe *Omal kooreabe alles ees* (nooruki habemest) Pöi **-hein** (taim) *maise niidu pääl kasvass kooreein, libeve lehe nagu ilage; kooreein, lehe maad ligi -- va`rs kasvass üless sinine äidsen otsan; koore ein`niite sehen, ku neid lehmäle andass, siss saa kuurt* Krk **-jaam** u piima vastuvõtupunkt *Nüid on see suur piima vädu`sõnna koore`jäama* Pöi; *vadakas, mis koore jaama piimast läbi`aetasse* Rid; *koore jäämast saavad võid* Pär; [talumehed] *Tegid pärast ühisuse`pääle koore jaama* Vil **-kala** puukoorel küpsetatud kala, mida soomlased tõid külakostiks ja kas *`päikese kääs vai kus sie oli`kuivadettu siis nie oli`kuorekalad* VNg; *nied`saaremed ku`neie kääst`silku`õstasid ja üväst`maksasid, siis näväd tõid`kuorenkala. nied kalad õlid`suitsedettu ja`lauditu`kuuse`kuore`piale, õlid`küpsedettu parajad tahedad süä* Lüg

koorekane dem < koor¹ *kel om hoolõkanõ, tuul om koorõkanõ* Se **Vrd** koorekene, kuorakane

koore|kann u väike kann kohvikoore jaoks *Sõid saksa`moodi, omiku oli kohve, pisike koorekann oli, sealt kallati siis tilk kohve`peale Põi; pernaisel meil um kül õks koorõ kañn ka?*, vanast no olõ õs Rõu **-kaste** Koorekaste oli `maius toit, `tehti vahest aru korral `tuhli `kõrva, apu koorele `pandi näpuga pireke `soola `sisse, liigutati segamine Põi; `piimä_i old `talve ju, sellepäräst sis `tehti sedä koorekastet [talveks varutud hapendatud koorest] Juu **-kastuss** koorekaste `värske kardule ja koorekastuss `olli kige paremb pühäbeommugu süük Hel

koorekene dem < koor¹

1. väliskest õige õhuke kooreke noore kana munal Trv; [kaera] terä `pieniü?, vahanõ, kuorõkõnõ ohukõnõ Lut

2. piimarasva kiht piimal kokku kokku kuarekene, `taevast tulgu, `kernu mengu (võitegemise laul) VJg; kel om hoolõkõnõ, tyyul om koorõkõnõ (kes tege, tu õks saa) Se Vrd koorekane

koore|kirn kaanega kõrge puunõu hrl koore hoidmiseks ja võitegemiseks *Koore kirn oli, selle sihes`lõõdi koort kogu. Kirnul oli koan peal ja koanel oli auk sihes, puu käis läbi, ketas oli`otsas, kettal olid augud sihes, sellega songiti õlalt`alla nii kaua kut [koor] kogu läks Põi; suur`kõrge koore kirn oli, üks ühüssa kümme`toopi läks koort`sesse küll Mih; kuare kirn õli kitsas ja pitk, all õli veike auk siden ja pulk eden. siält`lasti apu vett`väljä Kod; siis temast oli järele jäänd üks koore kern, üks saea toobine Plt; Koorekirnu piab sahvrest sissi lämnes tyyuma, mudu_i lää luskug õõrun kokku si kül m kuur Pst; kuur`panti koorekirnust anuma`sisse [võitegemisel] Nõo; koorõ kirn ol`korgõ, altpuult`veetkese`ahtap, vitsa? õks ol`liva_`pääle tettõvä? Röp **-käpp** hum koore kallal käija (nt kass, hiir või laps) sa nagu va koorekäpp, tahad igasse`kohta kätt toppida Juu **-kärn** koorekirn – San V Tyyul koorõkärnil ol`ala veerehn mulk sisehn ja_sääl puñn ijhn; koorõ kärn ol`kuusinõ, petäi lask pal`lo`vaiku Rõu; koorõkärn, koh kuurt hapatõdass Se **-lahutaja** vahend piimarasva eraldamiseks **a.** koorelahuti *Pia jagab nagu`kuarelahutaja Jõh; Sest o nüüd üle kuuekümne aasta tagase kui esimest koorelahutajad tulid Käi; Esi`algu`õstsivad üksikud talud koorelahutajad Trm; kui koorelahutajad tulid, siis oli rõõsk koor Lai;`õeldi, et koorelahutaja – perelahutaja (teenijad ei püsi talus, kus piima läbi aetakse) Plt; mõni koore lahutaja tirisep`väega kõvaste Puh **b.** piklik piima jahutusnõu (alt kraaniga) IisR **-lahutes** koorelahuti *piima ehk koore lahutes Juu **-lahutis** vahend piimarasva eraldamiseks **a.** koorelahuti – Kaa **b.** piklik piima jahutusnõu (alt kraaniga) Han **-lakk** = koorelott koorelakk lõvva alt lää rinna ala. vaadets, kellel sij lakk`äste suur ja paks om, sij om ää lehm Krk **-lakuja** koore`lakja esimese sõrme nimetus – Kam Vrd koorelapp **-lapp** koorelapp = koorelakuja – Kam **-latt** = koorelott kel paks koorelat`om lõvva all, sij om ää või lehm Krk **-leht** (taim) koorelehe om`val`kja, pikäliku, päält`al`lebe nagu villatse Krk **-liblekas** kollane liblikas koore liblekas, anna see lehma kätte, soab`easte kollast võid Juu **-lill** (taim) koorelilli kasvava mõtsan ja aenamide pääl kuhjapesäde asõmõn. koorelilli om pikembä ku võililli, ka serätse tupe sehen, aga na_i ole nii kahara ku võililli Nõo***

kooreline kooreli|ne JMd/kuo-/ Kod/kua-/ MMg Hls Puh, **-le|ne** Hää Plt KJn, `kuoreli|ne R, g **-se**

1. a väliskesta omav, koore või koorikuga kaetud `kuoreline leib VNg; kas sa põle `mõistnu `kuurida, puu üsna koorelene alles Hää; kakud kahekuareliised rhlv Kod; kuus om paksu kooreline Puh

2. a piimarasva sisaldav, koorene `ästi kooreline piim Hls Vrd koorõlik

3. s lahtine kartulipudrupirukas (ka selle täidis) – Kod MMg ku `leibä `tešti, siis `tešti kuareliss. kartuli pudro, nisojahu pihoga `sisse ja `rõõska `piimä, näpiga `suhkrut kua `juure. siis `aeti rükki leevä taenas laiali ja siis `pañti kesk kuarikod `putro, `tešti ümmärgune, serväd kergitite üles, kesspaik õli kuareline ja serväd kuarikoga; kuareliisi `añti `talguse aal Kod

koore|lott koorelot't lehma kaela all olev nahavolt, mille suuruse järgi olevat võimalik kindlaks määrata lehma piimaandi – Krk Vrd koore|lakk, -latt **-lõug** koorelõug mees, kel habet ei kasva – Sim **-lännik** puunõu koore hoidmiseks Kuur koorite piimäl pääl puuluitsaga? ja `pañte `saisma koorõlänikohe Ráp

koorem koor|em Tõs Aud TaPõ(-uu-) Plt KJn/-uu-/, `kuo- Jõe Sim Iis, `kua- VJg, `kuõr|õm Khn, g -ma; koorem g `koorma Vän Tor Tür SJn; n, g `kuurma T V(-uu-), -e Hls Krk; koorm S Lä PälO spor Ha Jä, Plt, kuorm R(kua-; n `kuorma Vai) spor KPõ, kuurm Hää Saa Kõp Vil Trv Hel, g -a, g koorma SaLä; `koorm|as g -a LäEd Tõs PJg; p koormast Tor; `kuum|er g -re Krk

1. koore a. veokiga veetav kraam; veokile korruga mahtuv kogus (ka mõõtühikuna) rei oli kolm, neli `kuorma, kuda `reie tuba suur oli. `moisas oli juba `kümme `kuorma rei suur; [80-vihuline rukk]kuhi `kutsuta `kuormast ka VNg; kui sitta `veidedä, siis kogaga `temmada `kuorma pääl maha Vai; talu `suline sai ka koorma `einu [palgaks] Ans; saime kuus koormad `einu Khk; nelja `koorma maa on säääl `tei_pul jõe Kär; `Koorma kulmu `pääle pannakse aga, kõis õle, siis teine kõis tõmmatakse `õmbert `koorma läbi, agade tüüd tõmmatakse selle `alla, siis kulnud äi varise ää Põi; mis sa väsiind obosele `koormad `peale paned LNg; tule `aita koorm `ümmer lükata Mär; Kõis oli lõõgel, sellepärast lagus koormas ää Han; viis `vihku `pandi `parmasse, kümme parmast läks kuhilasse, kaks kuhilast oli koorm, kaks `koormad sai parsile `pandud, see oli üks rehi siis Mih; Nabrada `tehti `koormasse, `tüikad väl'la `poole Kei; kahe obuse `kuormad, eks `sinna `pandud sada `vihku `piale JõeK; [sõnnikuveol] istub `koorma ots ja läheb. koorm kui kägu `persse all Pee; rõõguss tuleb kaks `keskmis `kuurmad; suab täis suur `kuurem, nõnna kuda obene jõus vedädä Kod; see on vana `rahva sõna, et `koorem `einu sööb lammas läbi uherdi augu Lai; `pernañ viivet põllege selle `vällä, mis peremijs `kuurmege `sissi tuu; katsik ärjä `kuurme olli periss `kuurme. sa süüt `täempe ütsik ärjä `kuurme puid ärä Krk; [heina] `müüdi `kuurma `viisi ja tuudide `viisi, kõik es jõvva `ostagi `kuurmat `ainu; rij `kuurma om suuremb kui `vankre `kuurma Ran; mulle `tuudi `kuurma rüä `põhku Puh; tij olna `väega alb, säääl ei saana `kuurmaga tulla Nõo; me pañnime kõvaste suure `kuurma `õlgi kuhale pääle Võn; üt's and kuhja otsast kätte, tõnõ tei `kuurmat. kui `kuurma valmiss, `kišti pääorrõga kinni, kõüdsega `ümbre, `suitsi ärä Kam; tuul ol' terhve `kuurma `kraami pääl, tuu lät's kohagina; inemise `tul'li konnust `kuurmõidega Har; veli vidi sada `kuurmat lauda sitta Rõu; [laadal] raamatit `müüdi iks `kuurmah Vas b. kandam taal (joobnul) on `õige koorm seljas, jalad keivad risteti Khk; pea ees, tagumik taga, nigu oleks terve koorm vedada Mus; [kui särk] siit `lõhki käristada naa, siis tuliänna `koorem kukkude maha Tõs;

nigu vanatoñt üless `endä tõmmanu, nõnda piilik `käännu `kijrdu `tolle `rasse `kuurma all Puh; jäl'e `kuurma om `säl'gä tõmmatu Nõo; alasi olõt taa suurõ `rõiva nigu `kuurma alh Har; ku_tuulisspää su_kottale jõud, siss `lõika_tuu väidsega_kurajala tsuvva rištkabla_läbi, siss tä piät `kuurma sullõ `jätmä Rõu c. suur kogus või hulk Võttad `kuorma puid `selga Lüg; `Terve kuarm õli `musti mehi õld `vankril Jõh; Tal on muresed `terve koorm Emm; Seda värki oo sii ju päris sandi obuse koorm, seda annab siit ää koristada Kaa; Ta `tul'li puult `pange `kartuli `tahtma, ma `ańdsin tal päris ühesil'maga obuse `kuurma (ohtrasti) Hää; `kuurmide `kaupa `veeti [hanesid] `turgu sügise märdipäevä `aigu Rõn; mis sa hobõsilõ viit `terve `kuurma `hainu ette Se

2. fig a. (rasedusest, tiinusest) kui siga `raske on ja `kannab oma `kuorma, sedä `üellässe `marjas Lüg; ah see oli va tühi koorm tal, ta sai sest `koormast `lahti (nurisünnitusest, abordist) Mar; tääl oo koorm `kül'gis, saand juba `koorma `kül'gi PJg; nüid pole muud kui virutavad `linna, maksab tuhande ää, suab `kuormast `lahti (abordist) Kad; jät'tis naise `kuarmaga järele, ise suri ää VJg; selle tüül es ole `otsa aru `kunnigil, ja oma `kuurme olli ka kanda Krk b. vaev, hool, mure; tüli teisele ta koormaks on, ise ta_p tee midagid Khk; Ta peaks sene `kuorma oma peeld ee `eitma Emm; mes sa nii suurt `koormad eese `peale võtad Mar; juodik mees on naisele `kuormaks Koe; igaiüks `kantku oma `koormad Plt; sij om ku `kuurme `süäme pääl Krk; om paarirahvass - - tõene kooleb ärä, jääp tõese `kuurma ka tõese `kanda Puh; tõnõkõrd ku sa olõt `pak'vile ja ku sa saat tõsõga kõnelda, siss `õkva nigu `kuurma saap `süäme pääl ärä Rõn; mu_süä om alasi nigu `kuurma alh, nii vaivalik om mu elu Har c. (mitmesuguseis väljendeis) Ega `kutsar `kuormaks ole; Kui oled `kuorma vedädä ottand, siis ärä nurise et on raske (kui oled mõne tööga seotud, ära nurise) Kuu; võta naine, regi taga, tulavad lapsed, koorm peel Khk; Mes taal viga minna, änd koormaks (vallalisest inimesest); Pisine mätas aeb suure koorma külti (tühiasi võib olla takistuseks) Emm; `Piške kibi aab suure `kuorma `ümmer ~ `raavi id Han; kuiss jumalat, nii küünäld, kuiss rukõ, nii `kuurmat; `kuurmaga_tuvvass, luidsaga mõõdõtass (sõõmisest) Rõu

Vt kuormanese

koore|mökk heledate mokakarvadega hobune kooremokal o - - moka karvad `valged, mokad teist `karva kut ta isi on Jaa

koorene koore|ne Sa Muh Mär Kse Tor Juu Plt M, kuo- JMd Koe Iis, kua- VJg, g -se; koore|ne g -tse Puh Nõo San; koorõ|nõ g -dsõ (-tsõ) V; `kuore|ne VNg Lüg (ls), `kua- Jõh (ls), g -se a < koor a. (piima)koorega koos kassi pale koorene Khk; Riisu see koorene piit' ää ja pese `puhtaks Põi; tõmmab koored sõrmed ~ näpud läbi suu ää Mär; kauss on kuarene VJg b. kooresegune, koort sisaldav kina koorene piim Khk; siss tuu koorene puder `olli `väegä ää Nõo; ma sei leeväge koorõst `piimä Krl; ma_tõi koorõtsõba piimä Rõu; `hapnast koorõst tet'ti `võidu, koorõnõ hapu piim um ka hää Plv

koore|nolija `kuorenoija ?esimese sõrme nimetus sõrmede loendamisel – VNg -narija euf jänes – Trv -park puukoortest leotis parkimisvedelikuna `kuore `parki tege kova naha VNg; `kuore park jääb `kõllane, `viljapark jääb `valge Lüg -pea kuare pea koorekarva valge pea – VJg -piim koorepiim vee või kaljaga lahjendatud koor piima aseainena – Tõs -putk koorekirm – S koore putk, alt lai, kordkorralt `ahtamaks, kaas peel Jäm; koore`putkus `oitasse koort sehes Khk; koore`putkus olli `sõuke suur mänd sies, sellega

löödi [koort võiks] Muh **-pööris** võitegemise mänd *kuvve aruga om koorepööriss, tollega tetäss võid Nõo -pütik* koorelähker *vanass õlema kuare pütikud tüd'rikule `selgä pandud ja kui `tal'tas `lyumi, `leigi või kokko Kod -pütt* puunõu koore hoidmiseks On vaadand koorepütti (öeld valge näoga priskest inimesest) Vän; [naine] *Vött koorepüt'i omale koe reite`vaele ja kukkund männaga taguma Amb -raud* tööriist palgi koorimiseks *Palgid kooridi koore rauuga Rei; koorõraud om sääränne õkv nigu tsak'iraud, niisama va's perän, tuuga `aetass puul kuyr` päält maha Har Vrd* kooriraud

koorestik *koorestik* (kohr) jää Lai **Vrd** korestik

koore|tahu *palgilt kirvega löödud kooreriba – Jäm Kaa Aja palgile kaks kooretahu peele Jäm*

***kooretama** *koorõta- Röp; kuoretamma* VN_g

1. võrguselisele (tohu)pullusid kinnitama *vanast `kuoredetti `vergod* VN_g

2. kõvaks, koorikutaoliseks muutuma *är jo `kuyrdumu, koorõtõduva?, kalõ? ja `mõskmada* [kaltsud, mustad räbalad] Röp **Vrd** koorduma

***kooretas** *koorik* [haaval] *lööb kooretese `piale, kui akkab paranema Ksi Vrd* kooretus

kooreti *kooreti g -ma kooreta kana tein kooretima muna Muh Vrd* kooreto

***kooreto** = kooreti *kana akkas munema kooretomad mune Phl*

kooretus *kooretus g -e Lai; in kooretusen Trv (lume)koorik külmetand nõnna et kõva kooretus lumel pial, kannab pial kohe Lai; Kooretusen ku vark (jääst) Trv Vrd* kooretas

koore|uss *männi koore alune tõuk Vana inimene oo kut va kooreuss – kevadisel ajal akab uiesti kippuma Kaa -vesi* hapukoore alla kogunev vedelik *koore vesi `lasti alt `vällä, kirmust, jäi paks kuyr `kirnu Krk -värv* puukoortega värvimisel saadud värv *Vanasti värviti puu koordega `villu ja `lõngu, koore värvid `öoti Pöi -õli* hapukoore keetmisel eralduv õli *`lehma `piima `kuorest `kiedeti eli - - sis `kuore eli `tehti ja `s senega `määriti kodu, et sai sest `kärnast vähemast VN_g; apu kuyr `pantse paäni `piäle. `eeste sulab, siis kyyb nagu rakud. kadub kõik ärä, jääb aga kuare-eli; talvel leid minu käed ja silmäd ülesi, uhatasid ülesi, `miärsin kuare-eligä; lehmä nisäd - - `lõhknesid, siis määriti kuare-eligä Kod; Alanaine `kiiten koore eli ja `määrin tidruku `sel'ga senigu `terves saanu Hls*

-kooi *Ls veeri-kooi*

kooribä *kooribe* kooripealne – Käi

koorigõnõ *koorigõ|nõ g -sõ* koorikukene *Miili ka õks and koorigõist, `kartohli `lipsu kah Har*

koorija *`kuorija* vahend kõrre- või söödikoormiseks *`Kuorija on nisike `veike sahk `õlmaga `tiisli `külles, iespul suurt `õlma ja `sahka; `Kuorija ~ ielkoorija IisR*

-koorija *Ls eelkoorija*

koorik *koori|k Pöi TaPõ Plt KJn Hel T V, kuo- VMr Sim Iis Lei, kua- VJg Iis Kod, g -ku (-gu V); `kuori|k g -ku R(`kua-; `kuori|ko g -go Vai); kuorik|as g -a Lüg/'k-/ Iis*

1. väliskest **a.** (putuka, vähi, viljatera jne) kest, koor *Vähi koorik on kõva kut kivi Pöi; nisul on koorik `umber, see läab ketest, kui `püüli teed Trm; kana onegi `eeste kõllase kuarikuga* (kanapoeg on alguses kollast värvi) *Kod; lehepõnni aluss-siiva om `pehme, `päälmise om kõva nigu kooriku Nõo; Sij nahatükk om täitsä koorikude kujunu Rõn; [kasuk] om kalõss kuiunu nigu koorik Har b.* leiva-, saiakoorik; *pirukaümbris miu `ambad ei süö `kuoriko Vai; teed piirakad nisu ehk rükki kuarikuga, kala piirakal õli õdra kuarik*

parem Kod; mes om talu`tütrigu elu, pallass luu ja palanu koorik, järä ärä ja joose jälle Ran; `löika koorik ärä, ega ma koorikut süvvä ei saa Nõo; Ku alumitse koorigu pääle kopudi, sõss ku_kumisi `vasta vai kobisi, sõss ol'l leib kütse Urv; leib lät's koorikuhe (küpsemisel läks leiva pealmine koorik lahti) Rõu || `korjajalõ saa koorik (liigselt valija ei saa head naist) Se | `Ennemb kodo `kuorikul ku `võõra või`leiväl (kodus on parem) Lüg; paremba? oma? koorigu?, ei kül`ä küd`süse? Lut

2. pealispind a. kõva jäätanud kiht (lumel); paatunud pind (mullal) kõva `kuorik ies, obosel paha uut tied `lõhkuda Lüg; `äästati nisu õrast, kui ta koorikus õli Trm; lumel om nii kõva koorik pääl et astu kui põrmandut `müüjä Hel; lumi om koorikun; om lume koorikude tõmmanu; vahel tuleb orast `äestädä, kui koorikude om tõmmanu Ran; maa olli koorikun Kam; iilä sattõ lõhi `vihma, no? om linalõ koorigu pääle tõmmanu?, kas lina saa üless tulla? vai ei Har b. koorik, kärn kus akkas ihu sügelemmä oh `oitku - - siis `ninda ma `kratsisin, ma õlin `kuorikul puha Lüg; [marraskil] põlve kärnän es ole, aga koorikun Puh; ku väedsega võit tolle koorikuveere `valla, siss näid et mädä kooriku all; tol latsel olluva `nõstme joba sälläst lännuva, serätse kooriku pääl joba Nõo || mustusega saastunud, kõvaks kuivanud; korpas nena sul `kuorikus VNg; täiän ja kuarikun õlid [lapsed] Kod; vekesed lapsed ajavad ila suust `väl'la, et lõua alt on jakid koorikus Lai; `Ündruk sai alt likõss, sõss tyy `kül'mi är_koorikuss Rõu c. pealmine tihe(nenud) nahkjas kiht kartulipudru `tõmmab kuariku `piäle Kod

Vrd koor¹, koorike, koorukene

koorik → koorike

koorikake koorikukene anna Ekule ka mõni koorikake Trv

koorikas → korikas

koorike koori|ke g -kse Tor Häa Saa KJn SJn Kõp Vil M(koori|k); p koorikest Aud

1. väliskest a. leiva-, saiakoorik leib piab ilus apu olema `terve kooriksega; ku leib kaua `ahju jäänu, on koorike kahes `kyyres; pane `kuivanu kooriksed kannusse ja pane `kijva vett pääl [joomaks] Häa; `Suuja `leibä `väl'lä ei `viidud, `pitsib ärä, koorike lähäb `lahti KJn; ei `saagi koorikest süvvä, ei ole `ambit Trv; mea ei saa kooriksest jagu, `löika miul sisukest; [leival] alumine koorik, `päälmine koorik Krk b. vorstinahk vorstil sikke ja paks sij koorike pääl Hls

2. pealispind a. kõva jäätanud kiht (lumel); paatunud pind (mullal) Eela `ol'li sula, täna kül`metas lumele koorikse `peale SJn; me lina loomak jäi koorikse ala - - olli suur vihm, siis tõmmass maa kooriksess; ku `siantte rasse vihmasadu om ollu, siis `äestets koorik ärä; kes käšk siut koorikse all olla, ku mea `kasvi suuress (õeld sellele, kes kurdab, et ta midagi ei tea) Krk b. koorik, korp Kui tuulest `lõhkend nahk või aavakooriksed on, määritasse poomeliga SJn; kärnä koorik Krk c. pealmine tihe(nenud) nahkjas kiht lehmä sitt võtab palava päävägä koorikse `piäle KJn

Vrd koorik

koorikukene dem < koorik anna sandile üks koorikukene Iis; mis ma `lõunõ`aigu õigõ süüä sai, üt's koorigukõnõ `leibä Har **Vrd** koorigõnõ, koorikake

koorikuline a < koorik kore `iatus oli koorikuline, ei old nii libe Lai

koorikune kooriku|ne Trv, g -se Puh, -nõ g -tsõ Plv

1. koorikuga kaetud [leivapätsi] otsakene oli koorikune Trv

2. kõvaks kuivanud, koorikutaoline *jalgrät't um`väega koorikunõ* Plv

koori|laudu kooripealne *oreli`juures, see oo koorilaudu* Khk **-laul** *Koorilaul on siis kena küll kui kõik kenasti kogu`laulvad* Pöi; *kirikus on kuari laulud* VJg; *niid laalavad kuari`laala`kõiki`kuydu* Kod **-laulja** *`kuori`lauljad`käisiväd`jõulu esimese pühä kerikus`laulamas* Lüg; *kis kooribel`laulmas keivad`kerkus, nee on koori`lauljad* Khk; *saali pääl omma`pühin koor`laulja`* Har

koorima *`koorima, (ma) koori(n) eP (-uo-, -ua-);`koorma* Han, *`koerma* Muh Mar Var, *`kuerma* Tõs Khn, *`kuyrima* Hää, *`kuyrma* Saa Hel TLä Rõn, *`kuyrma* KJn Kõp M(-e) spor T(-e San) V(-dõ Har), *`kuyrdma* San, (ma) *koori(n), (ma) kuarin* Kod, *kuõri* Khn; *`kuorima, (ma) kuorin* R(-ua-, -oa-; *`kuorimaie* Lüg); da-inf *`kuyrdi* Kod

1. väliskesta või kattekihti eemaldama **a.** *kesta, koort* vm eemaldama *kel pali`erni ja ubi, lasevad`kuored`veskil`vällä võttada,`veski kuorib`vällä* Lüg; *keedame täna`õhta koorit`tuhtlid* Muh; *mis sa koorid`leiba (võtad koore ära)* Rei; *lähme mättud`koerma (niitma)* Mar; *ta koorib`väl`les`lõmma* Mär; *õõnad kooritasse supis ja kuevatse jaoss* Vig; *palgid`tahtvad`koorida* Tõs; *Ää lask jänesi`õmbusi ää`kuõri, sio`õmbud`kindi* Khn; *metsas kooritse kašk või lepp ära, siss saab magust`mähke* Saa; *`kuorisin ja`kiskusin [ploomi]`rasva* JIn; *tohletand kvalikas on paha`kuorida* Kad; *`valge kuaritud vitsaga ei tõhi`lehmä lüädä, akab punass kusema; emä kuyrd (kooris) kvalikid* Kod; *mea`kuyrtse kardule ja kaali ärä puha* Krk; *kits koorip jo puu`puhtass,`ümbre`õõõri koorib ärä* Puh; *nuy kooritu lepä kuevava ärä; [ma] käse täl põrgand`kuyri, siss`võeti kõjo tohikut, kooriti nigu liht kõjo kül`lest* Nõo; *`kartuld`kuyren vael kõneli et* Rõn; *[kui kanapoeg] lask joba el`lü sääil koorõ sisen, siss nakass kana tidä`vällä`kuyrdma* San; *jänese`omma aian`kõik`uibu vällä`kuyrinu`* Har; *Ma`koorõ jo`pal`gi`är`* Rõu; *sõss koorõmi iks ilosahe ua`är`* Plv **Vrd** *koordama, kooritsema || kroovima niid kooritse oder ärä* Vil; *niid kooritevet kesvil sõkal päält ärä* Krk; *`veskin kooritass nisu ärä, jääp pal`lass ivä, tyy siss jahvatadass`püidliss;`enne ku nakatass`suurmit tegemä, kooritass kesvä ärä,`tat`rigu ka kooritass`veskin ärä* Nõo **b.** *nülgima leheme koorime [loomal] naha peelt* ee Khk; *See koorib kerbu naha ka maha (ihnsast)* Emm; *tagant tuleb`koerma akata [loomal] Var; jäi`karupidi`veški võlve vahele,`kooris pea naha maha* Juu; *üks obune`kooris teised`pal`jast. nii`võeti obustel`nahka maha* Lai **c.** *nahakillukesi või koorikut eraldama, nahka ajama; koorduma laguja mis`aigeks lähäb, koorib`nahka ning kiheleb* Pha; *Pais akkas alanema, valu kadus ää, siis`kooris naha kõik ää* Pöi; *`Eldene aeg! Munad äi koori, peekenahk jääb jo pääle* Rei; *nahk koorib, naha sees nihuke suur vega* Mar; *`rõuge`aigus koorib inimese ihu -- akkab paranema, siis inimese ihu akkab`koorima* Juu; *Mõned`arvavad, et vähjäd päräst`kuyrmist sinised on, aga sij põle`õige* Vil || *koorikut lahti lööma* Jää *tõuseb üles, koorib ennast [kui vesi alt kaob]* Hää; *Leib on ära koorinud* SIn

2. maakamarat purustama, koorimisküüdi tegema *Kesa koorida senepärast, et siis äi saa rohi liiald võimut vetta* Emm; *maad kooritasse sügisel, kui vili oo pealt ää`võetud* Mar; *pärast said põllud kooritud ära, põld änam ohakastki* Kul; *kõrre moad ja`sõõti ikke kooritakse* Juu; *`kuyrmise ader koorib maa ärä, päält õhukeselt* Pst; *ma`tahtsõ umma ristikhaina`kandsu uhukõsõst kündä`nigu`kuyri ennedä* Har; *leht`adral kooriraud kuyr`ijh* Plv

3. (hapu)piimalt koort eemaldama `kuoritud piim Lüg; Piim apendati pütis ää, pütid kooriti ää, koor `pandi kirnu `sisse Pöi; Enne kui lusikaga piima kooriti, sai paremad piima, sellel oli koorekimu koa veel sihes Han; ma koorin `piimä enimält ikke puu lusikaga Juu; piim läb paksuks pütis sis saab `koorida Pil; `pääle vanumise kooriti piim Hls; neli viis `päivä `lasti piimäl saesta, siss kooriti ärä, `sinnä es jää koore ihägi Ran; ku [piim] vällä hapasi, siss kooriti vällä Har

4. (rõivaid) üles või alla käärima; (mingit kehaosa) paljastama `Poisid `kuorige `ennast `lahti ja lavale IisR; `kooris `perse `paljaks Khk; püksiseared koori üles, kui sa vie `sisse lähed; su siiliku änd koorib, sa lähed varessesse vaderiks (öeld sellele, kelle seelikusaba kahekorra on) Muh; Külmägä piab tul'la kõrvad maha `kuõrma Khn; koorib käsivarred `pal'laks Juu; kuari `kät'sed üles, aka `leibä tegemä Kod; ta `tütruklat's om külh häbemädä, kää vett `müüdä, `rõiva? üless kooridu?, perse pal'lass Har; `käuise koori üless käe pääle Se; h a m b a i d k o o r i m a hambaid paljastama; naerma koer koorib `ambud, `näätse kui vihane ta on; mis sa `ambud koorid, mis sa nairad Khk; mokki koorima huuli prunditama, mossitama mis sa oma mokki kuarid seal VJg

5. murduma (murdlainest); murdma `seitsmes laine on murdlaine - - see koorib paadist üle; `lained olid nii `kanged, et `koorisid päris Var; tänä ette torm, kõik `lainõd valavad ja `kuõrvad; valju tormaga kui `lainõ otsad `valgõd – `lainõ otsad kuõrivad. `kuõrja laenõ Khn; meri päris koorib; iga õhessa [laine] takka tuleb `koorija laene Aud; Sij on `kuõrja laine, temal ari rul'lib iis Hää; tasane tuul ei kuori pal'lu `lainid; `kaldas kuorib maha (öeld, kui merel on kange torm) Ris

6. kurnama, vaevama, väsitama sie vedo `kuoris `ninda obose maha kõhe et Lüg; küll see `aegus oo ta nõnna ää `koorind, tal põle muud kui nahk ja kondid Mar; `aigus kuarib inimese ära VJg

7. fig a. ekspluateerima, oma huvides ära kasutama; tüssama, petma `tõine `kuorib `tõise `seljäst naha maha Lüg; ta saab ete egast poolt `koorida VII; eks see (mees) ikke üks valla koorija ole Mar; ta koorib teese `pal'laks kohe, võtab kõik teese varanduse ää Juu; `laškis `persse läbi `koorida Trm; kas ta (peremees) `vaesit inimesi vähä om `kuõrnu Nõo; ta om mu raha är? võttunu?, om mu `pal'lass `kuõrnu? Krl; täl oma hää? `tasku käe?, mõist `kuuri? karmanit `häste (taskuvargast) Se || sõber ikke `sõpra `perse `kuorib Lüg; sõber koorib sõbra kaatsad Khk; naaber koorib `naabri `nahka, sõpr koorib sõbra `nahka Mar; Sõber koorib sõbra `nahka ja `naaber `naabri persset Han; sõber koorib `naabri | naha Trv ~ `perse Puh; sõbõr sõbra püksi? kuõr Krl b. (peksust) kül miä siu `perse `kuorin Vai; Oot, oot sa kelm, kül ma su püksid koorin Võn; ma koori su `perse kuumass Krl; sa lasõt uma `perse üless `kuõre? (lapsel öeldult) Se c. (suguühtest) noorikõl perse jo är koorit, kosilanõ om man käünü Se

koorimis(e)- (kõrre)koorimisega seotud `Kuorimisatr on `kolme sahaga Lüg; koorimise `küüdi tehakse ratassahaga Juu; `kuõrmise ader koorib maa ärä, päält õhukselt Pst

koorimis|raud 1. tööriist palkide koorimiseks Nee läksid `metsa `palkisi `koorima, `kerved ja `koorimis rauad olid kää Pöi; `pal'kõ kooriti ravvaga kah, kutsuti raud ja `kuõrmise raud. ta `olli lağa, pütsik `pääle joodõtu, vaars taga, nii neli viis `jalga pik'k, `laiuss võis olla säedse vai `katsa `tolli Ran

2. vahend kõrre- või söödikoorimiseks *ijhpuul ol' kuyrmiseraud vai kooriraud, takahpuul ol' väit's* Vas

Vrd kooriraud

koorine g *kooritse* Plv; (liitsõnades) *-koorine* Ote, *-nõ* Kan Plv; *-kuorine* Kuu, *-kua-* Jõh koorest tehtud *ka'ra`poiskõsil ol'liva vanast lepä kooritse piibari?* Plv

koori|pealne (väliskohakäändes koos kaassõnaga) kiriku rõdu *Naistekooripeelne ning sakstekooripeelne olid päris tühjad;`kesmisest esikojast lihab trepp`sakste koori`peele* Jäm; *Kerkus altari ees oli sakste kooripeelne* Khk; *See on koori pealne, kus orel on Põi* **Vrd** koolipääline, koor², kooribä, koorilaudu **-pill** puhkpill *vanass õlid kuaripil'lid kua. sõrmilised õlid piäl* Kod **-püha** kellegi auks korraldatud pidulik palvetund koorilauludega – Kod Nõo TMr *vanast olli`palvemaja`tüt'rigede koori pühä ja`leski koori pühä ja, abielu kooripühä`olli. vallaliste sõsarde koori pühä`olli* Nõo

koori|raud 1. tööriist palkide koorimiseks – Hää Krk *kooriravvaga kooritas puid* Hää **Vrd** kooreraud

2. vahend kõrre- või söödikoorimiseks – Plv Vas *lehtadral kooriraud kuyr' ijh, käänd pahepoodi`turba* Plv

Vrd koorimis(e)raud

***kooritama** põetama *mijšs tõist nädälet nel'li koorit'* Se **Vrd** koorutama¹

kooritsema *kooritsema koorima maa ubina om kooritsemise?*; *mina kooridse ubinit* Lei

koori|veeri ääri-veeri *ta kõnelep kaode,`kuyuri-`vüiri`müüdü,`kullep, mes`keski`ütlep* Nõo

koorma|hobune veo-, tööhobune *koorma obu peab tugev olema* Khk; *kuyurmaobene, sõeda või vedä mes tahad* Kod **-kahe** koormapuu *Kuyurma kahe - - kellega kuyurm kõvasti kokku tõmmataks; Vil'la-, põhukuyurm või, muidu vidada ei saa, ikki`kuyurma kahega* Hää **-kaigas** = koormakali *Noagu va`koorma kaigas* (kõhnast pikast inimesest) Põi **-kali** hrl pl koormavedamisel vankri laienduseks pandavad aluspuud *koorma kalid - - [pannakse] eina, odra vädamise`aega rataste`peele. kaks`pitka, kaks lühigest* Jäm; *teine kali pisteti teise`karssa`võlla alt läbi, ne kutsuti ika`koorma kalid* Khk; *koorma kalid, mis eina`koorma ala pannasse* Mus **Vrd** koorma|kaigas, -puu

koormakane, koormakene dem < koorem *ma toon selle`piskse`koormakse ää* Kse; *sie pole täis`kuarem, sie on`kuarmake* VJg; *toda (sooheina) ka tetti, kui`aiga`olli, mõni`kuyurmake ärä, elajile ette`anda* Ran; *Ma`pallõ ütte`kuyurmakõist`põhku* Rõu; *väikäne`kuyurmakanõ, sääne hobõsõ`perse koru?* Se || (rasedusest) *tõmba`mõisa tüüüd ja oma`kuyurmek muidugi kanda* Krk

koorma|kull kõiesõlm koorma sidumisel *Püsta kerves vartpidi koormakulli aasast läbi, siis ep kau ää* Kaa **-kõis** kas *kuorma kõis on siin* Hlj; *mul oli tuliuus`kuorma kõis rie pial* VMr

koormaline *koormaline* Jäm; *kuyurmali|ne* Se, g *-se* Ran, *-dse, -tse* Rõu; *kuyurmale|ne* KJn, *kuyurmeli|n* Krk, g *-se* koormane *kahe koormaline labu* Jäm; *väik kuhjak,`kuyurmelin om* Krk; *nii katõ kolmõ`kuyurmalitse? unigu ol'li?* Rõu

koormama *koormama* spor S L, Juu Trm Pal Plt; *kuo-* Kuu Vai spor Ha Jä, Iis, *ku-* Jõh VJg; *kuyurmama* KJn Puh Plv, *-e* Hls Krk San, *-õ* Krl; *koormata* spor S L K(*kuo-*, *ku-*), Pal Hls; *koormada* VII Emm, *kuo-* Kuu Ris, *ku-* Jõh koormaks peale panema;

(ülesandeid) kanda võtma või saada `kuormab` tüügä Kuu; *Talumies`kuarmas obust`liiga Jõh;`koormad suure`söömisega`kõhtu Tor; mis sa ennast nii pailu`koormad, tee vähem Plt || fig vaevama, rõhuma se`kuorma ja`vaiva miu südänd Vai; see üsna`koormab mind, on mo südame pääl Emm; ää koorma ennast tühä murega Mar; eks oma süi`koormab tedä Juu;`aigus`kuormab mind Koe; mullõ ei tii? ta nii pallo, et ma uma süant naka`kuurmama Plv*

koorma|maa (mõõtühik) **a.** "heinamaa tükk, kust saab koormajao heinu" *Sääl paar`koormamaad on Jäm b.* "lumest paljas maa, kuhu saab koorma ümber lükata" *Koovit toob`koormamaa kiivit toob kimbumaa Jäm -meister koormategija Kui ea koorma meister õli, siis tehti ree peale viie suadu suurune koorem Trm*

koormane `koorma|ne spor Sa Lä, Mih Tõs Ris Juu Pai Plt, `kuo- Lüg JMd, `kyu- Hää Kod KJn, *koorma|ne Khk, g -se, g -tse Kse Mih koormasuurune; koorma mahutavusega kahe`kolme`kuormane kuhi Lüg; kolme koormane einama Khk;`terbe`koormatse kuhela`söötis ää Mih; kolme`koormane rehi,`pandi kolm`koormast üles Tõs;`koormast kuhjad`tehti, kus tüma maa oli Ris; enäm kui`kuurmane kuhi Kod Vrd koormaline*

koorma|ors koormapuu – Võn Kam Se `kuurmaors, *sääl siss om pääkabõl hobõsõ`perse man ratastõ küleh pandass orrõga kinni? Se*

koorma|puu 1. puu vilja- või heinakoorma kinnitamiseks `kuorma puu, `miska`kuorma`kinni`tõmbad;`enne õli vihu puu tämä nimi, nüüd õlen kuuld`kuorma puu Lüg; eena`koorem saab selpuuga või`koorma`puuga`kinni tõmmatud Aud; [viljavihkude] ladvad`pañdi vastakute, siis`pañdi`kuorma puu`piale, kõitega`kiñni. `kuorma puu teises otsas oli ammas -- kus kõis`kini oli Sim;`koormapuul on pulk õhe otsa sees ja teeses`otsas veeke nõks, kost kõis ära ei tule SJn Vrd koorma|kahe, -ors

2. hrl pl koormavedamisel vankri laiendamiseks pandavad kaks aluspuud (kaks rist- ja kaks põikpuud) *kas sa ilma`kuurma puielda mõistat`kuurmat säädä? Se Vrd koormakali*

koorma|riie koorma katterie *puldan ehk`koormariee see on üks jäme linane riie Hag -tegija`Kuõrmategijä võtab`kuõrma`otsõs põhu`vasta ning siäb paegalõ Khn; kui aena`kuurmat tetti, tõene`olli`kuurmategijä, tõene añd kätte Ran; Sõss vaot`kuurmatek`ij pooma`alla ja tõmmaßs timä ligi`kuurmat Rõu -võrk`kuurma ~ eenä võrk. piänikesed eenäd, siis tõmmati võrk`üumber, ei pudunud`einä maha Kod*

koormed pl koerased *Kanepid kisti kahel korral, esteks koormed ja pärast kanepid Kei Vrd koere*

koor|meister *koor`meister* kiriku organist, köster – Jäm

koormeti koormakaupa millal nüüd *εε kala saak olnd on, enne vädasid üsna koormeti Khk*

-koorne Ls ala-, era-, rästi-, sada|koorne

koorok → koorukene

koor|pael *koorpael, millega sedasi kaunistadi või`tehti Hag*

koort *koort g koordi, pl`koortid Vig; kuard g kuardi Iis; kuord g -i VNg Lüg(kuort g -i) koor (kirikus) a.* kooriruum, altariesine kõrgem osa *inimised (laurahvas)`lähväd`kuordi,`altari`aia`üumber; Õppetaja käib ies, orel`mängib ja`lauluga`viiasse`surne`kuorti`päälä;`Peigmes`sõisas paremmal, pruut pahemmal`kuorti ies Lüg; lavva rahvas*

on `kuardis Iis **Vrd** koortipealine **b.** kiriku rõdu `koortid oo naa inimesi täis, `köster ja orilad oo seäl ülebel. ülebel `koortis Vig

koorti|pealine altariesine kõrgem osa `Lauva`rahvas `kuorti`pialisel Lüg **Vrd** koort
koortsuma `koortsuma, (ma) koorsun krooksuma konn koorsub Mär

***koorukas** p koorukat Pil; ppl koorukasi VII koorukene ega minusugune söö koorokast Pil

koorukene kooruk|e g -se spor Sa, Muh spor L(-o- Mar), Ann Kad/kuo-/, -ese Mär Mih Tõs Kei Juu Amb SJn; kuoruke Ris/-o-/ HJn JMd Koe Kad, kua- VJg Iis; kuoruke Kuu Hlj Lüg, kooruke|ne Emm/-ge-/ Mih Trm Plt Pil/-ro-/, kuo- JMd Iis, g -se; koorok Nis, koruk|e g -se Kul Var Tõs; korok|õ g -sõ Khn

1. väliskest **a.** koor, kest [tõugu nukkumisel] kasub kooruke kord `ümber VII; Vähil oo kooruke pial Han **b.** leiva-, saiakoorik põlend kooruksega leib Khk; kui levad kavaks o `ahju jäen, siis kostutab koorukse pealt üles Muh; `päälimene ja alumene koorugene [leival] Emm; lõkke tuli `tehti [ahjusuhu] ette, ta `tõmmas siis `leibele koorukese `peale Mih; kue tä (leivataigen) väga pehme oo, siis tä korused jäävad `lahti ja vaob laias Tõs; `Leibe `piäle olid majamärgid koroksõssõ lõegatud Khn; Tä oli nii vaene et sai sai noores põlves kooruksid närida PJg; kui [leiva]koorok `lahti läks, siis `üeldi, peremes on perenaise `köhtu `katsund sel aeal ku perenaine on `leiba `sõtkund Nis; `tõmmab musta viiru `vasta kuorukest [leival], mis ei `kerki Kad; võta saia sisu seest, ära koorokest võta Pil || `Kassil kakku nadukane, `kual `kuorukest oleki (koer jääb ennem söömata) Kuu; param ikka kooruke kodu kui võileib `võörsil Khk; Kodukoorigene param kut võileib võörsil Emm **Vrd** koorukas, kuorukaine

2. pealispind **a.** kõva jäätanud kiht (lumel); õhuke jää; paatunud pind (mullal) Oder jähi koorukse `alla, pole õles tõusnd Põi; juba võttend [merele] koorokse `peale Mar; `piale `ränka `vihma jääb `maale kooruke `piale Mär; lumel on kuoroke peal Ris **b.** koorik (haaval) kärnad lõövad, kooruke lõöb `peele Kär

Vrd koorik, koorus¹

koorun koorun Trv Ran keerdus lõnga `kuurdu `kiskun, villa koorun Trv; lang om koorun, tuleb `valla `pästä Ran **Vrd** kuurun

koorune → koorus¹

-koorunõ Ls kanakoorunõ

koorup → korup

kooru|pea Koorupea euf uss – Rap

koorus¹ koorus g -se SaLä Rei(korus); kooru|ne g -se Khk

1. leiva-, saiakoorik; pirukaümbris kui leib jeeb kauaks `ahju, siis `vaibub ee, nõndakut tahk alumise kooruse peel; mis neist koorustest närid; [kalakakule] `pandi siis koorus, või tainast `peele ning kui kakk ee `vööti jah, siis se koorus leigeti - - kalade peelt ee; mis sa koorussi teed (jätad koorukesed söömata) Khk; lase vähe `olla, et koorus `ümber annab (pehmeks tõmbab); Pudista kanadele leiva koorusid Rei **Vrd** koorukene, kuurus

2. külmunud kiht (maapinnal) kui maa `külmand on, siis on koorus peel Khk **Vrd** koorukene

koorus² koorus g -e Kse Saa koorused on pikäd **Vrd** koerus²

koorusk, **-a** *koorusk* g *-i* Puh Nõo; *kooruska* Trm; pl *koruska*? Se meritint *kooruskad* on merekalad. *need on nagu suured tihidid; kevade on kooruskad* `kangest `marja täis Trm; *kevade* `tüüdi *kooruskit* - - *kooruskil* om serände tõistsugune ais Nõo; *tindi* `seeh *omma*? *koruska*? Se

koorus|kord *kooruskord* kõva jäätunud kiht lumel võtab *kooruskorra* lumele `peele kui *sula* `järke `külmab Mus

-kooruss Ls kanakooruss

koorustama¹ *koorustama* pilvitama ilm *koorustap*; *koorustap* `vihma Trv || Tema *koorustap* ("kardab tundmata inimest") Trv

koorustama² *koorustama* isakanepid kitkuma – Kse **Vrd** koerustama²

koorutama¹ *koorutam(m)a* Plv Vas Se kosutama, parandama; põetama *naa*? *koorutiva*? [hobuse] *är*? (söötsid rammu) Plv; *Sai vana sõa hobõsõ, naksi tõist koorutama, ar*? õks lõppi Vas; *timmä sai koorutada*?, *kavva* `aigo `haigõ ol! Se **Vrd** kooritama

koorutama² *koorutama* Mär Hää Kei Rap Juu Jür Pil(-ro-) Ran, *-eme* u M(-m), San(-õmõ); (sa) *koorutat* Mus; `kuorutama Lüg

1. lõnga koorutama *Koorutadi poolide päält* - - *kerade päält koorutadi ja koorutadi vahel nõnda ka, et üks kij viibsi üles ja viibsi puu päält koorutadi*; `Vüüditekid on ka labased, aga neil on jäme *koorutadud* vee Hää; *Kui koorutadi, siis aeti vokki teistpidi ringi Kei*; [lõng] *kui väga piinike on, siis koorutan kolme kortseks Juu*; [ohjad olid] *linased koorutud lõngast Pil*; *akka lõnga koorutem* ~ `iskme van Krk; *vokiga koorutedi* `langa, `paanti mitu `langa kokku Ran

2. pidevalt sama juttu kordama; lobisema *mis_s*a *koorutat*, *ajad keik segamini* Mus; *Koorutab, juttu kannab ja nõnda kah, ku kaksipidi räägib Hää*; *se koorutab edasi* `ühte `puhku seda juttu, *ei taha lõpetada juu*

Vrd koorutama¹

koorutama³ *koorutama* krousima – Var

koorõlik *koorõlik* (kooresegune) *piim* Plv **Vrd** kooreline

koos¹ *koos* S L spor K, Trm; *kyus* Hää Saa Ksi VIPõ; *kuos* RId spor KPõ, Iis; *kuoss* Kuu KuuK; *kuas* Lüg Jõh IisR VJg IisK

I. adv 1. rühmana ühes kohas (kokkukogunenud või -kogutult) a. (elusolendid) *Kus kaks kuoss, siel kolmas hammaste vahel Kuu*; `Käivad kahegeste *kuos* kui ikkes `ärjad IisR; `metsas `peeti kivi `ääres `pillerid, *koes noored koos keisid*; `lambad olid kärajas koos Khk; *rahvast oli ju koos üle saja, kui kaks pulma koos oli Krj*; *Kui ahju tuluke pandi, siis olime ahju ees kobaras koos kut* `lamba kari Põi; *nää üks tropp inimesi seesab seal koos Kul*; *seal oli paelu tüdrekusi ja poissa koos Aud*; *me käesime keik õhõs* `summas `karjas, *loomad olid koos HMd*; *neid old ulga koos või ulga lapsi Pee*; *vanast oli küla vainu, sääl käesivad küla karjad koos Äks* || *Valla täüskogo oli koos* (nõu pidamas) Khn; *müra, kära kõik kohad täis, kui talgused koos* (käimas) Tor b. kobaras; tihedalt koos (hunnikus, lademes, rõugus) *meil einäd on ju suuremb jago kuos Vai*; *partsane, keik sodi koos Khk*; *kui linad on ää kistud, põllu pääl, pannakse käraje(se), kümme pehu koos Pha*; *oea eese asjad koos, et nad eb lähe kaduma mette VII*; *Siis on odra küli paras, kui kolm üügest ninapidi koos on Põi*; `pähkliid `kasvavad `kihnos koos LNg; *pilved pankas koos Tõs*; *sie küla oli käras kuos KuuK*; `marju on pailu kuos, *on marjakobar*; *küll on ia õuna aasta*,

näe kägaras kuos kohe Sim; kui [söe] `liimusid ulga koos on, saab tuld `väl'ja puhuda Lai; niikui vili sai kokku ehk ei `olndki vili koos (koristatud) siis tul'li linakakkumene SJn c. (kaasasolu rõhutavalt) ühiselt, üheskoos nelikümend viis `aastad sai mehega kuos elätud Lüg; [ta] Tuleb `meie `juure, siis `lähmä `seltsis, et kuas paremb `menna Jõh; nad `akvad koos `kouplema Jäm; `ús lääb mehel suust `sisse ja tuleb `väl'la rögaga kuus Hää; sie mies oli, mõisa `suilene. me läksime emaga temaga kuos Ris; eks nihukesi õnnetusi `juhtu, eks seal ole koos mõlemad, elu ja surm; sa oled eä looma soand ja `ästi odavalt, nüid oled õnnega koos Juu; eks sa mine testega kuos VMr

2. tervikuna koos a. ühes tükis, tervena üks riist on, `lähväd varud pääld - - `lauvad ei `sõisa kuos enämb Lüg; Siis `jäigi `putru `niisikene rabe ja ei `sõisand kuas ja õli kole paha `süü Jõh; `maksa, `kopso, `süda, kaik kuos oli sisikõnda; tüüdenä tämä on kuos kaik. akka `kinni ottama, siis laguno Vai; tel'led on jo koos ja ajame `kanga koa ülesse Mar; jalakseid `oidis kuos iest pia puu asemel vanaste pia painand Kad b. üheks tervikuks liidetud või segunenud vaier on `rohkem säietest kuos kui tross Jõe; see oo osadest või tükkidest koos, mis `mitmest tükist on; painandi keri otsad [on] `aedega koos Khk; sel'groog oo lüidest koos PJg; ja koos vanger on jo kahest jaost koos Tor; suurem jägu olid rehed elumajaga kuos HJn; sie [kinga]määre oli kuos tõrvast, siis oli sia `rasva ehk obuserasv viel kõige parem, ja tõkat KuuK

3. (väga) lähedal a. lähestikku, vastamisi; vaheliti jaanibä `aegus on pääva otsad koos Ans; [sigadele] `tehti ranjid, nee olid ülalt koos Kär; [vanamees] Istub peele toa otsas, kääd koos Kaa; lääppjalal on kannad koos ja põiad väl'las Kei; pialt on õtsad kuas, `seutud `kinni viel IisK b. suhtluses, füüsilises kontaktis Meie egä päe ninäpidi koos Khn; Ninäpidi kuus - - sis on nõnda ääd, et ikki kuus räägivad ja on Hää; kui kaks ninäpidi koos, siis kolmas ammaste vahel Lai || (kaklemisest, riiust) [poisid] kahe `keste `olla `rindosille kuos Vai; Olid seal `jälle karupidi koos olnd, teine peksnd teist; Akkas `korda teise `sisse `käima ja käib, pärisest on sõnadega koos Põi; olid tu'ti pidi koos Mär; `jälle nad olid `karvupidi kuos, muudkui karvad `lendasid Sim

4. kokkutõmbunud või -surutud olekus sel'la nahk oo `rõmsus koos Tor; Nägu suu pääl on, olgu ta määnd või kask - - kõver kägaras kuus; koer magab kägaras kuus; Poomi `nipled - - nendega siud purju poomi `ümmer, ku puri päris kuus on; Mis ta kõik (riided) omal `ümmer ajanu, isi `ünnis kuus Hää; `luomadel on kül'm, näe kõik tesed kägaras kuos Sim; [plekist asi] rupikusse lähnd, siss on ta peris kokku lähnd, siss on kuus igält puult Vil

5. (millegagi) määrdunud või kaetud Kui kala `ruogid, siis on käed kidametega kuos Jõh; nina tatiga koos Ans; `õues paelu `parka, pargaga koos Tor; Sügisel külma ajaga `kartulevõtul, käed märja mullaga kuus Hää; `soapad olid mudaga koos Rap; saad pasases, oled pasaga ukane või kuus KJn

6. korras a. valmis, lõpetatud Meil on jo `heinämaa kuoss, ei enämb oleki `sinne menemist Kuu; siis `oldi jo kesä tüöd kuos Vai; võid `tehti kirmus - - männaga löid tükk `aega, oli koos Lai b. kokkulepitud, kindel Mul oli obuse kaup juba kuos IisR; Kaup koos! (kokkuleppe kinnitus) Kaa; olime kõik ilusti kaubalepingutega koos (mõisnikuga kokku

leppinud) Mär; *kui kaup koos, sis kosilane pakkus ruudile `viina PJg; kaup on koos ja maksetakse raha Juu*

7. *keel oo unisest peest segane veel, unega koos, äi tee `ühtid, mis tä räägib Khk; kui tuba soetsone on, ja üks koos (kinni, suletud) on, sis lööb `neoke sinine [ving] Juu*

II. prep ühes *Kuos `narriga [ei] ole `kerge elada IisR; aganad tulid koos `villa teradega `väl'la Jaa; isa koos emaga läks juba `tööle Tür; jõevaim kadund koos `jõega VMr*

Vrd koon⁴

koos² *koos S(koes Khk Pöi) Var Tõs, koos Rid Var Tõs PJg, g koosi; kuos g kuosi Ris, `kuosi Jõe Kuu Hlj; kues g kuõsi Khn*

1. (laeva) kurss; liikumissuund *vetame ühe koosi, vaada, et sa piad koosist `kinni Jäm; me sõidame selle koosi peal; koes oma teada `õige, meri viib lapiti Khk; `sõitasime `jälle `endist `koosi - - Ninase nuki `peele Mus; tuli jüst üsna `meite `koosis Emm; roolimees oiab [laeva] `koosis Käi; Mei `võtsime kursi vesigare `koosi Rei; [härg] sai vitsaga `pehta kui ta pole `koosis kein; `panni tule `koosi, tule `peale; ilm `olli ni `sompus, et pole näin laevale `koosi `anda Phl; üks [kivi] oo otse `loode all, seda `koosi Tõs; teese `vaoga tahakohe `tullõs näin raha siäl kuõsi piäl, kus ennemä sie kõlin oli; Riia kuõsist akkasid laevad nägümä Khn; tuleb õiget `kuosi `minna Ris || kaldamärk, mille järgi määratakse merel sõidusuund näd panavad maa koosid, ku mutid `laskvad `sisse Tõs; Kirikutoŕn ning `veske, kolõ iäd kuõsid `alla `minnä Khn*

2. fig siht, suund; viis, komme *ei sie oma `kuosild `hellida (ei lase oma arvamust kõigutada) Kuu; leheb oma jutuga tükkis koosist ee Khk; ta peaks ühna uie koosi `võtma oma elamisega Muh; oled sa asjaga `koosis? Emm; see laud (paadi küljelaud) lõegati ka oma koosi `järgi; vana koosiga (vanamoodi) tuleb ütelda nii Tõs; mõned sõnad `lähtväd `meitegä `kuõsi (kokku, ühte); `Sioksõ kuõsiga elätüd ei sua; sua_mte enäm koosi `järke (korralikult, nii nagu peab) Khn; kõik o vana kuosi peal (vanaviisi) Ris || Sio jutul põlõ mitte `kuõsi`paika; Aad nda lagun, et ei põlõ `kuõsi `paika ~ `kuõsi egä `paika (mõttetust jutust) Khn*

koos³ *koos Jäm Khk; kuos Vai millal, kunas kuos siä lähäd `linna; kuos saab viis kobeka, kuos kolm; `miule ei johu `miele, kuos sie `miule `ütlesid Vai; sest on `aega koos oli soe vesi, koos lapsed egapää sihes olid Jäm; piab minema [loomi] ajama, koos nendega muidu koju jõvab Khk **Vrd** kõõs **Vt** kooskid*

koos⁴ *koos I(kuus Kod) Krk Ran; koos Saa Lai Hel; kooss Äks Lai Krk TMr Võn Kam; koos San lehma meelitus- või kutsumishüüd koos, koos, kari kodu, koos, koos Saa; koos koos koos Muasik, tule `juuma Kod; koos koos `lehma Pal; kui `lehmi kutsuti, siis koosutati, vit'si vit'si, kooss kooss Lai; sõõrutemise man ütelti koosute koos, koos [lehma meelitamiseks]; ku karjatse poisi `kuõsive lehmä nuki `pääle, siss `ütlive: koos, koos. lehm lakk Krk; kooss kooss Maašu, juu kõtt täis Kam **Vrd** koss¹*

koos⁵ *koos g koosu kusi, uriin Lehmä tahave `koosu `saia, selleperäst na ninda siu jären kõnnive Krk*

koos⁶ *koos in koosun "kogu, hunnik" `lääme kikk üten koosun Hel*

koos⁷ *kuus g kooda, kooda, koone, koose kirve vars ärä sa sedä võtta, sij om `kirve kooda puu, ma taha sellest `kirve kuut tetä; kiil lüvväss `kirve koose ~ koone ~ kooda otsa `sissi; `kirve kooda survets `tange Krk **Vrd** kuuas*

koos⁸ kodus *Ohja kōove nōörid kōik said ise koos nōöritsetud Pōi*

koosa¹ *koosa* Kaa Jaa Pōi Emm spor L, HMd Kei JōeK Pee Trm Lai Plt Pil Hls Krk Nōo Urv/-s-/ Rōu Se; `kuosa Kuu Jōh(-ua-) IisR; pl *koosad* HMd

1. keretäis pekka *Nena on `lōhki, sie sai oma `kuasa jua kättä Jōh; Soole lihaks üks ea koosa `pekka korra `anda, ähk sa jätad sis oma ül`antose `järge* (öeld vallatule lapsele) Jaa; *tä sai mo käest igavese koosa Vig; [lehm] sai mõned koosad kätte ja kadus ää* [jalaga löömise komme] HMd; *koosa täie kätte saand, või `kitli täie JōeK; aga kui kahekeisi `kargavad ühele kallale, nigu uñt, siis annavad [sellele] koosa Lai; Karjast kojutulnud koerale andis sulane ea koosa Plt; Nigu üle väitse terä jäi ilma koosata ~ jäi koosast ilma Urv || Selle tööga sai täna seikse koosa* (suure vaeva), *et teist äi taha änam Kaa; `Massee-rija ann `puhkajal ia koosa, `massee-rin tugevaste; Ema annab `tütril sõnadega ühü koosa* (peapesu) Han **Vrd** *kooser*², *kooso*, *kost*⁵, *kuosaline*

2. suur hulk, kogus *No tien kohe nüid ühe hüä `kuosa neid kaikisugu `rumpstükki ja `pipstükki perele `valmis Kuu; Sellest koplíst saab üsna koosa einu käde; Küll niid sai seikse koosa vihma Kaa*

koosa² *koosa* suitsutare pajalaua pesa, kuhu pajalaud lahtitõmmatult läks päiväst *tougati laud koosa `sisse, sis jäi paja ette klaas, `üüse ol' laud paja iih, klaas koosa seeh Se Vrd* *kosok*

koos|asemad pl *kyusasemad* ühiselamu *mede `aegus käis üle saa lapse koolimajas, kyusasemad on `pääle mede korraldud Kōp*

koose `koose Jaa Pōi koju peremees *tuleb `varsti `koose Jaa Vrd* *kojuse*

koose → *koos*⁷, *koosen*

koosen *koosen* g -i Kam; g *koosõni* San Kan(-ss-) Urv Har; *koose* Kod

1. poevärv ja vastav värvitoon, košenill *Koose punane* Kod; *Koosõni verrev* (kollakaspunane) *oll väega näküss värv õkva nigu värške vere tsilk Urv; koosõni kõllanõ valsõmb ku pihukõllanõ; ma `pandsõ koosõni kõllatsid ka manu?* [sinistele ja mustadele villadele] Har **Vrd** *kosenilje, kossopunane*

2. (kartulisort) *koosen ol' tu viinaverrev, kate nimega Kam*

kooser¹ *kooser* Iis, -õr Plv Vas Se(-õr), `kuoser IisR, *koser* Jōh, g -i (-e Se); *koosõr* pl -e² Lut trump kaardimängus *Isalt `kuulin, üks [petis] `olla kaks `kuoseri tehend IisR; Mul on neli kooserit Iis; Käü² koosõr vällä Vas; kui turakil mäñgitäss [küsitakse] mis om koosõreh; pot't ja hark ja kruut' ja rišt, miä [neist] tulõ koosõrest Se; `määndse kaardi hiit `ussõ, `säändse² koosõre² saava² Lut || teat kaardimäng – Plv*

kooser² *kooser* Saa Pee Iis T, *koosõr* spor V(-r), *koser* Hää JMd Pee Trm, *kosor* Pil, *kosur* Aud SJn, g -i (-e Rāp); *kooser* g -re Kos, -eri MMg

1. keretäis pekka *talle `anti üks ea kosur kätte Aud; ma anni tälle kuradile üte ää kooseri, nii et ta unnass käen Kam; pini sai üte hää koosõri uma võhlitsemise ijst Kan; No sedä koosõrit and täl mäletä Rōu; sai sanna ~ koosõri ~ `pessä² Plv || Igavese koseri* (suurt vaeva) *saad, ennegu villa kätte saad [lambalt] Hää; `andis ia `koosre* (hoobi) *`mööda `kõrvu Kos; [ta] Ol' saanu_Minna käest koosõri* (sõimata) Rōu **Vrd** *koosa*¹, *koosõruss*¹

2. vihmahoog, -sagar tuli suur vihm, *sain ia koseri; ia koser tuli `vihma, tegi mua märjaks JMd; tul' üt's koosõr' `vihma Plv*

3. jõud, võhm kui obene on surmani tapetud, siis `üeldasse, et `võt'tis tal nüüd `kooseri maha MMg

kooser³ `koosér, -r Trv, koosõr Kan, -õr Rõu, g -i; `kuys|er g -ri Ote (inimene)
a. (kooner) Egass tuu `koosér ei anna midägi Trv; ta om üt's igävene koosõr ja `kraapja Kan; [ta] um `väega_koosõr vai kid'si - - `kraami roit kokko Rõu **b.** nuhkija, nuuskija – Ote

kooserdama kooserdama Kaa Rei Saa/-t/ JJn Iis Kod/kua-/ KJn Ran Nõo Ote Rõn Se, -eme Hel San, -teme Krk; koosõrdama Ran Võn V(-mma), -õmõ San; `kuoserdama Kuu Hlj Jõh käima, liikuma **a.** (sihitult) hulkuma, ringi käima; askeldama, sekeldama Midä sa siin `ringi `kuoserdad Kuu; Kis seda võib `täada, kus ta täna `jälle kooserdab Rei; mis sa ikki koosertad säääl kammert `müüda, kurda paigal ka väha; tema võis terve päeva koosertada oma `asjadega Saa; vana jala `nõudega kooserdab `ringi JJn; Mis sa kooserdad siin jälle jalus Iis; Mis kooserdad siin, mine `tüüsse KJn; Siin ta kooserts ennep, ei tää kus ta nüid om lannu Krk; jõõbak om serände vallatu vai `kärsmädä vai kooserdaja; `latsi keeleti, mes_te koosõrdade, ku_t'e rahu ei saesa Ran; mis sa koosõrdat nii pal'lu, ku sa magama ei `eitä Urv; taha_i minnä[?] pimmega koosõrdamma Röp **b.** otsides ringi liikuma, nuhkima, kolama Ohi `lõage tõmmatess obese pää üless, et ta kooserde ei saa Hel; üüse kooserd `aidu `müüda, `kanse emäle `üüse `aidu sehest ubinit; kaas käib sirgu `pessi kooserdaman Nõo; mõni om `säardene inemine käü ahnitsõn ja `koosõrdõn San; ma ei tiitä[?], mis tu `tütrik säääl `sahvrit piten `piässi koosõrdamma Kan; koosõrd `hindäle `hainu, puid, hako Rõu

koosi koosi Tor; `kuosi Jõh vanaema Mõnel oo vanaema memm, teesed aga üiavad koosise Tor Vrd koosu¹

koos|papa vanaisa mede koosipapal on kõhu piige kat'ti Hää Vrd koosupapa

koositama¹ koosidama, -t- Hi koosi andma **a.** laeva juhtima roolimees oiab `koosis, koosidab `laeva Käi; koosidab sihi järele [laeva] Phl **b.** õigesse suunda juhatama või juhtima Jähi võörud koosidama; Obusega kündas peab seda ühtepuhku koosidama, et see vagu käiks Emm; Ta koosidas mind seda teed minema Rei; vits `olle kee, sellega sai [härگا] vehe koositud Phl || fig jõua nii `hulka [lapsi] nüid koosita ja vaadata Phl

koositama² koositama lehma koos-hüüdega kutsuma koosidan lehmäd kodu Saa Vrd koosutama

kooska → koska

koos|kaar vastandkaar kooskaared ja üksikud kaared [heinaniitmisel] Khk

kooskid `kooskid Jäm Khk kunagi annab paigulist `aega – sedasi_p saa `kooskid töö `valmis Khk Vrd kooskil, kuoski, kõõski Vt koos³

kooskil = kooskid see `aasta on kõva tali, sihandust `külma pole `kooskil `olnd; pole `kooskil jalas keind, kihjad alletand ee Khk

koos|käima|koht kooskäimisekoht Kiige all `käidi `laupa pühabe `õhta koos, kiiguti, `laulti, `mäntki, tansiti, see oli noorde koos käima koht Põi

koosla koosla, kosla

1. puusaagimispukk kiä `ütless koosla vai puu jala[?] Se

2. purre Ma[?] käve kõgõ kosla pääle rõivit uhtma Se

kooso kooso keretäis peksa küll saand aga ea kooso; küll on annond täle ea kooso Mar Vrd koosa¹

koos|olek (teat organisatsiooni, seltsi jne liikmete) kokkutulek `Vapriku `saalis `pieti kuosoleku Lüg; läks ühisuse koosolegule Khk; seal oo pal'lo rahvast koos, seal oo jälle suur koosolek Mar; `tehti koosolek vallamajas Vig; koosolikutel jaaletakse Kos; kuusolek akab `piäle, ku `liikmed koon Kod; `Viitenä kirutaija ol'l `hinne puul suurt koosolõkut pidäniü? Rõu **Vrd** koonolek **-olemine** pidu, kokkutulek koes `loksperi pæel sa käisid? sedine suur koosolemine, tants ning Jäm

kooss → koos⁴

koos|seisus|tal ühes tükis maadega talu Kuos`seisustalul `põllud tua `ümbär, `karjamad, `einamad kõik ligi Lüg **Vrd** koossõisutalu

koosutama koosutama vasikat kooss-hüüdega kutsuma – TMr **Vrd** koosutama

koos|sõisu|tal = koosseisustalu Kuos`sõisutalu õli `niisike, kus talukoha ligidäl õli ka `einäma ja `karjama Lüg

koossõnil → kosenilje

koost¹ koost Jäm Khk Emm Rei Khn Trm Plt Nõo Rõu; kuust Hää KJn Nõo Har Se; kuost Lüg IisR Vai JMd Iis (tervikust) osadeks, tükkideks, laiali üks riist on, `lähväd varud pääl, laguneb kuost `laiali Lüg; au kubo läks kuost `lahti Vai; kiha (nõu) on koost ära lagund Jäm; võttas piima masina koost `lahti Khk; Suiks veeda kangasjalad koost e ja viida loudile Emm; `toover kuind koost ää Plt; tuu (metsatare) lahutedi kuust ärä; ku ütten unikun om ligeda `rõiva, siss ru'tuva ärä - - `puista kuust `vardaga ärä Nõo; Ku? ägel' suvõl pääväkäen är_ `kuivi, sõss visati t'ä sällüle `lumpi, muidu? olõss koost vallalõ tulnu? Rõu

koost² koost g koosta S Mar Kse Han Var; (mõnikord vokaal lühenenud) g kosta Kaa Põi Muh, pl kostad hv Jäm Mus (puu)lusikas ma ole küll `karjas kase tohust koostaga roni sõõnd; koost on suu luisk Khk; sügav koost; madal koost, ääred madalad Mus; teine pole teise kostaga `tohtind `süia; Kui koost maha kukkus, `ööti, et niid `viskas üks koosta `nurka (suri) Kaa; Supp nii paks, et koost seisab püsti sees Krj; pere `el'pis `koostadega ikke ühest `vuanest; Üsna väiksena oli laste töö koostad vaanad puhtaks pesta Pha; Koosti tehti kõvera puust siis jähi koosta vars kinasti kõveraks Emm; Koostad oolidi kõvast puust, kadagast ja Rei; vöi pesu koost `olle - - suurem kui supikoost Phl; `enni `üüti ikke lusikad koostaks Mar **Vrd** kuostas

koost³ koost Jaa Põi kodunt Koost `võeti einad kaerad obusele `seltsi Põi

koostakas koosta|kas Mar, -k Mar Vig, g -ka

1. koorik Käehavale tekkis koostak. Ei maksa näppida seda koostakat Mar; Kui põldpüü jääb pealt jäätunud lume alla vangi, siis jäi koostaka alla Vig

2. pl jää ja lume jäänused lume koostakad oo veel maas Mar; Üksikud sulanud jäätükid kevadel on koostakad Vig

koosta|keedus supp Üks kord pæevas anti perele ikka koosta keedust; Keiksugu suppisi sööda koostadega, senepärast üitigid suppisi koostakeeduseks Emm **-köverdi** = koostanuga koosta kõverdi, missega saab [puulusikas või -kulp] sihest õõneks kaabitud Jäm; Koostad `tehti seest `õõneks koostakõverdiga. See oli sesune kõvera teraga nuga Rei **-köverdus** = koostanuga koosta kõverdus ~ kõverdi, migege `koosti `õõneks `tehta Rei **-kö(ö)veldi** -kööveldi Põi Emm Phl; -köveldi Jäm Emm = koostanuga koosta kõveldi, puuvars taga Jäm; Kostad `tehti kadaka puust, `kervega raiuti `valmis, `noaga `tehti sileks,

pisike kõver raud oli, pea taga, üüti kosta kõöveldi, sellega tehti sihest õöneks Põi Vrd koostkõöveldi -nott vedelam jahukaste Koostanotti söödi koostaga; Emm tegi paargus katla põhjas koostanotti Kaa -nuga lusikanuga kõver koostanuga ollli meitel Phl Vrd koostakõverdi, -kõverdus, -kö(ö)veldi -puu puutükk koostade tegemiseks maast touseb mandripuu, mandripuust kasub koostapuu, koostapuust kasub suur mets = hernes Jäm; Koostapuuks veeti kase vei lepa tüütükk; Kadakatüü oo keige param koostapuu Kaa -täis lusikatäis ma pani kaks koosta täit apud piima supi peele Jäm; ma tõi koostatäve mett Kär; Kostaga pannakse tainas [panni] peale, kostatäis aavalt Põi; Võtsi koosta tääve pudru Han -varn lusikavarn Koosti kuivadeti koosta varnas Khk; Koostavarn oli köökis reni lisidel Emm

koost|kõöveldi = koostanuga koostkõöveldi rovast naa kut naaskli pee, inimene paneb rõnna vastu ja õonistab Emm Vrd koostakõöveldi

koostotama akkab eese ammod koostotama; irvitab eese ammod peal ja koostotab Mar

koostuma koostuma üles või lahti kerkima; üles sulama Ega sellest nisust head nahka saa, põld jõudis juba üles koostuda ja nüüd öökülmad kisuvad juured katki; jää koostond kõik ülesse, meri võtab talve, just kui tõuseb vee pealt; leia (leiva) koroksed koostovad kõik lahti; üks nõu oo, kas jahone või, pane vett sesse, öötasse, kõik need jahod koostond lahti vee seest Mar Vrd kostuma¹

koosu¹ koosu Sa Muh spor L(-o) KPõ(-o; kuosu, kua-); koosu Khk Vig Han Krl; kuosu, -o RId(-s- IisR)

1. vanaema; hv vanavanaema Sie aasta akkas kuosu pahemad kätt tudistama IisR; laps tahab koosu süle Khk; kui ühös peres peaks olema kaks [vanaema], siis üks üiti vana koosu, teine oli vana eit; ma ole krooso, mo ema jälle kooso Mar; lähme koosu juure, koosut vaatama Tõs; ennaste vanaemale ütlesid koosu Tor; laps kutsub kuasud süema VJg; kas koosu pand ainu lehmäle Krl Vrd koosi || hv ema – Mär

2. vana naine, vanaeit; vana inimene kuhu siä vana kuoso lähäd? Vai; koosu oo vana inime, kis änam ei jõua tööd teha Kir; Mõni noorem naine võib kua koosu moodi väl'la paista, kui tä oo kohmus riietega Han; seal need oo vanad koosud Tõs; Siokõ kooso sua_mtõ enäm üks elätüd Khn

Vrd koosumamma, kroosu

koosu² koosu Saa SJn; koosu VII Krk

1. hellitusnimi a. Istk hobune lihame varsti koosuga söitma VII b. koosu om aunimi, lehm om ike perisnimi Krk

2. vana loom ät't ütles vahest vana lamba kohta, vana koosu Saa; seake lehm, kes põhust änam easte jagu ei saa on koosu SJn

koosu³ hobuse kutsumishüüd koosu! koosu VII

koosuella kosja kui sa lähed koosu_ella, kutsu minu koosu_ella [laulis isamees peigmehele enne kosjaminekut] Ksi

koosuke¹ dem < koosu¹ kas koosuke (ema) kodu oo Mär

koosuke² dem < koosu² koosuke õigategess lehmä nõnda armulikult Krk

koosukene *koosu|ke(ne)* g -kse (leiva-, saia)kannikas `anti koosuke `värsket `leibä `võõrale kah kui tetti. tu koosuke `ol'li kas naglaline vai puul `nakla; ega koosukest es lõegata, päk'äga `murti; saia koosuke ja sepikul kah Ran

koosum `kuusum õõs `kuusum om kojõ `meiladse tüküse Lei

koosume `kuusume sõõrduma (piim nisasse) *koosute enne, pane* `kuusume Krk

koosu|mamma 1. vanaema; hv vanavanaema – spor Sa, Vig Kse Tõs VMr Kad Plt ning *koosumamma oli näind tua juurest [õnnetust lastega]* Khk; *koosu mamma ja, vana mamma ja oma mamma ja* Tõs; *aga koosumamma oli proual ammeks* Kod **Vrd** koosu¹

2. vana naine – Jäm **Vrd** koosu¹

koosu|papa vanaisa – Khk VMr Kad *koosupapal olid `jälle ne püi võrgud* Khk; *koosupapa oli `Paalenil `kutsar* Kad **Vrd** koosipapa

koosutama *koosutama* Ksi Lai Krk/-eme/ Kam, *koos-* VII Ksi Lai lehma või hobust kutsuma või meelitama *ta* (hobune) *annab `kergesti käde, kui vähä koosuta* VII; *kui `lehmi kutsuti, siis koosutati, vit'si vit'si, kooss kooss* Lai; *sõõrutemise man ütelti koosute koos, koos* Krk; *kooss-kooss Maašu - - nimität iks `nimme ja koosutat kah* Kam **Vrd** koositama², koosutama, kossutama¹

koosu|vanemad pl *kuasuvanemad* vanaema ja vanaisa – VJg

koosõruss¹ *koosõru|ss* g -sõ peapesu *Kül_sa_saat - - jäl_hää koosõrusõ, ku sa `asju nii vedelät* Urv **Vrd** kooser²

koosõruss² Ta om kui *koosõruss* (vaesest ja pikaldasest inimesest) Plv

kooska *kooska* suur viieharuline ankur *kooska, tu om viie haroga, lastass vette, tu om suurõl anomal, pudaral vai `kelgi* Se

koot¹ *koot* hv Jäm Khk Kul, Lai, *koot* (-t) spor PÄPõ, K IPõ (*kuo-*, *kua-*), *koot'* Vig, *kuut'* (-t) Häa Saa ILõ Äks KJn eL, g *koodi* (*kuo-* spor KPõ IPõ, Lei Lut; *kua-* spor KPõ, Kod; *koa-* MMg); g `kuadi u Jõh; pl `kuodid IisR, *koodad* Mus

1. tööriist käsitsi rehepeksul **a.** kaheosaline tööriist, koot, pint *koot oli kaks puud, lüli vahel* Tõs; *kilks kolks koodid keevad* (käivad); *löödi `kooti* Tor; *`kuotide `sisse soab augud turgatud* [rihma jaoks] Jür; *võtame kuadid õlale, lähme lüeme selle rukki rehe maha; kilks kolks kuadid lüevad* VJg; *vanast pekseti `kuatidega, nüüd on igal pual `maassinad; kuadi va's Iis; koodid seisivad reia all seina pial `kiilide õtsas; koodiga tuli ühe korraga `lüia - - `taktis lõivad; kos sa tahad koodiga `lüia, piab õlema rahvast, kas neli või kuus, iki paarid täis; koodi käi (nui) Trm; kuadil oo tüvik ja latv. taga õli kuusepulk, eden õli kasepakk; `kuutega pekseti ladet, kui lade õhukesess sae, kuadid `kolkusid `vassa muad; nüüd o rükki rehepeksu aeg, peksäväd kuadidegä ja rabavad; `erme luudad ja ubavihud `pañti maha, akati `kuuti `peksmä Kod; kui sa ei lüü `korda, lüüd teese koodi `piale Pal; kui rabamese aeg jäid `piadesse terad, siis `löödi `kootidega Plt; `tampsime `kuutidega lina `kuprid; vanasti koodid käisid [just] kui koerad `auksid KJn; `kuut'ega pesseti `tapna pääl Trv; mia näi, ku `ernit, ube, kanebe päid pesseti. neid `lüüdi koodige; säääl pidi lugu ka oleme, ku koodige `lüüdi; ku tapa olli ärä sõkudet, siis `lüüdi `kuuti pääle Krk; [enne] `olli pessetu koodiga, peräst nakati obõstõga sõkutama; tost võib pääl saa `aasta olla `müüjä, kui koodiga `tüütedi Ran; [vanasti] siss `kesvi `pesti `kuutega Ote; üteldi koodi `kõrda, koodi `kõrda, siss pidi kõrran `lüümä Rõn; üteldi et `läämi_reheala `kuuti `lüümä; `pesti sõss rük'i `kuutõga² Urv; obõsõgõ sõkutõdi enne [vilja], sõss `minti `kuutõgõ `pääle; vanast*

`pešti koodigõ kanepiid Krl; lina `sijmnit `pešti niisama koodiga?; hommugult sõrmõ_`kuuli ärä koodi hanna `ümbre Har; `kuuti plaanitass Plv; egäl mehel ja teo `tüt`rigul ol`l oma kuut` ja, rihä ja, vikat` Rärp; `kuutõga `pesmin om `kõikist vaneb Lei; kuodi va`rs, kuodi timä; upõ pestäss kuodiga Lut **b.** üheosaline tööriist, vart – Tõs Hää HJn Jä seal (rehe all) koodidega pekseti veel need õled läbi. [koodid] olid pool `looka või nii Tõs; Kuut - - `seuksed kõverad malgad `ol`lid Hää; mõni `peksis kua koodiga. koot` on `jälle päris kuuseoksa `moodi Amb; koodid on sihuksed kõverad puud Pee **c.** (millestki pikast või paindumatust) pikad jalad nigu koodid Plt; mahan `sirgu ku kuut`, midägi ei viisi tetä Hls; siss ollu [siga] mahan ku kuut` `kuulmen Krk; kuutjalass sõdmati toda, kel tõene jalg `kange, siss ta om ka nigu kuut` kõrval Nõo; lihm pess hannaga_nigu koodiga [kärkseid]; muide perremiis lei mi lehmäle suurõ nuiaga nigu koodiga Har; taa aasõ uma_jala_ku koodi_lavva ala Plv; ol`li_mul hüä_jalakõsõ?, a no omma_`kangõ_nigu koodi? Vas

2. hrl pl Orion nuiad ehk koodad ja sõel oli ka (tähtedest) Mus; sõõlik lähäb eden, kuadid käeväd järel. kolm `täste nagu kuut`; kuadil one kolm `tähte ladvan ja tüvikun jälle kolm; kuadid egä `uassa ei paessa Kod; koodi? – umma? kah ku koodi?, tulõva hummogudsõl üül `vällä Plv; Ku koodi? ja sõgla? üle kesk taavast olliva är tulno, sis tul`te üless, et riiehe minnä Rärp; koodi? `kutstass tähe?, kolm `tähte rinnah ja neläss `krõnkse otsah nigu `kuutege (kootki); kolm `tähte rinnah, katõlõ poolõ l`att hand – tuu om koodi? Se; K o o t ja R e h a id – Vig Saa Hag Krk Hel Ran Kan kuut` ja riha ol`lid `taeva sõõla ka`ndis Saa; `taeva `tähtest vaadeti `aiga, kuut` ja riha, nemä `õhtu tõuseve, ku `õhtune agu ärä kistup Krk; Kui koot ja reha ning sõel enne hommikust agu loojunud sügisel, siis olevat oodata ilusat suve Hel; [isa] `näüdä`ss `kuuti ja rihha kah Kan; R e h a ja K o o t id – Lai Nõo vanast ma kuulin reha ja koot` Lai; K o o d i d ja R e h a id – MMg Ksi koodid ja rehä (6 tähte) MMg; K o o d i d ja R e h a d id – Saa Plt Hls Se tänä on koodid ja rihad ka nähjä Saa; koodi ja reha paistave Hls; koodi? ja rehä kää`nüsse? `maahha, õnnõ `jõulu läävä? `maahha Se Vrd Koodid-Rehad

3. eseme osa **a.** koodi nui, kolk – Trm KJn Krk spor T V koot` õli poole `meetri pikkune tüvik, rihmaga peenikse `teiba õtsas Trm; kuut` ol`li pika varre ots `paelaga KJn; kuut` om kurikust pikep ja peenep Krk; kuut` `tetti rassest puust, kas `uibust või saarest või tammest; koodi va`rs olli üits viis `jalga ja kuut` esi, kige pikemb, kait`s `jalga Ote; kuut` ol`l ilusdõ varrõ `otsa `pantu, ja tuu kävve nii `kijrdu San; Kuut` `pa`nti vahruuga varrõ `otsa; Kuut` ol`l sää`nä ka`ndiliisi `serbiga?, sää`nä kol`gitõlva `myüdu Rõu **b.** kangaspuude osa, kolk `Kanga `telgede `niie `kuodid IisR

4. pl kuhjamaalgad – Võn Urv

koot² koot Hi, koot (-t) Jäm spor L K(kuo-, kua-), IPõ, kuut` Hää Saa Hls, koet Sa Muh Mar, g koodi (kuo-, kua- KPõ); kuet g koodi Tõs, kuõdi Khn; kuot g `kuodi R(n kuod Lüg, `kuoti VNg Vai); pl koodi? Plv, `kuudõ? Krl (tähendusrühmade piirid pole alati selged)

1. hrl looma jala osa **a.** sääre- või küunarvarre piirkond; ka jalg `anti koirale `kootide `pihta Khk; `Lehmadel oli koodid sauesed, kui nad `Soopa jõöst olid läbi tulnd Kaa; nee oo looma koodid, kus koovakad `võetse Muh; [lambda, sea, vasika] vehed koodid ~ tepsud (puhastatult) Käi; kõigil oma koodid: obosel ja seal ja `lammal ja `veissel; reie koodid Vig; põdra koot` (hobuse jalgade viga), tagumesed jalad oo edasi kõberas, nigu põdral Aud; koot oo nagu reis ja jalg kokku - - pialtpoolt `põlve ikke koot oo PJg; lehmäl on tagumene

koot; panin täna looma koodi `keema Kei; loomal on tagumisel jalal koodid, natuke `kõrgemas kui põlv on Juu; lehmäl `öeldi sääreluid `kootidest; vasikas kui tapeti - - `öeldi `jalgu koodid. minu kodu oli jalg Lai **b.** kand jala koet on see, mis kõver on. mis inimesel on küinaspu nukk, loomal koet Kär; Karjane `nihvas lehmale vitsaga koodi `pihta Kaa; kints akkab koodi nukist nõnda `kaugele kut puusani Jaa; oenastel oli koodi nukast saadik änd; mujane karjam, loomad koodini sees Aud; Lüü tal koodi otsa `pihta – ku sa `lehma ajad Hää; `vanker käib mäda `kuot'a; kuodi ots on kak'ki JMd; rie pia läks `vasta `kuotisid, [hobune] akkas `lõhkuma. kuot on põlve kõverdus teenepol säärt. koodist siis akkab reiekoht JJn; koodi liige on luomal `aige ~ koodist jalg `aige Koe; `kool'ja luu `kasvas [hobusele] `siia `kooti, taha tagumise jala `kooti Pil **c.** sõrgats `kuodi tukkad VNg; rihm `siutasse `kuodi `ümber, siis `rauvutetta; `pienike kõht `enne `kapja on kuod Lüg; kabja koot', koodikarvad, taga kasuvad Jäm; `veistel oo tagumistel `jalgel koodid, ülal pol `sõrgu. nõnnasamma oo obusel koa koodid; [seal] tagumised jalad o `aiged, `kootide peal kõib Muh; sõra `otsas liige, saab `üitud koot Emm; mõni obone, kis soos on õppind `joosma, jooseb `kootide piäl, siis ta ei jää `sisse, tõstab ilusti oma `kootisi Juu; obusel `öeldi koodid, need luud allpool `põlve. `kästi koodi juurest `kiinni võtta [rautamisel] Lai **Vrd** kuantjas

2. inimese jala osa **a.** sääre alumine, peenem osa Kuot on sääreluu `pienemb kõht `keträluust üläs `puole Lüg; `kuotide `õtsas on `ketra luud Jõh; olime koodist saadik vee sihes Jäm **b.** kints, reis Kuot on `reieluu õts `põlvest üläs `puole Lüg; ta üsna `pal'lalt särgilt ning pal'laste `kintsudega ~ reitega ~ `kootidega Jäm || rebadel, ripakil püksid `kootide peäl Käi; Püksid kootidel Vig; kõib püksid `kuete piäl Tõs; püksid o päris `koot'e peäl Aud | küll oo ull, mette saa `püksa `kootide pealt `äägi [pasatõvega] Mar

3. hrl pl, hum inimese jalad, koivad `Korja oma `kuodid iest ära Kuu; Nied `mõisa nuor`ärrad on pikka `piene `kuotidega `jusku kured IisR; läks suurte `pitkade `kootidega siit `kautu Jäm; Korista oma koodid kuju (mine ära) Emm; ma iston `kootide peäl - - jalad `perse all Käi; `kooti (jalakonksu) vidama Mar; ma võta siit madjaka ja anna soole mõda `koot'a Vig; Ku_sa oma kuõdid viel mio õuõ `piäle piäks `tuõma (ähvardus) Khn; Korista oma koodid ijst [õeld] ku jalad ijst on; Teised käigu tema `kuytisi `müüda Hää; on va pikad koodid teisel Sim; mis sa oiad jalad nii pikad - - `tõmma oma koodid `koomale Lai; korista eest ära oma koodid. ära topi oma `kooti `siia Plt; mai-lma pikä koodi all - - nõnda pikä `kuyt'ege - - pikä `kintsege Hls; taal va pikä? `kuydõ? Krl; ko_sa ajat uma_koodi? Plv || fig oled sa koodi_pelt pörund? (nii kõvasti istuli kukkunud, et mõistus on seetõttu kannatanud) Ans; Jalg taha `lüia või koodid taha `lüia - - [õeld] ku mõni `senna käib, kus ei taheta Hää

koot³ koot' Jäm, koot Rei, g koodi purjenõör, soot

koot⁴ kuyt' g koodi Krl; kuet g kuõdi Khn nõelte hoiukoht **a.** nõelakoda vana eedatel olid kuõdid üe (vöö) `külges Khn **b.** nõelatoos – Krl

koot|alatsed pl koodiga pekstud sasi; koodiga väljapekstud (kehvemad) terad, peksandused obõsõ sõkiva kuytalatset - - mes `olli kooditedu; kuytalatset jahvatedi loomadele; `kuytalatsed - - mes [tuulamisel] `alla tuule lätsivä; kes olli ihnuss peremijs, aänd kuytalatsit karjalastele - - ja suvikule `anti kah alvõmbat `villä Ran **Vrd** koot|alused, -alutse **-alused** pl koodiga väljapekstud (kehvemad) terad rapped oo paremad teräd, kuytalused o piänemäd; kuytalused pühid lademe alt; rabanduse saba ja

kuutalused tuuleteti ühen Kod; Sasid kooditadi rihaall ärä ja siis niid kuut'alused tuulati `enne ärä kui piäteräd KJn Vrd koodialused, kootalatsed

koot|alutse pl **1.** = kootalatsed riia rabati ärä, siss nuu pää mes jäevä vai kuutalutse, nuu kooditedi Puh **Vrd** koodialused

2. tüvelöömisel saadud terad – Pst Puh *mis rii* (rehe) *all tüve `lüüdi - - nuu terä kutsuti kuutalutse Puh*

kootam `kuutam g -e varjualune (hrl taluhoone seinä ääres) `põhku `panti `kuutame ala Krk

kootama `kuut'ama, koedata Kod; `koot'amma Se koodiga reht peksma, kooditama neid `piäsid koedati `peksä kuadiga. niid tahvad `rohkem koedata, niid tare sasid Kod; lääme `koot'am ar rihe Se **Vrd** kootima²

kooti ripakile, lonti *sukad koa* `kooti `jalga läin Var

kootima¹ `kootima Jõe, (ta) *koodib Sa Rid Mar Kul Kse Nis Kei(-uo-)*

1. ehal käima *noh, kas lähme `laupa `õhta* `kootima ka Khk; `kootimisega ennast ää külmetand Mus; *oli `kootides teist `jalga pidi lae lavast läbi kukkund Krj; `õhtuti poisid ikka käivad `kootimas Kei*

2. ringi hulkuma *Kes teab, kus vana* [inimene] `kootimas oli, `õhtane aeg teha pole midagi Pöi; *mes sa koodid paegal Mar; tä* (siil) *koodib `õhtu Kul; koodib aga `piale teene, kedagi ei tee Nis Vrd kottima || pikkamööda käima Ju ta jalad aiged oo, et ta sedati koodib Kaa; mis sa koodid, lähed pikka Kse*

kootima² `kootima Ksi Plt, `kuu- Hää, (ta) *koodib; `kuut'ma, `kuuti[?] Har, `kuute[?] Se; ipf (me) `kuutseme Kam; imps kooditi Krk Kam*

1. = kootama *siis sedaviisi sai terve rehi ära kooditud Ksi; ku ma viie kuvve `tõisme `aastane olli, siss kooditi joba `vil'lä; siss ku `mitmakeste `kuutseme, siss es tohi me ligi kah üitsütel olla Kam*

2. *jalgadega siplena ma lasi latsõ mähüssest vallalõ, tõnõ `naksi `kuut'ma jalakõisiga, no m henne `pal'lass `kuutinu nigu konnakõnõ Har*

kootis `kootis Mär Var PälO ripakil, lontis *Sa praavita enese pastle paelu, need sool üsna kootis Mär; püksid o* `kootis `jalgas (rebadel) Aud; *sukad `kootis `jalgas, kui suka sääred `alla vaeond on Pär Vrd kootsis*

koot|jalg **1.** *vigane jalg; söim vigase jalaga inimene kuutjalass sõõmati toda, kel tõine jalg `kange Nõo; Ku_jalg ol' `kuigina kõvõradõ, siss `ül'ti: taal om kuut'jalg; [inimesel] Üt's jalg ol' virril. Tõsõ_ `sõimssi tuud, et huju_vana kuut'jalg Har*

2. *euf jänes ei soanud `rohkem kui koot'jala Trm*

3. *kodukäija – Sim*

koot|püksid pl põlvpüksid `koot'püksid olid `neuksed lühiksed, põlvest saadik Aud

koots¹ *koots Trv; kuuts g kootsu Hää, koodsu Krk vana, vilets olend või asi Temä naine om kah õige koodsuss jäänu. Ega sääte kuuts ämp `latsi ei tuu; Võta säält üt's uus luud, ega nende `kuutsege `pühki ei saa Krk Vrd kootsakas, kootsu¹*

koots² *kuuts g kootsu*

1. *vigur, vemp [ta] Tjib ju `kuutsu, ära usu; Poiss tjib igavest `kuutsu, et naera puruks - - tjib kootsutükkisi Hää*

2. *veiderdaja, vigurivänt – Hää*

koots³ *koots g kootsi = kootsel takkudest tehase nisuksed taku rullid, pannasse ora `otsa, akatasse `ketrama - - mõni `ütleb taku koots Mar*

koots⁴ *deskr (lohisevast sammust) Mõni inimene veab `jalgu järel, lohistab iga sammu pääl koots, koots Rei*

kootsa-kaatsa *kootsa-kaatsa Kse Tor Puh; kuatsa-kaatsa VJg deskr (kootsides, lohiseva sammuga) mis te joosete sedasi kootsa-kaatsa, kootsa-kaatsa Kse; `jalgu veab taga kootsa, kaatsa Tor; `juaksis kuatsa-kaatsa menema VJg Vrd kootsede-kootsede*

kootsakas *kootsakas "kuivetu, kõver olend" Vana inimene om kootsakas, kootsuku jäänud; Lehm väga vana, igavene kootsakas juba Hää Vrd koots¹*

kootsal *ehal Poisid olid `maiad kootsal `käima Jäm Vrd kootsil, kotsal²*

kootsede-kootsede *deskr = kootsa-kaatsa Üks läks säält nii tasa, kootsede-kootsede Käi*

kootsel *kootsel g `kyytsle Saa Trv Pst Hls; koodsel g `kyytsle M(-l' Trv) T(g -i Nõo Rõn Ote), `kyydsli hv Trv Hel(g -e) Puh; koodsõl' g `kyytsli San/-t-/ Krl Har(g `kyyd'sli); `kootsõl Krl; n, g `kuutsli (-t'-) Kam Ote San V(`kuu-; -e Röp Se Lei Lut; `kuudsle, `kuuslõ Lei), `kyydsli (-d'-) spor T V(`kuu-); g `kyytsla- M koonal `puistasime luud [takkudest] `väl'la ja tegime `kyytsles; siss `tehti terve virn `kyytslid Saa; ma kaku (teen) kootseld Trv; `olli tu kuüst kakutu, käänid iluste katekõrra kokku, susassid pulga `sisse, siss `olli lai koodsel; `kyytslede `pañti kolm kolgat Ran; kui `kyytsli suur, panet `varda üless [koonalaua] `mulku. kui `kyytsli vähämbäss saa, panet `jälle `alla `mulku Kam; ku_`keträsit, siss sinna_`kyyt'sli `ümbre `mähkset lina? San; `Pakla_`võetass pandass puistatass `kyyt'slilõ Urv; vanaemä `keträss koodsõld Krl; `Viskass taa (teise mehe) ku_`kyyd'sli maha? Har; lahhe_villa_mähiti `kyyt'slehe Rõu; vanast `pañtiva villa_ka `kyyt'slihe; ma pistä `varda `kyytslihe Plv; Sa tuuštīt taad `tütrekko nigu `kuut'slet Röp; lina `pandmise `kuuslõde, sis `präd'`min Lei; `kuut'sli um vai villanõ vai `paklanõ vai linanõ Lut Vrd koots³ || fig nagu va kootsel kunagi (lohakast inimesest) Trv; ma `vaate sut koodselt söim Krk; Ma_sakuda sinnu `kyyt'slist (juustest) Rõu*

kootsil, -e kootsil *Jäm Khk Mus Kaa Pha, -e Khk ehal(e) poisid keivad kootsil; poisid lähvad kootsile Khk; Poiss nii noor, aga jõlgub juba kootsil käia Pha Vrd kootsal*

kootsiline *kootsili|ne g -se ehaline kootsilised keivad tüdrugute juures; kootsiliste jäljed lähvad oone `otsast läbi Khk*

kootsilt *ehalt oomiku tulad [poisid] kootsilt eε Khk*

kootsima *`kootsima Khk Hi Rid Mar Han, `koot'sma Vig, (ta) kootsib; `kuotsima, (ta) kuotsib Ris aeglaselt või vaevaliselt käima, lohisevate sammudega astuma; (ringi) hulkuma Vanaeit tuleb tasa `kootsides Emm; Kootsib mööda küla ringi peale Vig; kas jalad `kuotsivad viel Ris Vrd kootsima*

kootsi|poiss *ehaline Laupa ööse kootsipoisid kisasid öö läbi Lauri elu ümber Kaa -rand poisid - - tulad kootsi rannast (ehalt) Khk*

kootsis *`kootsis Mih Tõs ripakil, lontis sukad `kootsis `jalgas Tõs Vrd kootis, kootsus*

koots|kull *(laulumäng) Pst Krk Hel jõulu aig tetti kyyts `kulli (mängiti kulli). sijj olli ringi männg Pst; kyyts kull' (mängija, kes püüab laulu ajal selja taha seotud kätega, mõnikord kinniseotud silmadega teisi mängijaid) Krk*

kootsla|laud *`kyytslalaud Trv Krk Hel = kootsililaud -varras `kyytslavarrass Trv Krk = kootslivarras*

kootslekene dem < kootsel võt' t latsel käest `kinni, tõst rippu nigu lina `kyytslekese Ran
Vrd kootslikene

kootsle|laud = kootslilaud `kyytsle paned `kyytslelaua `pääle Saa; `kyytslelavva pääle
`vardaga `sorkat `sissi `kyytsle. `kyytslelavval om kolm `auku sehen Trv; koodsel `pañti
`kyytsle lavva `pääle, nakati `keträmä; susassit `varda `kyytslest läbi ja `otsapidi `mulku,
`kyytslelavva `sisse Ran; Lina_käänetevä_ `ke'rgelt kokko `pañte `kyyt'sle lavva pääle
Räp -varras = kootslivarras tee `aste terävä otsaga `kyytslevarrass Trv; kui suurõkö tu
`kyytsle varrass `olli - - [nii et] pal'lald `kyytslest läbi läits Ran

kootsli|jalg voki käsipuu `kyydsli jalade pannass `kyydsli laud `kül'ge Nõo

kootslikene dem < kootsel püät üte `lambakõsõ är, mähit nii tutsakulõ üt'skuu
`kuut'slikeiste, um üt's pügü Lut **Vrd** kootslekene

kootsli|laud koonlalaud `kyytsli laud om käepuu kül'len, kat's vai kolm `mulku sisen
Kam; ku_ `naksit linnu `keträme, siss `mähksete näet lina_ `kyyt'sli lavva `ümbre San; Sääl
(linaketramisel) ol'l õnnõ `kyyt'sli `lauda vaia, a_villa `ketramõsõ man tyyd vaia õs olõ?;
panõ_ `paklõ koodsõl `kyytsli laua manu Har; `Kyyt'sli t'susati puu `vardaga_ `kyyt'slilavva
`kül'ge Rõu **Vrd** kootsla-, kootsle|laud -ora koonlavarras võta_sij `kyyt'sli ora
`tsüskä_koodsõl `kyyt'slilaua manu Har -varras koonlavarras `Kyyd'slist tsusatass
`kyyd'slivarrass läbi ja tyy `kyyd'sli `vardaga tsusatass `kyyd'sli `mulku pite `kyyd'slilavva
`kül'ge Urv **Vrd** kootsla-, kootsle|varras

koots|pennik kyytspeñni|k g -ke Kod; kyytspeni|k g -ge Plv

1. van kauplemisel teenijale käsirahaks antud kingitus vanass ku `lästi neet'sikess
`kuulama, `añti tüd'rikulle kyytspeñniked; kyytspeñnik õli kas linik ehk tükk riiet, särgitais
riiet Kod

2. särgitais (5 küünart) riiet tüdrukule teenistuse eest – Plv

koots|pool koot's- Pär; kyyts-, kyyt's- Hää süstik kyyt'spuul' on puust `tehtu lõhk, puu
või raud varras sijis; `kanga kudumese kyytspuul' Hää **Vrd** kootspool

kootsu¹ kootsu Krk; koodsu Saa; kood'su Krk vana või vilets olend küll om ta imelik, ku
üit's igäven kood'su - - är jäänu `siante kood'su; vana kood'su ütelts [vananimest], siss ku
kurjage Krk **Vrd** koots¹

kootsu² → kotsu

kootsus ripakil, lontis sukad `kootsus, ei olnd ülesse `pandud oolega PJg **Vrd** kootsis

kootu `kootu Trm Lai; `kuotu JõeK Kad Sim; `kuatu Jõe vilets, jõuetu tema jo nõnna
lahja ja `kuotu, ega tema tüed `jäksa teha; `kuotu lehm Kad; tuleb üks nisuke kõhna inime,
küll tema on `kuotu Sim

kootukene dem < kootu On üks kuotukene (lahjast ja viletsast inimesest) HJn; kuivand
`aigusega `kangeste ära üsku üks `kuotukene teine; niisuke `kuotukene ta on, obune kui ta
jääb vanast, eks inime ole niisama Kad

kootus kootus, kuatus pej (lahjast inimesest) Nagu va kuatus teine; Üsku va kuatus
kõnnib siin Sim

koov¹ koov Lih; koov Muh(koev) San, kyyv Har Plv Se, g koovi; kuov g kuovi Ris; koov
g koove Noa Mar Kse Han; koob g koobe Mar; n, g koove Phl, koovi Var

1. koovitaja koev o al'l lind, allide `sulgudega; koovid o ullud, kui `juhtud kaudu pesa
menema, siis nogivad silmad peast ää Muh; jõesuud o `lahti juba, koob `vallas Mar; kui

koovi pikkamisi `soiguda, siis `tulla `sooja, kui kuristab kurr kurr, siis `tulla `külma Var; kuovid on `metsas, kus on madalad maad Ris; kuyv om t'sirk hahk; koovil säidse munna, suurõ muna_kui - - pik'ä nok'iga? Se Vrd koop³ || fig jahu kuyv, mi_sa alasi röögit, sa niu kuyv röögit (ütleb taat eidele, kes kurdab, et vasikale ei ole jahu anda) Har

2. (lind) koovi - - mõgude `piale muneb. maa pial `keia ei saa, jalg oo nii tagumiku all Var; koovi? (?mudakurvits), suurõ? tsirgu?, noid süvväss ka ja tapõtass ka?; kul'l vai kuyv, tyy eläss soie pääl Se

koov² kuyv g koovi soaraam – Hel

koov³ kuyv g koovi looma tagakoiva nahk; sellest tehtud jalats lat'silõ tet'ti vasigõ koovi?, otsani til'lokõisilõ tet'ti `lamba koovi?; ma? olõ esi_käünü? noidõ `kuyvõga?; ma_lõ pal'lo koovi `tsyugõ pidäni? Vas Vrd koovakas

koov⁴ deskr (koovitaja häälightsusest) `kuyvit tyy rüük, et kuyv, kuyv, kuyv Har

koova → kuiv

-koova Ls keeva-koova

koovaelemä `Koovaelemä hiilima, luurama – Kuu

koovakas koovak|as g -a; koovak hv

1. looma tagakoib; tagakoiva nahk kaks pirakast sai [koer], peahuu sai esimese ja koevakas sai takka järele; koovakad `võetse kohe ää, kui [loom] ää tapetse; koovakad `vääitse paku `peale ja kuevatatse ää; koovakas, naha koovak Muh || fig üks ikka oo mai_lma koovakas (suurest ahvenast); justkui `lamba koovakas `taeva all ja riputab `vihma (väikesest pilvest) Muh

2. looma tagakoiva nahast tehtud jalats koovakatel o ninad jumalast `loodud, nõnna kuidas nahk `kindre nuki peal kasun oo. vassika nahast `tehti lastele [koovakad] - - vanade inimestele `tehti vana `veisse nahast; koovakale `talla ei `panda üht `alla; koovakal põle `niplusi nina peal Muh

Vrd koivakas, koov³

koovas koovas g -e vara, kraam Taal on seda koovast eige nii paljo et ermus Käi

koove, koovi → koov¹

koovik koovik Var Hää deskr (linnuhäälightsusest) koovisi oo vähä, allid suured ühna, koovik, koovik karivad; koo-vikk koo-vikk üiab `kalda piäl. ja kivide `otsas Var

koovikas koovik|as g -a Mär; koovi|k Var Hää Krk(kuu-, kuy-), g -ku

1. (lind) a. koovitaja keevikud ja koovikud ja, need oo änäemeste `laidute sees, kus nände pesäd on Var; kuyvik om pal'lu suurep ku `kiivit, al'l suur lind; kuyvikul om `valge siivä otsa, pikk nuk'k ja pikä jala Krk b. meriski (Haematopus ostralegus) koovikud `seoksed mere kullid Hää

2. pej (elusolendist) vana kõhn koovik Krk

koovikõnõ koovikõ|nõ g -sõ koovitaja – Rõu

koovi|nokk Ühevahe olid koovinokad. Need olid koa väga iad vikatid. Irmus pikad olid Kei -sammal [lõnga värvitakse] koovisammaldegaga Võn

koovisk koovisk g -i Krj; n, g kooviski Khk VII (lind) a. koovitaja kooviski on al'l lind, pitka `peenise nokaga, kuku linnu suurune; kooviskid `karjuvad ka kevadisel ajal soode `ääres Khk Vrd kooviskas b. tuttpütt (Podiceps cristatus) kooviskid o `lestjalad, terava `peene nokaga, `valkjas `alli `karva, `sõuke suur sule tut't peas Krj

kooviskas *koovisk|as* g -a = koovisk *Kevade`ööti, kured tulavad toovad kuhja`einu, kooviskas tuleb toob korvi`einu; kui kooviskas kuristas või`ihkus, siis kui teeb koovit, koovit, kurr, kurr, siis tuleb kurb sui; Ise just kui va`kuivand kooviskas* (väga kõhnast inimesest) Pöi

kooviski → koovisk

koovit¹ *koovi|t* Jäm Noa, g -ta Trv, -ti Krk; *kuovi|t* g -ti Ris; *`koovi|t* Jäm, g -tu Tõs; *`kuuvi|t* g -ti Hls Krk *Se/-t/, -di* Har; *kuuvit* Vas *koovitaja Koovit toob`koorma`eina, kiivit toob kimbu`eina* [kevel] Jäm; *koovita`lendleva ja rõögivä, küläp tuleb`vihma* Trv; *koovit om pikä nukige,`rändäje lind* Krk; *ma`leüse alast niidü päält`kuuviidi pesä* Har **Vrd** *kuovitas*

koovit² *koovit* Pöi *Juu(kovi-tt)* Krk(*`kyy-*) Nõo; *`kuoviit* Ris; *kuavit* VJg *deskr* (koovitaja häälitsest) *kui kooviskas kuristas või`ihkus, siis kui teeb koovit, kurr, kurr, siis tuleb kurb sui* Pöi; *koovitajad karjuvad, tuleb`vihma, karjub sedäsi: kovi-tt, kovi-tt* Juu; *kuavitaja laulab kuavit kuavit* VJg; *`kuuvit tege seast`rõõmu`kuuvit,`kuuvit kuy* Krk

koovitaja *koovitaja* Jäm Pöi *Var Tor Hää*, spor K I (*kuo-, kua-*), Nõo *Puh TMr Rõu Vas,`kuo- R,`kyy- Kod* (lind) **a.** *koovitaja* (Numenius) *koovitajad lennavad rabade sees, pesäd teevad maha ja* Var; *koovitajad karjuvad, tuleb`vihma* Juu; *jüsku va kuavitaja* (inetust inimesest) Iis; *`kuuvitaja kisendäb;`kuuvitajad tulevad`seie`suude`sisse* Kod; *pikk kael nagu koovitajal* Lai; *`koovitaja om ka kadunu, miä ei ole tedä enämp kuulu* Nõo; *Koovitaja, suu tsirk,`lindass ruttu, häälitsest kurr, kurr, kurr* Vas **Vrd** *koov*¹, *koovikas, koovikõnõ, koovisk, koovit*¹, *koovites, kuuvitajas* **b.** ?*kajakas`kuovitajad on meres. vahel kui tõist`ilma tuleb, siis`lennavad siin;`kuovitajatel on`vallakad suled* Lüg **c.** *kuovitaja – mustad tiivad, pugu on valge. varesse suurune. elab`väljadel ja einamatel. pesad on maas* IisK

koovites *koovites* Juu; *kuovites* g -e JMd *koovitaja koovites on`metses, karjub`enne`vihma, allikas suur lind, pikk nokk, temä põllule ei tule* Juu; *ravas on paelu kuovitesi* JMd **Vrd** *koovits*¹

koovits¹ *koovits* VII Pai; *-koovits* g -a *Hää koovitaja soode pial, kopeldes on koovits* Pai **Vrd** *koovites*

koovits² *koovits* g -a *varjualune* (hrl *taluhuone* seinä ääres), *koomits Kana aub koovitsa nurkas kerstu sehes; Rataste kartsad oo koovitsa all* Kaa

koovitsema *koovitsema* *kaapima, kaabitsema; nahka nülgima need süldi kondid koovitsevad veel korra üle,`noaga`kaapvad veel ää, kust näd liha`leidvad; läks looma`nahka pealt ää koovitsema* Mar **Vrd** *koobitsema*

kopahtama *kopahtam(m)a* *kord või paar kergelt koputama pinikene kopahhass`jalguga ja lakahhass suud* Rõu **Vrd** *kopatama*

kopahutma *kopah(h)utma* Rõu Vas *äkki kergelt koputama`napuga`kopahhut`toolõ`t`sirgukõsõlõ tasaligult sääl pääle* Rõu; *Ku tä tul`l, siss kõgõ kopahhut``aknõ pääle, et ma tulõ* Vas || fig *`tsuhkna naasõ`rehkendäse`_`paprõ pääle, a meil olõ õi`raamatut vaiagi?*, *mi`kopahhuta`päähhä* Vas

kopakene *dem* < *kopp*¹

1. *kulp ärğaena`äelmil om saba takan, om nigu kopakese* Nõo; *Tõne`ol`li kopake sake söögi jaoss, suuremp kul`p`ol`li vedelä söögi jaoss* Rõn

2. (puu)kausike savi kopaksega `ánti lastel `süia Saa; kassi kopake Trv; kaupmeestel olli kirju kopaksid värmit lastele Hls; [pandud] kohegi lavva `pääle kopakse täis suppi Ran; kopakõnõ kummalõ, `sijmne `seeh `ségähäse = tarõ ja inemisõ käävä `seeh, sa `seeh kõõ sek'ät, käut sinnä ja sinnä? Se

3. tennisereket sääräne kopakõnõ ol'l, sinna tõnõ visass pal'li, tõnõ lei `tyuga `vasta Har

kopa|lill (taim) üte sinidse lil'li omma mõtsan, nuid kutsutass nii kopali'lli? Har

kopaline pl *kopalise?* naised, kes pulmalistele raha eest *magekoppa* (pulmajooki) pakkusid – Kan

kopa|lusikas ümara kahaga värviline vene puulusikas *kopa lusikad olid ümmargused, punasest värvitud, mustad täpid pial* Lai

kopa|mees (valla ametimees) *kopamehe ol'li tiia_i, mis miiss tuu ol'l, vallah ol'l, no? üldäss usaldussmiiss* Se

kopa|müts kabimüts *naestel olid vanasti peas kopamütsid, punasest siidist pikad linnid järel. `vaesemadel olid lühemad [linnid], rikkamad panid nii pikad, et jala`kanda [lohisid] Mih; ja mo vanaemal oli veel kopa müts, see oli nagu obuse kabi* Aud **-ninn** (taim) *sääl niidü veeren ol'l armõdu ilusa_kopaniinni?* Har

kopar¹ *kopar* Mih, g `kopra PJg; *koppar* g `kopra Mär Nis kergesti ümberminev, kipakas kitsas, *koppar saan* Mär; *kui vanger oo kopar, siis läab `kergesti `ümmere* Mih; *Selle kopra istmega võid sa ümmer kukkuda* PJg **Vrd** kopper

kopar² *kopar* g `kopra (lina)kupa – JõeK

kopard *kopard* Kad Rak Plt, g -i Pee Sim Trm Lai; *kopar|t* g -di VMr; *kopar't* g -i Plt

1. *komberdis, vana või vilets olend iga sügise tapeti jo lehma kopard ära* Kad; *kui jalad `aiged, edasi ei sua, siis õled kopard, koperdad `piale* Trm; *kopard on vana inimene, kes komistab ja koperdab* Lai; *kopar't inime, kes ilusti `käia ei sua; ma olen nii kopard (vana ja vilets) et ma ei saa `kuškile `mendud* Plt

2. *kohmakas või saamatu olend, koperdis kopard inime või loom, kes on sihuke saamatu* Pee; *üstkuu kopart, kääd `komparas, ei `oska kedagi teha. kääd üstkuu kopardil* VMr; *igavene kopard, ei saa sellega akkama* Lai

kopastama *kopastama* Mar Mär Mih Juu Jür JJn ViK Trm Lai Plt

1. kõlbmatuks muutuma **a.** niiskuses, ummuksis rikkema, läpastama *kardolid kopastavad ää, kui vee `sesse jäävad* Mar; *kui enne magari `aites vili oli, vahel läks kõik kopastama teene* Mär; *mes vihma käe oo, see puu kopastab ikke ää* Mih; *need jahud ei sünni enam kusagile `panna, on kopastama läind; [riie] nii ää kopastand ja `apraks läind* Juu; *kopastand vili* Kad; [heina] *saod kopastama läinuvad* Lai **Vrd** kopatama **b.** (kauasest) seismisest rikkema, halvaks minema *supp on kopastand* Jür; *ka liha võib `minna mädanema, `aisema kopastama; kopastand piimal on roheline kord pial; süll't on kopastand, ei kõlba `süia* Sim

2. *hauduma kui inimeste jala `varvad oo ää kopastand või ää `audund, siis pannasse värnitsad vahele; [varbad] kopastavad palava käe ää* Mar

3. kõlbmatuks muutma, rikkuma *kõik se rasv lähäb [küpsemisel kerise]kibi `peale. keris kopastas need vorstid nii ää et, siis ei saand sedä pudro kätte koa mette* Mar

kopatama *kopatama* Vän Ris JMd JIn Ksi Lai Pil = kopastama *kopatand maik* [jahul] Vän; *leib kopatama läin*; *on nõu sies `märga `kraami, võtab allitse korra peal, kopatab* Ris; *eehad on kopatama läind*; *vili oli märg, nüüd on kopatand* JMd **Vrd** *kopitama*

kopa|tatikas (seen) *siin küll kopa tatikid ei `süia* Aud

kopat-kapat *Kopat-kapat* deskr (ratsutamissammust) Jäm

kopatu Oh sa *kopatu* (meeletu) Saa

kope *kope* lstk *kompvек ei õle kopeda; anna koppe* Kod

kopek → *kopikas*

***kopekiline** *kobekali|ne kopikaline* – Vai

***kopekane** *kobeka|ne g -se kopikane kobekased rahad olid* Vai

kopel → *koppel*¹, *koppel*²

kopeldama¹ *kopeldama kobama, käperdama tuli kopeldades kallale, tuli pimedas `peale* JõeK **Vrd** *kobeldama*

kopeldama² *kopeldama* eriseadise abil kinnitama **a.** soote, trosse jm *kopelhaakidega* kinnitama – Emm **b.** vintsi hammasrattaid haakima *Kui ammasrattad aa sisse kopeldat, siis panta oovale rouast pulk plindiks sisse, et vints ise välja äi kopelda* Emm

kopel|haak *kopel-* Jõe Emm; *koppel-* Lüg

1. haak, konks **a.** tõstekonks laeva lossimiseks, losshaak *kopelaak on purje`laevas, millega `voeta `potskaid voi `monda muud mere `pohjast üles; kopelaak käib `vintsi peal ja `taljades* Jõe **b.** pl topelt-, looshaagid *Kopelaagid käivad sootide otstes, plokitroppide taga ja mütmel pool laeva trosside ja otste külgis* Emm

2. palkide kinnituskamber, riisk *maja tegemise `juures, kui `palki tahutasse, siis `pannasse palk koppel`aagiga `seisamaie* Lüg

3. vitsahammas *koppel aak, `miska `riista varutamma* Lüg

koper → *kober*¹

koperdama¹ *koperdama* spor eP(-ämä Juu), M(-tem[e], -deme) spor T(-eme San; -õrdamma Kam); *kopõrdama* Kan VId(-mma), -õmõ San; *koberdama* Kuu Lüg; *kopperdam(m)a* RId

1. ebakindlalt või vaevaliselt liikuma, komberdama *vähäst `võitu kopperdan viel `käia* Lüg; *koe sa lehed koperdas nende vanade ratastega* Khk; *`süündind vasikas koperdab* Mär; *küll oli lakku täis, koperdas ühe tee otsast `teise; vana inime läks koperdes* Pee; *koperdab nagu vana saant* VJg; *kepi naal ulgu, koperda tasa il`luke`isi* Pal; *kel jalad vigased, ei saa `käia, see ka koperdab* Plt; *Ummesaige aas jala alla, vaevalt saan tua ja õue vahet kuidagi koperdada* KJn; *koperdi mõtsa viiirt `müüdü* Krk; *mia koperdi siss sängist üless* Nõo; *laits nakass jo kopõrdamma, ei saa viil äste `kõndi* Kam; *obõnõ tullu kodu?, esi tullu kopõrdõn* [tagantjärele] San; *kopõrdass päälegi, kohegi edesi ei jõvva?, `jalga tõst ja `mõtlõss* Räp **Vrd** *kooberdama, kubõrdama, kõperdama*

2. aegamööda või saamatult midagi tegema, kohmitsema *mõni teeb tuas tegusid - - teine tuleb uksest `sesse [ütleb] mis sa sii tuas koperdad, põle sind `õues nähägi* Mar; *koperdab aga `peale, teeb koa, aga ta ei jõua* HJn; *ma koperdan niisama siin kodumail, vana juba; `justku vana kopard - - kes vilets või koperdas, ei saand kedagi `tehtud* Sim; *sihis (toas) sis koperdan siin `süüki ja mis ma siin tijn* Vil; *mis sa iki koperdat, ei saa vaest valmiss joh* Trv; *nüüd om mitu `päevä lännu tare ümmer koperten* Krk; *ku ta tüü om raesanu, siss*

üteldess, sa olet selle tüü ära käperden või koperden Hel; lehmile `olli laut kah iki kopõrdõdu (viletsasti tehtud) Ran; `päivä viijl koperdat mes koperdat, aga õdagu ei näe mitte midäginä [teha] Nõo; Ma_sukadi vanamehe leevä `perrä, mis tä kotungi kopõrdass Rõu || ?liigutama, segama koperdab `kaikaga `toori sihes Khk

Vrd kaperdama

koperdama² koperdama Tõs Aud, kopõr- Khn vahutama; kobrutama obune koperdab juba, ää sõeda naa paelu Tõs; meri kopõrdab Khn; suur laene võtab vee vurama, koperdama Aud

koperdama³ koperdama ”pöörlema, rähklema” – Phl **Vrd** kuperdama²

***koperdanu** nüüd jää kohe `aasta pialt nõnna koperdanuks (saamatuks, koperdiseks) KuuK

koperdis koperdis kohmakas, saamatu olend `üstku va koperdis, koperdab teene VMr **Vrd** kopard, koperdus, kopernik

koperdus koperdus Kad, kopp- IisR, g -e

1. vaevaline kõnd, koperdamine `Õuvemaal keppiga ikke vähe `liigun, mis sest minu kopperdusest kasu on IisR

2. koperdis Seda kopperdust või `tantsupõrandalle `lassagi; `Väenas jala `paigast ära, nuo küsi kopperdust IisR

koper|kaar koper kaar V-kujuline klots paadi parrastevahelise nurga tugevdamiseks – Tõs **-kuutsi** kuker-, uperpalli lapsed `aevad koper `kuutsi Phl **Vrd** kuperkuutse

kopernik koperni|k g -ku koperdis – Trm

kopeslarid pl kopeslarid põhukandmise raamid – Lai **Vrd** koplaag

kopetama kopetama Khk Hää

1. kopitama mõned koristamata naeste `rahvad jätavad supi või liha `kaussi, läab kõik kopetama ja al`letama; riietel on kopetanu ais juures Hää

2. koitama kopetand jahu, koi sihes Khk

kopi kopi koi lenast riiet söö kopid koa mete; kopid nagu `väiksed ussid `lendavad `õhta toas Vig

kopi- kopitus- [ta] pañni [pestud vaadi] kumali tuule kätte, mud`u tuleb kopi maik Saa; kopiteme lännu jahu, kopi maik man; kopi ais rõõvastel man Krk **Vrd** koppe-

kopia → kohv

kopika|koi ihnuskoie Sie koppikakoi `veeretasa raha `enne mittu `korda pihus kui `maksas IisR; See oo see viimne kopikakoi, äi ta nälgu viina vei suitsu osta Kaa **Vrd** kopikakoinija, kopikukoi **-koinija** kopikakoi Ei sie kobiga `koinija midägi oma `künsist `anna Kuu; Mõnel kopikakoinijal on veel praegugi [ader] viitsviatidega Trm **Vrd** kopikukoinija

kopikaline kopikali|ne San Rõu, g -se Kos VJg Iis; kopikali|ne g -tse Har; kopikale|ne g -se Hää Koe Plt; kopikalõni Krl üht või enamat kopikat väärt; vastava väärtusega münt vanast ollid kopikalesed rahad, nüüd ju margad Hää; viie kopikalised Kos; olgu või kopikalene asi Plt; neide katõkopikalit`si rahuga om halv, nee võtava pal`lu `aigu lukõn Har **Vrd** kopekiline, kopikuline, kopkiline

kopikane kopika|ne Kaa VII Põi spor L KPõ, Iis Lai Plt SJn, kopp- VNg Lüg Jõh, kob- Kuu, g -se (-tse Kse) üht või enamat kopikat väärt; vastava väärtusega münt kahe`kümne

koppikased ja `viie tõist koppikased [rahad] Lüg; *Pole karta, küll ma latsis ole, na_t vana viie kopikane* Kaa; *enni olid kahekopikased prantssaiad* Mär; *kes kopikast ei `korja, see rublast ei saade* Aud; *oleks ta `mulle kopikast `saiagi ost* TÜR; *viie kopikane `vaškraha `ol`li* SJn || (millestki väärtusetust) *Kobikane nimi, `kuldane poli* (vanatüdrukust) Kuu; *Kopikane nimi, rublane põli* (mõisamoonaka naisel oli hea elu, aga alandav nimi); *Taluperenaisel oln rublane nimi, aga kopikane põli* (uhke nimi, aga vilets, raske elu) Han; *rublane nimi ja kopikane amet* Plt **Vrd** *kopekane, kopikene, kopikine, kopikune, kopkane, kopkine*

kopikas *kopik|as* Pha Põi hv L, spor KPõ, Iis Trm Plt, *kopp-* VNg Lüg(*kob-*) Iis, g *-a*; *kopik|ass* g *-a*, *`kopka* Rõn; *kopi|k* (*kop|k* V) HaLo, g *-ku* L Rap Kad KLõ M, *-ka* spor Sa, Kse Hää Kei hv Jä, VJg Trm Pil Vil T hv V, *-ke* Tõs Rap Juu Ann Kod(g *`kopke, -p-*) Krl/-kõ/, *-ki* Muh, *-gu* Jäm Khk Rei, *-ga* Kär Hi Rõu, *-ge* Khk Kär(-gi), *`kopka* Trm Kod KJn Trv spor T(*`kopka*) V, *`kopku* KJn SJn, *`kopki* Mar; *kobi|k* g *-ga* Kuu, *-ka* Lüg; *koppi|k* g *-ka* VNg Lüg(g *`kopka*) Jõh, *-ku* Vai; *kobi|ka* g *-ga* VNg; *kope|k* g *-ga* Käi Phl, *`kopka* Võn Plv, *`kopka* Se; n, g *kobeka* Vai; *kopk* g *`kopka* hv Nõo; *`kopk|as* g *-a* Kuu Lüg IisR Kos Jür Amb VJg; n, g *`kopka* Vai Jür hv ViK, Rõn Rõu; p *`kopkad* Kär Äks Vil(-t), *`kopkut* Aud Pst Hel, *-d* Vän, *kopked* MMg, *kapikõt* Lei

1. (veneaeagne) raha **a.** *peenraha ühik, kopikas*; vastava väärtusega münt *`kuolis kui sai `käia, siis ikke `tuodi koppika ette `krihvlisi, neid sai kaks tükki `koppikalle* VNg; *Piad iga koppika `uolega lugema, `ennegu kedagi `ostad* IisR; *mette üht kopikid es jää `järele* Muh; *kui inimesed kerigu `tulled, mõni `andis `neile* (santidele) *sis kopiga* Phl; *enni oli naela tubakas, kakskümmend kopik oli see nael* Mar; *anna veel üks viiene või viis kopikud*; *pool kopik `maksis timp sai* Mär; *e`nni oli kopikas ikka suur raha* Ris; *kopikete eest ei soa kedagi* Juu; *kolmkümmend kopika oli sie pääva palk* Kos; *vašk mõdedud, kellega `viina valati miestele kopikate luol* Kad; *tal kas on `kopkas raha vai pole sedagi* VJg; *vanass õlid `kopked ja rublad, kopik on veeke raha; vanass õlid veikesed `kringlid, kaks tükki `anti `kopkelle* Kod; *läksivad kolme kopiku `pääle `riidlema* Äks; *`enne oli mul kuus rubla kopikutega* [pension] Plt; *seni kui sai sada kopikud, siss `ol`li rubla* KJn; *ega mia kehv miis ei ole, et mia raha kopikide viisi loe* Hls; *vanast `panti `surnul raha `rinde pääl, kopik ja kaits, ku viijl* [puusärk] *`valla `võeti ja vaadeti enne äräviimist; egä viimast kopikut ärä ei või anda, siis ei lää siga ka tji päält `kõrva* Krk; *vanal aeal kopika ijst sai suure saia nigu obese, `väike põrss `masnu kopik; tjuu `ol`li igävene kooner, ois `kopkat peon et ta kuumass läits* Ran; *ta tingeldäb tolle `kopkaga, ta_j täi tedä käest ärä `anda* Nõo; *`väike pät`s kamma `ol`le kopek, suurõmp pät`s ol`l kat`s `kopka, suur mäats ol`l kolm `kopka* Võn; *`kopkedega sõss kõik` õiendõdi ega sõss `ruubledega?* Rääp **b.** *väike rahasumma; raha üldse `Heinaajal olin kogu `heinaaja siis `ilma kobigatta* Kuu; *kui kopigud `taskust võtta on, ikka midagid saab* Khk; [loomu müügist] *sis ta mened kopikad ikke sai ja* Pha; *aga ilma kopikuta ei saa kodust `väl`la minna* Saa; *mina ei ole `ühte kopiked musta pääva jäoks korjand* Juu; *põle `kopkastki inge taga* Kos; *mes `kopka saab juub maha* Ran; *ega mul ei ole `täambä pääväni, et ma periss ilma `kopkada ole; mis_sa `onte laits tjuut ja `raiskat `endä kopikat* Rõn; *mu oma kopikide ijst ostetu asi; seo olli joba tol kõrral kaunis kenä kopik* San; *jäägu? jumala tasso?, ma_i_taha_`kopkatki_taast kapist* Rõu

2. fig (mitmesuguseis väljendeis) **a.** (võrdlused) *Paneme tööle kena jooni sisse, siis oo lõunaks valmis kut viis kopikad* (kindlasti, tingimata) Kaa; *Nägu nagu serviti kopikas* Kul; *Mina olen kohal nagu vana viis kopkat* (kindlasti) Jür; *sii on selge ku kaks kopked* MMg

b. (vanasõnad, kõnekäänud) *kes `kopkaid ei `korja, sie `rupla ei saa* Vai; *Kes kopigid äi `korja, see rublad äi saa* Emm; *Kes kopikast ei korja see rublat ei saa* PJg; *kes kopikeid ei `korja, siis `rupla ei soa* Juu; *Kes kopkut ei kogu sijn rublat ei saa* Pst; *kes kopikat ei oia, sijn rublat ei näe* Kam; *Kiä `kopkat ei `korja, tuu rublat ei `näe?*; *`Kopkit `korjat, rubla saat* Rõu | *Ei kobik ole raha egä ludik ~ `prussagas (p)ole liha* Kuu; *kopikas raha egä kõhutäis `süüä ei õle mitte midagi* (seda ei loeta võlaks) Lüg; *Kopik pole raha, äga sitik pole liha* Emm; *Kopik om raha, aga lutik ei ole liha* Nõo | *Kon kotin kopik iin, sinna tulõ tõnõ manu* Krl

c. *`seante `uhke inimene kes nooren ian kopiku raha pääl tañts* Krk | (millestki väheväärtuslikust) *Kuer vai asi - - `augu ei kedagi, sie ole kaht koppikagi väert* IisR; *rublane nimi ja kopike väert ammet – si pidada perenaese põli olema* Juu; *Taa jutt massa õi_sul joht `kolmõ `kopkat* Rõu | (rahanappusest või puudusest) *Ei ole omalegi viel `talveks `süömä `silku saand, kaik pane vade kobiga nenässe* (tee kogu töövaev rahaks) Kuu; *õlen `nõnda `vaine, et mitte koppika `krossi mul ei õle; mina õlen küll `nõnda `vaine, et mitte puold `kopka rahagi mul ei õle* Lüg; *kopik ööra punaseks `enne püus, kut sa ee annad* Khk; *Sellel pole punast kopikat inge taga* Kaa; *mul ei ole mette punast kopikid* Muh; *sa piad igad kopikud keerutama* (vähese rahaga toime tulema); *mul põle pimedat kopikut ka `taskus* Hää; *ma olen nii ilma, et mul ei ole mitte punast poloskid* hrl ~ *kopiked* hv Juu; *põld punast kopikad `taskus; Põle kopikut serviti persse lüüa* Plt; *taa ei_saa? ütte pümehet kopikat säält henele* Har | (pillajast; vähese sissetulekuga inimesest) *Ei sel kobik `päivä vanuseks saa; Ei kobik mekkijäl mihel `päivä vanuseks saa* Kuu; *Ei kobik kobika nää* Lüg; *Ega temal mehel ka kopikas kopikat taskus ei näe* Kad; *Si kopikule öömaja ei anna* Pst; *kopik es näe `kopkat, `ta `lli kõva viinamijs* Puh | (ahnest või ihnsast inimesest) *Kobika `täüdü `püüdü, `vaika ~ `ehkä kaks menis* Kuu; *Ennem sandilt rubla kui sinult kopikas* Vän; *Sel lääb kopik peon punatses* Pst; *Lask `kopka iist vai `päähä lüvvä* Röp | (peatselt surijast) *Ise tahab maja ehita, omal pool kopikad surmaga `võlgu; Ise surmaga kopikas `võlgu* Põi; *Surmaga kopik võlgu* Vän; *k o p i k a e e s t* natuke, pisut, veidi; (eitavas lauses) natukestki, vähematki, sugugi *`Kopka iest `asja `rupla iest `sõisa* (järjekorras seismisest); *`Kopka iest `asja, `rupla iest `riidu* Lüg; *Küll on inime, oleks tal koppika `iestki aru piast* IisR; *Sul ei ole ka mitte poole kopiku eest mõistust* Vän; *Vanast mijs ehit` maja üless, panõ es `kopka iist `rauda manu?* Rõu; *tälle tull` vaast vaguvast `türmä minnä?, tä es olõ `kopka iist tennü?* kellelegi [halba]; *Kopka iist om joonu? ja ruubli iist näütäss vällä* Se; *k o p i k a p e a l ~ p e a l t e l a m a* rahapalgast elama *Ega_s sie koppika pial elada kedagi väert ole, `olgu palk vai kui suur tahes, läbi läheb ikkegi* IisR; *ta elab `kopki peal, kui tal maad eesel põle, peab raha `eest kõik `esele `ostma* Mar; *elab nii kopike peal ja peost suhu* Juu; *elab `kopka pial* (vaeselt) Trm; *`kopka päält eläss* (linnas raha eest) Se

kopikene *kopike|ne* Põi Juu, *-ge|ne* Khk Kär, *`kopke|ne* Kod, *g -se* kopikane *siis korjati kopigessi, peenist raha* [pulmas] Khk; *siis `toodi üks kopikene sai linnast* Põi; *vaškrahasi oli kopikene, kahekopikene, siis kolmekopikene, viiekopikene ja `kümmekopikene* Juu; *`kopkene vaškraha õli ja puale `kopkene* Kod

kopikine *kopiki|ne* Muh Hls, *-gi|ne* Kär, g *-se* kopikane viie `teisme kopigised (tsaariaegsed hõberahad) nee `aksid pärast Kär; *kopikised saiad`ollid; see oo kahe kopikine* Muh

kopiku|koi kopikakoi *Kopiku koi, sel lääb kopik peon punatsess, enne ku ta selle vällä annab* Pst **Vrd** kopikukoinija **-koinija** = kopikukoi *p_saa selle kopigu`koinija kääst`inda midagid* Khk; *Kopiku`koinija, see sõimunimi käis mõne kaupmehe`kõhta, kes kole kitsi õli* Trm **Vrd** kopikakoinija

kopikuline *kopikuli|ne* KJn, *-le|ne* Tor Saa KJn, g *-se; kopikulin* Krk, *-lõni* Krl kopikaline *kopikulesed saiad* Tor; *oless ta mudu`viirastus olnu, ei oless si kahe`kümne kopikulene tal`peose tulnu* Saa; *Veiksed kopikulised rahad`ol`lid [pulmas põllelappimisel]* KJn; *poolteise kopikulin raha* Krk

kopikune *kopiku|ne* Mär Tõs Tor Pil KJn Hls, *-gu|ne* Jäm Khk, g *-se* kopikane ning siis *poole kopigussi [münte] oli* Jäm; *kopikune kahu ja rublane riid* Mär; *poole kopikused`ringled* Tor; *üeldi paelu sa tahad [suslat], viie kopikuse riistatäie või`kümne kopikuse või kolmekopikuse riistatäie või* Pil

kopin → *kobin*¹

kopistama *kopistama* SaLä Kaa Muh komistama *jalg takistas kivi taa, jalg kopistas* Jäm; *inimese jalad ep tõuse änam, siis võtab kopistama; obu kopistab, kui kabja eer akab kivi nuki taa`kinni* Khk || *obu kopistab nel`la jala pæelt ning inime ühe sõna pæelt* Jäm; *obu kopistab nelja jala pæelt, kui inimene keele otsa peelt kopistab, see pole ime mette* Khk

kopitama *kopitama* spor Sa, Muh spor L, Kad spor TaPõ, KJn SJn T V(-m[m]a; *kop-*), *-eme* Krk(-em) Hel, *-õmõ* San(-eme) Krl

1. kõlbmatuks muutuma **a.** niiskuses, ummuksis riknema *levad kopitavad`niiskes ära* Krj; *puud kopitavad mets koorega ää* Tor; *kuivatamatta viljast jahvatatud jahud lähvad kopitama* Kad; *on läenuvad kopitama lina`sjõnned* Ksi; *ein om kopitem lännu, ku kuumass lää; rõõvass om like ja kopiteme akanu* Krk; [aidas] *alt kisub`rõskust üless, kopitab vil`lä ärä* Ran; *aina? kopitõdass är? ja elläi ei süü?* San; [halvasti tehtud rõugus] *Vaivu tyy vili är? littu ja kuiuki õs är?, mugu_lät`s kopitamma ja kasuma?* Rõu; *syurmil um kopitõt magu man* Plv; [jahu] *ar_kopitõdass, ku kuumalt vai`tuyrõlt sais* Vas; *koptõdu terä?* Se

b. (kauasest) seismisest riknema, halvaks minema *piim om kopitõt, mõross`lännü* Se; *ar kopitanu liha, kohopiim* Lut **c.** fig [tüdruk] *jäägu kodo kopitama, aia`jäär(d)e al`litama* rlv Kod

2. koitama *kopitan augud o riietel sihes; lõhja vihid kopititse nõnna ää, et paljast otsad [jäävad]* Muh; *veltsed`riided kopitavad ää* Vig

Vrd kopatama, kopetama, kopituma, koppima², koputamma

kopitse n, g *kopitse* kopitus ait *jyusk läbi, igäven kopitse, rohilin allits; rõõvass om like ja kopiteme akanu, kopitse leki pääl; võil olli siante kopitse maik man* Krk

kopitsema *kopitsema* Krj Muh spor L, JõeK JMd Koe Trm Plt Puh, *-ä* KJn, *-e* Hel; *koppitsema* IisR, *-mma* Vai

1. kopsima, koputama *vanames kijas kopitseb kepiga`vastu maad* Muh

2. tasapisi toimetama, kõpitsema *ta koppitseb pisi tasa* Vai; *nee kopitseb`talve`valmis* Krj; *kopitseb kodumail`ühte ja teist teha* Mär; *Isa kopitses sii rähä`pulki tiha* Han;

kopitseb ehk pusib sial`kallal, ega sest midagi`väl`la tule JõeK; kopitseb piale, ei ole tast tegijad kedagi Trm; ma kodu`ümbre kohmerde ja kopitse Hel Vrd kobitsema

kopituma *kopituma* Khn V(-mma; kop-) kopitama, koppima vili akkab kopituma Khn; *nyu kopitunu haina läävä mustass ja halvass; puu ka_nakass kopitumma ja hal`litumma; maja om külh mäe otsan, aga ärä`kõik`kopituss ja hal`lituss Har; mul umma`rõiva`är`kopitunu` Plv*

kopi|tõlv *kopi tõlv* "kuiva pesu kolkimise kurikas" – Vas

kopjas → *kobjas*

kopka¹ *kopka* Kei Iis Kod

1. puutöönduses kasutatav abivahend **a.** vormlaud, šabloon [puunõu laudade] `Täpse`*sõrvamese jauks oli kopka - - Lõige oli sial sees nagu veerand nõu`põhja. Laud`pandi kopka`oagi vahele ja siis trikmäsiga tõmmati kriips. Siis ööveldadi parajalt`viltu Kei b.* vahend, millega mõõdeti südameaugu kohta voki pingis – Iis **c.** vahend ratta vitsa või looga painutamisel *Vitsa vedaja veab kopka abil vitsa painikule; kui vits kuard on siis püürätässe kopkaga`õigess; kopka peiäl (raudkonks, mille taha võetakse ratta vits) Kod*

2. köiepöör üvä jäme puu nagu`kervevaris, tämäl kolm suunt siden, tugevad sopid, sji one kopka – kopkaga oiad köit ku`kijrad Kod

kopka² → kopikas

kopkiline `kopkali|ne g -se Trv Nõo, -tse Vas; `kopkali|ne Se, g -se Puh kopikaline lättede visati kate`kümne`kopkiline õbe raha, ehk ka`kümmeline Nõo; `kopkiline asi ~ sai Se

kopkane `kopka|ne g -se VNg Lüg Jõh Käi Rap Kad VJg Trm Lai kopikane nüüd ei õle`puole`kopkasi rahasi; *Ärä sina toppi oma`kopkast`ruplaste`ulka (õeld vaesele, kes kipub rikaste jutu vahele) Lüg;`mihklibä`aanti iga mehele naps`viina ja`kopkane sai Rap; mul on viel üks`kopkane vene raha VJg; lepik seened,`veiksed õhuksed lillad seened, nagu vanad viie`kopkased rahad Lai*

kopkas¹ → kopikas

kopkas² *Kava ehk`kopkas* (puumaja nurkade tegemiseks) Lüg

kopkene → kopikene

kopkine `kopki|ne g -se kopikane`viidi`pooli`kopkisi ja`kopkisi; seal oli - - poole`kopkist ja`kopkist raha ja Mar

kopl *kopl* g *koblo* vara, kraam küll oo selle põllo peal`pal`lo`koplo; eks täl seda eina`koplo ole küll Mar

kopla → *kobla*

koplaag *koplaag* põhukandmise raam – Lai Vrd kopeslarid

koplama `kopla|ma, -da R(-maie Lüg), *koblata* KJn Nõo

1. katsuma, kobama; sorima, nuhkima *käsi`kaudu ikke käin ja`koplan;`koplab mu`asjude`kallal Lüg; temä läits mehe manu, koblas`kõik läbi Nõo*

2. (otsides) ringi käima, kolama`koplab`käia edesi tagasi VNg;`koplab`ringi ühest majast`teise KJn;`koplap`pähle`asja`ijn tõist taka, ei näe magama minnä Nõo

3. kohmitsema, aeglaselt midagi tegema`toine`kopla`kopla, ei saa midagi`tehtust Vai Vrd *koblama*

kople- kopli- `Kople einad `pañdi vahelikku, teised `tehti `soadu; oled rumal ku `kople vasikas, `öeldakse vahest mõne rumala inimesele Kei; `kople aid taht sääää ja parante Krk

kopli- kopli juurde kuuluv `talve kasuma `vöötud, sui ta on `koplivassik Jäm; `kopllobesed one varsad Kod; `kopli aed `tehti lat`tidest, neli lat`ti teivaste vahele, `viitsadega siduti `kiñni Lai; sul`ol `kopliiaia mulk vallalõ jätet, selle tull`li hobõsõ `ussõ `vil`lä Har; kopli`hain – hää hain Se **Vrd** kople-

kopli|tiib (mõrra osa) `kopli tiivad ja aidiivad VII

koplugas `koplu|gas g -ka; pl `koblukad vana jalanõu, kott `ken`jä `koplugas; Sain `suure ruttuga `koblukad `jalga ja `pistin `juoksu Kuu

koplutama `koplutama liiva või mulla sees vihtlema Kanad `koplutavad kohe `ninda, et `liiva tuisk käüb `kaugale Kuu

kopna `kopna hv 50 linapeod (mõõtühikuna) viis `kopnat ja kümme peio Se

kopp¹ kopp g kopa Pä VJg(1s) Iis TaPõ Plt KJn eL, (liitsõnas ka) kopi Har Tõs PJg Tor; -kopp Kuu Kaa

1. vahend vedeliku tõstmiseks **a.** kopsik; villkopp kopaga tõssid kuuma lehelise `tõrde Kod; kopp oli nagu kibugi, kõrv oli kül`les, vee `viskamise jaost [saunas] Äks; `seante õhuke kajo, `võeti kopage vett Krk; kos_om lõunu `hiitmise kopp Har; kopp um kaost vii ammuta²; Lätte man ol`l vii võtta_kopp Rõu; võt`iva² kopa ja lasiva² viina koppa ja kõrbevä² Plv; kunass kul`p isonõ, vai kopp janonõ Vas; kopal om vañs pik`k; kaost ammutõdass vett püütü. muni `ütless kopp, muni `ütless t`serbak Se **b.** (puu)kulp või suur (puu)lusikas; kulbi või lusika kaha ei mina selle kopaga küll `süema ei akka Iis; puu lusik, nisukese laia kopaga Äks; mõned (lusikad) olid suured nigu igavesed kopad, ei saand suhu `panna Lai; `õñne valati, `aeti tina suur kopa täüs sulame; miu mijs tegiñs lekist õñge valamise kopa, nagu kul`p, vañs olli perän Krk; kitta-rre om serände kopa `muudu, nigu kul`p Nõo; Luitsuga antu, kopaga ärä võetu Võn; kopaga ammutadass ka `süüki paast Ote; `väikene kul`p om kopp, suur om kul`p San; `Püürüss vai kopp, mia ol`l tuuga_`siäti ruttu ruttu et paa `põhja ei_kõrvõ² Urv; suppi ammutõv kopp Krl; iidi üte kopatäüe `ruuga Har; panõ kopaga `ruuga vai liimt; ruuva kopp; meil anda ai koppa üle inne kui imä koolõss (kuni surmani on vanaperenaine majas miniast tähtsam) Se **c.** kühvel, hauskar – Hää Trv Hel Nõo `viskab vii kopaga `merre; suur kopp on suurel laeval, suure ännaga taga Hää; `venne kopp Trv **Vrd** koppel²

2. (puu)kauss – Saa KJn Trv Hls Puh San `koppe `tehti puust ja savist; kopaga võib sia `süümä ka `tõsta Saa; puu pahast `tehtud kauss kutsuti kopas; mõned kopad olid suured, kolme nel`lä toobised KJn; pa kassile kopa `sissi suppi; Pane kopaga liha `ahju Trv; puust tettu kausikese kost vanast `süüdi om kopp Puh; sup`p om koppe sisen San

3. (sag võrdlustes) linnu pesä õli kadaga siden, kõva pesä nagu kopp, nagu tinakul`bi kaba; eelitsus one ku tühi kopp; kahal one nagu kopp, pane `vassa, siis kalad lähväd `sisse Kod; kas om kopa (puunõu) maik man Hls; puul pää `nahka tull`l nigu kopp [maha] Võn; mul ka nigu kopaga tulõ uni `sälgä Har; kui kopaga pil`l, kui kopaga visañs (sadas palju vihma) Se

4. (taimest või seenest) **a.** (taimest) imelällo kopp (õis) one sügäv, mede tiba one siden Kod; huulõ hain kauss suu pääl, kopa² otsah, ku pit`sität, tulõ `väl`lä `nilbõ pehme nigu mesi Ráp **b.** kollane pilvik Kollased piilikad ehk kopad Hää

kopp² *kopp* g *kopa* vallakoosolek valla *kopp* ol'l. *kui midä ol'l vaia² korada², `aeti vald kokko; kopamehe² (koosoleku juhid) kirodi² noid sõamehi `korssi kokko* Se **Vrd** *koop*⁴

kopp³ *kopp* g *kopa* hrl 60 vihku (mõõtühikuna) `riihhe ol'l atõt rüki kol *koppa, kopah um kuuskümmend `vihku vai kuus hakki; `tõugu panõm `viisi vihukõisi, kat'stõistkümmehakikeist saa kopp; kümme `vihku um hak'k, kümme hak'ki tuu ol'l maasõna et kopp; üt's kopp pandass `kuurma, hiit kablaga kiinni* Lut

kopp⁴ *kopp* g *kopa* (vintsi osa) *Kuus meest aevad väntidest vintsi ümber, seitsmes peab taliloooperd kopa peel; Ouruvintsil aa neli koppa, kaks kummaski külgis, üks nest käib rutem, teine tasam ringi; Vaier peab vehemald neli korda ümber kopa olema* Emm

kopp⁵ *kopp* g *kopi* Jõe Kuu väike puuhaamer jää lahtitagumiseks paadi küljest **Vrd** *koppar*¹

kopp⁶ *kopp* g *kopa*

1. *kupp, kupuklaas ma_käve vere`laskja manh ja lasi henele kat'skümmend koppa sällä pääle panda²; ku_pandass tsil'li `kirvõkõnõ ja lastass nipiga pääle, sinna näet [pannakse] kopp pääle; Koppõ `pahti sällä pääle nika olani* Har

2. kärjekann *ku mett om kopp täüs - - sõss [mesilased] kaanõtasõ kiinni* Har

-kopp **Ls** osjakopp

kopp- → *kob-*, *kop-*

koppa-kappa *deskr obone `lähto koppa kappa* Vai

koppama¹ *koppama* hv Kuu, Lüg surnuks lõõma, koksama *kuri `oinas koppatie, `lauku `lammas tappetie* rhvl Kuu; `lutsud õlivad `paaside ja kivide all, siis *koppasid aga `rauaga pähä; `selle `kärbäse `piitsaga on üvä koppada maha neid* Lüg

koppama² *koppama* JMd Kad Pal, *kopata* Koe kopitama; pehkima *kui puu kaua maas seisab, siis ta koppab ää Koe; koppama läind vili, seda ei sünni `pruukida* Kad; *vili ehk ein lääb ka koppama* Pal **Vrd** *koppima*²

koppa|pulk peitusemäng (pulga koputamisega märgiti mängu algust ja otsitava leidmist) *Peitumäng õli, koppa`pulka sai `mängida - - sis `teiväs maa sies kepp`juures - - Kie koppa`pulgale ei `jõudand, sie ois `silmi (jäi otsijaks); Koppa`pulka sai `ühtälugu `mängidä* Lüg **Vrd** *koppupulk*

koppar¹ *koppar* g *-i* Jõe Kuu = **kopp**⁵ *koppar, sie on jää tagumiseks, aga tenikse`päeva `üösse on `sellega `ilmatu ia koppida ka `vasta `seinu; sured `nuiad ja seppa-`aambrid ja `paadi kopparid olid `kaasas [tõnisepäeval]* Jõe

koppar² → *kopar*¹

koppe- *koppe-* Krk; *koppõ-* San Rõu Plv kopitus- *tangu kopitem lännu, koppe `aisu tulli `vällä* Krk; *koppõ lõhn man* [riidel, viljal] San **Vrd** *kopi-*

koppel¹ *koppel* R Sa Muh Mar Kir Juu Kos HJn Jür VMr spor I, Äks Ran Puh, *kopel* Khk Kaa Hi spor L K, Kod Lai spor M(-l' Hel), Puh Ote Rõn, *kopõl* San Rõu, *-l'* Krl Har; g *kopli* R S Mar Lih Kse Tõs HMd Juu HJn JõeK ViK I Äks KJn Trv spor T(g *kopeli* van Ote), Krl Har Rõu, *kople* spor L, Ha Jä spor VIPõ, Pst Krk; n, g *koppeli* VNg, *kopli* Nõo Kam Ote spor V(-p-; *kople* Se)

1. **maatükk a.** (hrl taraga piiratud) parem heina- või karjamaatükk *Kui sügise `karjane läks `vällä, õlid `lehmad `koplides, kel neid õli Jõh; sedä koppeld saab `mitmest `päiväst `niitä* Vai; *Ood (hobused) oo kopli tükkis ää küümind* Kaa; *Kurdlas oli ega perel oma*

koppel. Natuke moad oli `aidas, mõnel oli sui vassikas sihes, vahest `lasti obu `ööseks `sisse Pöi; lasen obose `koplesse `siia Kul; `koplest niidetässe küll, sis loomad pannasse äädälese `peäle Vig; `koples kasvavad vahest puud Tor; `Ärgi `kopled olid koa Kei; iga talul on oma koppel, soab ein `tehtud, võib obused `sisse `lasta JõeK; `kangaid kevade pliegit vällas kopelde pial Amb; [ema rasedana] vee pangess juanud, [nüüd] lapsel suu suur ku koppel Kod; `koplid olid paremad karjamaad või einamaad. `aeda `koplil `ümber ei old -- `koplid `rohkem `oiti, ei tahetud `karja `piale `lasta; meil kui tööd ei old, obused olid ööd ja päävad `koplis Lai; sigade aid või koppel Pst; Obestel iks `olli mõnel `kopli kodulähiksen, sügise `aeti lehmä obese `koplide Rõn; vii hobõnõ `koplihe, las tä säääl sööse Se || fig Kople pääl (piimata) olema Hää **b.** küla sees või ligiduses olev lagedam koht (karja kogunemiseks) kari jo `kopli pääl, a meil viil `lehmgi `nüşmäldä?; `kopli pääl oodõtass kari kokko Se

2. (mõrra) karjaaed `sellest (rüsast) tuli `niisukesed `tiivad. ja siis siin oli `niisukene -- kala `koplist `üöldi VNg; mõrra koppel Mar

koppel² kop(p)el g `kople kühvel, hauskar vee koppel olli, sellega visati vesi `väl'la Hää Vrd kappel¹, kopp¹

koppel³ koppel kumer vene on ühöst puust, koppel Kir Vrd kopper

-koppel Ls ninakoppel

koppen|aageni koppen`aageni vitstega kinniseotud heinasületäis (kuhja otsa andmiseks) akkama koppen`aageni tegema; koppen`aageni `vitsad VNg

kopper kopper Kir, g `kopra LNg Vig Nis, `kopre Vig Nis

1. kergesti ümberminev, kipakas ei mina selle viletsa `kopra `reega lähä LNg; koorm läks koa na `kopraks -- kitsas ja `kõrge teene Nis Vrd kopar¹

2. kumer vene oo `kergem edessi menema, aga vene oo `kopram, vahedam alt Vig Vrd koppel³

kopp|haamer õõnsa otsaga haamer kopp`aamrega `lүүdaks raua pia `otsa Hää

koppima¹ koppima JMd Koe VJg IPõ, `kopma Kod, (ma) kopin; koppima Jõe, (ma) koppin RId, kobin Kuu; part koppinud MMg taguma **a.** kopsima; kloppima; koputama koppin puid `raiuda Lüg; `piale selle kui ta `maetud oli, kopitud nii et `oitku. inimest ei nää ja kopitasse Koe; `tohter kopib [haiget] ja `kuulab Trm; `söömisega läks inge kõrisse kah, siis kopiti `sel'ga Lai || (endisaegsest tõnisepäeva või pulma lõpetamiskombest) tenikse`pääval siis `lasti `pääval määst `alla `liugu ja tuli videlik, siis koppima, `talve `selga `puoleks `lüöma; koppisid -- `puudega ja labidatega ja mis `seina `äärest kätte `saadi Jõe; `keski `jälle `nuiaga koppis `vasta `seina et, et nüüd `pulmalised `vällä Jõh **b.** peksma, nuhtlema `ennevanast ikke õli kopitu ka, kui ei mend `õigel ajal `tüöle ehk ei tehnd `oiete tüöd Lüg; ma koppisin ta läbi VJg **c.** vikatit pinnima vikkastind kopitasse teräväst Lüg; Pera `lõikamist siis koppiti, siis õli [vikatitera] ia õhuke ja siis `mendi `niitama Jõh; Vikasti tera tuli koppida `enne, siis `luiskada IisR

koppima² koppima Var Kad Trm Ksi KJn; part koppinu Hel Lei kopitama vili ~ eenad lähnud koppima Trm; koppinu johva (jahud) Lei Vrd koppama², koppuma

koppima³ koppima "suurest laevast noota paatidesse panema" akkame `noota `merre koppima Muh

koppis Mokad koppis (torus) -- Üks `ütleb pikkas, teine koppis Hää

kopp-kopp (kivimäng) *Kopp-kopp* - - *Ku üks* [kivi] *visada üles, siis `täüdüb `joudada kaks `kerda `sormiega `vasta maad sen ajaga kobutada ja kaks kive `kerraga pihusse ka ottada Kuu*

koppula *koppula* Vai; *kopõl* Se *saapaliist koppula, `suome `saapa, `sussi `liistu; `neiu pojäl olivad koppelad ja kaik* Vai; *päte`rnidel om pago, a `saapil kopõl* Se

koppuma *koppuma* Sjn Trv Ran Nõo spor V(-o-; -mma), -e Trv Krk; *ko`ppuma* spor T; part *ko`ppenu* TLä San/-õ-/; *kopp-* Hel *kopitama teenekord jahud `tõmmavad `seakse koppund aesu `juure* Sjn; *`ernil koppunu maik man* Trv; *kui* [rõivas] *`rõske käen saesab, om ärä `sijdenü vai ko`ppenu* Ran; *ko`ppenu mek`k `olli man tol kaara kilel; ma `tõoti `laske sul nuusutada, kas ko`ppenut `aisu om jahude man* Nõo; *kui suvel piim sais, om `varsti alle pääl, nigu ärä ko`ppup* Kam; *oless `vastse õle kotti aanu, aga et `vihma sätte, s`läävä [kotis] ko`ppuma; jahu om ärä ko`ppunuva* Ote; *Mõnõ `aasta lõppe leib jo`jüripääväss `otsa, sõss laanate magase aad`ast, tuu leib ol`l ka `väega`kipõ ja kopponu` Räp; haina koppusõ`?, läävä`palama, kuuma`?; tarõ om ar koppunu`?, kõik` koppunu hais tarõh* Se **Vrd** *koppima*²

koppu|pulk peitusemäng (pulga koputamise märgiti mängu algust ja otsitava leidmist) *akkame `peitusille ~ `peitu ~ koppu`pulka `mängimä; koppu`pulga ~ `peidu mäng* Lüg **Vrd** *koppapulk*

kopr → *kober*¹, *kober*², *kopra*¹

kopra¹ *kopra* RId; *kopr* Lüg, *`kopr|as* Lüg Jõh, g -a; *kobra* IisR Iis

1. *pihk, kamal kaks `koprada `ernit; Võtta kõhe `kopraga, kie sis üks`aaval `jõuvab `marju noppida; piab vähäsel elämäie, `kopra `puudub igäl puol `põhja* Lüg; *siin on `kopra täis `aiva neid `marju* Jõh; *Ma lein kobrad `korvi, võttasin kohe kaks kobratäit [marju]* IisR; *voda `kahvliga, älä `kopraga süö* Vai; *võt`tis ia kobra täie. küll on sel suured kobrad* Iis

2. *haralise otsaga tööriist, konks `kopraga sai `kiskuda [leotatud lina] `kraavi `kaldale* VNg; *puolsae `kopra (pootshaak); `kraabi aga `kartulid `kopraga lagedalle; `sõnniku `kopra on `raudane, kahe `aaraga. `sengä `tõmmetasse `sõnnik `lahti `laudas* Lüg; *`kopra `kellega `sõnniku `tõmmeta `kuormast maha. `kolme `aarikane. on kahe ja `neljä `aarikasi `kopras ka; `kartuli `koprad on kahe ja `kolme `aarikased* Jõh; *`kopra (tuluseraud)* Vai

Vrd *kour*

kopra² *kopra* Saa Puh Rõu *krobeliseks; kortsu, krimpsu käed on kül`maga kat`ti `kopra läinud; `pe`ssin `rõõvid, es raputa ära, nüid on nõõripääl kuivatades keik `kopra jäänud; muld on pinnapääl `kopra jäänud* Saa; *uibu lehe läävä `kopra* Puh; *Taa nahk um är` `kopra `kiskunu`nigu`vana rõibõ`? Rõu **Vrd** *kopri**

kopra → *kobras*¹

koprama¹ *koprama* Muh Vig Lih Hag, *kobrata* Mar Mär Kse Var Mih Juu, *`koprada* VNg Mär *kobrutama, vahutama veri `koprab* VNg; *meri `koprab, ühna suitseb; õlut `koprab nõnna et; kui tuult teab, siis piim `koprab* Muh; *kui seep ei ole `easti keend, siis ei `kopra `ühti `easti* Mär; [kirnus võitegemisel] *ma`nt `kopras nõnna et, `enne kui ta `ternesse võtab enese* Juu || fig *reagib `ühte `inge, suu `koprab peas* Muh; *Muudkui `koprab (vatrab) metu `tundi* Mih; *kui mõni räägib nii et suu märg, siis `üeldakse, lõuad `kopravad* Hag **Vrd** *kobratama*

koprama² *koprama* Kuu Lüg(-ie)

1. käperdama; sorima *Midäs tämä nüüd `koprab siel, et tied kaik `mustaks `jälle `puhtad `asjad Kuu; midä pagan sa `koprad sääl ja `õtsid Lüg Vrd kourima*

2. tallama *Mes sa `koprad muda siess, mene tie `servä `müöde Kuu*

kopras¹ `kopras Jaa Saa KJn

1. kühme täis leib on päält `kopras, ei ole siledas `tehtud Saa; `rõuge põdeja inime, nägu on `kopras KJn

2. kobaras `õunu `kopras peris ots KJn

kopras² → kobras¹, kopra¹

kopraste jalad on pakatand, lähvad `koprase (lõhesid täis) Jaa

kopraste kipakalt kitsas ja `kõrge teene (koorem), `koppraste `tehtud Nis Vrd koprest

koprest = koppraste regi on `koprest `tehtud LNg

kopri kortsu, krimpsu nahk kuevatatse ää, et ta `kopri ei lähe Muh Vrd kopra²

koprima `koprima Kuu Lüg

1. pimedas käsikaudu kobama – Kuu

2. koukima *Kättegä `koprisima `kartuli võtta Lüg*

kopris kortsus, krimpsus [tapetud lamba] nahk o `kopris, ühna kobiseb; nahk o [vanal inimesel] nii `kopris et `kurdus Muh Vrd koprus

kopro|lõug sõim (krimpsus näoga) vanainimene *Kust sie `koprolõug on tuld, pane uks `kinni `kopro `lõuva iest Lüg*

kopru → kober¹, kobras¹

koprus = kopris *See kasukas on nii `kipris `koprus, et sest põle änam mitte äi `õhti. Nee nahad olid juba tehes muist `koprus Põi*

koprutama → kobrutama

kops¹ kops g kopsu (-o) eP eL (u V; g kobsu spor T V), `kopsu (-o) u R(n `kopsu, -o Vai)

1. (inimese, looma) hingamiseliin *Kaks `kopso`aara, paremb ja pahemb `kopsoaar Lüg; `loomade `maksa `söödi küll äga `kopsu_s `sööda Ans; kis pailu kõhib -- [õeld] jo selle kopsud mädand on Khk; seal oo maks suurem kui kops Vig; `Tervis läbi, kopsol `ollõ auk siss Khn; kõri läheb `kopsu Kei; all ärg `lautas, kopsud liiguvad = `veški, eks kibi käi `ringi; see on ea tugeva kopsoga, sel on kõva kops, eal on nii vali, käib üle kõigi Juu; kopsu õlmad on kahel puol VMr; kui kõhutäiega magama eidad siis kops rõhub maksa `peale VJg; märäl one kopsuruum (kopsumaht) veike, lõõtsutab Kod; kopsud on `aiged, kõhib ja rõgiseb Plt; kops tuleb kõege `enne `väl`lä võtta kui `lõõma tapetasse KJn; `tõmba õhk `kopsu Hls; temäl (lapsel) om nõrga kopsu, ega tast elu`lõõma ei ole Nõo; kas kops mädäness vai kuiuss, tu_m tyy tiisigu `haiguss Har; lehmäl om täü ja mass, inemisel kopso^o Se; kopsud-maksad, kopsud ja maksad, kops-maks 1. (toiduainena) `keitäs `süüti, `kopsud `maksad, piad jalad Jõh; vasika jalad pannasse ikke koa [süüdik], ja kopsod ja maksad Mar; kopsudest `maksadest `tehti `vorsti Saa; sai `kopsu `maksa keedetud, tükk `värsked liha koa, `mauku ja -- siis see sai ikke `tapjale `viidud Juu; ennem `pañti kopsud ja maksad `keema, `kartuli `lõõka ja kaalid [lisaks] Plt; keedä enne kopsu massa ärä Hls; kopsu_massa_kupatõts är_ ja, keedets süü`diss vai sup`iss San; 2. siseelundid, sisikond; (kogu) sisemus pörutad `eesel keik kopsud-maksad segamini Khk; sañt asi, keis üsna kopsost maksast läbi Mar; seal soab karv ää `aetud, nüüd põle muud kui pealt `puhtaks*

ja kopsud-maksad `väl'la Juu; `vankri pial peksab, raputab kopsud-maksad segamine Sim; kopsu-massa `väl'lä võet Trv || Kopsud-maksad segi [öeld] kui `kiegi väga nõutu on Jür

2. fig a. pej (inimesest või asjast) `tuhlid `pal'jad vee kopsud Khk; Prõõkab, et temal käekell – va kops `kerkleb Hää; mia vana inimese kops Hls; `määnö kopso² ~ `määnö kops [sõimatakse kõhijat] Se b. (võrdlustes) mädad `tuhlid kut kopsu tükid Khk; Nägu oli nõnda paisetand ja sinine kut üks kops; Mänd lakub ennast vett täis, lihab siniseks kut kops Pöi; tä `nõnna mädä täis na suur kops Mar; `pandi kirusse piim, `tõusis `sinna `piale nigu kops, [piim] `apnes oma ülesse Tõs; `kerge kui kops JMd; pehme kui kops Trm; mädänu ku kops, selle `puuge ei tetä mitte midägi. ei saa tat palute egä midägi Krk; ku_sa tedä (verd) ei sekä, sis ta `taaratab ärä, om ütten tükin nigu kops Rõn | Köhib nõnda mis kops kerkib Kaa c. (mitmesuguseis väljendeis) Sie ei õld ia, sie käis `kopsu `päälä (oli valus kuulda, tegi haiget) Jõh; sellel `kerged kopsud, selle pärast iiritab [alati] Jäm; Löbusate kopsudega (rõõmsa olekuga) inimene Kaa; `ütleb sulle kõhe `niiskese sõna, mes sul `kopsu `puutub (riivab), kõhe vihassad Kod; tä `õkva sullõ kopso ala vidäge² (süda läheb täis) Se; k o p s lä h e b ~ o n ~ tõuseb ~ kerkib üle maksa (vihastumisest) jo sel on kops üle `maksa Hlj; kops läks ~ `kerkis üle maksa Khk; Mõnel inimesel läeb kops üle maksa ühna `kergeste Han; selle süda on nüid täis, kops läind üle maksa nõnna et Juu; mul kops `tõusi massa `pääle, kops `tõusi üless Trv; küll läep siul ruttu kops üle massa, jußt ku püssipauk kunagi Krk; joba täl kops üle massa Ran; Mul ol'l süä nii täüs, et kops lät's üle massa Rõu | maks läks üle kopsu Iis

kops² kops Lüg Pöi, g kopsu VNg/`k-/ spor L(g -o), JMd Trv Hls Puh San, kopsi Kuu/`k-/ Hää Koe VJg Krk, kopsa Rid; kops g kopsi Muh

1. löök, hoop Nõnda kut see kops käis, nõnda [siga] oli `pitkali koa Pöi; jo ta sai purjuga ka kopsa `vasta, et ta üle [paadi] ääre keis Rid; Anna kops pähä, küll siis vagavast jääb Khn; ma anni talle ää kopsu `ruskaga Puh || fig kui ma `vaide võttan `püksid ja rapputan, siis `rohkeim ei õlegi `tarvis, siis on kõhe kops `küljes, üvä sigidus (rasestumisest) Lüg

2. kopsatus mis `kopsud nied olivad VNg; `kopsu `lööma (oksjonil pärast viimast pakkumist haamriga vastu lauda lööma) Kse; suur kops oli taga, ei tiä mis siäl kukkus Tõs; ka sa ka kuulid sedä `kopsu Trv

Vrd kopsakas¹

3. (jalatsist) oled sa teese kopsi ää `kaotan (öeld lapsele) Muh; miul om [pastlad] kõva ku kopsi Krk

kops³ kops Vas; pl kopsu Hls Hel, -u² Har, kopsi Urv lätlaste pilkenimetus

kops⁴ kops VNg Khk Kaa Tor Hää VJg Trm Kod deskr kops, kops löi naila pæe `pihta Khk; Kops pannud kosta laua `pääle ja võtnd selle supi kausi käde Pöi; laps tuli kops-kops müeda põrandad VJg

kopsadis kopsadis kopsatus üks kopsadis keis, kukkus si kauss pingilt maha Khk

kopsahtamma kopsahtamma Rõu Plv; ipf (ta) kopsaht' Se kopsatama ma² sattõ maha_ku kopsahti inne Plv; kes tu säl kopsaht' Se **Vrd** kopsahtumma

***kopsahtumma** = kopsahtamma mis tu kopsahtu sääil? midä maalõ sattõ Se **Vrd** kopsahutma

kopsahuss kopsahu|ss Har, -ss Rõu, g -sõ; kopsahhuus Se

1. löök, hoop *sai üte kopsahusõ`päähhä* Rõu
2. kopsatus *`kambrõn ol' üt's kopsahuss, ma_lät'si`kaema, kaás karaás kaáti päält põrmadullõ* Har; *mis tu kopsahhuús ol'l* Se
- ***kopsahutma** (korraaks või kergelt) kopsatama *ku lina[?] lõpõdi`kül'bä[?],`istõ maha[?], kopsahuti jala[?] ütte,`puista tolm`maalõ, et lina[?] `puhta[?] olnu[?]* Lut **Vrd** kopsahutmma
- kopsakas**¹ *kopsakas* Trm KJn; *kopsa|k* Kod, g *-ku* Hls Krk; ppl *kopsakid* Puh
1. löök, hoop *temä aánds üte kopsaku* Hls || *ku sij ütél' üte ää kopsaku* (tabava sõna), *sõss jäi vait* Krk **Vrd** kops²
2. kopsatus *üks kopsakas käis* Trm; *ma kuuli küll, et üits kopsak olli* Krk **Vrd** kops²
- kopsakas**² *kopsa|kas* Mär Vig Khn Tor Hää Juu Koe VJg Trm Plt, *-kass* Puh Võn, *`kopsa|gas* Kuu, *-kas* VNg, g *-ka*; *kopsa|k* g *-ku* Saa Nõo üsna suur, rammus, tugev *`põrssad oo kopsakad ~ lopsakad juba* Mär; *kis* [lastest] *vähä kopsakamas saab, see eenämäle lähäb* Vig; *toónnis ol'li mitu kopsakud lihatükki* Saa; *ead kopsakad`kapsad kasund* Plt; *na`ol'live kopsaka mehe puha* Võn || *`Andab`kopsaku* (tabavaid) *sanu`vasta* Kuu
- kopsakas**³ *kopsa|as* g *-a* vettinud puu *Ái` sõuksed kopsakad põle`kuski tules, virisevad`peale, ajavad`suutsu`väl'ja* Põi
- kopsama** *`kopsama, kopsata* Khk VJg Trm Kod Plt KJn Trv Ran Puh spor V(-mma; -mõ Krl; *kopsata[?], -da[?], kopsada[?], kopsadõ* Krl Urv), *`kopsada* Kuu Lüg Vai Koe; *`kopsame, kopsate* Hls Krk(-m, -de) San (kergelt või korra) lõõma, koksama *`Kopsasin`kerra`kirve`silmägä`sarvije vahele* Kuu; *`kopsab`kirvega pähä, sedä`viisi tappetasse* [loom] *`vällä* Lüg; *laps tahi kohe kiviga teisele pähä kopsata* VJg; *kopsasin piä ärä* Kod; *`kopsap vasaraga nagla`pääle* Trv; *ku jalg kohegi`külge`kopsap* (puutub) *siss satap maha* Puh; *`kopsami* (niidame) *seo aina veerekene maha[?]* Urv; *pümme parm tulõ käe`pääle, tuu`kopsa[?] maaha;`Kopsano[?] eläjä`juudalõ`minkagi[?], kae_`vil'jä lätt* Rõu; *imä lei, kopsaás kulaguga[?] vai lapsaás`pioga_latsõlõ* Vas; *kopsaás otsa ette ni ärk' tapp;`poiskõsõ[?] nuiaga`kopsasõ[?] ja`kirvõ silmäga`väikeisi kallo* [noore jää ajal] Se || fig halvasti, teravalt ütlemä – Hls Krk *mea`kopsa`seantsit sõnu, ega ma selleperst kuri ei joole; sea`kopsat`seantsit sõnu et tõine vihatsess saa* Krk
- kopsastamma** *`kopsastamma* kopsatama *ei teä midä se maha`kopsasti* Vai
- kopsatama** *kopsatama* Khk Han Tõs Tor Saa Koe VJg Kod Plt KJn Trv Puh, *-eme* Hls Krk, *-õmõ* Krl kopsti kukkuma; (kergelt) vastu puutuma *kauss kopsatas maha* Khk; *Küll see koer augatab, kelle`pihta koit kopsatab* (keda kriitika puudutab, see tahab end õigustada) Han; *jalg kopsatas`vasta muad* Plt; *oma jala peält kopsatap maha* Puh; *ma lei pää är[?] ku kopsati* Krl **Vrd** kopsahutmma, kopsastamma
- kopsatus** s < kopsatama *teisest tuast`kuulsin kopsatust* Koe; *oli kuulda kopsatus kohe kui teisele pähä`aádis* VJg; *ei tää mis kopsatus see jälle olli* Hls **Vrd** kopsadis, kopsahuss, kopsa(v)uss
- kopsa(v)uss** *kopsavu|ss* g *-se* Ote; *kopsa_uss* Krl, *kobs-* Rõu kopsatus *kopsa_uss ol'l tarõl* Krl
- kopsik, -as** *kopsi|k* Pha Muh Ráp, g *-ku* Põi spor L K, Iis Trm Kod/-p-/ Puh Nõo Krl, *-gu* Jäm Khk Emm Rei Rõu; *`kopsi|k* g *-ku* R(g *-gu*; *`kopsi|ko* g *-go* Vai); *kopsi|as* g *-a* VNg/*`k-* Krj VII Põi; *-kopsig* Mus

1. ümmargune (plekk)nõu **a.** varrega plekknõu veetõstmiseks `kopsikuga `võeti `saunas vett Vai; kopsik on ännaga; kopsiguga karjased `keetvad omale väljal roni Khk; kopsik oo pisike lekk nõu, või vasest, va's taga Tõs; kopsikuga annad vahest kanadele `süia Tor; kopsikud on uuema aja riistad, kapas kutsuti vanasti KJn **Vrd** kopp¹, kopstükk², kupsik

b. kruus, topsik; viina mõõdunõu no `kopsikud on kõhe sääl `männi `küljes [vaigutamisel] sis sie tõrv `juokseb `sinne `sisse Lüg; `Siuksid lekk nõusid (konservikarpe) `üitase kopsikutese, põle neil `kõrva, `sanga ega kedagi Tor; `mõnda `riista, `kastrul'i `moodi `assa `ütlemele kopsik Ann; vanass õli kõrtsimehel kua puuss kibu. puu kopsikud õlid egäl puul. kopsik õli mussass lähnud viinaga ja sile, sõrmepitkune kaba taga; niid one tji kopsikud (kruusid) näil, kruanu piäl Kod; kopsikuga pandass vett Krl

2. vähinatt kopsikidega `püiti ka neid (vähke), võrgust `tehtud nisuke ümmargune Äks

3. (millestki kopsikutaoliselt ümmargusest) `kopsikud (pottmütsid) õlivad piäs [vanadel naistel] -- ilus nisune tore, `mitme `värvi `siidi ja Lüg; `käsnað on `piened puu `külles `kopsigo `muodi `ümmärgused Vai; vähene (kitsas) ründ nad kopsik oleks eest olad [hobusel] Rei; aga nüid akkasivad inimesed neid nisukeksi kopsikuid või puravekleid `korjama KuuK

4. fig kopsik (saamatu, kohmetu poiss) Khk; Kasi kurati kopsikas siit minema, muidu soad `vastu pead koa sõim Põi

kopsima `kopsima R Jäm Khk VII Muh Rei spor L K, Trm Puh, `kopsma Saa Kod Trv Har Rõu Plv Se, -e San Krl, `kopsma Lut, -e Hls, (ma) kopsi(n), (ma) `kopsin R

1. (korduvalt või kergelt) lööma, taguma tikkas `kopsib nokkaga, ku `õtsib puu siest `õdukusi ja `ussisi Lüg; `sõnnisid `kopsimas (kolkimas, kastreerimas) `teisses peres Khk; `Kopsis ja koperdas `öösse pimes mei ukse taga Rei; `kopsisid üleval uue maja seena peal Mär; `kärpsed, need tulavad `sisse ku uks `lahti oo, `seukse märja lupakaga kopsi neid Aud; läks oost `kopsima (tapma) Tor; mune `kat'ki `kopsima Koe; kopsib `saapaid teha Trm; kopsib rehale `pulki `sisse; [puunõu] `laudade vahelt tuleb vesi `väl'la, kopsi `vitsu kõvemini Plt; kopsib vasaraga nagla pääd Trv; kängsepp kops San; ma `kopsse tälle, hil'lokaistõ `kopsse Se

2. tuhmivõitu heli tekitama `kopsib (lonkab) ka juo `tulla oma vigase jalaga Lüg; kängä? `kopsva jalah, hää kängä? Se **Vrd** kopsuma¹

kopsitama kopsitama VJg, `k- IisR kergelt kopsima Ole ia mies, `kopsita (pinni) minu vikkati ka IisR

***kopski** `kijnad nailudasse ee, lüiasse suured `kopskid (?kontsarauad) ala, siis ep kulu nõnda mette Khk

kops|king hum kõpsking kopsking, kontsad `kopsusid Lai

kopsli `kopsli kuppel ma_lahe uma ilusa laualambi `kopsli vällä? Har **Vrd** kupsli

kops|müts kõrge tornikujuline tanu, torutanu kopsmütsid, siidi lindidega, linnid olid luha. kirikus ja pidudel ja Tõs

kopsna `kopsna Urv Har Vas/-p-/ Se kopsimine; kobin, kõbin `kopsna om ennede, idikohe `tsilguss (vihma sajab läbi lae tupp) Har; väl'äst `kuuldu `kopsnat Vas; saabastõga_käüse tarrõ piti niku_ `kopsna õnnõ Se

kops|seenes tatikas; puravik Äga mei kops `seenid äi söö Rei

kopst, -i `kopsti R Pöi Kse Tõs Tor Saa Jür JMd VJg Sim Iis Trm Plt KJn M; *kopst* Se

1. deskri (kopsatades, kopsatusega) *Õun tuli puu otsast `alla `kopsti Pöi; [vanaema] pani [mütsi] redelipuu `otsa `kopsti sõnikauaks kui `vihtles Jür; satte maha ku `kopsti Trv; tullu säängüst maha ku `kopsti Krk; kopst lei är jala Se Vrd kopstik*

2. äkki, ootamatult tuleb aga `kopsti `sisse Hlj; *nii ku `kopsti, tema uksest sies ja laua jääres Sim; `tul`li üks kord `järsku `kopsti kodo KJn*

kopstik¹ `kopstik Khk Kaa Krk, -g Jäm kopsti *puur pannaste puu `pee`le, lüiaste `kääga `kopstig `pihta, siis akab `võtma Jäm; Kivi kukkus kopstik poisil varba pee`le Kaa; kopsatess vähä, `kopstik lää maha [mingi väike asi] Krk*

kopstik², **kopstükk**¹ `kopsti|k g -ki Pöi Aud; `kopstükk Var

1. paari jala pikkune pakk (veskikeret kandva posti ülaotsal) Pöi Var *Posti `kopstik ~ kabi. Ega posti `otsa tapiti `kopstik, `kopstiki päält `pandi poar `otsapidi müüri `pääle. Rui `poltidega tõmmati `kinni `kopstiki `kül`ge Pöi*

2. ukse- või akna konstruktsiooni osa **a.** pealispuu – Var **b.** piit *`kopstikid oo jo uktsel ja `aknal need postid mis kahel pool oo; vanaste `üiti ukse pihjalad, nüid oo `kopstikid Aud*

3. (laeval) *reßrauad on `kopstükist `jumpreni Hää*

kopstükk² `kopstü|kk(i) g -kki, -gi kopsik *oda `kopstükk käde, midä viel vahid VNg*

kopsu|haige kopsuhaigust põdev inimene *isa suri meil `nuoreld `vällä, õli ka `kopsu`aige Lüg; männekasud pida(va)d kopsu`aigele eed olema, teed `keeta Jäm; öde jähi kopsu`aige (kopsuhaigeks) ja suri Ris -haigus hrl tiisikus, kopsutuberkuloos korbalisi `õune ei tohi `süia, niid toovad kopsu `aigust; ubalehe tii on kopsu`aiguse rohi Saa; emal oli nuores põlves nii `raske kopsu`aigus, nii et `inge oli matt juba Jn; ta `surre ~ sures kopsu `aiguse Trv; [tema] naene jäi ka kopsu`aigusi Ote; Vanast ol`l kopsu`haiguss sääne tõbi, `minkõst inäp nal`alt ar[?] süt`tüki_s Se -hain (taim) kopsuaina (madalad mustade marjadega taimed) kasvava `koplin ja niidü pääl Ote; kopsuainul ei olõ sittagi `nuusu Urv; kopsuhain (sinilill); varsakabja[?] ~ kopsuhaana[?] - - ku kopsu[?] oma[?] `haigõ[?], keedetäss näid Röp -hein nõmm-liivatee (Thymus serpyllum) kopsueinä ~ timmermanni Krk*

kopsukene dem < kops³ `lätlä`isi õks üldäss läti kopsu[?] ~ kopsukõsõ[?] Har

kopsu|lutikas kopsu-usstõve tekitaja *`kopsuludika, `lamba `kopsus on enämiste nied ludigad, siis `lammas on `aige. tämä on ka `valge, ludiga `suurukaine Vai*

***kopsuma**¹ ipf (nad) *`kopsusid Lai; `kopsma, (ta) kopsup Nõo tuhmivõitu heli tekitama kontsad `kopsusid Lai; Maril ei ole viga midägi, tulep ku kopsup Nõo Vrd kopsima*

kopsuma² *kopsuma koheva massina üles kerkima Nägu piim üles kobrutanu või `kopsunu, alati `öeldaks seda, palavaga `kopsu ruttu üles Hää*

kopsu|palavik kopsupõletik [naine] *ol`l koolu[?] kopsupalaviku kätte Har; mijss ol` küll kehvä `tervüsega nii et, tyy ol` kat`s kõrd kopsupalavikku põnnu[?] Plv -pruun kopsukarva, punakaspruun mul `ol`li illuss kopsupruun rõevass; lepäkoordega sai illuss kopsupruun rõõvass Nõo -põlendik kopsupõletik `kopso põlendik, sie pidi õlema `kopso naha `küljes Lüg; `öeldakse, et `püstaja on kopsupõlendiku akatus Vän; jäi kopsupõlendikku ja `surri kah Hää; nüid `üeldasse kopsupõlendik, ennemuina oli vil`l Sim; jala pääl põdeni kopsu põlendiku läbi Nõo; Mul mehel ol`l ka kopsu põlõndik Urv -põleng kopsu põlõng kopsupõletik – Se -põletik ei tia mida tämä vihastas et `kopsu poledikku jäi ja suri VNg;*

kopsopõledik käib mõne inimesel müto `korda ja `surmab ta ära ka Käi; ta oli lapse`põlbes kopsupõletikus olnd Mih; kripist lööb vahest kopsu põletik Juu; tõise latse `aegu `surri ärä, kopsupõletik [lõi] `sissi, kops must ku süsi ärä palanu Krk **-põletnik** kopsupõletik siss jäi ta `vastseid `aigess, `tulli kopsu põletnik, tyy temä `auda viis Nõo **-rabandus** (haigus) ja kopsu rabandus `olle koa mõnel. nii `kange valo `kopsos, et karide. ja seal ei pea koa änäm abi `ühti olema Mar **-rohi** (taim) **a.** üheksavägine see oo kopsu rohi. kui kopsu põletik oo, siis `kästasse neid `õisi `keeta Kse **b.** ?harilik kopsurohi (Pulmonaria officinalis) kopsu rohod, pisiksed siniste `õitega, kuivatadi ärä ja keedeti, siis jõid sedä vett Juu

kopsutama kopsutama VNg/'k-/ hv Kse, Tor Koe VJg, `kopso- Lüg koputama; kopsudega kergelt lööma, kopsima ühel `peio poisil - - siis tuop õli pihus, sedä `kopsotas `ühte `puhku sedäsi, et `ämmä põll `katki Lüg; kopsutas tooliga paranda `vasta Tor; ta kopsutab ukse taga Koe; mutku kopsutas aga `uamriga müeda `lauda VJg

kopsu[tiisikus] kopsutuberkuloos Vanaste oli palju kopsu`aigust, kopsu`tiiskust Jür; kopsu`tiiskus om sul sehen kui sa nõnda pal'lu kõhid Puh; kopsu`tiiskuss õks `umgi `tiiskuss Rõu **-toru** bronh rigises ja ragises, kopsu torud olid umistan HMd **-tõbi** kopsuhaigus kopsu tõppe suri ärä Kod **-vähk** (haigus) kopsu`vähke tä surigi Kul; ühel old kopsu vähk, and röga `väl'la mis `irmus Sim

koputaja 1. tgn < koputama

2. veskiseade (püülitagemise kirstus üks ots seina küljes, teine vabalt püülipükste peal, veski töötamisel koputas neist püüli välja) Vig

koputama¹ koputama (-o-) eP(-d- Hi) M(-eme) T(-eme San) V(-mma; -õmmõ Krl); kobutama Kuu; kobotamma Vai; kopputam(m)a VNg Lüg(-o-) Jõh

1. koputama **a.** korduvalt kergelt lööma, kopsima; kopsides taguma; kinni lööma Lähäb süök `inge `kurku, sis pidi `kaula `päälä koppotama Lüg; tama koboti `vasta `seinä Vai; kopudas piibu `vastu `saapa `alda tühaks Khk; koputan `aamrega naela seena `sesse Vän; rähn koputas nokaga puide `pihta Saa; nõu vitsad `tarvis `kinne kopotada Ris; `mardus käib surma `ieli ja koputab Kad; siis rehaga koputati [heinakuhi] `koomale Trm; `aige kopotati (kuulati) läbi; sepp kopotab (lööb haamriga), kopik tuleb Kod; lutsule kah koputadi pähä (löödi surnuks) Ran; vaja `nakla `saina koputada, ei ole vasarat Nõo; no siss kopotasime sis toda [pekstud rukki] `vihku vijl `vasta põrmandud TMr; meeli`kaudu ma lää, tokiga koputa [teed] Ote; maja pal'k koputõdass päält kiinni?; sa_koputadõ akõnd kiinni?, akõn om vällä_`paisunu?; kopuda sa minnu magamast üless Har; koputõdi leevä `pääle, ku ol' `kerge helü, sõss ol' kütse Rär; vaest kopuda ar? (tambin õuna pehmeks), a muido `hambit ei_olõ? Se **Vrd** koppima¹ **b.** koputamiseiga sisselaskmist taotlema nüid `ongi se `muodi, et ko `voeras tulo, siis kobota `ukse taga Vai; Kiputab, koputab, kui `sisse läheb siis kruib = uksevõti Jäm; kui aga koputatse, siis tee uks `lahti Muh; Ta nagut oleks vehe `peenem, `enni tuba tuledest kopudab Emm; Meil ei põlõ taris uksõ `piäle kopota; Ää tehk uksõ taga kopotõs oma vigurisi Khn; koputab ikke ukse taga, kas lastakse `sisse Juu; `koptas ukse `piäle ja õegas Kod; kis kopotab sellele tehässe `lahti KJn; mea koputi usse `pihta Hls; usse pääle ollev koputedu San; ma_kopudi, siss `lasti uús vallalõ Har **c.** fig Nii vähe koputatud (tobe, totakas) vai sooja leivaga pähe löödud Trm; õege kopotaja (arutu) Kod

2. kalu püünisesse koputama või mütaga ajama *venelased koputavad luodu peal; paneb võrgud rattas `sisse ja siis `keskel koputab `puuga ~ pulgaga `vasta venet Trm; aid on `ümmer ja sa kopotad, kala irmoga piäb juba `võrku minemä; aade ahamned, näid kopotasse - - järv kajab siis [suvel] kui näid kopotasse; kopotamise pulk, kellegä kopotatse järvel Kod; koputive paadi äärt `müüdü [mütaga] Trv; `särgi koputama - - pik`ä lati otsan `ol`li mütt, tollega pesseti `ruugu `müüdü Ran*

koputama² *koputama Jäm Khk Hi/-d-/ üles või kohevile tõusma a. paistetama jalg on üles koputand; koputab üles silma, alused ning põsed Jäm; Uss ammustand `jälga, jäla kopudand `ermpsasti üles Emm b. kerkima, kohevaks paisuma sajuga maa kopudab üles, ajab suureks `kergeks, kohevili Khk; See `surnu on nii üles kopudand [käärimisprotsessis] Rei*

koputamma *koputamma kopitama ärä koputõt `vaklo täüs ku pogisõss; jaahu? är_koputõduva?; Likõga_kakuto? lina lät`s `saismisega hallitamma ja `sijimne? sarrah koputamma Röp*

koputõlõma *koputõllõma Plv; pr (ta) koputõlõss Se (korduvalt) koputama Ime kuuku koputõlõss, vello harki hargutõlõss rhvl Se*

kopõl → koppula

kopõl → koppel¹

kopõv → kobe

kor- → korr-, kur-

koradiline *koradili|ne g -se (kirumissõna) ka_sa näed koradiliisi, kudass na inimest `kiusava; mina sai neede koradilistega `kõikiga läbi Nõo*

korahhama *korahhama Vas Lut (korraks) korisema Vrd korahamma, korama*

***korahamma** *pr (ta) korahmass = korahhama kihäh korahhti, no jäi vakka Vas*

korama *korama, (ta) korra korisema tiiä? mia mul tah kaalah korra Vas; timä jo_korra kaalast, piä ä_kuolõss Lut Vrd korahhama*

korba *pl korba? särjepojad nuu_mma? mõro? `väega, korba?, til`lokõsõ omma? `väega Se*

korbak *korba|k g -go särjepoeg säre korbak ~ maim Se Vrd korävka*

korbakas¹ *korba|as Kaa, g -a Tor korbane, paksu koorega kaetud Läkuroog – kasub läku peel, igavene jäme korbakas teine, sehest tühi ka Kaa; vanal puul koor läheb korbakase Tor*

korbakas² *korba|as g -a vilets loom seal oo neid korbakud paelu Kse Vrd korp²*

korba|kond *korbakond kärnkonn – Tõs*

korba|leht *takjas; takjaleht – Sa Hi Nee korbalehed oo suured laiad, ning neid pandi ka aigete kohtade pääle Khk; korba leht `kangesti viha, riiete `kül`ges `kinni, saa kistes ka ee Kär; Aeda vähe arind, kasvatab aina korbalehti Pha; korba lehed, krässid on peel Phl Vrd korp⁵ || fig jutu- või klatšimoor *korba leht kes `kangesti teab ja valetab, `õetakse mõne inimese `kohta Mus**

korbaline *korba|ne Saa Amb VJg, -le|ne PJg Vän Tor, g -se korbane, krobekakooreline; krobeline korbalene puu on sehuke, kus paks koor peal Tor; karduled on korbalised, kui kärnad `pääle tulevad; kül`menud maa on korbaline (konarlik); korbaliste õuntega pole mitte midagi teha Saa Vrd karbaline, korbiline, korpline, kõrbäline*

korba|luu(d) (lahjast, rammu mittevõtvast hobusest) *Ta võib terve `olla ja `süia saab, aga ik'ki seisab rootsakas, sij on -- korpluud, korbaluud obune; Korpluu või korbaluu -- Sij on `seuke luum, et ramu ei pia* Hää **Vrd** korpluu(d)

korban¹ korpas käe om korban Puh **Vrd** korbas³

korban² küürus issod siin sāngi servāl korban ja küürān Kod **Vrd** korboh **Vt** korp⁷

korbane korba|ne Var Vān Saa Trm Vil Pst, g -se IisR/`k-/ Khk Tōs JMd VJg Kod, -tse KJn Krk San; *korbanō* Krl korbaga kaetud **a.** krobekakooreline; koorikuga kaetud; krobeline *korbaste `kaskedel on magusam mahl kut libe koorega `kaskedel; korbane pidu raasib kihjad jalast εε Khk; kase koor on enamasti korbane, tohi `tōmmab kāmara Var; mure ja krobe nahk siis üheldāsse et korbane; korbane mua one kui sōmerane ja kare, ijātet kore Kod; kād akkavad korbases (krobelineks) minemā KJn; [pārna] `pāālmene kuūr on korbane ja pude Vil **b.** (mustusest) korbatanud, mādunud *Sie oma `korbasi kāsī `saagi `puhtast; Tuppa `tehtud kari `lapsi, kōik `mustad ja `korbased; `Riided mudast `korbased kohe IisR; mis porige om kokku saanu, nij om puha -- korbatse Krk**

Vrd karbane, korbaline, korpane, kōrbāne

korbas¹ korbas g `korpa kohr(jāā); kohrune korbas jāā, jāā peal on tōus oln ja siis uieste külmetab; korbas oo peal, sulama akkab, `kārges jāā. vesi peal, alt läāb tūhase Aud

korbas² korbas Hls, g `korpa Mār paks krobeline puukoor kase `korpā maas Mār **Vrd** korp¹

korbas³ korbas Trm Äks Vil; `korbas Kuu korpas *Sie `leivākūna on `ninda kohe `korbas juo Kuu; kād on korbas Trm; nahk korbas Vil **Vrd** korban¹*

korbatama korbatama hv Hää JMd, VJg Urv Rōu Vas/-mma/, -eme Hls Krk, -ōmō San Krl; part *korbatunu* Krl korbaga kattuma; kōvaks ja krobelineks muutuma; pragunema *leib āra korbatanu kōvass Hää; kasel om küll va kōva korbatet kuūr* Hls; *kāe om [linakitkumisel] ārā korbadet Krk; porinō ār^o korbatōdu jalgrāt* San; *tsuvva umma^o korbatanu^o Urv; likō prōnts om ār^o korbatunu^o Krl; Lehmā nisa^o ol'li^o ār^o korbatanu^o nigu^o koorigu Rōu; Paa veere^o pudroga ār^o korbatanu Vas **Vrd** korbetama*

korbatis s < korbatama *tahma korbatis on must, aga pigi `korssna kül'jes on pruuñ* Lai

korbe¹ korbe Tōs; *korbe*, `korbe g `korpe Rōn kōva koorik; konarus, kühm sulab ja siis `jälle külmetab, siis korbe pial [teel] Tōs; *kui om kül'mānu, siss -- ei saa `pal'la jalaga `kōndi, `korpe om maan; ku olet nii ārā `säetu et `konnegi `korbet all ei ole, siss [ihu] ei valuta raasike `aiga Rōn **Vrd** korp¹*

korbe² n, g `korbe mittetihe `korbe lehaga loom Aud **Vrd** korbes, korp²

korbeldama korbeldama saabastega käies kolistama; saapaid kulutama *āā korbeldag nii pailu. korbeldad oma `soapad āā, kust sa uied jälle soad* Jaa

korbelene = korbiline *ete korbelene puu* PJg

korbes = korbe² korbes puu Aud

korbetama korbetama Trm Lai korpa tōmbuma *tahm on āra korbetand või pigitand* Lai **Vrd** korbatama

korbi|hark korbiar'k kaheharuline hark korpide ahjupanekuks – Krk

korbiit kor|biit g -biit di korbits *Korbiit laulab korbiit, korbiit, `ühte `liini ei `lenda, üppab* Hää

korbiits¹ korbiits g -a KJn; koorbiits Mar; pl korbiitsad Äks korbits

korbiits² *deskr* (metskurvitsa hääliitsusest) `korbis `lennab ja tieb korr-pits, korr-pits Lüg; `Korbii-tsakas tieb `korbii-ts, `korbii-ts, kui `lennab kevade IisR

korbiitsakas *korbiitsak|as* Mär Tõs Tor Ris VJg Iis KJn(-k), *korbiitsak|as* Hää Amb Koe, `korbii-tsak|as IisR, *korbitsakas*, `k- Juu, g -a korbis korbiitsakad enne jüri `päava `lendavad Tor; `korbitsakas on suure pika nokaga ja `kõrge jalaga; sa jüst nagu `korbitsakas (kõhnast inimesest) Juu; lähme korbiitsakid `laskma KJn **Vrd** korbiitsikas, korbik¹

korbiitsikas *korbiitsikas* Koe; *korbiitsi|k* g -ku Trm = korbiitsakas korbiitsikas on `veike lind pika nokaga Koe

korbik¹ *korbik* = korbiitsakas korbik, see `lendab ja laulab sedasi koorp koorp koorp pits, koorp koorp koorp pits. kui ta pidi `saama rohust `toitu või maast `leidma, se pidi ta liha teiseks `muutma Mär

***korbik**² *maarjakased on korbikused, paksud korbad. mida korbikum* (korbasem), seda kirjum Vän

korbik³ *korbi|k* g -ku korp meil kütsetedi korbikid San

korbi|kaste = korbipäoline korbikaste võib olla manna pudrust või koho piimast. sekka pannasse muna, koort, `suhkrud ja mõni paneb rosinid kah Äks

korbi|kivi kaarnakivi – Jäm Khk korbikivi, sedine must libe kivi olad -- arsti asi piab olema kasujad `mul'luda ning Jäm

korbik|laine pl `Korbik'lained Jõe Kuu (3–6 järjestikust suurt lainet, mis tekivad suure tuulega)

korbiku `korbiku kõhn kuivetunud olend – VNg

korbikune *korbiku|ne* pl -sed korbaga kaetud `maarjakased on korbikused, paksud korbad Vän

korbi|line *korbili|ne* Kod, *korbile|ne* Kse Var, g -se korbane; krobeline kas oli libe jää? ei olnd, oli korbilene; põldvääned o korbilest Kse; [sulatatud] rasu `angub, võtab ääred korbileses, `valges Var; `kinda lõngad piäväd ühe jämedused õlema, moeto tulevad `kindad korbilised; korbi|line ja kare riie, jämedad lõngad Kod **Vrd** korbaline, korbelene

korbi|päoline korbikate maitsestatud kohupiimast või mannapudrust – M siss võets [sepiku- või saiakakk ahjust] `vällä, aiass `lõhki väidsege, sis pannass korbi päalist `pääle Krk **Vrd** korbi|kaste, -piim -**piim** = korbipäoline korbi piim pannas korbi `pääle tetäs `val'mi nagu puder Hls -**pätsike** sepiku- või saiakakk, millest tehakse korbid korbipätsike tetäs karaskist vähep; õige är ei küdsäte neid korbi pätsiksid, ni j küdsäve peräst ka viil Hls; korbipätsikse om är tett, alle `lõhki aamate Krk

korbits¹ *korbits* Mih, g -e Mär

1. (hobusest, kes liiga palju sööb) obosele `antasse `einu, `öötasse, na va korbits, aab eese `sesse nii pal'lo Mär

2. nurmenuku õisik pärast õitsemist see oo sõrmkinnas, õied on ära tuld pal'jas see korbits on, õie kobarad on `järgi jäänd Mih

korbits² `korbits Lüg, `korpits IisR, g -a; pl *korbitsad* Ris metskurvits (Scolopax rusticola) `korbits `lennab ja tieb korr-pits, korr-pits. `korbitsad `lennavad `õhta, pitk nokk ies. on `niiske paat lind, väheke piüst `suuremb Lüg **Vrd** korbiit, korbiits¹, korbiitsakas *korbitsakas* → korbiitsakas

***korbjas** `korbja (kõhna, kuivetu) kehägä obone, põle na elos mete, põle na tugeba kehägä mete Vig **Vrd** korpjas²

***korblikanõ** pl `korblikatsõ kurruline läki uunissu `tuyma, `korblikatsõ musta² pruumi² [seened] Har **Vrd** korplikane

korboh küürus korboh jo om Se **Vrd** korban²

korbuline korbuline kortsuline kahe`kõrtselt murrutad [kanga], siis kol'bisku vahel `tõmmad, mueto one korbuline Kod

korbun korbun g -a püsti sulgedega kana; fig (liiga karvasest olendist) teil om ka korbuna kanno; karvanõ nigu määne korbun; sa olt nigu korbuna kana Se

korbus¹ korbus g -e (karedast pragunenud nahast) Laste jalad nagu korbused kebede, katti ja robelesed `pal'la jalu `kõimesest; Obuse kael oli `rangide all katti nagu korbus Han

korbus² `korbu|s g -sse u hõlmadra keskne osa (ühendab kõiki ülejäänud osi), korpus `Korbus on `õlma all, `selle `külles on `kruuvidega kurg, õlm, sahk kahe `kruuviga ja tugiraud; `Tallaraud on all, sie `kaitseb `korbus kulumise iest, on `kruuvitud `korbuse `külge IisR

korbus³ korbus g -e hv varese söimunimi –Kse

kord¹ kord g korra S L K Iis Lai, `korra Jõe Hlj RakR VNg; kõrd g kõrra I Äks eL(g kõr[r]a Lei; `k'erd g `k'erra Lei), `kõrra Lüg Jõh hv Vai; kerd g `kerra Kuu Hlj VNg Vai(n `kerda) (täendusrühmade piirid pole alati selged)

Täendusrühmad: **I.** korduvus **1.** (sageli koos hulga- või arvsõnaga) ajaline korduvus, esinemissagedus

2. perioodiline esinemus **a.** söögikord **b.** menstruatsioon **c.** (ilmast)

3. (üksik)juht, puhk

II. järjekord **1.** (ruumiline või ajaline) järjekord, järjestus

2. (omavahel kokkulepitud) tegutsemisjärjekord; kordamööda täidetav kohustus

3. (sag obliikvakäändeis) karjakord; sellega kaasnev ühiskarjase toitmine ja ööbimine peredes

4. (hrl kohakäändeis) teokohustus, korrategu

III. korrasolek; üldine kord, süsteem **1.** (kindlaksmääratud) töö- ja elukorraldus; üldkehtiv käitumisnorm ja kohustuslik allumine sellele

2. tegevuse korrapärasus; rütm

3. õigus; kohustus

4. riigikord, valitsus

IV. olud tervikuna; normaalseks eluks ja tööks vajalik seisund; majanduslik heaolu, elujärg

V. aine- või kattekiht, kirme

VI. korrapärane paiknemine või asetus **1.** kõrvuti või ülesticku asetsev või asetatud kiht

2. ehitusjärg **a.** (majal) **b.** (roo-, õlgkatusel)

3. (paadil, laeval) **a.** serviti üksteise peale pandud küljelauad **b.** parda kõrgendus

4. korrus

5. rida, rivi **a.** võrgusilmade rida **b.** suka- või kindasilmade rida **c.** helmekee; helmekeede rida

6. triip, joon **a.** muster; mustri triip **b.** sarvepügal

VII. ring, tiir

VIII. kogus või hulk 1. riietuskomplekt; ülikond

2. tagavara, varu

3. (koos arvsõnaga osutab võrdlevalt millegi suurenemise või vähenemise astmele)

4. (hulgasõnana) a. mõõtühik b. suur hulk; palju c. tükk, hulk (aega)

5. (midagi väikest ja tähtsusetut)

IX. (silmahaigus)

X. (mitmesuguseis väljendeis)

XI. (näitelauseid, mis ei sobi eelmiste tähendusrühmadega)

I. korduvus 1. (sag koos hulga- või arvsõnaga) ajaline korduvus, esinemissagedus *sedä* on `palju `kordaid Jõe; `Kerra miest nähä, `toise `kerra `tunneda Kuu; üks poiss käis `piigu `painamass `mitmella `kerralla: `tulga ja `tulga VNg; ma õlen pali `kõrdasi säääl käind; sie ei `kuule `aste, kaks kolm kõrd `räägi üht juttu; kaks `kõrda võtta suppi, ühe `kõrda `ammusta `leibä (õeld, kui toitu on napilt); sel `kõrral ~ sie kõrd ma ei saa `tulla, tulen `tõine kõrd Lüg; tüö `tullo jättä kese, `toisest `kerrast Vai; nee tülitsevad äga nädali korra ära Ans; ju_ne (karjamõisad) `mõisate kõrvast ühel korral vanal ajal oli `tehtud Khk; keik korrad es `lasta [ehalist] `sisse Mus; `mütmed korrad keisi säääl Kaa; kukk kiiratab kolm või neli `korda enne oomikud Pha; `kordagid põle `tehtud nii õlut Muh; panin sõrmed suhu ja vilistasi `kahte `korda Kse; paar `kordi `niitad [lambaid] `aastas; ma sain jo pari `kordi `enne `valmisse, ennekui peiupoiss tuli Mih; jättis merele mineku selles korras nõuks Khn; Jusku lehm: kui `õhtul korra ammub, siis on päevane jutt räägitud (kidakeelsest inimesest) Hää; `linnes ma üksi ei käin -- naine käis `sel'tsis koa paar `kordas Ris; ma käisin `mitmel korral ~ mitu `korda Juu; kuušk laseb juo kolmat `korda okkaid Amb; ma sain küll `mitmet `korda `küiti JJn; ta (hunt) viis `ühte `puhku neid (lambaid) ää, ega ta seda `ühte `korda viind Ann; mes `asja sa issid, kui es anna nel'jät `kõrda sigadele [süüa]; pal'ju kõrradele suad üheldä sedä sõna Kod; käisin `korda kolm väl'las Ksi; tjjd ärä ühe korraga et ei tjj `kahte `korda `ühte `aassa KJn; paelu `korda sai `käitüd säält kuju Vil; tõmmassime [noota] kaits kõrda `õhtsapoolen ja mõni päev kolm kõrda; kümme kõrda `loetass kolm `lõnga, kolmkümmend `lõnga `paasman Trv; ma ei mõista midägi selle kõrrage `osta; kõrd saa vjil `leibä tetä Krk; üitskõrd sai paar `kõrdu väegä pal'lu latikit, nigu rābälä puñt jälle, esi astu üits `kõrda, ilbu `kargava kaits `kõrda Ran; üten kõrran kadusiva (surid) mõlemba Puh; mõni piap `kavva `aega viha, aga miul om viha toss samass kõrrass; panni kaosi [liha] täis, et siss na saava kõrrass süvvä Nõo; kui sa ka esi nädäli_sen `kõrda (üks kord) neid lännikid ariss, siiss na olõss küll ilusad ja `puhtad KodT; [isa] kõnõl' sedä luku `mitmit `kõrdo Võn; perämäne kõrd ku ma käisi, siss es ole tedä kotun Ote; üit's röömükene `anti, mõnõss paariss kõrruss sai leevä pääle määri? San; Suvõl näet um pik'k päiv, sõss `süüdi õks neläkõrda Rõu; maassinat es tunda_tol `kõrda Plv; ku? [kukk] jo_tõist kõrd kirät', siss tul'l üless tulla?; nel'li kõrd `vjidi [mind] tappa? Vas; tal ol'l hää tujo sji kõrda `aigo Rāp; ma olõ õi `kõrdage säääl käänü?; võit `mitmõhe kõrda `riste? (ümber ristida); kuuš kõrda ~ kõrd käve päävä pääle; jätät tõõsõ kõrda pääle tjjü Se; h a r v a k o r d a harva, harukorral `arva `kõrda käis meil; `arva `kõrda tuleb ette sie asi Lüg

2. perioodiline esinemus *temal oli ohatu* -- käis iga `aasta oma korra ää Vän a. söögikord veistele tuleb `lountse kord käde anda Khk; `õhtu kord on veel söömata Rei; oodake natuke `aega, tüdrikud toovad `õhtast `kõrda kah Hää; omikune kord ja `lõunene

kord ja õhtane kord – kolm `korda `päävas [süüakse] Juu; mõnes talus on kõrrad, kõik üles kirjutatud mes kiädad [nädalapäevade järgi] Kod; `õhtun kõrd ~ süük Pst; võtat kana muna, lüüd `katski - - lääb [söögi]kõrra ette Ran; `tuuga (suure pajaga) om hää nii katõss kõrrass `süüki `kiitä `perhrelle Har; olõ õi_himmo `süüki tetäki?, kaet inne kuiss kõrd `müüdä saa Vas **b.** *menstruatsioon naiste`rahva kord Aud; iga noore inimesel on oma `loodose kord Ris; vanaste pañnid sel ajal naesed kõrtsiku `sel`ga, sis o`lli kõrtsiku kord SJn; ma o`ll `aige, mul olli iks omakõrd Ote; tuul olõ õi kabõhisõ `kõrda inäp; tu ei piä vil [last] `saama, tuul olõ õi inemisõ `kõrda; halv kõrd tul`l `külge Se* **c.** (ilmast) *nüid `sõuke alva ilma kord (püsivalt halv ilm), ära `mõtlegi, et sa `eina saad teha; ilusa ilma kord, ega ta nüit `vihma ei tule; Vaa (vaga) ilma kord Hää; talvõ kõrraga (talve aegu); kül`mä kõrraga Lei*

3. (üksik)juht, puhk *See oli ikka kukkumise kord (raske kukkumine), teine kül`g oli kõik suur sinise punase jutiline; See (mees) korra taris, aga see pole selle (naise) `juure jäänd Põi; Viübsipuude päält ikki ei keritu, sij `o`lli vahest `arva `juhtumese kord; Liik on üks munemisekord Hää; tuli `mingi kord (millalgi) `siia JJn; `mõtle ku kalliss pulli kõrd (paaritus) om Nõo*

II. järjekord 1. (ruumiline või ajaline) järjekord, järjestus *`läksin paja, õli kaks kolm ies, pidin `uotama `kõrda Lüg; `võrgud [meres] kõik `kõrra järele Jõh; `Villa `veskil ei pidada kunagi `korda `saama (ei pääse järjekorras ette) IisR; jo_si surma kord `varsti tule ka, sest korrast ep saa kaudu `ükskid Khk; [ta] Oo eese naisevetmisega tükkis korra taa jäänd (pole õigel ajal võtnud) Kaa; ta (koer) oo vana koa. ega tia, kummal `enne kord kätte tuleb (enne sureb) Kse; jahvatese kord tuli minu kätte JMd; ma panin ikke liha `astjasse, kõndised tükid panin taha `eäre, siis oli ea kord kohe, kuda ma `võt`sin Juu; [kordlaine] mis `teatud korra järel tuleb Kad; Üeldi küll, et ega kott kõrda oota. Aga tuuleveskil tuli küll niimoodi välja, et just kott ootas kõrda Trm; `mõlder `ütleb kui suama jämedä javatuse läbi tuleb püüli kõrd Kod; lavvakiriku kõrd (armulaual käimine) läit`s `müüdä, jäime kõrrast maha Krk; ta viis koti `veskile, `ommen `olli lubatu `kõrda Puh; kui rüätegemise kõrd kätte `tul`li, siss pidi valmiss tolle jaoss olema Kam; su_kõrd om häste lähembäle jo saanu?, sa saad `varsti jahvatamma; pedäge kõik` `kõrda, `olkõ uman rinnan vai roodun Har; vanast `ül`ti et, `kõrda põdeva_silmä?, üt`s `haigõss jääss, nii jääss tõõnõ kah Vas; ku kõrd om suuril puul, sõss tulõ paiul ka pak`in takan (kui kannatavad suured, siis kannatavad ka väikesed); Kohe kõrd saisma jäi (küsitakse viinajoomisel) Räp; mi saisame k`erran. oodame kona saa k`erd `ostmise munu Lei*

2. (omavahel kokkulepitud) tegutsemisjärjekord; kordamööda täidetav kohustus *`kõrra tagand käib – tänä läks `tüöle, `omme ei lähä noh Lüg; Keik, kes säel `piimaveu `artilis olivad, pidasid oma `korrast `kiñni IisR; me olime teine teise korra [haiget valvamas] Khk; sauna küti korrad VII; Millal `teitel piima kord (koorejaama piima viia) on; Küla `kupja kord see tuli üks kord `mütme `aasta tagant Põi; üksvahe ma olin ambulantsi kasvandik, nüid kein `aastas `korda või ei `keigi Rid; `Ruumis ning ladumas `ol`di [laevas] korra piäl, teese reesi teene Khn; korra pial oli `karjas `kõimene Aud; piima veo kord Tor; [rehepeksuga] akati vara pial, selle aaks olid juba põllal kui kord oli `minna Ris; ma olen oma korrad ää teind, olgu nad `puhtad ehk mustad (pesupesemisest) Juu; pidime `korda tegema: täna sai teine [hobust], `omme sai teine JMd; öövaht` on korral (öövahis) Koe;*

küüdikõrd oo sinu käen. tämä käis õma kõrra ärä Kod; karja kõrralise kõrra järgi käisiv [mõisas karja talitamas] Krk; [lauakirikus käiakse] keväjelt ja süükselt, ma ol'i iilä_keväjest `kõrda Har

3. (sag obliikvakäändeis) karjakord; sellega kaasnev ühiskarjase toitmise ja ööbimine peredes `ninda `palju oli talus `kerda, kui `palju `lehmi oli VNg; `nelja talu pääl `käisin `karjas jah. igas talus õlin kaks nädäla `kõrda - - siis `läksin `teise talu Jõh; küla `lambad olid `kordas, küla pered käisid [kordamööda] `lambes Pha; ja siis saand ned (karjaskäimise päevad) läbi saand, siis läks `teise talusse jälle kord Põi; karjane käis igas peres `kordas. kui paelu `loomasi oli, siis oli kahe `veise pealt üks pää, kel üks veis oli - - käis korra ja kahe takka, aga ikke käis neil koa `kordas. siis `pañdi sealt `talle leevako't ja `lähker Juu; kus peres karjane `korda (söögil ja öömajal) oli, sialt pidi abilene kua olema JJn; mul on `lambataat' `korda VJg; meie Mann käis ka korral (abikarjuseks) Lai; kui üten talun kõrd läbi, siss läits karjuss `tõisi `tallu Ran; karuus latt nüüd ti kõrrale (teie tallu söögi peale) jo?; latsõ_ka käevä kõrral (abikarjuseks); `määntsäl talol ol' [karjus] kõrral säält sai `rõiva_ka `sälgä Se

4. (hrl kohakäändeis) teokohustus, korrategu isa läks `kerrale [mõisa], `süötas `luomad, `andas `süia ja `juua ja. isa käis `kerral VNg; kaks-kolm inimest oli ühe nädaliga korral Rei; korrad olid `käää Khn; sulane oli tiul, tüdruk oli korral Pär; minu ema oli küll `mõises korral käind, püügil käind Tür; vanast `käidi `mõisas `lehmade ja `ärgade korral - neid `süetmas VJg; miu emä kõnel', temä käenu kõrral `ärgi laada man (kännihärgi söötmas) Hel; sji ol' kuvve päevä talu, mijs kuus `päivä pidi kõrral `käämä nädäliss Kam; vanast `ül'ti et `kõrda `miñti - - `tüt'rik ol' kõrran nädäli `aigu Har

III. korrasolek; üldine kord, süsteem 1. (kindlaksmääratud) töö- ja elukorraldus; üldkehtiv käitumisnorm ja kohustuslik allumine sellele säääl majas ei õle midägisugust `kõrda, segamiste kui seppä `Antsu särk Lüg; Naiste kord pole (naistel ei sobi) juua Jäm; Kord kõva kut Viiburi söa koolis Pha; inimeste `keskel peab ikka üks `õiguse kord olema VII; See on nüüd ea kord küll, pole änam leva tegemise muret; See oli kohe selle pere kord, pere mees ise - - tegi `koorma, `suuline `andis alt käde; Inimesed `peavad ise `korda pidama, üks soab nii pailu [heina], teine jääb tükkis ilma, ega asjal peab ikka oma kord olema Põi; igal ajal omad viisid ja korrad Rei; mõrrad lapitakse `paati kõik korra järele; täis rehe`peksmese kord oli, kui neli inimest oli [kooti löömas] Rid; kuhja kord. `esteks `korda (mööda äärt), siis korra taha, siis südamesse ~ `keskele [pandi heinu] Ris; [karjane] käis seal (kuuse otsas) siis `vaatamas `loomade `korda, et loomad ära ei kao Juu; oma korra järele pidid `külvama alati Trm; `niiskene one sji ilmakõrd, inimesed one `uhked ja suured Kod; `seitsme põllu kord oli meil Plt; sis te `täate küll seda maa `korda, kuedas ta on Vil; piab kõrra aru järele süük' oleme ärä tett `tüülistele - - kolm `kõrda süväs Hls; ei ole `rõõvit kõrra `järgi (korralikult) `sel'gä panna Krk; nigu ossendust tüüid tettu, ei ole `kõrda, kõik segi; ta_m kenä mijs - - temä sääs egäl puül kõrra `maia Ran; kuuskümmend-säidsekümmend `aastat tagasi ol' venne väen `väega logardinõ kõrd Võn; a ei olõ_määnestki `kõrda tuul tüül Kan; ega asi nõud umma `aigu ja umma `kõrda; piat tegemä nigu kõrd ja `kombõ `nõudava Har; Tarõh olõ õi? pot'ikõrdsi `kõrda kah (väga suurest segadusest) Rõu; `pääkaruus ol' ka'ra man õks kõrra`kaeja, kai `perrä õt `väiko_karusõ_`karja kaidasõ?; `väega kõrralda (korratu) inemine; vanembest hää kõrd,

selle hää latsõ ommava? Se; vanna `kõrda (laadi) inemine Lut || teat toimimisviis `joukamad pered, noh nie parandid oma `vergud siis `talgu,e `kerrass Kuu; vie `kiires `kõrras (kiiresti) tagasi Lüg; Äda`maandumine (vallalisena sünnitamine) jah, ta ei ole `õiges korras Hää; ein akkab ära `kuivama, tuleb kiires korras ära teha JõeK; `tehti koduses korras paalad ja lõhjad VMr; sõit` õege `kiirel kõrral siit `müüdä Kod; mehel lähäb ju `kiiremal korral kõik (suguühetest) Ksi

2. tegevuse korrapärasus; rütm `löögä `kõrda (vartadega reht pekstes), siis on `kerge `peksädä; kui akkasima `kolmekeste [reht peksma], siis käis `kolme `varta kõrd, ku kahekeste, siis kahe `varta kõrd; kui `neljakeste `kõrda `pekseti, sie õli, kui obone `juokseb; kõrd läks segamine siis `justku segäs ka tiäd sedä tüöd, se pidi `täpseld `kõrda `käimä Lüg; [rehepeksul] nelja nuiad kord oli ikka ilus kuulda ja nähja ka Mus; nuiad – nee pidid kenasti `korda `käima [rehepeksul] VII; nad lõivad kuue ja `seitsme pinda `korda Ann; kahe kurikaga sai [kangast] virutada, `korda sai `lüüa viel nii et ikke matsud `korda läksid, et segamini ei aand Koe; `korda lüü,asse jah, et niikui ühed vardad peksaksid VMr; kui sa ei lüü `korda, lüüid teese koodi `piale -- kui ta ilusti `korda lähäb, on `kerge [reht peksta] Pal; kolme kurikaga `lüüidi `korda, kolme kurika kord; [külvamisel] Jala `astumine ja `käägä `viskamine `piäväd `korda minema. Kui parema jalaga astub, siis `viskab paremale `poole ja kui vassaku jalaga, siis vassakulle KJn; üteldi koodi `kõrda, koodi `kõrda! siss pidi kõrran `lüümä Rõn

3. õigus; kohustus vanamate kord (õigus) on vanuti laste kääst `toitu `saaja; pere mihe kord on `palka `maksa ning `suulise kord on tööd teha; see oli ikka ülekorra, et ta nii pailu [raha] küsis Khk; Ah, teeme kudagid valmis – saaks korra (kohustusliku töö) kaelast ära Kaa; `ousta vanemid, see on su kord ja kohus Rei; tal'li man sai kätte [hobusevarga], tapõti ar?, säääl ol'l timä kohuss ja kõrd Se; k o r d j a k o h u s nii nagu peab, nagu on ette nähtud [mustikasupile] panin ikke `suala `ninda `kuida kerd ja kohus ja sukkurd ka vaid `ninda `kuida kerd ja kohus VNg; sie on kõik `ninda `uisa `päisa `tehtud, ei õle nagu kõrd ja kohos Lüg; Nortsib sukad kua `kinni, ei nõelu ilusti nagu kord ja kohus Han; no rattad tuli `rautada nii kui kord ja kohus HljK; elä õma elo `kõrda nagu kõrd ja kohos Kod; ta tegi nii ku kõrd ja kohuss Krl; imäl om kõrd ja kohu's tõrõlda? Se

4. riigikord, valitsus nad jäävad selle korra `aeges veel järele, kis teab mes teise korra ajal tuleb Mar; vana kord on juba `nähtud, et tea mis uuest korrast soab Juu; nüid sij (nõukogude) kõrd om ää küll, nüid saap arstiabi ilma rahata Nõo

IV. olud tervikuna; normaalseks eluks ja tööks vajalik seisund; majanduslik heaolu, elujärg puhas kord oli [Suur] `saares Hlj; Sedakorda oo see asi siis jälle korrapeele aetud (korras); Keik see elamine-olemine oo sii peres nii korrapeelt ää Kaa; ehk ta tuleks paneks me kella seiari `korda Phl; kortsatud ka'ss, kortsatud loomal ei ole oma `korda enam Han; maja on eas `kordas Ris; see (inimene) on korrast ära, on pool `ullu Kei; kevade too magaskiaedast [vilja], sügise vii `jälle ää, `ilmes korra ~ järje `peale ei soa; ega ma teand, et seal nihukest ead `korda (midagi head saada) on Juu; talvel `lašti kõik ahrad `korda teha VMr; kõik asjad o logadi-lagadi, rääsun ja segi. sa ei sua `asju `kõrda `panna Kod; mo tervis üsnä kenäs korras Kõp; sellel om ää kõrd, tal om egät Krk; miul `olli sõsar `väega armetun kõrran Puh; pää om korrast ärä `lastu minnä, om kärnän ja `täie täis; mia sääsi endä poja ka kõrra pääle, nüit ta võib elädä; targast pääst om kõrd inimest (tubli), aga kui

om joonu, siss ei olõ aru `raasu pään Nõo; aenaig joba käen, tulep vikati `kõrda `säädä Kam; tyyul ol'l rassõ kõrd, tyy om päält `kümne ajasta sängün ollu[?] Har; ja nii nii sõss saiva[?] inemise joba parembat `kõrda umma ello säädä Plv; Oma[?] hää[?] kõrra[?] olno (purjus inimesest) Rär; tii nigu kõrd kand ~ kui jõvvat; ma pei tälle hää kõrra (söotsin hästi); meil õks jumala `andest om kõrd olõ õi `puuduús õi[?] Se

V. aine- või kattedkiht, kirme on vähä külm ilm ja kuhe on [merel] kord üle Jõe; lund sada `paksust maha, on `paksu kerd maas VNg; `liiva `lestal ei ole sedä kive `korda pääl Vai; nii õhune sõnnigu kord sai põllule `peele; ma sai selle sõnniguga korra üle [põllule] Khk; paks soola kord [kaladel] peal; Just `kaste korra tegi (sadas vähe vihma) Põi; kibil `sambla kord peal Mar; õled o `virnas, põhu kord o peal Lih; meil `metsas oo kohe sinine kord külma `lilli üle Kse; vili pudiseb, kohe kord teri jääb maha Tõs; Supil paks rasva kord piäl Khn; paks tamme tõru kord maas Vän; kääd on `korpas, korba kord peal Kos; külm ärmatis muas, külm ärmatische kord Amb; küll oli `kaarlaid siin ravas pailu, kollane kord kohe Ann; kopastand piimal on roheline kord pial Sim; ku laps puhas ei õle, akab `liikmite kõhalt `kõrda `aama (kestendama); nahk aab `kõrdu, takendab Kod; krobaline nägu, kessendab, mis on nagu kõrrad aab ülesse (nahaekseemist) Äks; ää kõrd lume tulli Krk; leevä `pääle om nigu alletuse kõrra tõmmanu Kam; ta om jo viis nädälit sannalda ollu[?], tal om jo `kõrd muta sällän Har; puu ol'li `kõik' lehist `puhta[?], kõrd ol'l `lehti maahn Rõu

VI. korrapärane paiknemine või asetus I. kõrvuti või ülestikku asetsev või asetatud kiht Eks pane [külмага] hüäst `riide `selgä, kerd o igä jo `kerrale lisäks Kuu; [lihaseolamisel] este saab `pohja `suola `panna siis saab lihakerd `panna; [rukki] `kuhja `päälimine kerd oli tihedamb VNg; `silgud `lauditasse kõrd `kõrra järele Lüg; kore sita puu -- suured korra vahed ja süi vahed Põi; `paedel oo korrad vahel, saab see kord `kat'ki, juba siis tuleb sealt vett Mär; aga keväde, kui `korda juba tieb. mere piäl (vana jää peale tuleb sulamisvesi, millele tekib jääkiht) Khn; [katuse alustamisel] jääb üks kord `õl'ga lat'i `alla, teine `peale Aud; ku üks [jääd]kord on all, ja teine kord on pääl, sis ta nägu koriseb Hää; siis kui oli [kõis] kahe `kordne siis akati uuesti otsast punuma kolmas kord `piale Koe; `kapsa kõrrad, `kapsa piä `kijrüb, piäl on sinisemad lehed, all `valged Kod; ümarik lade jah, sedasi kõrd kõrra `järgi pekseti purust sj põhk Äks; `kindalle `kooti `piale, teisest lõngast korrad `piale ~ `sisse Plt; raavi `põhjas on liiv `kordade `viisi KJn; kateld jakuld `panti [rukkivihke parsile] -- muedu üteld kõrrald es lää `kuigi paelu Trv; ku [kiidekat] puhastada, siis tuleb `kõrde `kaupa võtta Ote; [anumasse] pandass kõrd `sijne, kõrd `syyula Rär || (nii ja nii mitme kordselt kokkupandust) `metmed `korda (mitmekordseid) öödilesi ja `kiutu riiet `tehti Var; taal tulõ õkka kaal kattõ `kõrda käändä[?] San; `kolmõ `kõrda kah isitäss [lõnga]; tu om katõn kõrran (köver, küürus), nii jäänü `kattõ `kõrda, nuu langa omma `kõik' ütekõrralitse[?] vai ütte `kõrda; `pistü puist tettü pinu. `üllest kokku, `mitmalt kõrralt kokku Har; `langa isitäss katõ ehk kolmõ kõrra kokko Rõu

2. ehitusjärk a. (majal) alumine [palgi] kõrd `panna `kundamendi `pääle Lüg; viimane seinä kord, mille peal sarikad on VII; mõea kord (seinä kõrgus). 15 `korda puuseinal, [nii] kudas palgi jämedus oo; peenemate mõeadel pannas vundamendi `piale telliskivi kord ja siis pal'kein Var; savi `saina tetti `kõrdu `viisi. edimäne kõrd lääb kolm `jalga -- tõenõ kõrd om kah kolm `jalga, kolmass kõrd, tu `päälmäne om kaits `jalga Ran; alumine kõrd (aluspalgid vundamendil); [taimelaval] üt's kõrd om palgõst `ümbre tett Har b. (roo-,

õlgkatusel) kattust tehässe, saab sie kõrd täis, akketasse tõist `kõrda tegemä Lüg; see oli midagid kaks kolm `sülda katuse kord Ans; üle päkatud katus on nõnda sile, ei paista korrad VII; Korra pulk on pisike jala pool`teismene pulk, [roo]katuse tegemise `aegu pistetakse korra `peale ede kui `vitsa pannakse Pöi; korra pialt `tehtud katus (seda tehakse, olles ise valmistehtud katuse lõpus) Var; pannakse vihud siis `sõnna abeme la'i `piale. jaah, ja siis akatakse `korda `sõnna `piale tegema Koe; ludad - - pannasse katusse vahele, `paanti `senna kõrrade vahele Äks; katuse kõrd `panti pääle - - `vitsege sij kõrd `kinni Krk; ega kõrra `pääle pandass üt's malk, minga kiinni käädetäss [vitsaga alumise lati külge] Har

3. (paadil, laeval) a. serviti üksteise peale pandud küljelauad Paat tahab tõrvamist, korrad on lahtikuivand Jäm; kaks `korda oli `kõrge lodi Khk; ma pane laeva `kordi `pääle Rei; korrad, nendest `võetas paadi `suurus, kaks `korda, kolm `korda, viis `korda, siis akkab juba laevas menema Rid; Vana lae oli - - sellele oli viel korra `viisi (ühe laua serv teise peal) uus nahk `ümber `tehtüd Khn; paadil emapuu see mis, korrad tulid `sinna `külge Aud; `Laadimise nikk, kellega puid `laeva `veeti - - Kaarede pääl `ol'li sihis teine kord, et `kordi `lahti ei põruta Hää b. parda kõrgendus kui `muotur kävi siis ott juo [paadi] tagand madalaks ka viel, siis `pandi viel `kerrad (lauad) `pääle ja Kuu; relingi kord Rid || Laevalõ `paandi juba `santeki `kordõ (ülemisi planke) Khn

4. korrus mõnel majal kaks kolm `kõrda Lüg; maja ülemine kord ning alumine kord Jäm; pane majale üks kord veel `pääle Rei; pukk`veskil oo kaks `korda, ollandil kolm `korda Var; elab ülemese ~ teese korra pial Juu; õli jutt et, akata qualimajale tõiss `kõrda piäle ehitämä Kod; temä eläb tõise kõrra pääl Hls; alumane `veske kõrd om `veske koda - - teräkoti läävä kolmanda kõrra `pääle. tõese kõrra pääl om kaits `paari kive - - tõene kõrd om kivikõrd Ran; Sõss ehiti `indäle - - suurõ katõkõrraga ja klaasstrepiga `uhkõ maja Urv

5. rida, rivi `elmid `korda `poetama Pöi; kõrran `minäi [vilja lõigates] Rõu; `väega suurõ_`puhte_`peeti, nelält kõrralt ol'li sih `laudu Vas; lääme kõrrah ~ rinnah; pand otsa pääle `saisma ni `kõrda; kat's kol_`kõrda pand rinna pääle [rahasid]; Rahanõ kõrd, ruublitiikõrd (suuremad ja pidulikumad ehted koos preesiga) Se; mi išti kõrran Lei; `kõrda `pantu_`vihu? ~ `istmē? Lut a. võrgusilmade rida `vergu lina `temmati [paelutamisel] `sirgeld ja siis `lueti neli `kümmand `kerda sield pääl - - `solmest `solmeni `lueti siis sie `vergu kerd; [võrgu äärtes] tamps `silmad. jämedad `korrad. nied jämedast `lanhast olite Kuu; pool `silma on kord; kui kaks, kolm `korda on juba kujutud, siis pannakse ku'sikas ühe silma sise rippuma Pha; mõrra arv kord ~ mõrra vitsa kord (jämedama kalasiga kootud silmad) Emm; Võrk muedu `val'mis, aga korrad (ääresilmad) allõs kudumata; võrgu korrad ~ võrgu korra sil'mäd Khn; üsna aruvõrk on `kaessateist `korda jala pääl. mis vähe tihidam, sij on `õessateist `korda Hää; korra järel kujuti. sai kord täis, siis tõmmati `siuhti `väl'ja see kalasi Kei; kõrd om veereh (üks rida võrgusilmi on kootud) Se b. suka- või kindasilmade rida searissed `ollid lõhast, teene `kaks korda `musta ja, teene kaks `korda punast `lõnga Muh; ma kojo korra `piale veel [proovilapil], siis tee `kinni selle ääre Kse; Kui pits `kindu kujuti, siis alle `peale `kooti parempidi kord ka Var; [kindakudumisel] `Õeldi sul `jälle korrad ja silmad ette, niikavva ku kõik kiri käes Hää; `kärpse `tiiba `tehti siis üks silm `tehti, esimase korra `sisse. ja teise korra `sisse `tehti siis, kolm `silma (kindakirjast)

KuuK; [sukatallutamisel] `löika `katskine jagu ärä, aruta iluste kõrd kätte Nõo; Sõss nakatass kokko `võtma, `võetass kõrd kokko, egä `varda päält üt's silm, sõss `koetass kat's `kõrda vahelõ Urv **c.** helmekee; helmekeede rida elmed `ollid korra peal `kaelas, `olli kaks `korda ja kolm `korda ja änamgid; vahel `olli neli viis `korda `elmi `kaelas Muh; üks kord `elmid või kaks `korda `elmid või kolm `korda `elmid, kudas `keegi `jõudis neid tuua Mar; el'mete kord Khn; kord ehk kaks `el'mi kaelas VJg; Miul olli vana-õbe keedi [kaelas], kaits `kõrda. Mõnel olli kolm `kõrda `kijite Hls; miul olli kõllatsit kivi `el'mi kolm `kõrda; `kästi surmal kolm `kõrda [helmeid] ümmer kaala `panna Krk; mitu `kõrda ol' `hel'mi kui noid peenokeisi, noid ol' kümme `kõrda, `pahti `kaala Se

6. triip, joon **a.** muster; mustri triip egapäised sukavarred es ole nii `laiade `kordadega, siis kui ne sukavarred vanaks jähid - - siis arutati se lai kord alt ära ning `tehti `kitsam Jäm; laiad korrad `tehti suure kirja ja pakkude vahele ja `alla tanu eare `peale; tanu laiad korrad, kuus `laia `korda Muh **b.** sarvepügal See on ju sarve `kordadest näha kui vana ta (lehm) on Pöi

VII. ring, tiir Ma sai oma töödele koa korra peale (kõik valmis) Pöi; suur lai ja naa pikk [vöö], et `pañdi kord `ööle ja otsad `pandi `siia ette Aud; Ku [kangakudumisel] kord juba `ümmer `riidepoomi sai, sißs `öel'di: nüid on ämma perse `kiñni Hää; ühe päevaga käärib `kanga ää, paneb `niide ja `suasse ja kujub kolm `korda `ümber poomi Ann; `laulis ja klaaberdas nii et külal kord pial Plt; [kõuts] aap küläle kõrra `pääle, sißs tulep kodu, om kõtt tühi Nõo; pane obene `äkli ette, `tõmba linale kolm `kõrda `pääle Kam; korra ü m b e r `ümber(ringi) [koppel] korra `ümber maja Jäm; kaßs jooseb rehelest kaudu, korra `ümber; keerd repp mis korra `ümber käib Khk; `Mändi oli sellest ee `juurida, et ta juured olid korra `õmber õsna maa peel Kaa; nahklapp o lind, taal `tiibade `külges küined, küined on korra `ümber `tiibade Krj | [rasv] korra `umbert (kausi äärtest) `angub Khk

VIII. kogus või hulk **I.** riituskomplekt; ülikond kõrd `rõivõid, mia sulasõllõ `añti ja jäi umass, om: kuup, veßt ja püksi?; kat'skümmed viis [rubla] om kõrra `umblõmine; mõni and `peigme esäle ka kõrra jao – püksi? ja särgi [pulumakingiks] Har; kõrd (riided) am sälän Lei; kõrd `rõivit, kaadsa? ni kulok; `ündrik ni `kurtkä, `mõrsalõ ostõti kõrd `rõivit Lut

2. tagavara, varu vana ohrajahu kord sai `otsa; üks sit'sirät'ik mul on veel uus, siis soab se rät'iku kord mul `otsa; seekord ike looma `korda (küllalt loomi) jälle on; ei teä kas tuleva `oasta oleme ilma leeväta või, peäb vana `korda (vilja) `oedma Juu

3. (koos arvsõnaga osutab võrdlevalt millegi suurenemise või vähenemise astmele) niisugune kaks `korda pikem puu nagu mo kepp, see `üiti vart Kul || korrutusmärgi sõnaline väljend mütu `korda viis leheb `kümnesse Käi; kat's kõrd säidse om nelitõisskümme Har | ennem õlid mul kõrrad (korrutustabel) piän. kõrradega `rehkendän kõik `väl'jä Kod

4. (hulgasõnana) **a.** mõõtühik kangakäärimisel `käärimise korrad - - üks kord o kümme küünart Aud; Iga korra päl `tehti märk, kas lõngaots `siuti või tumeda `kangal õeruti seebiga [kui seinä peal oli kääritud kogus] Hää; kääruie pääle `aetass [kangas] ülesse. vaest om õge pik'k, kuus `kõrda vai neli `kõrda vai Trv **b.** suur hulk; palju `tõmbasin (jõin) ia `kõrra vett `sisse Lüg; ea kord tuult `väljas Rid; oli ikke ea kord rahvast; iga `õhta tõi luua, tegi ikke ea korra `luudasi peresse Juu; liha kõrd (küllalt liha) on siden supil ja kõik; pitk kõrd suab näil ajada (saab palju niita) Kod; ää kõrd kække tett Trv; päiv `olli ikki õge ää kõrd vil ülevän (üsna kõrgel alles); mia viisi neid rohiklaasikesi üitskõrd linalikku ää

kõrra Puh; kotost viiäss [surnu] õks viil kõrd maad kässi pääl Se c. tükk, hulk (aega) Ku_kõrd `aigu sikati, sõss rehiti [lade] läbi ja_pühiti alodsõ? är?; Ku nyy_leevä_hüü kõrra ahuhn är? oll'i?, sõss `võeti tyy puu `lapjuga_mõni pät's `vällä Rõu; kõrra ao peräst tull'i kodo; kõrrass aoss lätt; hää kõrd `aigo sattõ Se | natuke (aega) olõ_viiil kõrd `aigu kotohn, siss tulõ_tagasi Rõu

5. (midagi väikest ja tähtsusetut) *kõrd `aida kua, lat'id ärä mädänud; kõrd mijs, nõnnagu püt'iku puin (väikesest mehest); kõrd vihima (väike sadu); `kõrda muna tädä one, ku `peiglä õts (varblase munast) Kod*

IX. (silmahaigus) *silma põev `kõrda, punase ja vesise nõnda et Hls; mõni `ütlep et egäl pidävet silmä `kõrda pödeme, sij `olevet jumalest luyud; silmä põev `kõrda, pane pääl `ende lämit kust; silmä põev `kõrda, rähmädet ja `määge üten Krk Vrd kõrratõbi, kortus²*

X. (mitmesuguseis väljendeis) *k o r d ü l e üleni; täiesti alli päits, karu (karv) on kord üle sinine a'l Krj; ega sa süli oma `alla kord üle end (maast hakanud haiguse vastu oli mahasülitamine) Käi; kord üle oln hermus Phl; korra üle id must korra üle Jäm; Jäku kuuel oli korra üle vooder all Käi; põldkuuses -- korra üle tal on pisised `peened lehed Rei; [kevadõhtul] neid (merelinde) on siis ka korra üle vesi on `valge Noa; korda minema 1. õnnestuma; edenema Vana `aegastel `kuoli `tunnistustel oli `kirjutud: läheb `kõrda (rahuldav) IisR; Töö läeb korda, peremees kiidab (õeld peeretuse korral) Pha; Pista `sisse `tõmma `välja kiputa perset töö lihab `kõrda (leivasõtkumisest) Põi; vili oo `kõrda läin, see oo `easte kasun Lih; elu akkab `õndama ei lähe enam `easti `kõrda PJg; ei minu `lambad lähä `kõrda, surevad `ühtelugu tesed ää VJg; a'l iir, einämaa iir, ku sa selle ärä tapat, siss ei lää `lamba `kõrda Krk; ku nõnaedine ää, siss lääp tyy `kõrda Nõo; kellel karvanõ käsi, neil `lätvä? mesiläse? `häste `kõrda Har; lää äi imäp `kõrda (ei õnnestu) Se; 2. kellesegi puutama; kellelegi huvi pakkuma mis si `moole `kõrda leheb kui sool pole `leiba Khk; see mo oma asi, äi lehe see `teistesse `kõrda Käi; se ei lähä soole `kõrda, põle so asi Tõs; mis sie temal `kõrda lähäb, mismodi minul on Ris; kellele sie piaks `kõrda minema VMr; Mis tyy mullõ `kõrda lätt Plv | mis see `moole `kõrda käib Emm; 3. maitsema, meeldima pää valutass, siss ei lää tyy süük `kõrda egä Ote; se_m ää maigugõ, seo (toit) lätt õigõ `äste_ `kõrda San; Eass sõss [liha] esi es olõ_võtta_väst et ot ma no võta -- tedä nipal'lu ku mul `kõrda lätt Urv; korda pidama 1. hoolt kandma, hoolitsema Hobõstõ pääle [ta] ol' `uhkõ ja hobõsiist pidi timä ka `kõrda Rõu; talost vaja kõrd pitä?; ma piä `kõrda, et ta piät `häste `saama, halvastõ tetä? ei tohi? Se; 2. korraldama, juhtima siäl majan ei õllud naiss, kes `kõrda pidäb Kod; korda pidama ~ võtma 1. lugu pidama; tähele panema, arvestama `vaata kus te panete tähele, võtate `kõrda, et kuuse olli mahan (saite aru, et majas on surnu) Trv; näste `rahvast ei saa `juhti, ei `pel'gävä, ei võtava `kõrda Ran; sa_i tohi tälle midägi üteldä, kõigest asjast võtap ta `kõrda (solvub) Nõo; ega tyyust (mustlase käevaatomisest) no määnest `kõrda piä es kiä Vas | t'sura pidävä kõrrah timmä (tüdrukust lugu) Se; 2. seksima olliva pulma `peetu, aga noorik es taha `kõrda võtta Nõo; korda saama 1. toime tulema, hakkama saama; kellegagi läbi saama küll miä saan oma `tüöga `kerda Vai; vanas saa änam keimaga `kõrda -- jalad olid `kanged; `rääkige `meite keelt, siis saame jutuga `kõrda; `suuline_p saa pere mihega `kõrda; sii ma `saaksi tubakaga `kõrda (jätkuks tubakat) küll, olga talve läbi Khk; ma_p saa jo änam*

`lehmdega `üksi `korda Käi; ma ei saa änam omaga `korda Phl; mina ei `saagi valega `korda, mina olen `õiglaselt õppind `rääkima Ann; suur karjatüdrik `eeste es sua `kõrda Kod; nij es saa suguki `kõrda [üksteisega] Krk; inemise murõtasõ?, kuiss `talvõ saat eluga `kõrda; na eläje `kargasõ ega `päivi, karuss ei taha `kuiki `kõrda saia? Har; katõssatei:sskümmme vai kat`skümmend inemist pidi olõma [talvel tindinoodaga], vähämbäga `kõrda es saa? Räp | kui jumal ikke laseb elada, eks me siis saa `õige `kõrrale ja tiõ `tehtust Lüg; [lehm] kat`s kõrd käve härä man, saa as kõrra pääle (tiineks) Se; 2. aru saama no sai kõrd kätte mullõ; ma tii_äi naist sõnost midägi, naist sõnost ma `kõrda saa ai? Se; 3. No mis laps peaks `pillima, üks ull vilund moed `korda saand (omaks võetud) Pöi; k o r d a p a n e m a ~ s a a t m a sooritama, teoks tegema ta `saatis kõik asjad `easte `korda Aud; `Pandi juba suurem `vargus sial - - talus `kõrda Trm || ega vägivallaga ep tule `korda mette (ei saa hakkama) tuleb ikka kenasti `rääki Khk

XI. [meestesärgi] *`trümpidel `tehti ougud. lõnnad said `väl'la `kistud ning lõnnast `kõrge kord `oukude `peele ning ala. ühe `varda kord ning kahe `varda kord. keik sai nõõlaga `tehtud ning `valge lõnnaga Jäm; [kangakudumisel tulevad] suured korrad `sisse. niide kord ukka leind Khk; Veest läbi käind on (riie pestud), siis ikka puhas kord õle Pöi; Poolekorra eest (poolikult) tegema Emm; vesi jooseb `peäle, ja kül`metab korra järel `ühte `puhku. suured jummikad `ripvad `räästäs; linal o se peä asi, `ästi `äestädä: korrad `peävad nii tihid olema, et üks o teesel peäl; korrad laseb ikke `risti `peäle [linamaa äestamisel] Vig; Kord `ollõ korra vennäke Khn; `Praeguses korras (praegu) ka vanemad inimesed `ütlevad viijl kõrulene Hää; aigus on kõik selle korra pealt maha tõmmand, `enne oli ikke ea `priske inime Juu; pügäl aab aga `kõrda, mitu pügäläd, nõnnapali `poegi on lehmäl Kod; võta_kõrrast (söö omapoolsest äärest), mis sa üle kõrra jo läät Se*

kord² *kord Jäm Ans Pöi Rei Kse Aud spor Ha, JJn Tür Pal Lai Plt Vil; kõrd Lüg Trm spor M T, Har Rõu*

1. ükskord, kunagi küll ta kord tagasi tuleb Ans; siin oli kord kolmkümmend `suitsu, nüid on muist ää kadun Ris; kord jäänd ta `rehte magama Tür; mis ma korra ~ kord lubasin, seda tegin ka Lai; kord ta kuuld kisa, läind `vuatama Plt; kõrd tuleb miul ärä minnä Hls; kos tu `vaenõ patune inime tiiäp, mes tedä iijn kõrd oodap Nõo **Vrd** korda, korra

2. ometi; viimaks, lõpuks kaua sa joonitad, akka kord menema Kse; aga kui sa loomale [rohtu] `sisse `aantsid, siis said kord (kohe) koa abi Aud; täna kord on ka soe ilm Plt; ometi kõrd lääp ärä Trv

3. vahel, vaheldumisi ilm on `eitlev, kord on `vihma, kord päikest JõeK; sie oli ull lõng, kord kiert, kord laug JJn; kui aerdega tõmmatass siss vene lääp jo kõrd siiäpoole, kord `sinnapoole Puh; [kaupmees] kõrd om `vaene, kõrd om rikass Nõo; `täämbä om `muutlik ilm, kõrd paist päiv, kõrd om pilven Har **Vrd** korra

4. võib-olla, vahest pane lõket ahju suu `pääle, muidu kõrd ei küdsä; anna ike juvva, kõrd mea ei saa küside; kõrd tõise panev pal'luss, kus sa ütte`puhku käit; ei joole kõrd kattekümmend `aastetiki `surnu Krk

kord³ *kord g korru, -o spor L*

1. (madal) volt, krooge suur pikk seelik oli `selgas ja korrud olid `ümber Rid; siiss `leibadega `vaotas korrud `sesse [seelikule]. suur lai kõrt, `ümmer`ringi `korda täis; kõrdil olid laiad korrud, aga särge värreldel olid piiniksed korrud; vanud [pastla] kanna ülessi,

siiss kannal oo korrud sehes Mih; Kasna pool olid üleni korrudega kõrdid; korrud `pandi kiudu `järgi, igä kiudu `piäle üks kord; noorikul `pandi pikk tanu pähä - - niidiga tõmmati ilusad korrud `sisse Tõs; korrud `pañdi `sisse särgidele. õlal olid korrud, `värvel olid korrud; kõrdi korrod Aud; korrudega vat't ja `üüga vat't Saa **Vrd** kurd

2. volditaoline moodustis; vaoke, korts korrod otsa ees Rid; lõõtsad olid korrulesed, korrud sees Mih; korrud oo reiede sees, kui ette paks laps Tõs **Vrd** kurd

3. keerd, kruss lõngal korrod sees Vig

kord- 1. korduv kord`aigus paraneb ää ja tuleb jälle tagasi; temal ol' ohatus, nagu üks kordtõbi [igal aastal] Vän

2. kordamööda tehtav või toimuv Vanasti oli igas külas kordkari. Ööti: tema `meite kordkari (ühiskarja karjatamiskord). Ma lehe kord`karja Khk; Ah see pisike kordkott (ühest sülest teise roniv laps) tuli jälle mu põlve pæele; Kordlambrine (ühine lambakarjus, keda taludes kordamööda toideti); Kordsaõt (vallavaene, kes käis külakorda); Kordpoistega (kordamööda tegijatega) äi saa `õiged tööd teha Kaa; kord`lambad (ühiskarjas käivad lambad); käis kord`lambus (kordamööda lambaid karjatamas) Pha; pisiksed kordmoad (maad, mida talud kordamööda kasutasid ja mis igal aastal uuesti ümber jagati) Jaa; ma oli mineva nädali `otsa kord`karjas (ühiskarja hoidmas) Emm

Vt kõrd-, kõrra-
kord'- → korj-

korda `korda Jõe VNg spor S L KPõ, Lai; `kõrda Jõh Trm Kod Vil spor M, Nõo; `kerda Kuu(-ä) VNg (sag liitsõnades)

1. ükskord, kunagi Kust kõue pilved `korda akkavad läbi `käima sealt käivad `terve sui; [lehm] võttis `korda omale `sõukse ullu moe, peksab ja peksab kui sa `lüpsma akkad Põi **Vrd** kord²

2. mitte kordagi aga mina küll ei käind `korda [kiigel] Jõe; mina Virumaal küll ei käünd `kerda `silku `kauplemass Kuu; ei mina_i lüünd `kerda oma last, ei, mitte `kerda VNg; ned `aastad `korda meil tüli ka vahel ei old HMD; `kõrda ei lähnud põllule Kod || sugugi Kahõ [jää] tükü vahõ oli. Nda kui kess `paika sai, läksi ühekorruga `sisse. Tiäss `korda `kartagi Khn

3. kordamööda, järjekorras Kesadel `käisivad sia `karjad pääl, `kõrda igaiühä kesal Jõh; küla `saunu `kõõtse `korda VII; Küla`kupja amet käis küla peal `korda Põi; mei ise `käiasime [vikatid] teravaks, akkasime `korda `käiama Rei; me viime `korda `piima VMr

4. kõrvale, äärde – Lei

5. rõhusõna (kinnitab mingit paratamatut asjaolu) Ta on `korda selle nõuks võtnud ja las_ta läheb käib seal ää Põi

6. kui `olli, kõik kenasti, `korda `käärima akan, siis akati teta (õlut) `juoma Muh

kordalaev `korda laev suurem paat, mille küljelauad asetsevad serviti üksteise peal – Khk **Vrd** kordlaev

kordama `kordama, korrata spor S, L K, `kordada VNg IisR Emm; `kõrdama, kõrrata I Äks M(-m[e]; -te, -de) T(-mõ San) V(-m[m]a; -mõ Krl; -da²); `kõrda|ma, -da Lüg(-maie) Jõh; `kerda|ma, -da Kuu, `kerda Vai

1. korduvalt tegema a. õpitavat uuesti läbi võtma Eks laps `täüdüb `huomigul tügüd kaik `kerdada üle Kuu; `korda veel seda `laulu üle ja seda tükki koa üle Mar; kes [laulu] ei

mõistnd -- need läksid siis `sahvrise `kordama, uieste õppima Mih; loed viil kord, `kordad viil üle KJn; mea kõrrasi selle lugemise üle Hls; [leeris] `köster and `tuinde, `opsime `laulõ -- kõrrati üle nigu koolin Ran; latsõ_`kõrdasõ rehkendüst Har || `kõrdaja laps [käis enne leeri pastori juures] `kõrdamas Trm **b.** uuesti või ümber tegema ahi mitu `kõrda uudess kõrratud; majad one kõik `piäle kõrratud (uuesti valmis ehitatud), mes siäl viga eläda Kod; ku sa taad `ümbre kirutadõ siss `ütlät et taa `kõrtsi ~ kõrraßs taad `ümbre Har; üle `kõrdamma umma tüüd Röp

2. enda või teise sõnu uuesti või korduvalt lausuma, (kedagi) matkima Maa`tütrigud pidänd ige `endäst paremaks `ranna`lastest. `Kerdatud `randlaste sanu omavahel Kuu; midä sa `ninda mittu kõrd `kõrdad sedä juttu üle ja `räägid Lüg; ega te_p akka seda (juttu) `kordama kellegi ees Muh; ma `korda (osatan) teda Rei; ää `korda teiste sõno `ümber Mar; sedä on jo `kuuldud küll, aga ta `kordab veel üle Juu; `kordas kõik sõnad ära (ütles järele) VJg; tämä kui ei kuule ei `kõrdagi üle, ei küsi tõiss `kõrda Kod; ärä kõrrade ümmer sedä juttu änöp Krk; sina viil kõrrassit toda sõna Nõo; naka no viil sõnna `ümbre_`kõrdamma, ku ma olõ kõrd ütelnü? Rõu

3. küntud maad uuesti läbi kündma kui sügise künd `kõrratasse keväde `uvvest, saab maa `pehmest Lüg; Ja üheksa `päivä `enne rukki tegemist `kõrdati maa `uuesta üläs Jõh; nüid on jo maa `kerdamise `aiga Vai; kaua see pisine põld kahe obusega korratud on Khk; Põld ond `rohtos, tahab teist `korda korrata Khn; ät` korras põllud arkadraga läbi Saa; Karusebe `aegu korrati kesa Kei; kui rukis lõegatud, siis akatakse kesä `kordama. `enne `küinti pikiti `põldu, aga korratakse põigiti `põldu Juu; kesä õlgu enne jakopi`päävä kõrratud Kod; mõni `kõrdass vesitset maad kaits `kõrda Krk; maa `olli `enne läbi künnetu, siss arkadraga kõrrati Puh; rüä ja kesvä maad kõrrati, ega kaara maad es kõrrata. `kartlimaa käis jälle `kõrdamise ala. `kõrdamine ol` iks sügävämp kui iilt `kunnine Kam; kõrrat, `kõrdamalda maa; mißs lätt kõrratut maad `äestämmä; `äestäss üle tollõ kõrradu maa Har; kessä kõrratass üt`s kõrd, a aiamaad mitu kõrd Se; nu`m om `kõrdamin ül`este (põld on vaja üles künda) Lei; maa um valahhanu? kini?, `vaia selle kõrrada? Lut

4. (järjekorras toimumisest) Oli `ninda küläpered läbi `kerdatud, akkas [külakümniku] kerd `uuesti `jälle `otsast `pääle `toisest külä `otsast Kuu; kie on `aige, saab `tervest juo, siis `uvvest `kõrdab (haigestub) ja sureb maha Lüg; kui palava `aigus või sedine on, siis `kordab keik läbi Jäm; kui se tõbi peresse tuleb, see `kordab kõik läbi Mar; se tõbi `kordab kõik üle, ei jäta `ühtegi `terveks Juu; `haiguss `kõrdass `kõiki -- tuu võtt `kõik` läbi `kõrdabeten Har

Vrd kõrduma

5. riideserva ära pöörama ja läbi õmblema So va püksi põlved narmendavad nii `kangest, anna mo käde, ma pane paiga `alla ja `korda ää Põi; Särgil olid ikka korrat `õmblust -- et kahe `kortselt, teisekora pisteda veel sääld tagand läbi Rei; müts tahaks korrata -- ma `kordan pealae ära; `kortuse ~ korratud (kahekorra pööratud) eared, mis õmmeldakse läbi lappidel HJn || see oo maha `kõrdamise raet (kingsepatraat) Muh

6. järele vaatama kõik viimane ku raas korratass üle Hää

kõrdamini `kõrdamini Kse Tõs, -e VMr; `kõrdamine Iis Kod kordamisi kas ta neid `kõrdamini ei võind `keeta, et aput pidi `süia `andma (keetis korraga palju toitu valmis) Tõs; `kõrdamine sai `lüia, teene lüeb `enne, teene pärast [käsitsi rehepeksul] VMr

kordamise|kool kolm `aastad `käisima [pärast kooli] vel `kordamise `kuolis ja siis `läksima `lieri VNg **-künd** kordusküund Kaks nädalt enne [rukki]küli `tehti `kordamise küünd Pöi; kes ooletumast teeb see teeb `kordamese `küündi ehk kasu `küündi Lih; `kordamese küünd oo `enne rugi tegemest Tõs; ta läks `kordamese `küündi `künma Ris **Vrd** kordamisküund

kordamisi `kordamisi IisR VII Tõs Tor Hää Hag Juu Amb VJg, -ssi Jäm Khk, -iisi Amb Lai, -esi Mar Tõs Ris JMd Koe KJn, -eisi Plt; `kõrdamisi Trv Puh San Har, -iisi Kod Krl, -iisi Trm kordamööda, järjekorras `kordamissi keivad `söömas Khk; `kordamesi olid `lehme `karjas sii `põlde piäl Tõs; lapsed olid `ümmer laua, siis käisid `kordamisi õpetaja ees lugemas Juu; igasugust `ilma peab `kordamiisi olema Lai; teeväd `kordamesi `ühte tüüüd KJn; mihe? `lät'si `kõrdamiisi `juuma Krl **Vrd** kordamini, kordamiste

kordamis|küund = kordamisküund `Kordamis küünd tehti poar nädalt enne [rukki]küli Pöi; `kordamis ~ `kortuseküünd Juu

kordamiste `kordamiste hv Kuu, VNg IisR, `kõ- Lüg, `ke- Kuu Vai kordamisi `Seljalised `täüüdis [saadu] `aeva `kordamiste `panna Kuu; nad `läksid `kordamiste `tüüle VNg; `kõrdamiste võttab puha läbi sie `aigus Lüg; `käiväd `kordamiste `vaatamas Vai

korda|mööda `korda- Jõe VNg spor S L, Nis Juu VMr Lai KJn; `kõrda- Lüg Jõh Trm Kod Äks Krk Nõo Urv Har; `kerda- Kuu järgemööda, järjekorras `korda `müöda olime `tüüris Jõe; nüüd lõppes `einätüö `vällä, `kõrda `müöda tuleb `löikus Lüg; me ollime `korda `mööda `karjas Muh; sii `korda `mööda `kõetässe `sauna Mar; `korda `müeda said `viina, täna sai üks mies, `omme teene oma viina VMr; kanad kogovad `kõrda `müüüda kuke `juure Kod; küll ta (haigus) võtt kik'k `kõrda `müüüda läbi Krk; mi_sa_tan haariskõllõdõ?, tii_ `kõrda `müüüda Har **Vrd** korda, kordamisi, kordasmööda, kordapidi

kordane `korda|ne hv Kuu Hlj KuuK, `kõrda|ne Lüg Jõh, `kerda|ne Jõe Kuu Hlj VNg Vai, g -se; `kõrdanõ g kõrradsõ Har (sag liitsõnades)

1. teat arv kordi suurem `verkusi ei vöi jo `märja peranda `piaie `panna, `vergud mädänevad ärä, siis aga tie `mitme `kerdast tüöd Jõe

2. kõrvuti või ülestikku kordadest koosnev, kihiline; keeline pani `jäässe nii `este [mere] ja kui siis `jälle vesi `suureks tous ja siis `külmäs `jälle kovast, siis tegi, pani `kerdaseks -- vesi oli siel kahe jää vahel Kuu; `niie `niiti sai `ketrada ja siis sai `kierada kahe `kerdasest ja `kolme `kerdasest VNg; abar on `kolme `kordane Vai; üits lehmämagu om `kõrdanõ -- nigu raamatu lehe? Har

3. korruseline tegi omale `suure `moisa, `mitme `kerdase `moisa `meile `siie VNg; `nelja `kõrdane ehk `kolme `kõrdane maja Lüg

Vrd kordne

korda|paat paat, mille küljelauad asetsevad serviti üksteise peal `korda paet -- tehasse nõnda et ülemise laua äär keib alumise `peel Khk **Vrd** kordpaat

korda|pidi `korda- Lai; `kõrda- Lüg Kod Lut

1. aegamööda, järk-järgult kana `kõrdapidi kuarib muna, kui poeg tuleb `väl'jä; `kõrdapidi kasvata riisikeenä siämet; tämäl lill eelitsäb `kõrdapidi (kui üks õis on õitsenud, avaneb teine) Kod; jaanipäe `aanti einamaa tükk `mõisast kätte, `korda pidi tulivad teised tükid järele Lai **Vrd** kõrdapitti

2. kordamööda, järjekorras Pesod said `tõrde `lautida `kõrdapidi takkused `alle `puole, linased üles `puole Lüg **Vrd** kõrdapiti

kordas `kordas spor S L, HMd Juu TÜR KJn SJn(1s); `kordes Phl(1s) Mar(1s) Mär Vän, -õs Khn

1. (üks)kord, kunagi jähi `kordas `siia Kär; *Vana inimesed `ol'lid akkanu `kordes [niiviisi] `üttelema Hää; Silgukaušs `ol'li alati üks, kus `kordes `ol'lid silgud s̄ijs, siis `sinna `pañti alati KJn*

2. korda-, järgemööda *pisiksed kordmoad olid, iga `oasta olid `kordas, keisid `kordas (jagati ümber) Jaa; veistel põle karjast küla oiab ise `kordas Pöi; jäi rumalaks, `viimeks käis pere peret `kordas [vallavaesena] Juu*

3. heas seisukorras, korras, joones *Mool on kõik [vanker] `kordas, `kartsad peal Pöi; `Mõisas olnd `kärnel, kis aja `kordas `oidis Rei; temal seal ilus `kordes tuba Vän; töö nõud `piavad `kordas olema HMd; töö on `kordas ja maja Juu*

4. ühe korraga; üheaegselt *neli `leiba meil `tehti `kordas Rei; ränk vihm paagutab ta (põllu) `kordas kõvas KJn*

Vrd korras

kordaselt *kett oli `mitme `kordaselt (kordselt) oli küll ies VNg*

kordas|mööda *kordamööda `kordasmöda küla rahvas käind `karjes Vän*

korda|viisi järjekorras *`Korda visi `käisivad küläss IisR*

-**korde** *korde, `korde, korte, kõrde Lai; kõrte Trm Lai; `körde Trm kordselt isa punus lehmale `kütkeid linast, kolme `korde; mina isegi punusin voki `nööri, siis `ihmasin ära, panin `mitme `korde laua `ümber Lai*

kord|ehitus ehitusvõte, kus paadi küljelauad on asetatud serviti üksteise peale – Khn Hää *Puadid tehakse ikka kord ehitusõga Khn Vrd korre*

korden → korten¹

kordes → kordas

kordik *deskr Köht oo vist tühjaks läind tegi juba korra kurjalt kordik (korises) Kaa*

kordima *`kordima hum parandama, (korduvalt) nõeluma – Hlj*

kordin → kortin¹

kordingid pl trossid, millega tõmmatakse raapurje servad raa külge *kordingid on trossist, `purjede `kinni panemiseks ja `lahti tegemiseks, kordingid `korjavad purje `ääri ja `nurkasi JõeK*

kord|karjane *kordamööda küla karjaseks või karjase abiliseks olija Kord karjane oli (olin), täna oli karja kord `meitel Pöi; kordkarjatsed olid, ühine karjaaru oli Mar; ma kõisi - - kordkarjasses, vana karjane oli isi ja kaks kordkarjast; kordkarjane koa, kus tä `söömes oli, seält oli karjane koa Vig*

kord-korra *korda-, järgemööda teine lõi [koodiga], siis teine, kortkorra lõivad pinta-pänta-pänta-pänta JJn*

kord-korralt *kord- Pöi Muh Rei spor L K(kort- Lai Plt); kõrd- Lüg Jõh Trm Kod Äks Trv Hls Nõo Ote Rõn Krl; kerd- Kuu Vai järk-järgult; järjest kõrd `kõrrald jääb `aigemmast Lüg; Ta (ilm) lihab ikka kord korralt ullemaks Pöi; sa ikka lähäd kordkorralt rebase `viisi ligemale Rei; Nemad (mustrid) `piavad ju kordkorrald minema Hää; `kuulmine on mul vilets, kordkorralt jääb vähemaks VMr; kui s̄ij koit akkab - - lähäd kõrdkõrralt suuremast, seännikui on pääva tõus ju kääs Äks; tüli läks kortkorralt kõvemast Lai; `veiklane jõgi, kortkorralt lähäb `toekamaks Plt; kõrdkõrralt lääb külmempes Hls; ku sa*

`veitsile kõrdkõrrald manu panet, saap pal'lu Nõo; sai `üllen `istu?, siss
`lät'si_kõrva_kõrdkõrralt pa'embõss Krl Vrd kord-korrast

kord-korrast kord- Khk Kaa Lai(kort-); kõrd- Trm Kod Rõn V

1. kord-korralt kord korrast lähvad päävad pitkemaks Khk; Aga rahvas akkasid ikke
kõrd kõrrast `julgemalt `riakima Trm; kõrd-kõrrass läks `kaugemalle Kod; tuli nakass
lågünemmä, kõrd kõrrast lätt suurõmbast Räp

2. ammu, kunagi varem kas sul meelen ei olõ ku mi tuud kõrd kõrrast sääi kõnõli Har

kord|laev suurem paat, mille küljelauad asetsevad serviti üksteise peal Kordlae `kergem
tehä, aga piäb vähämä Khn; kordlaev, mis sij pidas, akkas lekkima ja vaeus ära; Vanasti
tehti kordlaevad, uuemal ajal tehti seinlaevad Hää Vrd kordalaev, kordpaat,
korrelaev **-laine** kord- Jõe hv Kuu, Hlj Põi Käi Phl Rid Tõs Hää JõeK Kad; kõrd- Kod;
kerd- Kuu; `kerda- VNg suur laine või suuremad lained väiksemate vahel kord'lained, kolm
tükki perakuti aina käib, nied on `tormiga väga `kardetavad Jõe; Igäkerd kui nähnd `suuri
kerd'laini tulema, last `endäst `oige madalasse; Kerd `lained – `kolme `kuue `laine tagant
`kerduvad `suured `lained Kuu; kord'laine tuleb `suure kohinaga Hlj; kui tuleb
`kerda'laine, siis `kierada `paadi vüör `vasta VNg; kui torm `soikab ja väheneb tulavad
kord'lained, suured ja vähiksed, teine tuleb suur ja teine vähike Põi; kord'lained on siis kui
merel on suur torm Phl; kord'lained ajavad üksteist takka Tõs; `suured kord `lained, kus
`puhkeb on puhas vaht JõeK **-latt** kord- SJn; kõrd- Krk Ran Nõo roovlati peale piki sarikat
asetatud peenem latt (õlgede kinnitamiseks) kord lat'id tahutasse ära teesest kül'lest, et sile
nõrk oles ja `seotasse õled `kül'gi `kinni SJn; egä roovilati vahel om iki üits kõrdlat't Krk;
kui kõrdlatid valmiss ja vitsad ja `rästä vihud ärä käänetu, siss nakati katust tegemä;
kõrdlati vits es tohi jäme olla Ran; kõrdlat't `panti noede pikki `õlgi pääle, `vitsuga kääneti
kõrdlat't `sinna roovilati `kül'ge iks `kinni Nõo Vrd korralatt

kordlik `kordli|k Kaa Krj Rei(`korlik), g -ku Khk Jaa; `kõrdli|k g -ku Hls, -gu Puh San

1. (mitme)kihiline; kurruline kõri o allpol kurgu `sõlme, suur `kordlik ta on Krj;
`sõuksed ümargused kivid põllu peal, `kordlikud, suured kurru kuhad sihes; lehma keel koa
`sõuke `kordlik Jaa; `kor(d)lik jää Rei; kõrdmagu om `kõrdlik Hls; `kõrdlik maa; `kõrdlik
("munaseguga tehtud") leib San || jooniline `kordlikud sukad, punase ning `koltse `kordlik
kuub Khk Vrd kordline, kõrdlikanõ

2. korralik, nõuetekohane Ollandi piiritus oli `kordlik (hea, puhas) Krj; temä om
`kõrdlik mees Hls; `väega `kõrdlik inime Puh

***kordline** kordlene KJn; `kõrdline Krk(-n) Nõo = kordlik `kõrdlin maa, üit's jut't om
`liiva, tõine savi Krk; ku leib lak'ka (laiali) `aeti, siss `panti kõrutuss pääle, rulliti kokku, sai
`kõrdline päit's Nõo

kord|lodi kord lodi lodi, mille küljelauad asetsevad serviti üksteise peal – Mus **-magu**
kord- Põi SJn Vil; kõrd- Saa Kod eL mäletsejate eesmao (viimane) osa, kiidekas kõrdmaost
käib süük keik läbi Saa; kõrdmagu one nagu ruamatu lehed ja kõik vahed sõnnikud
täis; lehmäl kua kõrdmago `kinni, siis ajab täis Kod; ku kõrdmago vigane, sõss ta (loom)
ei mälete, ei süü kah Krk; kõrdmago tetäss nõndasama `puhtase kui kik'k, keedetess
ärä ja süvväss ärä Hel; kõrdmago om tillukõnõ ku käk'k. ku puhastada, siss tuleb
`kõrde `kaupa võtta Ote; kõrdmago om nigu `mitma `vaihõga_rahakot't; kõrdmao?

omma_sääntse_karvatsõ?, *`mitma`laht`rilitse?* Kan; *kõrdmago um preßs, tu preßs sita kuivass Rõu; kõrdmago sääne, pal`lo`kõrdu* Lut **Vt** kõrdmaokiri

kordne *`kordne* Nai Jõe; *`kor(d)ne* g *`kortse* Sa Hi L K Lai, *`kordse* Rid Hää Hag Juu Ksi; *`kor(d)nõ* Khn; *`kor|ne* g *-se* Muh; *`kõrd|ne* g *-se* I(*`kõrne*; g *`kõr(t)se* Kod) T(-*nõ* g *-sõ* Ran); *`kõrdne* Trv, g *`kortse* Hls; *`kõrdnõ* Plv (sag liitsõnades)

1. teat arv kordi esinev või suurem kolme *`kordne`keimine, piaks ühe korraga läbi`saama, siis oleks ee olad* Khk; *ea mua kannab saja`kortse vil`ja* VJg; *maksad kolme`kõrse inna* Kod; *`mitme`kõrdne`käämine* Hls

2. kõrvuti või ülestikku kordadest koosnev; kihiline; keeline *nee kaevigud olid keik nel`ja viie`kortsete`palkidega laed`tehtud* Ans; *`mitme`kordne see vatuga tall sul on* Khk; *noka kusid o kolme`korsed, misega lesta`noota`väetse* Muh; *`mütme`korne jää* Rei; *kolmekordist`lõnga sai vahel`kampsunis`tehtud* Aud; *kolme`kortsest viel`tehti, vat sie oli kõva niie niit* VMr; *kõrd ~`kõrdne katus* ("pikkadest pakkudest katus kirikul"); *puale`uassane poošike, sada`kõrne kasuk sel`jän = kapsapea* Kod; *kahe või kolme`korne riie* Lai; *`saapa`nõelumeseks oli kolme`korne niit`* Plt; *ummeldass`mitma`kõrdne rõivass* Puh; *abar om kolme`kõrdne võrk* Ote

3. korruseline kolme *`kortsed majad* Khk; *`Linnas oo pailu`mitme`kortsid majasid* Han; *aga sial koolimaeas oli mitu tuhat meest koos ja kolme`kortsed narid* Plt; *minä ei ole näind viie`kortsed maja* KJn; *magamese ase`olli kolme`kordne* Vil; *`veske om kolme`kõrdne* Ran; *täl`olli kaits`mitma`kõrdset maja liinan* Nõo

Vrd kordane, korrane, kõrdene, kõrdine

kordon *`kordon* g *-i* Kuu Muh; *`kardun* g *-i* Kuu Lüg Sa Emm Rei, *-a* Tõs; *`kardon* g *-i* Jõe Kuu VNg Jäm Khk Põi Rei Tõs Hää, *-a* Vai; *`kardan* g *-i* Khk, *-a* Pär, *-u* Kuu; *`kardong* Var; *kardong, -ung* g *-i* Ris(*`kardung*); *`karton* Räp; *`karduo`n* g *-i* Kuu piirivalvepunkt, *kordon`kardoni post oli sojaväe jaoks, sealt vaadati`kaugele* Jõe; *`piiri`valve`kordon* Kuu; *`soldatide`kardun* Jäm; *rand`rüitlil olid oma`kardunid ~`kardonid* Jaa; *Ranna`vahtidel polnd sii teha midagi - -`päeva magasid`kardunis;`kardoni`poatis oli üks`repsnik, kes`poati`juhtis* Põi; *mina ole selle kevade`sündin, ku`karduna akatud tegema* Tõs; *`rüitled olid kardongis* Ris

kord|paat paat, mille küljelauad asetsevad serviti üksteise peal – Emm Khn Hää *kordpaadil`tehtakse`enne paat`val`mis ja viimati`pantakse kaared* Hää **Vrd** kordapaat, kordlaev

kordselt adv < kordne *kõis`pañdi puol teist`kortselt ehk kaks`korda`üंबर [vinna, kui noot vette lasti]* Jõe; *tõene näeb`vaeva`mitme`kõrtselt* Kod; *paned jala rät`ikud`mitme`kortselt* KJn **Vrd** kordaselt

kordsun *kordsun* Krk, *-oh* Plv *kortsus nägu kibran ja kordsun`pähän* Krk; *rõivass um kordsoh; seol`pä`sil um`väega kordsoh* (praguline) *kuy`* Plv **Vrd** kõrtsun

kord|tanu *Kord tanu* pruuditanu – Phl

kordu *`kordu* Rid Tõs *kortsu; kurdu inime lääb vanaks ja nägu lääb`kordu* Rid; *siis tä (palav leib)`pressis kõik need korrud`sisse [seelikule], ja jäi`kordu`seismä* Tõs

kordus¹ *`kordus* Tõs Amb Pal Plt KJn, *`kõrdus* Trm Kod, g *-e;`kõrdu|ss* g *-se* Trv Krk Ran Puh Kam, *-sõ* Har Rõu, *-sõ* Se

1. küntud põllu kordamine; korduskünd künni `kordus Tõs; `kõrdus õli kuus `tolli sügav; `Kõrdus käis ikke mua-adraga Trm; augusti kuul `kõrduse aal on kajakad `uussa `õt'sman, käeväd `kõrduse taga Kod; `kõrduss `äestide maha Krk; `kõrduse `pääle külveti `kesvä ja rükä Kam; meil ei veedägi enne sitta ku `kõrdusõ pääle Har **Vrd** kortus¹

2. õpitu kordamine pärast koolilõpetamist iga teisibe ja `riede siis käisime nisukest `kordust viel tegemas [koolis] Amb

3. korrutamine (matemaatiline tehe) `kordus oli läbi [võetud, kui poiss koolist puudus] Plt **kordus**² `kordus Vig Var Tõs Pär PJg Tor, -os Vig Mih

1. krookes; kurdus Vanemal õel - - olnud veel änniline kuub, temale teht juba `kordus kuub Vig; ennemuste `tehti ju `seoksed kõrdid, et kõik olid taga `kordus Var; vanasti olid `kordus kõrdid. pealt `kordus Pär

2. keerdus pael oo `kordos Vig

kordus(e)| künd `kordus- Kaa Põi Tõs; `kõrduss- Krk Ran Kam San; `korduse- Mar Trm (kõ-) küntud maa teistkordne künd(mine) Enne küli moha tegemist `tehti veel `kordus künd Põi; `korduse künd, see õli sügavam Trm; keväje künnets tõist kõrd, sij om `kõrduss künd Krk; kesä künnetäss kaits `kõrda, om ijld künd ja `kõrduss künd Ran **Vrd** kordamise-, kortuse|künd

kord|vits kord vits Tor KJn vits katuseõlgede sidumiseks **Vrd** korravits

kore¹ kore R L K I TLä Ote, korõ Khn Ran, g -da; korre g koreda, kor(r)õ g korõda Kam; n, g kore S Saa M, korrõ San V(g korõhõ Plv) (täendusrühmade piirid pole alati selged)

1. (pinnalt) kare, krobeline, konarlik vali `riide on kore Lüg; kore (koorikuline) lumi Jõh; [kæed] `Lähvad - - koredast nigu `lehma kiel IisR; Linune lina oo asemel nii kore magamiseks Khk; nüid on seesugused kored käiad, nee `teegid vikatid vaheks VII; va lüline mänd – vana kore ehuga Käi; kore ein o vali, lõhub kääd ko otsast ää Kse; männa koor oo krõbe ja kore, sihuke rõmelene, rõme või kore Aud; nihuke kore jäme lõng, paelu `karvu sees, sünnib soki lõngaks tehä Juu; üeveldamatta puu on koreda pinnaga Kad; kui põld ei ole viel trullitud, siis on kore VJg; oma `tehtud riie jääb koredaks Pil; `tõugjas om pea kore soomussege Trv; Kal'g vesi jäl_ tege naha korrõss Rõu

2. suhteliselt suure läbimõõduga, sellistest osadest koosnev, jäme tuulingal sai ikka kored jahu Jaa; kui leva jahud o kored, siis o leib koa kore, jäme; nee nisud o korema kõrrega; korejahu leent keedeti enne koa Muh; ärjübä söödi peäl saab lina koredam Vig; Lammas ei söö koredad `eina. Koredade eindega söödetse obusid Han; nii kui üks taari auete leib, `sioke kore oli, `sioke jämeda `võitu oli (aganaleivast) Mih; koredad eenad, kore ein, jäme Nis; lina peo on koa kore, jämeda laia `kiuga Juu; kore liiv Kad; suur kore pil'lrüug Kod; koret `einä eläjäs ei söö Hls; kore põhk, aga terä om vähä; kore `luuge linal om kiud ka lai Krk

3. hõreda koostisega, mittetihe, kohev, pehme; urbne; pude kore puu, pehme leigata Jäm; kore mullaga maa, see laseb vee läbi; kore põld, see on ikka kuiva `vaevas; nii kore `süiga puu Khk; Saapaks äies ole obunahk suurt asi, oli kore, es pea vett; Ölletain oo üsna koreks kuivand Kaa; Moa ilma jäme roog kut `kaikad - -[katus] jääb koreks `jälle; Nii kore riie, et kas pista sõrmed läbi Põi; soar oo korem puu kut kask oo; oo ikka kored `tuhlid, mis ää laguivad kui keedad; kirise kivid `peavad kored olema, et `sooja `andvad Muh; koredad

`kaapsad, `pehmed Mar; leib oo kore, `auka täis, põle tihhi Tõs; kore puu, `pehme puu, ei soa iad pidajad nõu `ühti Nis; kore küünd - - mõni künnäb sedasi, vao künnäb, tese jätab Juu; sõreda `süidega puud on koredad. kore puu põle `kuškil ia - - ahju `puuna põleb ruttu ää; koredad puud on kõik `alkad Amb; kore jää, krabinal lähäb see `pealmine kord `katki Pee; tümad `kapsa piad on `kasvamisest koredad Kad; odra leib on kore VJg; kevadine ea (jää) o koredamb ku sügisene Trm; tõene `kapsapiä oo `tihke ja kõva nõnnagu raud, mõned piad on nõnna koredad Kod; kevade on lumi kore. kui kevade sulatab, siis võtab lume koredast - - mine `piale, jalad võtab läbi Lai; kui teed koormad ja ei sõku, sis saab koorem kore SJn; sji om iit's kore ruusa maa, lask väe läbi; suast paks, siss tule kore sji rõdovass Krk; kui koe ja vee mõlemba keeru om - - saab kore rõevass; korvitävve sibulde iist võtiva puultõi-st täit rügi. sibuli om koredamba [korvis] Ran; rasu `panti tünni `sisse, nuiatedi iluste `kinni, et ta kore es ole Puh; sõku `roh Kemp, ärä jätä näid (põhku) koredass Kam; ku `kapsta patta lõegut, siss edimäld na_m nigu koreda, pada saab `õkva täis Ote; seto es saa korrõst savist `kaussõ tetä?, kõik pudesi kätte är? Kan; Jõõhn sai_`valgõ lina. A nimä_sai_korrõ_ja_`kerge? Rõu; jammest jahust saa leib `säärne korrõ ja halb Räp; tühi iä, tuu om tu korrõ iä, ei kannä?, ei murra?, vesi alt är `lännü? Se Vrd korejas, korp²

4. (lahjast, rammu mittevõtvast olendist) kore `luuga luom mis `rammu ei vota Jõe; va kore lihaga, järjest sööb aga ikka lahja; kore loom võtab nii `kergesti ala (jäab lahjaks) Khk; kored obused o lahjad ja suured, suure kondiga; kore kondiga lehm annab paremini `piima Krj; kore kondiga obu äi pea liha peal, lihab lahjaks Jaa; Suure kore kondiga lehm kut suur raanits Põi; koreda nahaga obo, kui natukse sõidab, siis kohe märg Mar; kore kõht (suure isuga olend, kes on ikka lahja) Kul; koreda kõhuga inimene Vig; si inime on kore lihaga Saa; koreda `jäoga ~ `luuga obone - - ei võta `rammu ega kedagi Juu; kore eläjäs oo üks kõhna ja luene Kod; kore obene nigu sard Nõo Vrd korp²

5. kare, kähisev Ilus küll ei ole kui `naiste `rahvas koreda `äelega `ræegib IisR; mo iäl tänä na kore, iäl ää, kurk valus Tõs; tal on jäme ja kore jaal Koe; no küll sji on koreda iälegä, laalab, on `niske kõme ja kore iäl Kod

6. fig halb, kõlbmatu see töö naa kore et Mar

kore² → korejed

koredade koredade Puh Kam, -ede Hel koredasti na (silgud) om nii koredade pütti `säetu Kam

koredalt koredalt spor L, JJn Kad Sim SJn Kam San koredasti `kapsad oo nii koredalt [nõu] sees, pole saand `kinni `tampida veel Mär; kui silgud oo [tünnis] koredalt, siss `lähtvad `pehmese Tõs; eenad olid koredalt pääl, vihm läbi lõõn Aud; vili on pütis koredalt aga kui raputata, siis vajub `alla Kad; põhukañts on vahel koredalt SJn; ao omma koredalt `laotu San Vrd korelt

koredasti koredasti PJg JMd KJn Puh, -ste Mar Tõs Tor Nis Juu Jür Puh Kam Ote, -st Jõh Mih Ris Juu

1. mittetihedalt, hõredalt, kohevalt [jahud] põle tugevasti tambitud `kinni mette `asta `sesse, oo koredaste Mar; puud oo koredaste pinuse `laotud Tõs; silgud on koredasti nõu sees PJg; eenad on koredaste `pandud Nis; kore küünd kui arvaste koredaste on `küntud Juu; takune riie koredaste `kuotud Jür; ärä pane nii koredaste! kas siss `ainu vai `vil'lä `rõuku Kam Vrd koredade, koredalt, koreldi, korest

2. karedalt, kähedalt `Räägib `ninda koredast Jõh

3. fig halvasti *see töö naa kore et. naa koredaste `tehtod* Mar

koredsi pl *koredsi*? nõiatembud – Se

korejad → korejed

koreje *korej|as* g -a kore, kohev *sahates üsna korejaks sugend* [maa] Khk

koreje kärjetaoliselt urbseks *tõene ruabas, mes `vassa `päävä sulatab, `tõmmab koreje* Kod

korejed pl *korejed* Kod, -ad Trm; *kore* g -je hv Kod

1. (jää-, kivi)killud; (sõe)kübemed *talvel kui kala `auku raiu, sis korejaid `põrkab kui `oavlid* Trm; *mai-lma uunik korejed, ijäss raiud; korejite alt ei sua vett kätte; tuhk lääb sõõlass läbi, sõõla `piäle jäävad korejed* Kod

2. raam(istik); skelett *puu kruam `põlli ärä masinal, muku korejed õlid `püüsi; inimese luukerigi one kore; [õunal] kos `sijmned siden - - tõõsipidi neli ja tõõsipidi, one korejed; kingädki (rihmikud) one nagu korejed* Kod

3. räbalad – Kod

korejen kärjetaoliselt urbses olekus *`aukline tij one korejen ja sula juba, kui assud `piäle, käriseb; korejen on, `jusku mesiläse kärjg* Kod

korel¹ *kore|l'* g -li vesikiil *jõe koreli, õhukse võrgu `taolise siiva, tõisel puul tõine kait's* `siiva Hls

korel² → korul

korel³ → kuller

koreldi *koreldi* Kaa Mär Kse Nis Jür HJn Amb JMd Koe VJg Pil, -e hv Kuu koredasti *ei saand kinni tallata `einu, jäid nii koreldi* Mär; *`kapsad on koreldi, tahvad `kinni `tampida* Nis; *kui on tallatud virn, siis ta on kõva, kui koreldi, siis ta on `kergelt ja `pehmelt* Amb; *laub puu süllad koreldi* JMd; *koreldi pand `sisse, ei pane `linki* Pil **Vrd** *koreli*

korelene *korele|ne* Aud, g -se Tõs kore **a.** *krobeline õispuu oo korelese koorega* Tõs

b. *hõre riie jäi korelesese, arvemase, lõng jäi ülese `kõrgemase `piale, korelene asi, ta ju kõik arvem* Aud

koreli *koreli* Jäm Khk Kaa = *koreldi pahn maas koreli; einad kut pole kõvali muljudud on koreli ning `pehmeli* Jäm; *alud on nii koreli `lautud, suured augud pinu sihes; riie on nii koreli kojutud* Khk

korelt *koredalt kalad `lautase tihelt üksteise `vastu, ket neid korelt paneb* Khk

kore|luine *kõhn, kondine `Oite kore`luine [inimene] ei sel ole liha `muual kui `kieless* Kuu; *see oo nii kore luine loom et* Muh

koremed pl *koremed* riismed *koremed jäävad põllule kui rõõgud ärä viädässe* Kod

koremp → kõrge¹

korendaja *korendaja* pikk sile ritv, *kõrend muist [lõngavihte] siis, olid `jälle korendajass [pleekimas]. kaks korendajapuud ja `niisukesed `hargid ala* Kuu

kores, -e *kores* Pär Tor KJn, -e Pär kohru(s), *kohru tõusnud jää jääb korese; jää oo kores* Pär; *Tuleb kül'm ja `tõmmab õhukse jää `piale, aga vesi kaob alt ää - - [siis on] enamad kores* Tor; *`iätes on kores, võtab `sisse, läheb kat'ti* KJn

korest *korest* koredasti – Põi

korestik *koresti|k* Plt, g -ku Pär Saa, -gu Ran

1. alt õõnes moodustis, kohr – Pär Saa Plt jää korestik. alt on tühi, kesspaigast vaob `alla. servast jääb korestikku Plt **Vrd** koorestik, koretēs, koristik

2. kõrgem kivine maa korestik om kiviline, peenike lubja kivi - - iki `kõrgemb maa Ran
koretēs, korets¹ kore|t(e)s g -tse kohr; kohrjää `eates on koretēs. kus on vesi olnd ja ära külmetand ja sis alt ära taganend ja on `järgi jäänd nisuke `valge pude koretēs SJn
Vrd korestik

korets² → karits²

koreveli koreveli TLä = korevil(e) kui aena `panna koreveli, siss kuivava parembide Ran; ua on unikun koreveli Nõo

korevil, -e korevil Pha Muh Emm Mar Mär Tõs Trm Plt SJn, -e Muh Emm Mär Koe SJn Puh Rõn, -lle KJn; korevel Jäm Khk Kse Var Tor JMd Koe, -e Jäm Khk, -lle JMd; korõvõl, -el Khn kohevil(e), kohevalt sai on korevel Jäm; jäta `samblid korevele, siis `kuivavad paramini Khk; räimed oo püttis korevil Muh; sööd olid `õhto `korjas korevil ja `kustost ää ja `vaosid `alla Mar; eenäd oo `küinis korevil, vähä tallatud Tõs; `kapsad [tünnis] korevel, korevelle `pandud, põle vajotest pial JMd; rõuk saab `tehtud, korevil jääb, et ei ole mitte `linki vajond SJn; kui ei sõku, siss jääb põhk korevile Rõn **Vrd** koreveli, korevili

korevili korevili = korevil(e) – VII

korõgaje, korõgame → korjaja, korjama

korgas¹ korgas g `korke Khn Vän Tor Pil SJn kaldaalune õõnsus, koldas võt`tis `korkast vähe (vähke) `väl`la; kala läks `korkas Vän; `Korkad oo `siuksed `urkad jões, kus vähäd ja muud elukad `pääva varjul oo; Lastele `üeldi ikki enne, et ei tohe ükski jõe `ääre `minna, et korgastes elavad näkad Tor; sügavad `korkad Pil; lutsud ja vähed elavad `korkas SJn

korgas² korgas lihtne magamisase, nari seinä `oeted ~ korgas Jaa

***korgas³** g korgasse = korge jõel korgasse kord peal, põle jääd `ühti Kir

korge korge Pha, g `korke Põi Muh Rei(g `korge) spor Lä(n kor`ge Kse), Tõs; korgõ g `korkõ Khn; transl korges Lih jääkohr, lumekoorik; kohrune, koorikuline Ajas vee [jääle] `peale, nüid `külmas ää, nüid `sõuke `korke kord peal, kas lõhu jalad ää Põi; korge lumi oo mis sedasi raksub ja ragiseb; konarik ehk korge ea (jää) oo siis kui tuulega merd `külmas Muh; Lumel täna korge pääl, aga ega ta kannä Rei; vesi külmetab ää, meri möönäb ja siis oo korge `valmis Mar; kui `jälle vesi tõusn oo ja `jälle `tõmmab külm - - [jää] korges, no siis ei saa [roogu lõigata] Lih; ää aa oost `korke `peale mette, murrab obuse jalad ää Kse; `Korkõs ruasib `suapad niipiä läbi; kui tõus vesi, siiss on vesi all, kui möön vesi, siiss korge kui Khn **Vrd** korgas³, korges³, kork³

korge, korge- → kõrge, kõrge-

korgense(e)n, korge(n)tsiin, korgentsiir, korge(n)tson → korgitser

korges¹ korges g `korke Pha; g `korke Põi korgist võrguujuk `korke `sesse on leigatud nimetähed Põi **Vrd** kork¹

korges² korges g `korke Jäm Mus konts, apsat `korke krants `tehti talla `pæele. sedine ümargune `korke ala kannä äärt `koutu; korges oli tükkis talla all, `umbest kesk`paika `alda; vene saabas, `laiade korgestega; pailad ning tallad, `korked ning kannä tagused, `pæeltsid pole `ühtid [naistekingadel] Jäm; puu `korked olid, nüid on nahast `korked; kinõa `korke rauad Mus **Vrd** kork²

korges³ *korges* g `korge koorik lumi on `korges, lumel on korges pael Phl Vrd korge
korgets → *korgits*¹

korgetsen → *korgitser*

korgi⁻¹ 1. korgist tehtud; koriga seotud üks *korigilaev* [läks] ukka. *korgi kulisi tuli* `randa Pha; *Korgikäbad* (kalapüünise korgist ujukid) Hää; *arvvõrgul on tohupullud*, *kiluvõrgul on korgipullud* Kad; *riäbisse mõrd sellel õlid korgi pullod piäl* Kod

2. kalapüünise korgist ujuki juurde kuuluv või sellega seotud `teine on `korgi ain, `teine kivi`paela ain, `kummagis `otsas kaks. `ainuspael [on] `korgi `ainast kivi`paelasse; `esteks panid lina`otsa, pärast `läksid panid `korgi`otsa [vabedele] `kuivama; [paadis kaks meest] sidus `ainad `ühthe. `teine sidus siis kivi`paela ~ lina`paela, `teine sidus `korgi`paela (võrgulina ülemist selist) Hlj; `nuoda `korgi `paula `külge `panna `ninda `suured `korgid, et `reie äär vie piäl `seisa; `uuemmad `vergod `onvata `korgi`paulaga; `korgi nüör on `nuodal vähä jämedamb. `korgid `panna `korgi`nüöri `külge `kinni VNg

korgi⁻² jalatsi kontsa juurde kuuluv; selle tegemiseks vajalik *Mu säämajala kalaventskil oo korgikurk* (tallaaluse võlvjas osa) *lahti tulnd*; *Korginaaskel* [kontsa tegemiseks]; *Korginakk* [kontsa allalöömiseks] *oli teistest nakkidest tüki maad pitkem ning jämem*; *Korgitiuhti* (eri nael kontsa allalöömiseks) Kaa

korgi- → *kõrgi*-

korgi|lapp kontsapplekk – Jäm Khk Pöi `Kingadele tuleksid uied korgi lapid `lüia Pöi

korginson → *korgitser*

korgi|plekk kontsapplekk – Jäm Kaa Pöi *Korgi|plekid olid lääpa kulund Jäm*; *Muidu kenad kinjad, aga korgi lekid tulavad uied `panna Pöi*

korgi|puu *korgi*- Käi Ris Pil, `k- Kuu; `korki- VNg *korgitamm Sedä `korgipuu kuord oli sise `tuodud `Ispaaniast Kuu*; [kui] *seda `korkipuud ei old meil `saada, siis `tehti kase tohust `niisukesed `korgid `sinne [võrgu] `pääle VNg*; *Nüüd on [võrguujukiteks] peekspuu või korgipuu koor männikoore asemel Käi*; *mere äärest `leitakse vahest korgi puu tükka Ris korgisjon, korginsier, korgi(n)tsiir, korgisse(e)r, korgisso(o)n* → *korgitser*

korgitama `korgitam(m)a laevakere tegemisel poldipeade auke puukorkidega katma; võrgu ülemisele selisele ujukeid külge panema – VNg

korgi|tamm *korgitamm* (*Quercus super*) *Vana ia korgitammest korgi `tõmmad `lupsti pudelisuust `välja Jür*

korgits¹ *korgits* Vig Mih, g -a Käi Rei Koe Trm Kod/-r-/ Urv, -e Khk Rei Phl PJg Tor Hel Puh; `korgits g -a VNg; *korge|ts* g -dsa Se *korgitser oled sa korgitsed näin Phl*; *korgitsega `võetase pudeli puñnid ää Tor*; *korgedsaga väit's Se*

korgits² *korgits* g -a Han Hää *pugerik*; *sahver Voose mõisa varemete all oo pailu `piissid korgitsasi Han*; *Nüüd `sahvrel ikki aken ijs ja `seuksi korgitsasi änam ei `tehta Hää*

korgitsen → *korgitser*

korgitser (variante) *korgits|e(e)r (-rg-)* g -*e(e)ri*, -*ier* g -*ieri*, -*iir* (-*r*) g -*iiri*; *korgins|ier* g -*ieri*; *korgi(n)ts|ijr* g -*eeri*; *korgiss|e(e)r* g -*e(e)ri*, -*ier* g -*ieri*; *korjiss|o(o)n* (-rg-) g -*o(o)ni*; *korjiss|o(ñ)n* g -*oni*; *korgents|iir* g -*iiri*; *korgens|e(e)n* g -*e(e)ni*; *korge(n)ts|i(i)n* g -*i(i)ni*; *korgitsen*, -*on*, *korgetsen*, *korge(n)tson*, *korgisjon* g -*i* *korgitõmbaja*, *punnivinn ja siis `tõmmas `selle `korginsoni `välja sialt*, *piiritus `purskaski IisR*; *korgitson oo nisuke va*

raud liigetese noa taga Mar; miul on koa nuga korgisseeriga Khn; korgissoniga nuga JMd; oli ilma `nuata korgitseerisid ka, otsas oli nigu rõngas Lai; Korgentsiirig tõmmats pudelil puin päält ärä Hls; korgitsiiriga saa ruttu putel `lahti tetä San; kõrdsimijis tõmmašs õllepudeli korgitseeriga vallalõ Röp **Vrd** korgits¹, korkenseen, korkvender²

korgitson → korgitser

korgult kõrguselt *min* (mine) *aia pääle, aia `korgult om ilosahe nätä?* Se

korgulõ kõrgusele *liina `korgulõ aja tu iä üless* Se

korguss `koʁgu|ss g -se kogumine, korjamine *ku veime olli ärä ant, siss tulli raha `koʁguss* Krk **Vrd** korjus¹

korguta kõrguti *tuvad `onvad `kümme `jalga `korguta* Vai

korgutasa oma kõrguse järgi *ʽKaige `viimaks lappati verk `korgutasa `sirgeks ja rabudetti moned `lahtised kalad viel `vergust `väljä* Kuu

korgõban `korgõban Rõu, -pan Har; `korgõbah Lut, -pah Plv kõrgemal *Sau olʽ öks `korgõpan* Har; Sinnä_`pañti kivikeiši ala?, nii et timä maa päält `korgõban olʽ (anumategemisest) Rõu; `lapjõl ja viglal um nasa. nasa um `korgõpah otsah, `rišti `otsa `pantu Plv; kabja mant `korgõbah `raaşkõsõ um `kõrkuss Lut **Vrd** korõmban

korgõhe `korgõhe VId

1. korgele Sõss kõüdeti `nitse parast `mjuudu `korgõhe Rõu; `korgõhe mäkke Plv; kuiva `puuga leegitsäss tuli `korgõhe Vas; kyyr` jääss `korgõhe [leival]; hind om lännü `väega `korgõhe; päiv tull` `korgõhe; üleku timä hiingekäne `taivahe ja `korgõhe (õeld surnu mälestamisel) Se

2. kaugele kallo `püüdmän `käüdi `paarkaga. `tuuga `miñti nii `korgõhe, et es näe_küllägi Röp

korgõkõsõn kõrgel päiv om hää `korgõkõsõn ku ma `sängü lähä Har

korgõmbahe kõrgemale Mul `jõusõ ka üt`s poig innäst veidikese `korgõmbahe upitada? Urv **Vrd** korgõmpa, korõmbahe

korgõmpa `korgõmpa Röp Se, -ppa Har Rõu Vas Se = korgõmbahe *ku jäme, eppä [jahu] taheti, kääñti [käsikivi pealmine kivi] `korgõppa* Rõu; kõgõ `korgõmpa `pañti rihe lao `pääle olõkuy? Röp; `heitäse? ii (jõe) `vijrde magama, papp kõkõ `korgõppa; alaveerest nii vass `korgõppa ol`liva_põllõlõ pit`si_`kül`ge ummõldo? Se

korgõpast kõrgemalt läk`e no pisu vijl `korgõpast, vaest tah vešsin om Vas

kori¹ *kori* Kei, g *korja* Kuu/`k-/ Sa Käi Phl Mär Ris Nis Hag, *korju* Põi Muh Emm Khn Juu, *korjo* LNg Juu, *kori* Kuu Hää; n, g *korju* Pst

1. seljatagune **a.** (istme) leen ilma *korjata, nee on pingid, kori taga, see on juba iste* Kaa; *korjuga toel; Sarapuust oli `sõuke pisike kori [pingile] taha `vääntud; Nüüd akatakse jälle suri kirjatud korjudega istmid tegema; Korju puu (leeni külgpuu); Korju pulk (leeni alumine puu) Põi; `kõrgem kori oo [toolil] param* Muh; *see oli iljaku, kui akadi tooli `korjasid taha panema* Käi; *korjuga jõstõ, `jõstmõ kori* Khn; `toeta sel`g `vastu tooli `korja Nis **b.** (sõiduki) seljatugi; varbpära *kori pannasse ree `peele, kus sa `selga saad `toeta; korv ratastel on ka kori; [vankri] keredede kori* Khk; *Rüsla kori peab nii kõrge olema et saab abu sõnna näale toetada* Kaa; [saani] *Tagumene ots oli laudest, `pulkade `kül`ge `lõödud. Üks laud oli veel korjaks peal; Rüsa oli kõlgu `moodi, kori taga, vikatist tera ees, korjust lüketi [roolõikamisel]; Armetu kõrge korjuga regi* Põi; *saani kori oo tükkis `kinni* Muh; *saanil on*

kori - - saani taga Nis; *korja sõl'g* on väike pulk, *korjast ja korja* `pulkadest läbi; *suanil on lieh, aga riel* `üeldakse *kori Hag*; `enne kosest *suanid olid korjoga. kori tehakse pärnä koorest Juu c. sadula esi- või taganukk sadula kori Emm*

2. saani esiosa, pealaud *saani pēalaud* ~ *kori Jäm*; *saani kori oli saani pea. sellel oli laud peal. `öoti, pane saani korjo* `alla LNg; *kori oli selle* `tarvis, *et lund* `peale ei loobi Mär

Vrd *korjus*⁵

kori² *kori* Noa, g *korja* LāLo lee, kolle *too* `mulle *korjast tuld* LNg; *ahju suu ees oli kori. ahjust tõmmati sööd* `korja; *suitsutuba oli, korjas keedeti* Rid; *aho esine kori; aho korja paes* (lõukakivi) Mär **Vrd** *korisuu Vt korja*-¹

kori³ n, g *kori* "sügav auk" – PJg

kori⁴ *kori* Hää, g *korju* Hls Krk; n, g *koru* Krk vana vilets loom või asi *vana laeva kori, `sõuksega põleks* `julgenugi `Prantsuses `minna Hää; *obese kori mahan, mis kõhn* `kangest; *vana kori olli, aga ääd raha sai; neid kujunit korisit* (puunõusid) *o küll; vana* `uune loomitse või *koru; kait's vana korut om. ütesugutse koruse mõlebe* Krk **Vrd** *korikas, korjus*⁴

kori⁵ *kori* g *korja* Khk Mus *suka-* või *sokisäär* `muistise *kapedi säär oli kori, korjale olid kirjad* `sisse *kujudud* Mus

kori → *korv*¹

-kori Ls *kivikori*

koridor (variante) *koridor, `kurridur, kolidor* (-tor, -tur), *kalidor* (-dur, -tor, -tur, -tuor), *kallindor, kanidor, kaluter* g -i; *kalidor* g -a Se; *korid|uür, kal(id)|uür* (-r), *kalit|uür* (-r), g -oori; *ka·lid|örn* g -orni u kitsas pikk vahekäik, koridor; eeskoda *vanemb poiss tuli ja* `istub siis *sääl ies kalidoris; `linnas* `onvad *majadel kaliturid; pesin neid kaliduorisi* Lüg; `Kõikse `enne oli `kinninane *treppikoda, siis tuli kalidor* IisR; *oliksivad* `lapsed *tuoksivad puud* `siia *kalidori Vai; Ta oli oma eluga nagu kolidori peal* Mär; *kaiuti juures on pailu* `ruumisi *vijl, kolitor, söömatuba, `kaardikammer* Hää; *egä* `lennäs *nüid enam ka·lidornis keedeta; kebädi* `tehti suur *kalitur* (eeskoda) *veel ukse ette* Juu; *õlin kaluteri piäl. käin aga* `müüdü *`kalutji·ri* Kod; `pernain *akkass kallidoori* `pühkme Krk; *viisi korvi kolidori pääle* Nõo; *ma_la* (lähnen) *koridoori pääle* San; [koolimajas] *kalituür* - - *sääl aiasõ* `saapa *`jalga ja jalast maha?* ja *pandasõ* `rõiva? Har; *kalitoof tarõl esine sääne* `pik'lik Se || pikk kitsas *maariba* `viimaks *`läksivad* [baltisakslased] `sinne *`Puola kalidori* Lüg

-korik Ls *sajakorik*

korika|paal, -pael *mähkmevöö* – Kaa Muh Phl *võrutse korika pael* `peale, *kui korikad* `ümber *oo, `sülda kaks pitk, olga ta siis riietest* `tehtud või *kojotud* Muh; *Külvivaka paelaks oli varem vööpael* ehk *koriga paal* Phl **Vt** *koriku-*

korikas *korik|kas* g -ka Khk(g -ga) Mus SaId Muh spor Lā, Mih Tõs Khn PJg Nis Hag Jür; *korik* g -ku Jäm Ans Mus Muh Kse, -gu SaLā Hi(*kore|k* g -go Emm), -ga Jäm Hi(-ka Phl), -ge Khk Phl

1. lapsemähe, ka väike tekk *pisine laps keerdi korikuse. siis oli üsna* `sirge, *kääd* `külgi *`koutu* - - *paari nädalid oli sedasi korikus, koriku sihes; korikud olid kujutud või eegeldud, villased, nee olid keige pial. kandiline villane see oli korik* Jäm; *see veel korikus laps; korik pannasse lapse* `perse *ala; pese korigud* `puhtaks Khk; `oska (ei oska) *veel tittegid korika*

`panna Kaa; ristikorikas (villane kaunistusega riidetükk, millega viidi laps ristimisele) Krj; laps pannakse korikase ja `ööga (vööga) võrutakse `ümbert `kinni Pöi; [vastsündinul] üks `olli `valge korikas, üks kiut ja, üks `olli `valge lappp `perse `alla; iga päe `pandi `uusi korikumi; kui lapsel koi viga oo, [tuleb sellest] et korikad `öue jäävad koi `valge ette Muh; Laps `panda korigusse nenda, et kæed korigu `sisse jæevad; vanal ajal `veedi kruudulese sõba otst tükk ää ja `panti laste korigaks; abode korek (mähe lapse ülakeha ümber) Emm; vanal aal olid lapsed korikate sees, kui `ilma `sündis Kse; laps pissike alles, korikutes ja kiperdab Var; [harjaste võtmisel lapsele] korikas üle ja siis akati palavas `vihtlemä Khn || Sind oo ka sedati riide pandud, just kut korikas (paksult riides) Kaa

2. riidelapp; räbal, kalts `sõrme koriku panema (kinni siduma) Jäm; kanapoead magavad `nurkas, üks `riide korikas oo all; va korikud kõik kohad täis Mar; `jalge ümber oo korikad Mär; pühi korikaga laud `puhtas; vana korikas, seält `võtsime `nartsu; Jalakoorkad (jalarätid) on nii mustad, peaks pesema Vig; sõrm läks kat'ti, pani (panin) korika `ümber Kse; Sellel inimesel põle `õiged riidet `nähtud, nagu korikad `sel'gas Han; korikas riie oo jäme koti riie. kes nüüd korikast tahab `sel'ga `panna Tõs

3. vilets asi või olend a. vana või vilets jalats vanad korikad `jalgas. korikad on vanad kapukad ja `pastled Hag; on ühed igavesed korikad jalas, `pasled ja narsud Jür Vrd korimus b. (vilets) loom lahja korikas Mar Vrd kori⁴

korika|vöö mähkmevöö – Pöi Muh kiri korika öö `olli, `ruiti mitu `rinki `ümber; korika öö mässitse korikate `ümber Muh Vt koriku-

korik|jalg (näruste jalanõudega inimesest) üks va korikjalg, va korikad seal `ümber Mar

koriku- korika-, mähkme- oli korigu ehk `mähkme riie ning korigu pael, kahe sõrme laiune korigu pael; korigu riie, `valge linune riie, käterätiku pitkune Jäm; korigu öö, missega korigud `kinni mässitse Mus; Korigu pael on paksema `riidest, sõrme laiune, æred on teist `värvi lõhngaga iluseks `tehtud Emm Vt korika|paal, -pael, -vöö

kori|laud 1. tooli seljatõe ülemine põikpuu kori laud ~ `istme kori laud Khk Vrd korjulaud

2. vankri otsalaud `väl'laskäima redelid olid lestakuse `pulkadega, korilauad olid `otsas; sõniku redel oli ümmargustest `pulkadest, kori `laudu ei old `otsas Nis; [vankri]redeli sõlg on `vastu kori `lauda; iest korilaud ehk takka korilaud Hag

3. korilauad (voodi äärelauad) Kad

korimus korimus g -õ naru, närakas Neid kengä korimusi ei tähendä enam praavita; Ää `korjag vanu korimusi seenä `iäre mädänemä Khn Vrd korikas

korin korin g -a spor R(n -a Vai) eP, Puh San, -e Hls Krk; korrin g korina Puh Rõu; korrin Se; pl korinat Ran

1. madal vähekõlav hääliitsus või heli obone suro korinaga Vai; kui sihes korin on, siis tuleb `santi `ilma Khk; korin oli veel `kurkus Kse; kui sa mäda suupääl astud, siss on `seake korin Saa; viimane inge korin Juu; kui `kiegi magab, siis on korin `kuulda Iis; ku lehm täüs om, siss õõruts, akkass koriseme - - korin om `kaugel kuulda Krk; kõtu korrin, ku kõtt om `haigõ Se || Mine va korin siit jalust ää (õeld koerale, kelle sooled alati korisevad) Pöi

2. vett neelav karstilehter, kurisu vesi on sõõnd põllu `sisse korinad. neist jooseb vesi `alla, aga `ilmaski täis ei saa Mär Vrd koris

3. pl kuljused, kurinad *obõsõlõ`panti korinat`kaala, ja`vehmre kell`vehmre`külge* [pulmasõidul] Ran

korinal adv < korin *luom sureb korinal* JMd; *korinal magama* Koe; *`ingas korinal* Plt

koripuu ree kaust *kõdara`oma`ütte`otsa pite jalassõ sisen, tõist pite koripuu sisen; kõdaride pääl oma`paenatusõ ja koripuu`* Röp

koris *koris* g -e Mih PJg = korin *allikas ajab vett ülessi, koris`neelab`alla;`viska korisessa puu pulk, see keerutab`ühthe`otsapidi seal sees; koris oo ikke`kõrge maa peal, soos ei ole Mih; koris`tehti (kaevati auk) selle`tarvis, et suur vesi ära vaob* PJg **Vrd** *kuris*

korisama *korisama* Trv Har, -mma Har Vas; da-inf *korista`* Vas; part *korisnu* Trv *korisema nakassi kurgust korisama* Trv; *küllen korisass, küllest om`haigõ ja`korisass* Har

korisema *korisema* R(-mma) eP(-ä KJn) Puh Nõo, -e Hls(-m) Krk San, -õm(m)õ Krl, -õmma Rõu; pr (ta) *korisõss* Se; da-inf *korista* Nõo, -a` Rõu, -e Hls korinat kuuldavale tooma **a.** (elusolendist või tema kehaosast) *suriija koriseb* Kuu; *`Juuva täis`teine, kui`vuodi kukkus,`ninda korisema akkas* IisR; *Sooled korisevad kut vana koeral* Põi; *koera kõht koriseb, paha elm tuleb* Mar; *nina koriseb ~ noriseb* Kse; *obesel on kuib konn`kurkus,`kargab ammastega puu`külgi ja koriseb ka veel* Vän; *siest müriseb ja koriseb* Koe; *sigä koriseb kui tapetasse* Iis; *kui kõht koriseb, tuleb sadu* Kod; *rinnad korisevad* Plt; *kõtt korisess, sõit sehen ku ratastege kunagi; ku lehm täüs om, siss õõruts, akkass koriseme ~`korts`laskme* Krk; *mul om kõtt nii tühi et koriseb* Nõo; *latsõl kõtukanõ korisõss* Se || *konnad korisevad, kui augud akkavad sulaks menema kevade`aegu* Muh; *tuid korisevad* Rid **b.** (elutust) *puukoristaja - - löõb nokaga puu`pihta, puu koliseb ja koriseb* Krj; *Saukukk - - avavus on pääl,`pantaks vett`sesse, siis koriseb* [puhumisel] Käi; *vesi koriseb kui kevade mua`sisse lääb* VJg; *na (puunõud) korisev puha* Krk

Vrd *korama, korisama*

koriso → *korisuu*

koristaja tgn < *koristama*¹ *Ta on kooli majas koristajaks* Põi; *edimene* [laps] *om iki üürjäs, viimäne om viisuräti koristeje* Krk; *edimene poig`sääduse`tiil jääss`toitjass, õiendejess ja koristejess* (teda ei võetud sõjaväkke) Hel

-koristaja Ls puukoristaja

koristama¹ *koristama* R(-mma) eP(-ss- Kod) Trv TLä Kam Rõn Har/-mma/ Röp Se, -eme M San, -emme, -õmõ Krl

1. *korrastama a.* *kraamima, puhastama; korda tegema või seadma koristaga laud`vällä,`süömä`riistad`vällä,`tehkä laud`puhtast* Lüg; *korista oma nina vähä* Ans; *ouet koristama; teised keisid teda`aiguse ael`vaatamas ning koristamas* Khk; *mõni inimene`sõuke luhakas, äi korista ennast* VII; [rehe] *Toa koristamine see oli ega`aasta`rehte ees, siis pidi tuba tühi olema* Põi; *eenamad koristama kebade`raagudest ja mut`i mullast* Mär; *Üks irmus ropp ja koristamata našteininimene;`laevu koristadass kah* Hää; *laud on jo koristud* JMd; *kes sañdi kot`ti koristab, sie`taeva riigis`rõemu suab* VJg; *kammer tahab korista* Trv; *`juuse tolgents`müüdä`kaala maha, pääd ärä ei koriste* Krk; *ta`i korista ennäst mitte sugugina* Puh; *kui vikatiga`pañti`villä, siss koristedi (riisuti) kõrt* Kam; *tarõ ei olõ`är`koristut* Krl; *ta koristi kõik`ilustõ`puhtass* Har; *koristam ta nurmõ är`puhtast* (toome vilja koju) Se || *ka siul lina`siimlit om, miu lehmäk ei koriste ärä* [pärast sünnitust]

Krk **b.** kohendama korista tuld rihe `ahjus Khk; Korista tukid kenast kogu, siis põlevad ää Pöi; si ei koristand `särki [püksiaugu] `piale Lai

2. eemaldama, kõrvaldama **a.** ära võtma või (kõrvale) viima; ühte kohta koguma üks sita kibegene on seie maha jäänd, korista see ka *εε* siit Khk; Kivide koristamine tuli keik puhas käterammuga teha Kaa; `pannin [mütsi] `õue tuule ette ja `olli sealt ää koristat (varastatud) Muh; vanad kapeta ragaskid mud'u rippuvad sii varna `otses, korista nad ää siit Mär; korista kõik kraam toast ää ilusast Khn; koristan riistad kokku VJg; korista kokku omad asjad Iis; korissasin tahundamise `lassa (laaste) Kod; süük lauva piält tuleb koristada KJn; et olgu poiss sääld ärä `viidu, olgu koristedu Ran; võiss vähä nukkagi koristada toda `aska Kam; korista nu [süldi] luu² är² Se **b.** fig (jalust, eest) ära viima või võtma; ära minema korista omad koivad eest Ans; Korista oma koodid kaju (mine ära); Korista ennast siit jälamaid Emm; katsu eese kondid siit koristada Mar; korista oma koevad, kasi minema PJg; kuule korista oma koevad eest ää, ma kukun käpakile Juu; korista eest ära oma koodid Plt **c.** fig naiseks võtma pole `poissi, kes tä ära koristaks Mus; mõni oo ennem jo lapse teind - - võttis pärast tüdreku ää koa, koristas oma ää PJg; ku `peimes `öigel aeal järel ei tule, akatakse `ütlemä: tule ja korista ää Ris; koristas tüdruku ää Plt; mikeperäst egät ütte ei nätä, ärä ei koristede Krk; tüy müiss korišt timä vällä², vana `tüt'rik sai mihele Har **d.** fig (surmast, suremisest) küll jumal ükskerd ikke korista tada Vai; peaks `taeva isa mind naa siit ää koristama Muh; jumal on selle ommeti ää koristand Vän; Liiva Annus kes keik koristab Ris; kui surm ükskõrd koristab ära siit ilmast Trm; jumal koristas teese ää vaevast Plt; ta olli küll kava `aiga vaeval, `nüid om jumal ta üitskõrd ärä koristen Krk; ku parass aig om, küll Liiva `Pjldre su koristap Nõo; timä är `taivaesä korišt ilma hädäst Se || fig (loomä) tapma me koristasime oma vassika eile ää Vll; [loom] mis es `aita omal korista mette sie `toodi ikka siis meie rebasele Muh

3. heina tegema, vilja lõikama; saaki koguma no ärä teil olik saand `einä koristettus ku olik old `kuiva Vai; korista einad kogu – akab sadama Khk; koristavad taga põllal rugisid Kär; Ein on käsil, vili tahab koristamist Pöi; täna oo kena eena koristamese ilm; vahel niidetse kõik vastaskaared, siis o param ää korista Muh; omigo eä viloga eenäd ää koristada Vig; nüid põle `aega eenamale `minna, koristakse `vil'la Juu; vil'lä koristamese aeg on niisugused ilmad, et järjest ei sada Pal; vili pudeneb, vaja ärä koristada KJn; joba nakassiva `tõugu koristama Ran; korista kartohli vällä² ja `kapsta² ja vili nurmõ piält Har

4. (imestust väljendavas hüüatuses) mõni teeb pallem (rohkem) või, `öötasse vahest, oh korista, ega sa mo eest ikke tee Mar

koristama² koristama VNg Lüg/-mma/ Jäm Khk Pöi Rei Tõs, -eme Hls korinat tekitama siest koristab, siis ei õle keskpaik ia `järje piäl; akkab siest (kõhus) koristamma ja müristämmä Lüg; [rähn] lööb ninaga oksa `pihta, koristab `jälle par_par_par; konnad kuristavad ~ koristavad Khk; See teab kõled `kuiva `aega kui koristi õlal puu ladvas omiku koristab Pöi; kond `kurkus. `öetse, kui obune kurgust koristab, kooks ja kooks Tõs

koristama³ koristama Rei Puh Vas; pr (ta) koristass Se kuristama `kurku koristama Rei; kurk `haigõ, siss koristadass `kurko. `tohtre and koristamise ruyht Se

koriste kohru jää on koriste jäänu, ei või obust `pääle `aia Saa

koristi *koristi* Jäm Khk Pöi Rei Mar Kse rähn *koes kui* (kuiv) *puu on, sääl on siis* `ussisid *koore all. seda koristid* `peksvad `katki, *et* `toitu *käde* `saaja Khk; *See teab kõled* `kuiva `aega *kui koristi ölal puu ladvas omiku koristab* Pöi; *koristi koristab nokiga puu vastas* Rei

koristik *koristi*|k g -ku (jää)kohr *jää on koristikus, vett all ei ole. koristikus* `olli *puha, läbi es saa* Saa **Vrd** *korestik, koristus*²

koristus¹ 1. s < *koristama*¹ `laubä *on suur koristus* VNg; *Mool oli parajasti just toa koristus käsil* Pöi; *vil'la koristus oo lõppend* Tor; [lohakast tööst] `Öeldaks *jusku lehm* `jätnud *vasika lakkumata. Põllu pääl ka, kui koristus karvaseks* `jäetaks Hää; *suivil'ja koristus* JMd; *aia koristus* Hls; *mul om koristuss ihen, ei saa* `aiga San

2. järelsunnitus, päramised *vanast ütelti lehmä puhastust koristusess; lehm olli koristuse är söönü* Krk

koristus² *koristus* g -e (jää)kohr; (lume)koorik *lume koristus* Hää **Vrd** *koristik*

koristus|kõrs hrl pl *kuhjast või koormast mahajäänud riismed* Püü *täis koristus* `kõrsi *jähi* `sõnna *maha veel* Pöi

kori|suu *korisuu, -so* Emm, -su(u) Rei lee, *kolle vanaema oli keige* `rohkem, *kes seal korisu peeru juures* `estos; *Sööd* `veedi *korisu; Ma* `vetsi *levad ahjust* `välja *ja pani korisuu* `ouku; *Korisu ees oli pärand kividest tehet; [karu] oli kõhuli ahju pae ees maas ja käpad olid korisu pae peal* Rei **Vrd** *kori*²

korits¹ *korits* g -a *nooda sisselaskmise ja väljavedamise auk jääs* – Röp **Vrd** *korut*

korits² → *karits*²

korja-¹ lee-, kolde- *korja* `aukos *oli tuhk ja tuli; korja paes* (paetahvel ahjusuu kohal); `istusin *lõuka peal, jalad olid korja* `paelas (koldeesisel kivide real) LNg; *korja müir* (külgmüür); *korja kibi* (lõukakivi) Mar

korja-² *kogumis- Roomassina aissade vahe oo õhukste laudadega kinni tehtud, aissade keskkohal oo kummagi aisa peel jalga poolteist kõrgune korjajalg. Selle ülemisel otsal kaarepand. Massinaga lükates langeb leigatud roog korja panna sisse ja kallatakse säält jää peele* maha Kaa

korjaja 1. tgn < *korjama* *Ta on ise* `sõukste *vanade* `asjade `korjaja *ka* Pöi; *korjandust tegid kirikus kaks* `korjajad, *üks mešte pool, teine našte pool* Saa; *suur varanduse* `korjaja JMd; *sain vähe* `marju, *olin laisk* `korjaja Ann; `niiskesed `korjajad (teiste käest laenajad) *oo näd elopääväd* Kod; *kivi* `kõrgaje *nurme pääl; pää* `kõrgaje (viljapeade noppija) Krk; *palanu* `korjajale *üits and matikõsõ* `vil'lä, *tõenõ and tõese matikõsõ* Ran; *ma ol'li sita vällä* `korjaja [kui hobused pahmasid] Har; *ku asi hoolõtulõ um, sõss tu hoolõtusõ* `korjaja (varas) `korjass är^o Rõu; *kablaharo* `korjaja (alandlikust inimesest) Röp; `korjaja *saht* (kerjus); *kaldso* `korjaja, *närdso* `korjaija (räbalakaupmees); `korjajalõ *saasõ* koorik. *saa ai hää naane* [sellele, kes väga valib] Se

2. kerjus *korjaja tulõ, kas* `leibä *vai kallo vai üt'skõik* mis *taht* Röp; *korjaja käuse kot'iga*^o Se; *kerikoh umma* `korjaja^o - - *istusõ*^o *saändikerikoh* Lut

3. pisuhänd *tule aga pidi* `korjaja *olema, raha* `tuoma Ris; *neid* `korjajaid, *neid on* `tehtud. *kui sa tahad omale pisu* `ända `suada *siis, siis akka tegema* Koe

korjaksed pl ree laiendusraam, tiib *et regi oleks laiemb, on korjaksed. nied on kõverad puud. üks ots on ies jalakse otsa külles ja teine ots lähäb* 'luokade 'otste pialt edasi laiemalle Kad

korjama¹ 'korjama R eP(-rj- VMr spor TaPõ VIPõ) eL(-rj- Hel V, -rd'- Lei; -e M San, -õ San Krl, -mma V); 'kõrjama Lüg(-ie) Jõh MMg; korjata eP(-rj-; kor- Plt) Trv T(-õ, -e San; korata Võn), -de Hls, -dõ San; korada² V(-ta²; korjada² Urv, -õ² Krl; korjada² Urv Har, -ta² Urv); 'korjada R('kõ- Lüg) VII Emm; 'korja VNg Vai; 'kõgame, korjade Krk; tgn 'korja(i)ja Se (tähendusrühmade piirid pole alati selged)

1. midagi ükshaaval võtma või koguma **a.** (käega) maast üles võtma või tõstma; noppima; murdma Kalu 'korjama (võrgust lahti raputatud kalu korvi või kasti panema) Kuu; [kuuseriisikas] 'korjatav sien, igaiüks 'korjab neid VNg; 'lapsed 'korjavad rukki 'lalli Jõh; 'korjas 'einamald viha 'oksi Vai; tulid 'seenid 'korjamast Khk; Einamald korjat 'pähked Rei; pihelga 'õisi korjatasse ja kuevatasse ää Mar; Lapsõd korjatõ 'metses 'muina Khn; vil'la pead tulevad ää korjata Juu; mõisast oli käsk, et korjake 'marju Ann; korjati [mahapudenenu odra] 'piasid 'korvi, 'veedi aana 'piale Trm; läksin väl'jale kiva 'korjama Kod; lätsiv 'mõtsa palukit 'kõgame; 'mõisa nurme pääl korjasive jõmmi 'uiski ja tigusit [rukkioraselt]; pidit sia 'einu 'raima ja 'kõgame [lõunavaheajal karjusena] Krk; nemä siss korjanuva pulgakesi maast ja palutanu tuld Ran; 'kärbläse seene korjatana [määrimisrohuku]; päävä pääle om kõik seene ärä korjatu; küd'setu 'kartuli korjati ahjust tuha sehest 'korvi Nõo; 'korjame siss emäga 'marju, saeva marja ärä korjatuss Võn; kolm nädälit oleme tij'ainu korjanume Ote; pirrutulõga 'käüti 'väihhü (vähke) 'korjaman ij veeren; ku_ma kesvä kokku paäni siss pedi kesvä ol'g päist 'puhtass 'korjamma Har; ku 'kapsta 'lätvä_kasuma, siss 'korja aloma'si leheke'si, lähädä är² Rõu; 'paami naa_hainajuurõ² üte paägilõkad'si 'sisse, sõ'ss ei olõ_maast neid 'korjamist (pole tarvis korjata) Plv; ku_kartoli 'virkse päält 'leüti kolm kardokat, 'lasti 'ümbre korata²; vanast latsõ_'korssi_tammõ 'tõhvu niisama a'sass Vas; kartohkamuud koratass, 'korjat takast kartohk_ar² [pärast kartuli ülesvõtmist] Se; kabõhhe'sil 'vaia 'oh'tit koräda² ni kakku² 'juuriga 'ussõ Lut **b.** (maast) kõhutäiteks koguma, võtma; nokkima Siga 'korjab 'tõngus omale muast ulga 'süemist ää Khn; lüpsilehmad suavad kääst kua, ega nad sellega üksi 'aita, mis nad karjamalt 'korjavad VMr; ta (kana) 'kõgass levä raasukse maast üless Krk; [lammas] suvel lepip 'tollega, mes ta karjamaald esi 'korjap; varesse 'korjava vagude sehest 'maokesi; musta ähnä - - korjassiva pajo 'vaklust 'puhtass Nõo; tooniku'g 'marssõ kõgõ niidü ma'ssina takah, ja korä'ss nuid 'kunnõ; eläjä_käve järve veereh pääde 'ruugu koratõh Vas

2. (kasutamiseks, säilitamiseks) kokku koguma, koondama **a.** ühte kohta või tervikuks koguma, kokku kandma 'üöseks 'korjati [sead] 'lauta ja 'uomigu 'lasti siis 'jälle 'väljä 'toised Kuu; kuor 'korjati voi 'kirnu VNg; 'ennevanast inimised 'kõrjasivvad 'patjude 'sisse 'kaura 'lipleid; tuul 'kõrjab jääd kokko, jää 'kõrra 'tõmmab vie 'pääle; tämä (mesilane) 'kõrjab 'jalgude [õietolmu] Lüg; 'Korja kolud kokku ja akka menema IisR; rääbälä 'kaupmes 'korja 'kontisi ja rääbäli Vai; mere 'äärest korjatase 'aakrikku Khk; 'korjab 'maagare ala 'pilvi kogu Mus; niid on kõhu 'sesse ka korjatud (söödud) natuke VII; uhinal ahinal korjati kõik asjad kokku Muh; kui katku aeg oli rahvas ärä surnd, sis oli siii ilmast maast 'rahvad koku korjatud; pahem jalg 'korjab kõrred enesele [rukkilõikusel]

Vig; `vaiku korjatse ju koa; [loom] `korjab liha (läheb rammusaks) Var; `korjavad, `aavad karja kokku, käivad `pulma `vaatamas ja `tañtsimas Ris; pušs tuleb omiku `korjab `töölised kokku HMd; kordingid `korjavad purje `ääri ja `nurkasi JõeK; ammassirp kogub, et sa saad `piuga võtta, sellega saab rukist korjata `piusse; juba nad (mesilased) oleks korjand, aga põld korjata [mett] JNn; Mõne puu peerg ei tahtnud iast põleda, `korjas söö `õtsa Trm; emad alati `ütlesid tütardele, et `korja oma karvad `koomalle, kui `juuksed `lahti olid Lai; pidiv egäüit's kolm `jalgevahetäüt puid `ko'game Krk; ärä `korja `endäle viha `vainlasi; mul om `kartuli iluste unikude korjatu, sina aad lak'ka; lubjaahju lagi korjati lubi `kivve täis, siss alt küteti; `korja üd'se kokku ja puhu palama Nõo; kusirautsiku `korjave puie `nõklu Rõn; nõu_vana_kuradi vaest `kor'ssiva nõu_sõrmussõ `indäle Urv; setu `tõie `kaussõ ja `kääie `nartsõ korjatõn Har; villa_sai_kokko koratuss, ja langass kedratuss Rõu; Üt'skõrd ku perrnaañ ol'l pot'i `piimä täüs koräno? ai kašs tyy `ümbrõ Räp; tulgõ [vilja] `kaari `korjama (harva rehaga kokku tõmbama), iih korakõ, takah `riipkõ?; jala `täüsi koratass [kaarest rehaga], õt parebahe saasi? `kuurmahe `panda? Se; ossa? korjati ütte un palutõdi `välla Lei **b.** (säilitamiseks) kirja panema või lindistama ju ta seal `laula `korjab Muh; nüid ei laula enam `keski, nüid korjatasse `teisi (rahvalaule) Ksi; te `ko'gade vanu sõnu Krk; naa omma nõu korjadu sõna? mia sa_ `korjadõ? Har || neid sõnu kabla `pääle korjade nüid ei ole `pirla `aiga kellekil Hls **c.** (varrastega kudumisest) ma üte [varda] `pääle korjassi kõik sil'mä, ma kate `vardaga es `kuaki; üte voori om salli la'gavuss `varda pääl, säält nakat kudama ja maha `laskma, ja tõnõ kõrd `korjat siss pääle Kam; Ja sõss ku omma_kokko `võetu sõss koratass kundsä lat'i päält nõu_silmä_kõik üless (sukakudumisest) Urv; nel'ä `varda pääl um kõegih üt's vara `sil'mi a viiedäga `korjass Lut

3. (säastes, kokku hoides) koguma, talletama **a.** pikemat aega või tagavaraks koguma, varuma `ennevanast sai `korja `palju [pesu], siis sai `aududa pütti sies VNg; rot't `korjab omale `pähkid mütti Khk; Seda (kola) on `sõnna isaisadest kogu `väätud ja korjatud Põi; `loomele on `tarvis talveks korjata `sõõta Kul; siis ma `ketrasi, küla naestele - - ja `korjasi siis omale `jälle koa `leiba ja Aud; `mõlder `korjab [jahvatamiseks] vett, paneb vesivärabad `kinni Nis; nemad `korjasid kohe sügise seda aput `piima omale nisukesed suured puunõud täis KuuK; kevade ema akkas ju võid `korjama eina`aale Koe; kraavi `kaldid `korja (niida) kus saad sao ja teese [heina] Plt; taluinimestel kah es ole `ke'ge, `korja toda `reñti ja perele `palka, toda añd korjata Ran; [vanaema] suvel korjass muna, pañd tuha `sisse, jaarmarga `aigu müis Nõo; tollõ jaoss (pulmas rahakogumiseks) olliva kõrdsi mant korjatu kopika Ote; riigi pu'uld `ol'li käsk, ja riigile korjati noid kuuse kukkõ Rõn; Kae_ku_tyyd veimevakka vai `kirstu `naati `korjamma, sõss `koeti sinnä? uma pal'gam `hammõ`rõivast; es jovva_noid `normõ ar_korada? Rõu; mu imägi_koräšs `võidu, ja õst värsi raamadu Vas; `kor'damin om, mis anade lemale (lehmale) Lei **b.** raha või varandust koguma on ju sedä rahagi `korjatu Vai; `korjab raha – tahaks omale midagid suuremad `asja `osta Khk; Kes kopikad äi `korja, see rubla meheks äi saa Põi; see (pisuhänd) `korjas varandust ja tõi ühü peremehele Kul; mõni `korjab seda raha ja vara omale naa paelu Aud; vanamies `noitas ja `korjas varandust JMd; `oidmise varal one kõik suanud ja kõhu kõrvalt korjanud Kod; kudass sai korjatuss toda raha kõtu kõrvald Ran; tütar `tijnse ja korjass, es saa rõõvast `säl'gä es midägina; korjassiva raha seendest, `vihtest, `luudest, kõik `müidi Nõo; Ku_ma mehele sai, `naksi `korjama, `kor'ssi raha nigu mehine lil'li päält

mett `korjass Urv; midä esä `korjass, toda poig `laotass Rõu; timä ol'l sada `ruublit rahha `joudnu ar_`korada? Vas; imä oppuss sais [lastel] meeleh -- `kaegõ õks, kuiss jõvvat `hindäle korata Räp

4. raha, toiduaineid jm hankima **a.** külast (viinaga) koguma mei `käisimme ikke `mardiss ja `katriss ja `korjasimme `kapstu ja `kaali Jõe; pruut ajab oma `andisid, `kõrjab `pitki küllä, `viinapudel `kimbus Lüg; siis `tahtsid Muhu `riidid `soaja -- siis `korjas siit külast Muh; ruut läks undi `ända aeama -- `korjas veimevaka jaos `andid PJg; karjane käis `jõulu `laube kohe `korjamas sepiku kakku ja `vorsta ja liha Ann; viinaga `korjab `õlgi; `kõike `asja `korja (laena) tõese käess Kod; ku tulekahjust `ol'li kõik ärä palanu, siss käesivä palanut `korjaman, üiits kõik mes `keski and Nõo; ma osti neli `tuupi `viina, taha küll pääle `korjamma minnä?, saat mõnõ vaka `villä ja mõnõ kursti linnu Har; kirstvaka `korjamine inne `saaju, ku `andit korati Plv; `riija iks `korssveva? sepä? `palka Räp; Peräh palamise käeväge_katõgese esäga `korjammah, `korssveva?; `šjoo `korjass palanu päle Se **b.** kerjama `korjamine varal eläb, kos_ta mõjalt suab Kod; sañt käü korjatõn. vanast `anti terri sañdilõ Har; mõni sañt `korjass `leibä õnõh Se; sañt ka_`käüless korjatõn Lut **c.** korjandust tegema siis `korjati `kraami Tudu isändälle Vai; [kirikus] korjati pikavarrega kot'iga Saa; `vaestele korjatakse, sõja`vääle korjati `viltisi ja `soapaid ja Juu; rahvass korjanuva raha kokku [ja saatis maakuulaja Saraatovisse] Puh; ke'ksant üteli: `täambä saap pek'k `vällä `pantuss `ande korjamisess `vaeste ääss Nõo; katõ läve pääl vüül`mel'dri `korssi, ala läve pääl ja `keskmitse läve pääl; kerikun korjatass raha, papikot'iga korjati Har; kerigo pääle koratass rahha Se **d.** pulmas (hrl noorpaarile) raha koguma `pulmad lõppesivad siis `kõrjati `ämmäle `põllepappi (põlleraha) Lüg; viimase(l) `lahkumise pääval poiss tõi kannu lagedale, õlut täis ja akkas jootraha `korjama Khk; siis pulmalised akkasid põlle `sisse raha `viskama -- nii `korjas noorik kolm kunni viis rubla; toa `pühkimine oli pulma lõpupooles, kui raha akati `korjama Mih; vanast pulman paegati pruudi `põlle -- korjati pruudile raha Puh; makõkahjaga korjati pulma `aigu pruudilõ raha Ote; no siss (viimasel pulmapäeval) `naati viinaraha `korjamma Rõu

5. eemaldama, kõrvaldama **a.** ära võtma või (kõrvale) viima sia `sihjid ja `lammas`kindud olid `lual [pulma ajal], ega seda `pallu ära `korjatudki; kui tuul akkas, siis olime kuhe vuhinal `väljas oma `verku `korjamas Jõe; `korjaga `korred maast ära Hlj; piäb vaht `vällä `kõrjama, siis saab sült puht ja `valge ja klaar Lüg; Korja oma asjad eest ära Jäm; mene `korja need asjad laua pealt ää Mar; `korjan `mustus ää Ris; iga perenaine `korjas omal [sead õhtul] ära, koju `lauta jälle Amb; luyg `kõlbab küll ärä korjata; paksult one `einu eden, [riisujad ütlevad] tulga korjaka eenäd ets ärä Kod; kui piim läks apust, korjasid koore pialt ära Pal; kõik ukse `võtmed korjasivad [sõdurid] ära Äks; Sel on õige lühike aru, lusikaga antud kulbiga korjatud tagasi Lai; lännuva kolmekesti `sahvrede, ja korjanuva kõik `puhtass (viinud kõik ära) Ran; är ol'li_`koradu kõik` lil'li_ka `haudu päält Plv; saa ai_`kannu pitä?, küll pini_`korjasõ_kana? ar?; sõa `aigu kah, kua tull, tuu koras Vas; koratevva ärä jah [tukid alemaalt] Räp; merese?, `üüsess pandasõ siss hummogu korätass õnnõ `vällä [järvest] Se; küll `lamba_`kor'd`azi vällä [mahapudenenu vilja] Lei **b.** fig (jalust, eest) ära viima või võtma; ära minema `kõrja `koived iest `vällä Lüg; `korja `eese jalad `koomale, mis sa neist `jalgust naa õiele aad Mär; Kui sa järgi ei jäta, tuleb

sool oma kondid kokku korjata Han; `korja oma kolid ja kasi minema; `korja ennast siit iest ää Kad; `korja oma koivad ää Sim **c.** fig naiseks võtma kes sene `tütriku `vällä `kõrjab sie on küll vähä `lollikas; `kõrjab omale, ei jättä [lapsega] `tütrikku `ohtomaie Lüg; eks ike ole sie poiss järel kis sind `korjab Kad; kui tüdruk on paks, ess ta (poiss) pia teda ära `korjama Ksi; mõni vana `tüt'rik om, nyy_ka kor'atasõ? ar? Vas **d.** fig (surmast, suremisest) suab näha kui kaua seda `aega on et [mind] ära ei korjata JJn; jumal ärä ei `korja Kod; pal'lu `lapsi oli, surm `korjas muist ära Pil

6. (teiste hulgest) välja võtma **a.** välja valima; eraldama; sorteerima sitased ja kõhualused [villa]tukad `korjan `väl'la Juu; `kartulid `korjasid `vankrisse, või vakka, kui seemet tahid korjata Trm; keväde `korja suuremad kartulid `väl'jä, `kalda `salve mes süüid ise Kod; piimnaadid ja `rõika korjassid `väl'la nõnna et oli puhas [põld] Äks; nisu seemel kikk korjati ütsi läbi, sääl olli `kaaru sian ja rügi Krk; `maotedu `erne korjati enne `leotamist `väl'lä; mõni roobitseb mustikit kõige lehtega, kotu `korjab lehe `väl'lä; `olli korjatu `tüt'rikule sukavilluss kõtualutse ja puusapäälitse Nõo; [puulüpsiku jaoks] ol' kor'atu sääne laud kos oss siseh ol' Plv; `korjat hüvvä vikatit Vas; mii `võtmese `aigo kor'ateva? tühembä vaha? erälde anomaha Röp; `hindäle kor'ässs hää naase Se **b.** (kanga-, vöökudumisel) lõimelõngu ükskaaval välja tõstma ja vahelikuks lugema, mustrit sisse kuduma truadi piäl küll one korjatud `kirju. piäd `nopma lõngad varva piäle, nõnna kuda sa ise tahad sedä `kirjä tehä Kod; [vöökudumisel] lavvage korjati kirja Trv; vahelik olli pulga pääl oleman, siss panni `nitsede, siss nakassi `kirjä `korjama (vöökudumisest); nigu kiri ärä `olli korjatu, tõmmati niit läbi ja `lүүüdi lavvaga `kinni Puh; kadrike, vereväst maagõst kor'äti `käuusse perile `sisse Võn; kiri korjati [vööle] `sisse -- näpuga pidi `korjama, `säädmä noid `langu Kam; Nail (vöödel) ol'liva_`säätse_korjatu_kirjä? ja_kruudi_seen Urv; vanast `koeti korjatuisi `juuniga `pruntsõ ja tek'ke Har; kui kadrikõt tet'ti, sõss `pañti lavvakõnõ ala ja kor'ati Röp; Nüüd omma_`veiga laja_ja suurõ_kirä? [hamekäistel]. Noid om hüä kor'ada? Se

7. koristama; korrastama **a.** kraamima, puhastama; korda tegema või seadma `korja laud ärä Kuu; `tarvis `kõrjada ja puhastada maja `puhtast; nenä nattas `ühte `puhku, ei `määra oma nenägi ilada ega `kõrjada; `kõrja oma suud (õeld ropendajale); mõni `tütrik on ku va lattakas `poiste jalus, kie `ennast ei `korja Lüg; tuba `tarvis `korja Vai; Ää jättüig oma `riidi lagasõ maha mio korjata Khn; ku nad saanast ära tulid, siis `vaenelaps jäi `sauna `korjama Jür; kas sa `korjasid aidauksed `kinni JJn; uoletu ja lohakas ja ei `korja ennast, käib nigu kadasnik VMr; `korja oma püksiauk `kinni Lai **b.** noodalina enne püügileminekut paati seadma lääme `noota `korjama. kor'atass noot är?; nyyt vaia är? kor'ada? loodsigohe; [noota enne sisselaskmist] `ümbre `korjama -- üts võtt `pääl'sist, tõnõ alosist ja kolmass võtt linna `keškelt Se

8. vilja lõikama; saaki koristama vihm on `vilja maha tagund puha, paha `kõrjada; `Peäle rukki `kõrjamist tuli käsile võttada suvi `vilja `kõrjamine; `saavad `viljad `kõrjetud `väl'jädel Lüg; kardulid ennatel korjata (üles võtta) Vig; kui suivil'la `korjamine tuleb, ehk siis soab `jälle päeviti kodo `käia Juu; siis oli väelavaht [mõisapõllul] `juures, kui `vilja sai korjatud Kos; vili jääb il'ja `puole korjata, ei sua `küpseks JMd; kohe päriselt üstkui il'jaks jäänd `korjamatta odrapiad ripakille (purjus meestest laua ääres) JJn; korjati, teist `vilja

sirbi ja vikatiga aga ernes, kisuti Koe; `korjasivad vilja väljalt `ammugi koju Kad; vanast ollu kesi nii kehv et, t'sirpega korjanuva Võn; korakõ leib (vili) kokko Lut

9. (juhuslikult) saama, soetama **a.** (vallaslapsest) Üks siit `tõine säält, nied on kõik `kõrjetud `lapsed Jõh; see laps on väl'jast korjatud Jäm; [toatüdruk ja -poiss] olid lapse `korjand Emm; mes ta sene lolliga seda (last) `korjama akkas; korjat laps Rei; küla pialt korjatud, ei tia alate isigi, kust lapse sai PJg; pueg ei old selle mehega, sie oli üksipäinest (enne abielu) korjatud JJn; sij õli korjatud laps, `enne sedä ku mehele läks Kod; ei olõ mihega, tuud üldäss et om korjat lat's Har **b.** [ei tea] Kost ja kellelt sügelised omale `kül'ge `korjas. Sügelisi `peeti ikke korjatud `aigusest Trm

10. korjuma, kogunema lume klomp `korjas obusele jala `alla Jõe; ühüksä `päivä `enne mardi `päivä siis on `käuüdüd `naaburiss. mihed on korjaned kogu `sinne kaik `ühte kogu Kuu; kolm kilu `mietri ikke vist `kõrjab [tuleb sinna] Lüg; suur liik `koeri sii, tee p koest nee kogu `korjand on Khk; Oh, õsna kena natuke juba [kartuleid keldrisse] `korjand Põi; kut kärn peel on, siis kärna `alla `korjab mäda; mes mere sees on kivid kogu `korjand, se `öödakse rahu Käi; ehk `korjab inimesi ikka veel; siin juba palju rahvast kokku `korjand Rei; Inimene piab tööd `kiusama, mud'u töö kasvab tääl üle pia, `korjab ette Han; silmääd `korjavad vett täis Tõs; vett on juba `korjan `kaevu Ris; tuulega vahest `korjab vett `sil'mä; piima `peäle `korjab vesi Juu; ää seda juo, sie va ull korjand vesi (vihma- või lumesulamisse) Kad; kui kali kaua seisab, sis `korjab jõuk `põhja Sim; jal `korjass jo `pil'vi Se; latsõ? hakõrdõlõsõ?, `korjanu? ütte Lut

korjama² `korjama, korjade; `kor'd'ama, kor'd'ada lugema ma pereda `kor'd'a raamatut; [ta] is taja raamatut kor'd'ada. ma `iste tuule `kõrva un `al'gi kor'd'ada; ku las kõik' kor'd'aka Lei

korjandik korjandi|k Mih, g -ku Mär Puh korjandus see oo nüüd minu korjandik, mis korjatud oo Mär; sii `tehti ükskord kirikus korjandik Mih

korjandus korjandu|s spor eP(-o|s Rei), -ss Trv Hls/-nt-/ Nõo, `korjandu|s Kuu VNg Lüg/ kõ-/ Vai, g -se, g -kse Kuu; korjandu|ss g -sõ Krl Har

1. korjamine, kogumine (mingiks otstarbeks) `korjanduse `kausid `keriku väräväs Lüg; `korjandus oli, ken kui pali raha `anda Vai; kirgu korjandus, vaeste korjandus Jäm; raha korjandus `palve maja `juures, korjatesse õpetejale tee raha Khk; `kapli korjandos olnd Rei; minu juures `käiti kah korjandust tegimas, `vaeste sõjameste naeste ja laste jaoss Hää; korjanduse kot'id kadusid selle valitsuse aeg ära [kirikust] Saa; sai nesuse korjandust teha kohe, üks võt'is müt'si ja akas `korjama Kad; seltsimaja ääs om korjantus `vällä pant Hls; tetti `kerku man korjandust ka `sahte ääss Nõo; tuu om vii `saistuss vai korjanduss, ku lüüsi silmä kiinni pandass Har

2. kogumisega saadu `septembri kuu sies piab õlema meil juo kõik `aasta `kõrjandus (saak) `kõrjetud ja `paigale `pandud Lüg; [ta] Viis oma korjanduse juba ää, teab rubla sada kaks mis tal oli olnd Põi; `Eisen ja Urt, mõlemile ma ole kümme korjandust saatan [rahvajutte, muistendeid] Tõs; sii oo `päävane marjade korjandus Tor; aga krati vaim läind minema, tema korjanduse suand aga kätte Amb; kevade kui lumi sulab, vetelagu aal, siis `korjab nõu `kohtadesse vie korjandused, vahest üsku järved Kad; saändi korjanduss ol'l tuu vili, minga timä ellä `saie Har

Vrd korjandik, korjatus, korjus¹

3. söim ah teie korjandused, jälle olete siin Kad

korjatse|pird vanast korjati kate vaheliku pirru vahel korjatse pird, et kangass olli sõss lahe kudade Krk

korjatus korjatu|s Kse, -ss Krk, g -se korjandus see oo mu korjatus Kse; pääle selle tulli raha korjatuss Krk

korje korje (mesilaste poolt kogutav toit) on otsas JJn

korju → kori¹, korv¹

korjuke korju|ke g -kse; koruke korvike; marjatorbik näeb kas_{na} tuleve marjakorjukstege Hls

korju|kott korju kot't korjanduskott – Tõs Vrd korjuskotik

korjuksesse saab korjuksesse (sureb); saan oma asjad korjuksesse (korda) Kad

korju|laud korju laud tooli seljatoe ülemine põikpuu – Põi Vrd korilaud

korjuma `korju|ma spor R(-o-), I Ran Nõo, korj- Kod Pal V(-rj-; -mma; `kor'd'uma Lei); part `korjund Kaa vähehaaval kogunema; kokku tulema Ovone ei saa `juossa, `kampad `korjovad `jalgude `alla; Kui `korjovad `niiskesed `lamba `villa `pilved, siis võib sadu `tulla `ulga aja perast IisR; `sumpu `korjus jo `paljo `äjjeri Vai; `põhku `korjub tänadu vähä `võitu Trm; kui one `korjunud `piimä udarasse, siis pane talleke `juure [lambale] Kod; [puulüpsiku tila] `valget `vaara täis. toda piimäst `korjusi Ran; Näüss no pal'lu naid `kartoli `võtjiid meil `korjuss Urv; küll ol'l pal'lo nõkö `korjunu `korssnahe Plv; seeniss ku_{tagasi} tult (tuled), jal_{korjuss} naid sõnnu (õeld murdekogujale); `soppa `korju vesi Vas; õdagu `korjusõ[?] kokko nuorõ[?] kuvva `tarrõ, nakasõ_{taisma} Lut

korju|raha hoiu-, säästuraha – Sim Hel korjuraha, sie on nisuke kopik mis ma omale paigale olen `pannud, ku vanast suan siss võtan Sim

korjus¹ `korjus Plt Pil; `korju|ss g -sõ V(-rj-; -sõ Se); korjuss Mär, korjos Pil, g -e; korjuss San

1. korjamine, kogumine kas oli vil'la `korjus (koristus) või muud, sis kis kodu jäi küt'tis `jälle [reheahju] Plt; iga `aasta Kõo laada, aeaks pidi olema suur raha `korjus Pil; tet'i jäl'p üt's `korjuss, korati raha pri'tsi hääss Kan; timä ol'l `väega `vaenõ, sõbra_{panni} `korjusõ kokko Vas; `korju'ss om saäh (saajas). `korjasõ `hõimlasõ `viina päle Se Vrd korguss

2. kogumisega saadu kui kõik `korjus (viljasaak) korjatud on Plt; `leitsin selle korjose ülesse, kus ta oli korjand Pil; Säääl (koorekirmus) ol'l nädäline korjuss San; tütär'latsõl ol'l kat'ssada `kompvek'i papõrd, `poiskõnõ kor'as's jäl kirä `marke, egal üt'el ol'l uma `korjuss (kollektsoon) Plv

Vrd korjandus

3. hrl pl korjamistehnikas kootud muster `korjustõga üü[?] `ol'li kirevä; `korjusõ `ol'li üü kodamise man tõistsugudsõ langa[?] Urv; `Korjuisiga kangass ol'l korjatuidõ `juuniga Har; olalappe pääl, rõnna iih, `käässe `väl'dride pääl ol'li[?] `korjusõ[?]; `korjustõga `hammõ[?] Vas; ka mul `kääse `päälg'i[?] om `korjuss; `korjust kudama Se

4. (valimis)koosolek vallavaneba `korjuss; `korjuss vai kuuholõk' Se

5. olõ õi midagi `korjuist (vahet), hand ni hand Se

korjus² korju|s, korjo|s Kod, `korju|ss Lüg Lei, g -sse, g -sõ Lei kerjus `korjuss käis `enne `saariajal perest peresse, `kõrjas `kraami Lüg; ennä, üks korjos tuleb, kepp käen ja kot't seljän; juba korjossed tulevad Kod

korjus³ *korjus* Aud, g -e Saa; *korjuss* Vön Kan, g -e TLä, -õ Urv; *korju|ss* g -ssõ Ote San V(-ss Krl Röp Se Lut; g -sõ); *korjuss* Ote panipaik, varjualune (hrl taluhoone seinä ääres) *korju|ssi* võib *panna* *einu* või *õlgi*. *korjus on rihi seinä* *äärde* *tehtud* Saa; *mõnel* *õlli suur korjuss*, *läits kolm nelikümmend* *kuurmat* *põhku* *alla*; *korjuss om tulpe pääle tettu*, *mõni lat* *ümbre* *lүүidu* ja *mõni agu ka pantu* - - *katuss ka iki pääl* Puh; *korussõdõ pañd pops oma eläjesõdä*; *vanast ol*, *talul ol* *kõlks ja pobsõl ol* *koruss tettu*, *kaartõ veere ala* San; *meil tan korussõn õks aganõ ol*; *tühi ku koruss*; *kana* *munõsiva näide korjussõhe* Urv; *mul koruss*, *konh rõiva ja nardsukõsõ sisen omma*; *kel ol* *koruss tett*, *sääl ol* *põhk sisen*, *a popsil ol* *ta kambrõ ja aida iist*; *meil ol* *koruss kõlksõ takan* Har; *kõnja koruss* (võis tõsta teise kohta) Plv; *mõni magasõ korussõh*. *tühjo anomit pante ka korussõhe*. *meil ümbre tarõ kõik ol* *liva* *korussõh*, *olõ* *siseh* Röp; *koruss kohõ koratass kõikõ sagast halva leibä* (vilja) Lut

korjus⁴ *korju|s* Khk Hää Kos HJn KuuK JJn Ann Kad MMg, g -se Mus Var Saa JMd, -kse Sim; *korjuss* Krk, g -e Hää Trm Ksi Lai KJn/-o-/ Trv Hel Ran Nõo Kam, -õ Urv; *korju|s* Ksi Plt(1s), -ss Vön Ote; *korju|ss* San Urv(-o|ss) Plv Röp/-ss/, g -sõ Har Rõu

1. alaväärtuslik asi või olend **a.** vana lagunened hoone, lobudik; kõlbmatu asi *vana veske korjus oli*, *veske all elasid* Var; *vana lagund lauda kohta ütelti korjus* Saa; *minu emal oli vana silmapesu kauss*, *selle korjus* (jäanus) *on vel praega siin* JJn; *üits vana korjuss om sääl viil üleval* Trv; *meil jäi jumaltenu sij korjuss alali*, *es tule kuuli külge*, *es paluta tuli* Nõo; *Taa hoonõ om jo igävene vana koruss* Röp || *tuy* (rehepeksumasina vedamine) *olõ õs muud ku_hobõsõ tapmine*, *igävene rassõ korõss ol* Urv **b.** vana või vilets olend (hrl loom) *vana obuse korjuss*, *mis siuksest pidada* Hää; *miagi ei ole muud kui vana korjuss*, *vai mul muud om*, *nahk ja luu*; *mõni vana vai kõhn luyum*, *nigu vana korjuss* Ran; *nigu vana korjuss kõhnass jäanu üteldäss* - - *vana lehmä kraika kottale* Kam **c.** (aeglasest olendist) *sij om üits korjuss*, *pikälise mooduge* Trv; *igävene vana suur inemise koruss*, *liiguss nigu tigu edesi* Har

Vrd kori⁴, korusk

2. surnukeha, laip *looma korjus*, *looma risu* Var; *umbliku surma inimesi üieldi korjuseks* JMd; *luoma laipa või korjust kas kuer puutub või* JJn; *minu korjus viiasse Tudu linna* Sim; *vana korjuss sääl maan* Ran

3. sõim raisk *ah sina korjus küll oma tegudega et*; *va korjus*, *kasi välja* Kad; *kuradi vana koruss*, *mis sa mürrät tan ütte puhku* San

korjus⁵ *korjus* Kul Kse Han Juu(-os), -ss Mär, g -e

1. (tooli) seljatagune *tooli korjus* Kse **Vrd** kori¹

2. saani esiosa, pealaud *mis kosest soanid olid*, *neil olid suured korjosed ees*, *kus sa jalad sisse panid* Juu **Vrd** kori¹

korjusekene¹ dem < korjus¹ *küll olõsi_hüä*, *ku nimä_panõss hulgahna mäantsegi* *korjusõkõsõ* (väikese korjanduse) kokko Vas

korjusekene² dem < korjus³ *meil õlli väike korjusekene*, *es lähä rohkemp kui kolm neli kuurmat põhku* Puh; *pobsi tekki oma korussõkõsõ*, *siss pandi_sinna_lamba_aina vai muu eläjesõdä* San; *tuudõ korusõkõistõ pandasõ olõ* *sisse* Lut

korjusekene³ dem < korjus⁴ *sio om üits korjussõkõnõ*, *sio ei olõ kellegi oone* San; *taal olõ õi? taa maja suur asi*, *ku korusõkõnõ* Se

korjus|kotik korjanduskott vanast ol'live_kerikih `korjusskotigo[?]. nuu[?] ol'live_`säärtse_nigu kopa[?], `rõivast ol'live[?], sõss vits `ol'le suu `ümbre[?]. sõss `ol'le nua otsah. sõss `tuuga[?] iks küünütedi Plv **Vrd** korjukott **-kott** korjusskot't suuremahuline tasku või kott – Võn **-puu** `korjusspuu ”30–40 cm pikkune puupulk, mis aetakse võrgusilmadest läbi ja kinnitatakse seina naela otsa” – Se

korjuss, **-e** hoiul(e), varjul(e), tallel(e) `Suuremb jagu `heini on juo `korjuss; Panemme vened `talveks `korjusse; `Püünüste jauks `täüdüb raha `korjusse `panna; Sa said tänä `palka, ka panid ilusast ka `korjusse Kuu

kork¹ kor^k VMr, g korgi Sa Muh L Ris Juu JMd Ann Pil KJn M spor T, ko^rgi Tor Hää Koe Kad VJg I Plt spor V; kork JõeK, g korgi Muh Emm JMd, `korgi R(n `korki VNg Vai); el `korkist Kad

1. kerge elastne materjal (hrl korgitamme koorest) mere pääl [võrgu] käbid, `tehässe `korgist Lüg; `korgiga `saapad on `miestel, `korgist on nied `kontsad Jõh; nooda `laosed olid enne puust, nüüd korgist Khk; Äi saa änam nii pailu `korki et sa pudeli topi teed Pöi; Korgist käbäd kõegõ paramad Khn; kork on `kerge, ei vajo kunagi `põhja JMd; võrgu kupp - - neid on `korkist ja Kad

2. sulgemisvahend `poldi `pääle `korki (puuketas) `pääle ja `terva viel (laeva plangutusest) VNg; pudelid `tahvad `korkisi `saada Lüg; pudeli `korgid on `käsnäst `leigatu Vai; pudel löi korgi pealt ää Kse; Viinapudõli kor^k pannassõ lakiga `kindi Khn; `tõmmas `kor^ka `väl'la; pudelad kor^rgitase kor^rgipanejaga kor^rgidega `kiinni Tor; `ennevanast olid pudelitel kor^rgid, nüüd pannasse pleki tükk Lai; mõni on kõva kor^k, tene laseb ingätä KJn; [lassil] mõnikõrd puu punn ehen, mõnikõrd olli kor^k Hls; aga kaits karavinni `kor^ki `ol'li küll [meil] Nõo; paⁿgi `juuskõva[?] no olõt paiganu `korkõga ja `nartsõga Har; panõ pudelille kor^k `pääle Se **Vrd** kort¹ || fig ei `räägi `laialt, `oian `korgi all Lüg; mes sinä kor^k kua `kerkled (lühikesest paksust mehest) Kod; nüüd on üt's `korki liiguten (peeretanud) Hls | (pisut purjus) pudeli korgi `peale `astund Mus; Joond pole, ainult korgi pæele astund Emm; Korgi pääle saistanu Röp

3. kalapüüinise (hrl korgist) ujuk kilu `võrkudel `käisivad `korgid pial Hlj; [kui] seda `korkipuud ei old meil `saada, siis `tehti kase tohust `niisukesed `korgid `sinne [võrgu] `pääle VNg; `nuodalinal on kived all ja `korgid pääl Vai; Pudeli kor^k oli õhje korgiks, nüüd on kohe sõuksed korgid `müia Pöi; kui kala u^si ära neelas, siss tõmmas korgi v^ji `alla; õnge kor^k `tehti `enne korgist, nüüd on `seake puust muna. vaist lõigasime kuiva puu otsa korgis Saa; `kor^ki suab `tel'li, jõvipaal on kor^rgiss läbi Kod; kor^k `panti nii `kõrgele, et õng põhja ligi läits Ran; õngõ manh om kor^k, tu^y hoit õngõnõõri vii pääl. kala `tõmbass korgi `alla Har; mõnõl noodal imäl ommava[?] korgi[?] Se **Vrd** korges¹

kork² kor^k g korgi Sa Muh Khn; kork g `korgi Jõh konts, apsat `korkide naad (tikud), need `sõuksed suured pitkad jämed Ans; noored `tantsivad nõnda mis korgid kõbisevad; kiⁿja kor^k `kiiva; [kinga] korgid olid raadiga all ka – lapid ükstese `pæele `aetud Khk; ilma korgita tegad sääre marjad `aigeks Kaa; igabäsed o madala korgiga kiⁿjad, meestel ikka madala korgiga; lappidega kiⁿjad `ollid ennemini ika `kõrge kut madala korgiga Muh; Kus sa tulõd, `suapa korgid kõik liiva tävegä Khn **Vrd** korges²

kork³ kor^k LNg Kir, g korgi Kse; kor^k- Mus Ris Juu kohr(une); koorik(uline) jää kor^k LNg; kor^k maa, korgasse kord peal Kir; roo sees o korgi kohad Kse **Vrd** korge

kork- korgist (tehtud) *Kork`lieted* (korgitükkidest kokkupandud võrgu ankrud); *Kui* [noodal] *kork`pullusi oli, siis perä`päälimäse lina küliss ja`suutme`paula küliss* Kuu; *käbad`ollid enne männa koorest, nüüd o`kor`k käbad* Muh; *Laevas aa ega mihe jäuks korkvest* (korgist päästevest) *olemas* Emm

korka *kor`ka* Rid Vig Kod Plt Hls Puh; *`kor`ka* Ote; *korka* Trm teat tubakasort või -taim; *mahorka nooremad suitsetasid jälle kor`katubakast, se oli nagu tang* Rid; *Võeti korka tubakad ja õeruti pihu peal peenest* [ninatubakaks] Trm; *kor`kal ei oleki puu`maiku. see kor`ka sort mis miul om, om paksu lehe, taap kõvast`autet* (hautada) Hls

korkene *`korke|ne* g -se koorikuline lumi läheb *`korkeseks kui ta sulatab või`vihma saab ja`jälle`külmb;* *korkese lumega on paha`keia* Pöi **Vrd** *korkline*

korkenseen *`korkens|een* Jäm, g -eeni Muh; *`korkensien* Jöh, -*n* Hlj; *kom`korkenseeniga* Kuu; *`korkens|eer* Jäm, -*ier* g -*i* Jöh; *`korkinsien* Vai; *`korkensen, -on* IisR, *`korketsin* Khk, *`korkissuon* Lüg, g -*i*; *korkessiin* Kaa korgitser *Kisu vai`korkenseeniga sano suust* (vähese jutuga inimesest) Kuu; *Votta pudeli kori`pihku ja`tomba`korkensoniga* IisR; *kahe`korketsiniga nuga* Khk

korke|punn sulgemisvahend *Kui me kasusime siis äies olegid pudelisuu kindipanemiseks muu kut korkepunnid* Kaa

korkes *`korkes* Kuu/-ss/ Kaa Krj Pha Pöi Aud Juu Tür kohrus; kooriku all *`Korkess o jää alade, ku vuo tääd üles`pun`jita* Kuu; *`korkes`jääga lammutab obuse kabjad ära* Krj; *jää on`korkes, kui vesi on alt ää vädand* Pha; *`korkes lumi* Pöi; *tee on`korkes* (üles kerkinud), *vaob`sisse kohe Tür`Vrd* *korkis*²

korkessiin, korketsin → *korkenseen*

korki *`korki* Ris Juu Trm kohru jää jään *`korki* Ris; *`iates tõmmand`korki* Trm

korkima¹ *`korkima* Emm Ris Juu JMd Koe, *`kor`kma* KJn, (ma) *korgi(n)*; *kor`kima*, (ma) *kor`gi(n)* Tor Hää Plt hv korgiga sulgema *see kis õlut villib, ju see korgib ka* Emm; *pudelad kor`gitase* Tor; *läks pudelisi`kor`kma, minä neid ei taha`kor`ki* KJn

korkima² *`korkima, korgi-* Emm Hää, (ma) *`korgin* Kuu; *kor`kma*, (ma) *korgi* Khn laevas lasti kohale seadma *`lasti`korkijad* Kuu; *Kokk jõvab sõni kivid küll ää`korki, kui tahakohõ jõvamõ; Lüksime`ruumi ning`kor`ksimõ kivid teiss`külge* Khn; *ükski laadung ei joose ju kohe täis, tänd on ikki`tarvis`korkida; korgitaks`sõssi kokku* Hää

korkima³ *`korkima*, (ta) *`korkib* Var Aud, *korgib* Hää kerkima jää *`korkib üles. kui talve sula tuleb, siis`korkib üles* Var; *Jää korgib - - jää tõuseb üles, koorib ennast* Hää

korki|puu → *korgipuu*

korkis¹ *pruntis üht`puhku suu`korkis* VNg

korkis² *`korkis* Kse Aud Ris Juu Trm kohrus jää oo *`korkis* Kse; *`astusin`korkis`eätsi`peäle, kukkusin`sesse* Juu; *mua on`korkis* (konarik, külmanud) Trm **Vrd** *korkes*¹

korkjas *kor`kjas* kohrune *`eätes lähäb prauh ja prauh kat`ti jala all, kui vett enam all ei ole, õhuke jää kord peäl* Juu **Vrd** *corpjas*¹

korkjää *kohrjää kor`k jää ika kortsib`kingi* Mus; *kebade`tõmmasid öökülmad vee madalaks, siis jähi kor`k jää vee`peale nago koor* LNg; *kor`k jää ei kannata* [peale astuda] Kse; *vieaugude peal on kor`kjää* Ris **Vrd** *kark-*, *corp|jää*; *korkjäätis -jäätis* = *korkjää kor`k`eätes, kül`m võtab alt vee ää, käi kohe priuh-prauh* Juu

korkline `korkli|ne g -se kohrune; koorikuline tee oo `korkline ega nüid tohi mere `peale `minna, korge lõhub obuse jalad ää Kse **Vrd** korkene

kork|pender, -(s)tender → korkvender¹

korkvade koheville, kohevalt pannime `vil`lä `rõuku äste `ko`kvade ja `ainu kah `ko`kvade `rõuku, et siss puhu tuul läbi Kam **Vrd** korkvale, korkveli, korkvile

korkvala `korkvala koheville – San **Vrd** korkvale

korkvale `korkvale Kam(-/-) Ote = korkvade vili kah pandass äste `korkvale redelde `pääle; pane ao ihuste `ko`kvale, siss kuivava innembä läbi; na (heinad) om `tu`ure, las na olla äste `ko`kvale Kam **Vrd** korkvala

korkveli `korkveli TLä = korkvade aena jäävä `korkveli, sõku `kõvva Puh; korgutab `endä nigu kul`u, kes aab sule `korkveli; õle olliva ligeda, pannime `korkveli; ku aena om `korkveli, siss ei lää `ku`ymade midäginä Nõo

korkvile `korkvile u = korkvade – Kam

kork|vender¹ - `vender Vai Jäm Põi Emm Käi, g -i VNg; - `vinder Phl; - `pend|er g -ri Jõe Kuu Khk Khn; - `stender g -i Hää; - `tender Hlj vendrina kasutatud korgitükkidega täidetud kott *kork`pender käib `laeva ja silla vahele, sie on `nüörist punutud, on `korki täis Jõe; kork`vender on jämedast `nüörist `verko vai puu Vai; kork`vender on trossist või nõörist Emm; Kork`stender on `parda `kaitseks Hää*

kork|vender² *Ko`rk `vend|er g -ri korgitser – Khk*

korlik → kordlik

korm¹ *ko`rm g kormi M, ko`rmi Tor; korm g kormi Hää, kormu Nõo; p `kormu, n, g `kormo Lüg; g kormi Saa*

1. hrl (almusena antud) söögikraam; riidekraam jm Saan `tütreld `kormo (elatist); [pandi] `riide `kormu ikke `riide `kormulle `õtsa ikke `ühte `puhku. `kolme `kormu õli küll (kolm kihti riideid seljas) Lüg; majasi kauda aab `kormi kokku Hää; ajab seast va `kormi (koli) kokku Trv; ku vanast `katku olli, siss olli perän peninuki `kormi aanu, sõdade `järgi; `lamba läävä loosi (kolhoosi) maa pääle, `kormi aava (otsivad süüa) Krk; kas söögikraam vai vili, vai `rõiva, kõik võib korm olla; ma `saie ääd `kormu sääld Nõo

2. koguja, ahnitseja om igävene ko`rm, ko`rm kokku puha Krk

korm² *korm g kormu Kan Urv Krl Rõu Plv; ko`rm Plv Vas, g ko`rmi Kan*

1. kandam, seljatais *Tul`l suur korm ol`l sällän Urv; `soldanil om korm sällän Krl; Kai, ku_naašõ_tul`li` õks uma liivakormuga` Rõu; võta seo ko`rm `sälgä Vas*

2. harjuskki kaubapakk, -kast *harjukõsõ` tul`liva` ommi `kormõga Kan; ha`okõsõ_kävevä` uma kormuga`. ega nuu_kormu_puust es olõ?. ma_i tiia_kah, kas puukoorõst vai millest nä` ol`liva` Plv **Vrd** kormuss*

korm³ *korm g korma Vas Se paadipära Võta kormast kalakott Vas; kormah om tu `sääd`jä, kes tu sopedsaga sääd (tüürib paati) Se*

korm⁴ *ko`rm g kormi korv ko`rm vitsust ja pirrunõ; ma`ja kormi` San*

korm⁵ *ko`rm g kormi lahja, suur loom või inimene nagu va ko`rm, ahnitsap `süüki Trv **Vrd** korv²*

kormeldama *kormeldama Kod, kormõ- Ran koguma näil võib sedä raha ike `õlla, kormeldajad ja `oidjad inimesed kõik Kod; enne käib läbi, näeb et sääl om, siss nakab*

kormõldama, ärä `tuuma; `põhku kah kormõldadass kokku, kui vedämise `aigu maha om jäänu Ran Vrd kormitama, kormõndama

kormijaadu Kormiaadu koguja, ahnitseja – Krk

kormijajaja külast armuannete koguja, kerjaja kormiaeaja `tahtis `kõike, mis sul `anda `olli. aeas sul vägi `valdu pääl, `muudku anna Hää; sij om kormi `aaja, ken raha ei massa, ilma innate küssib Hls; kormi aaja (külüst armuannete koguja), sij `tõmbass iki `rämsu ka kokku `endel; nij peninuki või kormiaeaje Krk

kormik kormi|k g -ku ree seljatugi, kresla pane kormik rie `piale Koe Vrd korvik

kormima `kormima Lüg(-ie), (ta) kormib Aud Hää Kad(-rm-) Äks Ksi Lai Plt; `ko`mma, (ma) ko`min Kod, (ta) kormib Trv; `ko`mme, (ta) kormip, ko`m Krk koguma, korjama, ahnitsema kõik `asjad `kormid omale, `kange `kormiaie Lüg; kül`ta aga õige kormib kõik sugu `tavaa-ri kokku. on üks `kormija inime Kad; ko`mib, paab ärä kõrvale Kod; kormib varandust kokku Plt; temä kormib iki ja ahmitsap Trv; ta kormip kikke kokku, rikkass sellegiperäst ei saa; Rañts, mis sa siin `jälle kormit (otsid süüa), nä lakat's om sääl; sai `einä kormit `lehmile kost sai Krk

kormis kormi|s Mar Vig, g -sse Iis; `kormis Mär hoolas, töökas kormis inimene, kis kõik pere-elumaja asjad ikke `kordas peab Mar; vot kus on üks kormis (koguja) inime Iis Vrd kornis

kormitama kormitama hv Pöi, Käi L KPõ Trm, ko`m- Tor JMd VJg Kod MMg Plt KJn; `kormitama Jõe Jõh IisR, -mma Lüg Jõh

1. (hrl toidukraami) koguma, korjama, ahnitsema; muretsema, hankima; varastama Kas teil on `lehma jaoks ka `palju `toitu juba `kormitatud Jõh; `vaene inime ko`mitab kõik kokku mis ta saab, viinutab tuttavid ja ko`mitab Tor; sie on `kange kormitaja, suur varanduse `korjaja JMd; see `niuke kormitaja eit, käppab `endale vahel teiste `kraamisi ja Pee; teine ko`mitas ää, mis ma `valmis panin VJg; sañdid käivad `kerjamas, seda `ütleme kormitama Trm; `üste `puhko toemetas ja ko`mitas `kõike `kraami, tämä õli ualik inime Kod; need (asjad) on ta salaja siit ära kormitand Plt; peab vanaduse päeviks kormitama Pil Vrd kormeldama, kormitsema, kormutama, kornitama

2. talitama, toimetama; hoolsasti tegema `ühte`puhku `kormitab ja tieb Hlj; mul loomad juba kormitud Rid; `kõiki tööd mes ta kormitab Mar; Iga pää oo kodu naa pailu kormitamest et põleks aega einamaale minnagi Han; ta oo üks va kormitaja inimene (koduste talituste tegija) Mär; Aeg lähäb `terven ää kodokaudu kormitõs Khn

3. (hästi) toitma, nuumama pere`naine ise `kormitas `luomi, `andas üvä `süömist, pani jahud `ulka Lüg; pojanaine ka teda vøhe kormitas, tegi `talle `leiba Käi; tema ko`mitab ennast `iasti MMg; eks `loomgi kormita oma `lapsi Pil; Kormita oma `lehma tij ääres Kõp Vrd kormitsema

kormits = kornits vana lagunu `uune kormits Pst

kormitsama kormitsama Ote Urv, ko`m- Kod Lai

1. koguma, korjama, ahnitsema tuu kormit's viijl kõik' ärä, mis mul viijl ol'l; ma kormitsi `éndäle ao `üskä Ote; mi`sa ni pal'lu kormitsat Urv

2. hoolitsema, korraldama vahess inimesed ko`mitsavad ja süädäväd `luumi kui luudale viäväd Kod

Vrd kormitsema

kormitsema *kormitsema* Muh Kad Sim Lai Plt, -õma Urv(-rm-), -õmma Plv Se

1. koguma, korjama, ahnitsema; muresema, hankima *äe kormitseg mo eest kõiki marju äe mitte* Muh; *ta lastega inimene, kormitseb rohkemb* Sim; *kui kuuskil midagi võtta on, siis kormitseb, enda eest piab oolt* Lai; *küll ta kormitseb ~ kormitab omale varandust* Plt; *korõmidsõ indele talvõss ka midägi* Urv; *kormitsõss kokku kraami* Plv

2. söötma *Tä tahtsõ lehmiga? kormitsõda? tii viiri* Se

Vrd kormitama, kormitsama

kormu|kott *toidukott sañt läits kormukotiga kodu* Nõo

kormuss *kormuss g -õ "seljakott" kormuss säl'gä koratu* Räp **Vrd** korm²

kormutama *kormutam(m)a, kormo-*

1. koguma, korjama *Omal tõine jalg auvas, tõine auva kaldal, aga ikke kormotab; Vanamor kormotas tütridelle süldi kausid ja viinapudelid [pulmast] kaasa* Lüg **Vrd** kormitama

2. paksult riides olema *midä sa ninda kormotad. maailm riidi seljäs sul ja* Lüg

kormõndama *kormõndama* koguma, korjama *ta kormõndass kõgõ kokko* Plv **Vrd** kormeldama

-korn Ls sajakorn

korne *korne* tasane maa (heinamaa või põld) Aud

korne → kordne

korneline *korneline* konarlik, kühmlik väga *korneline tie ja künkline; sie küñd on nii korneline krobi* Kad **Vrd** korniline

korniline *korniline* Lai; *kornile|ne g -se* Han *krobeline Laasnõud oo väl'las poolt kornilese mustri*ga Han; *iatus on korniline, ei saa liugu laske* Lai **Vrd** korneline

kornima *kornima* Kad Sim lappima, paikama *kornind kuue nõnna ära, lapp kohe lapi pial* Kad

kornis *kornis g -e* hv hoolas *kes ikki mureseb, teeb enese ette, see o ikki kornis inimene* Mär **Vrd** kormis

kornitama *kornitama* muresema, hankima *sie oma ette kornitab küll ja korjab kõik aõssad ää; kornitab aga omale* HJn **Vrd** kormitama

kornits *kornits* Krj VII, g -a Ans Kaa Põi Hää(g -e); - *kornits* Kuu

1. vana või vilets hoone, lobudik *See elu on igavene kornits, äi pea sooja; Noh mehed, lööme siis siie pisikse kuurikornitsa üles* Kaa; *nii tühi nagu kornits, kobiseb* (seest tühjast kartulist) VII; *mis oone sii siis on, va kornits viil jäänu, ega sij änam parandada ei süñni* Hää **Vrd** kornits

2. lahja, rammu mittevõttev olend *Mis sa sest kornitsast piad, öeldaks, ku seuke obune on, süüb küll, aga ramu ei võta* Hää

3. ebameeldiv isik *Neh, meite tüdruk ep taha mette söukest kornitsad saaja* Ans

korona *korona* paastu ajal keelatud söök *angu_i koronat inäp [üle nelja aasta vanusele] latsõlõ* Se

***koronitsma** *toiduga paastu vastu eksima või eksida laskma ar_koronid'si no hindä. koronit's_ui_ar last, mi_sa tallõ annat piimä* Se **Vrd** koronitstamma

koronitstamma *koronit'stamma* = koronitsma – Se

koroski *koroski* ree seljatugi, kresla – Lüg

korotka *korotka* püssikukk – Vai

korova *korova* vana kõhn lehm *veneläsed õssid vanu korovid*, `autsid [liha] *ahjun* Kod

corp¹ *corp* Hlj, g *korba* Jäm Khk Kaa spor L K, I M Krl, `korba Lüg(g `korpa) Jõh, *korbi* Vän Kad, *korbu* Kod; *corp* PJg Trv, g *korbi* Kse, *korba* Tor Saa; in `korbas Kuu; n `korpa Vai

1. paks krobeline puukoor, *corp* `männi puu on `korpa `kuorega Lüg; puu tüve peel *kasub paks corp* Jäm; *männa korbist tehasse pudeli `korka* Kse; *maarjakased on korbikused, paksud korbad* Vän; *paeo corp viiatse `parkija kätte* Tor; *kase korbaga pargiti `pastled* Ris; *kase corp on paks koor, pragusi täis kõik* Nis; *männi korbast `tehtasse kala `võrkudelle käbisid; kuuse korbaga pargitasse `nahka* Kad; *Isegi õli kuulda, et mõned sepad kase korpadega on [ääsitulel] neskeisi veiksemid asju kokku jootnud vai keetnud* Trm; *corp kutsuts kase alumist `paksu kuyrt ku kõrr är võet* Hls; *pedäje corp; aaval, mis tüve puul sij paks kuyr kutsuts korbass; niidse corp väidsege kaabitside ärä [viisutegemisel] Krk Vrd karp¹, korbas²*

2. muu paksem kattekiht **a.** haavale tõmbunud kõva koorik (ka selle tükk), kärn; mustusest kõvaks tõmbunud kord; kare, pragenunud nahk *Nä messuguses `korbas su jalad on pese omitegi neid* Kuu; *kanna all paks nahk. tuleb maha, kui `vihtled -- `korpa tuleb maha; mõni aav akab paranema, corp tuleb `piale -- korba all paraneb aav ruttu PJg; rõuetand inime, korbid on näo peal* Vän; *nisuke korba kord lüeb pähä siis kui pia on `kärnas* Kad; *kärnä korbud on rangi kül'jen, obesel kaal `kat'ki* Kod; *kui `löikad ää või `käegi, siis jääb siia corp `piale* Ksi; *mine pese corp maha* KJn; *nahk om `lõhki, ragenu, aap `korpa päält -- paksun korban* Hls **b.** kõva lume-, mullakoorik *lumel on korbakord peel. corp on nii kõva, lammudab jalavarjud* ee Khk; *lumi kannab pial. kõva corp pial* VMr; *lume angele `tõmbab korba `piäle* Kod; *võtab korba (mullakooriku) väl'la pial `pehmemast. vihmaga oli kõva corp tulnud* Pal **Vrd** korbe¹ **c.** (peenike) soomus *kui kala suitsutada, sõss ei võta mitte sedä `korpa tal maha sel'läst* Trv **d.** marjade jahukaste karu *marjel om corp* Krk

corp² *corp* Lüg, g *korbi* PJg(g *korva*) Kad Plt, `korbi Hlj; *corp* KJn, g *korbi* Var Tõs Juu Jür JMd Koe Kad Iis Ksi, *korbi* Tor Juu JMd VJg Sim Trm Lai; `korpi- VNg Lüg

1. (lahjast, rammu mittevõtvast olendist) `keskmise `luuga, ei õle `õige corp, ei õle ilus Lüg; *üks teine loom oo justkui liha lasu -- aga teine nii corp nagu `selged kondid; korbi `luuga inime oo lõpn* Var; *korbid loomad lähvad ruttu laehase* Tor; *korbi kerega obune* Jür; *obusel kui on pikk tühemus ja lambid külle koñdid ja teravad ja `püsti puusa koñdid, siis on sie korbi `luuga obune; korbi koñdiga inimesed ja luomad seisavad kohe nisukesed õenukesed kohe `sündimisest suadik* Kad; *korbi `luuga lehm on ea piima lehm* Trm; *corp obone on `vaene ja süüb paelu* KJn **Vrd** korbe², kore¹, korpluu

2. harva süüga (puu) on üks va *corp* puu Juu **Vrd** kore¹

corp³ *corp* g *korbi* Saa Kei KodT; *corp* Röp, g *korbi* Juu Äks SJn M Nõo Krl, *korbi* Pal Plt KJn; p `korpi Mar Pil (sõna on murdeomane M alal, mujal uuem) saia- või sepikukukli poolmik (kaetud maitsestatud kohupiimaga, manna- või kartulipudrugaga, kergelt üleküpsetatud); u kohupiimakattega saiake *korpi on akatud nüid koa tegema, aga ega ta siit toit küll ei ole* Kei; *korpisi `tehti uvvemal ajal* Pal; *manna corp on ikke mul'gi corp; paksupiima corp* SJn; *korpi tetäs sis pannas raasike sibult paksu piimä sekkä. mõnikõrd ei*

viisi pätsiksid tetä sis pannas paks piim `taina `pääle, leib aias `äste õhukses; kardolitest saab ka `korpe tetä; ega korbi tuld suurt ei tetä, `säante lõke tetäs [küpsetamiseks] Hls; kardul pudrust saab ka `korpe tetä. karaskil pannass `pääle. akats tegeme kige edimelt päalist. pannass kardul`putru kige esiti, pannass `paksu `piimä sekkä, kuurt ja võid ja kanamuna ka pannass. ja sibult ja `küümlit ja `syula kah - - siss tetäss nisukaraskist pätsikse valmiss - - pätsikse pannass `ahju, lastass ärä küdsäde - - siss aiass `lõhki väidsege, siss pannass korbi päalist `pääle - - siss tetäss päält silevess, tõmmats kanamuna pintslek `pääle, lopit kanamuna Krk; vanast es tetä? `korpe Röp Vrd korbik³

corp⁴ *corp* Hi, *corp* Sa Muh, g *korbi*; *corp* g `korbi Kuu Hlj hv IisR ronk, kaaren Ku `korbid mere puol `aeva kisendäväd, tähendäb küll mere `kahju, neh uppumisi; `korbid `krouksuvad (saavat surmasõnumeid) Kuu; *corp* kronksub ~ vannub kronk, kronk Jäm; [vannub] kurat ning kurat, kut *corp* võtab aga järjest; *korbid* `karjuvad, jo rannas kalu on Khk; *Kui corp* läks `vandudes põha `poole, rouks rouks rouks, siis tuli `jälle ilma `muutust, sadu tuli; *Corp* pidade paljast (ainult) kaks muna munema; *Ise must kut corp* (pesemata inimesest); *Vannub kut va corp*; `karjus kut *corp* mo kallal Pöi; *corp* oo ühna sitik must. üks sulg `olle vassaku pool tiiva all `valge Muh; *korbid* `lindvad tapeldes keriku `poole, üks [abielu]paar `lahkub ära Emm; *kui `talvel corp* `karjub, siis tuleb sula Rei; *kui laps löi muha*, `loede `pæele: *korbile kolu*, varesele valu, *mei laps `terveks* Phl || (inimesest) *Corp* inimene (ahnitseja) Jäm; *corp* on see kis vannub. pole sihandust `korpi `enne `kuuland Khk; *Männamaa* inimest on *korbid* (Mänspea ja Männamaa elanike hüüdnimi) Käi

corp⁵ *corp* g *korba* Sa Phl, *korbi* Pha VII; g *korba-* Sa Hi

1. takjas *korbad*, *korba* lehed Khk; *corp*, *korba* leht `kangesti viha Kär; `Korpade tutid jäävad `kergesti riiete `külge Kaa Vrd korbaleht

2. tõlkjas *korbid* kollaste õitega, kasuvad ümmargust `seemned. see teeb vilja `irmus vihaks VII

corp⁶ *corp* g *korbi* Hää; `korpu, -o g `korbu, -o Vai; p `korpu Hlj; n `korpa Vai; pl *korbad*, *korvad* Hää kuivik, meremeeste kuivatatud leib, suhkar `ennemast `tehti `korpu. `leiva jahudest `kuogid. `nõnna kahe `sõrme `paksused Hlj; `laiva me,ed (mehed) `sõivad enamiste `korpu, `korbud olivad `kuivadettu, `valged, pikkaraised `augud olivad sies Vai; laeva päält `tüüdass `korpi Hää

corp⁷ *corp* g *korba* Kod San

1. küür – Kod Vt korban², korpo

2. kungas *korba* omma põllu pääl San

corp⁸ *corp* g *korba* labidavarre või vikatilõe kark – Rak

corp⁹ *corp* g *korbi* (mardikas) a. keldri- või mullakakand allid *korbid*, allid on nad sel'last. laua üles kiputad, vahel oli `korpisid ka Jäm b. sitasitikas must *corp* Jäm

korpa `korpa Kuu Lüg IisR PJg Vän Hää Kad Ksi KJn Vil Krl korbaseks, korbaga kaetuks; kärna vana puu juo lähäb `korpa kuor Lüg; `Lastel `lähvad vie ja `tuulega jalad juo kevade `korpa IisR; aav lõõnd jo `korpa, *corp* pial PJg; nahk lähäb `korpa ja `kat'ki, enamast kabja `piirde all Vän; [käed] `Tüüga `korpa läinu Hää; ihu läind nõnna `korpa, `juštku suured kõõma lapid tulevad; *kui loom on kaua maas olnd*, `üeldasse, alt `korpa läind Ksi; `aigõ nahk om `korpa `tõmbunu² Krl Vrd karpa, korpasse

korpa → *corp⁶*

korpak *korpa|k* pl -ko[?] saapakoon seere otsast lõigatass `maahha, tu_om korpak, ilma seereldä[?] Se

korpaline `korpa|ne g -se krobedakooreline `korpalsed `männid; `korpaline kask Lüg
Vrd korpline

korpane `korpa|ne g -se Kuu Jõh korbaga kaetud **a.** krobedakooreline `Korpane kuusk Kuu **b.** (mustusest) korbatanud Küll se pütt o `korpane Kuu; `Riided jahurokkaga kuas, `riided `korpased, keha must ja `korpane Jõh **Vrd** korbane

korpas `korpas Hlj RId Jäm Khk Pöi Mar Pöpö Saa spor K, Lai; `korpas Vän korbaga kaetud, korbatanud; krobelineks muutunud, pragunenud; kärnas `vanker `korpas mudaga Hlj; Ülä kere `korpas ja `kuarikul Jõh; `Riided on `korpas Jäm; Poisil olid kääd soolatüügastega `korpas Pöi; loomal kasvavad `siuksed `korpas käsna, kõlgub `kül'gis Vän; kääd ja jalad oo mustad ja `korpas Tor; lehmad olid `korpas (kuivanud sõnnikuga koos) JN; lastel on ninaalune tatiga `korpas; leib nõnna ull `korpas pialt et Kad; `korpas kask Ksi **Vrd** karpas, korbas³, korpis¹, korpos

korpasse korpa tuul lüeb kääd `lõhki, siis lähvad kääd `kärnadega `korpasse ~ `korpa Kad

korpe → korbe¹

korped pl "pilverüngad, mis vihma ei too" `Korped on jo `taevas, `lähteb `suojale; `Suoja `korped juba `taevas Kuu

korpeke dem < korbe¹ ku `konnegi [ihul] `korpeke (vorbike) om, siss om `valluss Rõn

korpas → korpas

korpi|luu = korpluu `korpiluu obune. meil `soimida kohe `korpiluu [tagant teravate nukkidega hobust] VNg; `korpi `luuga luom, alati nisukese `ilge õlekuga; obone `korpi `luuga Lüg

korpima `korpima, (ta) korbib Khk Emm

1. kronksuma *korp* leheb `korpides Khk

2. fig vanduma; räuskama korbib paigulist, `asja ees, teist taga Khk; mes sa korbid ja `vannud sii Emm

korpis¹ korpas *pil'pajo on libeda koorega, kui vanaks läheb, sis läheb karuseks, sis on koor* `korpis Vän

korpis² kohrus jää on ülesse kohotand, `ööldi `korpis TÜR

korpits → korbits²

korpi|jalg nagu va suur korpijalg (kapsast, millel on pikk vars ja kore pea) Kse

korpi|jas¹ `korpi|as g -a Khk JMd/-r-/ koorikuga kaetud; kohrune `korpi|jas lumi raasib `kingi Khk; `korpi|jas jää krobiseb, ei kanna änam inimest JMd **Vrd** korkjas, korvas

korpi|jas² `korpi|as g -a kõhn, kuivetu – Plt **Vrd** korpi|jas

korpi|jäa kohrjäa *korp* jää krobiseb ei kanna inimest pial JMd **Vrd** korkjäa

korplik `korpli|k San, g -ku Ote panklik, konarlik ta (põld) om `korplik ja põvvatedu, `mätline; [maa] väegä `korplik, nigu vašt `äestämädä, mis om `säanne kõva vai `kõntlikane Ote **Vrd** korplikane

korplikane `korplika|ne Rõn, g -se Ote, -tse Kam; `korplika|nõ Har Rõu, g -sõ Ote, -tsõ Röp, -dsõ Plv, -ni pl -tse[?] Krl, -ga|nõ g -sõ San; `korplika|nõ Võn San Se, g -tsõ, -dsõ Rõu, transl -gadsõss Rõu korbane, krobeline; panklik, konarlik; pragunenud külmänü maa kah

ol' `korplikane; puu kuur `korplikane Kam; maa om `äestämädä, nüit kuivass ärä, jääss `korplikasõss Ote; [kartul] mis `säände ol' `korplikanõ (kärnane), siss tuda ma_s panõ_söögiss San; takl om pääl must ja `korplikanõ Har; `korplikatsõst är laheno² leevä küle² [ahjus küpsemisel]; huunisa² oma² `korplikatsõ² (kurrulised), lehmänisa² oma pikä² (seentest) Räp; `korplikanõ tii Se **Vrd** korplikanõ, korplik, korpline

korpline `korpli|ne KJn, g -se Kse Hää/-r-/ Trm Ran Rõn; `korple|ne Aud, g -se Plt = korplikane `pahkrane ja `korpline põld Kse; Männa kuur on `korpline; Ku mu käed on `irmsasti ära `parkinu, `tjüuga `korpa läinu, sis käed on ka `korplised Hää; savi tii om `korpline Ran; kül`mänu maa om `korpline Rõn **Vrd** korpaline

korpluu(d) (lahjast, rammu mittevõtvast loomast) Korpluu või korbaluu -- Sij on `seuke luum, et ramu ei pia, tiiid midagi, jääb ku va rootsakas; Korpluud ~ korbaluud obune; sij on üks igavene korpluud obune Hää **Vrd** korbaluu(d), korp², korpiluu

korpmassakas korp- Jäm Põi; korp- VII (mardikas) sitikal o tiivad, kuid korp²massakal `tiibu põle; korp²massakad nee saavad kutsutud. neil `seike kõva nahk Põi

korpo küüru `korpo `kiskno `hindä Se **Vt** korp⁷

korpos korpas kääd on `korpos Ris

korpu → korp⁶

korpud kui suame korpud merel, sis tuleb `kuiva `ilma. ne on paksud kollakad `rüinkad, kuiva ilmaga ne on küll JõeK

***korpuma** lõhenema, pragunema Nahk korpunu Vas

korr¹ korr pl korra² kiriku rõdu, koor(ipealne) korra² kon `laul'ja² `laulva² Lut

korr² korr Saa; p `korri Krk

1. korri laskma korisema soolikse laseve `korri kõtun; kurk lask `korri, `täampe saame juvva Krk

2. musträhn Korjuse päevast hakkavad korr metsas puu oksa pihta nokaga põrri laskma Saa

korr³ deskr Kurk korises korra veel korr ja oligi `valmis (surnud); [rähn] Virutab nokiga kuiva oksa `pihta korr ja korr Põi

korra korra S L K Pal Lai; kõrra Trm Kod Äks M Ran Nõo Kam V, `k- Lüg Jõh; `kerra Kuu Vai (sag liitsõnades; põhisõna võib lüheneda: kora)

1. ükskord, kunagi; üksvahe Ei loppe ka sinu `kormitamine `kerra Kuu; korra ta (haige) es suuda mette kippudagid VII; korra `olli piline, aga sadama es akka üht Muh; mool `meeles, korra [mustlased] tulid mei peresse Käi; ema `rääkis, et korra olnd sii Poola sõdurisi Mih; nimi on tal korra jäänd ja `üitakse ikka HMd; korra mesilane `nõelas mind pia `piale JJn; mis ma korra ~ kord lubasin, seda tegin ka Lai; me kõrra ol'lime sääl Kam **Vrd** kord²

2. korraks; üsna lühikest aega Ma korra läbi une kuuli, naagu oleks üks ust katsund Põi; ma `aata (vaatan) korra ukse vahelt `ilma Muh; Kässikuss ond `külmä vett, anna ma `rüüpä korra Khn; lähed korra [lauka] `piale, enam `väl'la ei saa Sim; lähme jalutama, `käime kõrra Kiriläl Nõo

3. vahel, vaheldumisi Tuul puhub korra siit, korra sealt Põi; [tuul] `kierib korra siia, korra `sinna JõeK; Kõrra on sul üks miis kõrra tõõnõ Se **Vrd** kord²

4. järjest tuul akkab `nuhkama. läheb korra valjemaks Muh

5. kordselt, korra kaupa vanad `riided - - nel'la viie korra sai `pandud [päti taldadeks] Jäm; sää'li oli `mitme korra (võrra) änam Pha; isi lõng kolmekõrra Trv; `langa isitäss katõ ehk kolmõ kõrra kokko Rõu; piirak `kõrdlikanõ, `mitmõ kõrra käänetäss kokko piirako sisu Se **Vrd** korrali, korru

korraga korraga S L K Pal Lai, `k- Hlj; kõrraga Trm Kod Äks M(-e) TLä Vön San/-el V(-a[?]; -õ Har), `k- Lüg; `kerraga Kuu VNg Vai

1. ühe-, samaaegselt `Seljälised `täüdiis [saadu] `aeva `kerdamiste `panna, et ei `jäaned üht kohta kaks `kerraga Kuu; kuus `võrku `võeti jah `korraga [kaasa] Hlj; Käed `kül'ge ja [tõstame] kõik korraga Põi; tänav`aasta kahe `korne vili, ei sua `valmis korraga Tõs; rass-tvaa korraga (käsklus laeva merreajamisel) Hää; ega siis kahegesti korraga `reakida soa Jür; piima püt'id kooriti mitu tükki korraga ää Ann; `mõisas `külvasid `ulka mehi kõrraga Trm; `pañti neli viis `kõyrmad [vilja] `ülesse korraga Kõp; kaits part pidi kõrrage alt ärä lükkäme [ahte allalaskmisel] Krk; latse kutsuti ütsikuld sinna (tahvli juurde), ega kõrraga es lähä Ran; näet `kõyli kolm inemist kõrraga vällä[?] Har; kat's [vihku] kõrraga[?] `pañti ilosahe `pistü [rukkirehe ahtmisel] Plv

2. ühe korraga; ühe hooga, ühtejärke kuus nädali jah mei olime `korraga [leeris] Jõe; ma aevastasi mitu `raksu korraga Muh; `vaikne elm, aeruga saad eka süld maad korraga [edasi] Rid; ta `el'pis suure kausitäie korraga ära JMd; egä tämäl ei `piisa `ükski asi ette, kas tä süüb ehk juüb kõrraga ärä Kod; `raome üits tük'k [metsa] kõrraga `puhtass Nõo; `viina `müüdi kõrdsin, `kortin kõrraga Rõu

3. järsku, äkki, ootamatult kui korraga `pistas kisama Ans; korraga keis üks pauk Mar; korraga obune vaos ää [lahvandusse] Ris; magas ja magas, kui korraga akkas `karjuma Lai; üte kõrra sõedive ärrä ja provva suurt tütid `müüdiä. ja kõrrage provva `ütless ärräle Hel; kõrraga ilm nii alv, [mees] tulõp kodo tagasi Vön; tuli hiingits, ku kõrraga palama nakaás Röp

4. kohe, otsemaid, korrapealt aga ikke uss `minne ennem (pärast inimese nõelamist) kivi `otsa, korraga `panne kivi `juure Tõs; olen kuuld kua seda paju nime metsa `kohta, aga korraga ei tule pähe Amb; mine sa `päivä `sängi - - `kärbläse om man kõrraga Nõo; mul haluti sõrm nii et. tsõdsõ `mähk'si huksi naha sõrmõ `ümbre, kõrraga võit'alu ärä Har; ei_ `saaki ilma kepildä_kohegi[?], ku `lääde[?], olõt maah kõrraga[?] Vas

Vrd korralt

korrakene dem < kord¹

1. (õhuke) kiht oli õhuke korrake lund muas VJg; all on `selge pae, piäl õhuke korrakene mulla`kihti Kod; õhuke jää korrake pääl Hls; sij om jo ää kõyur - - võta korrakõne ärä pääl Rõn; `Võeti `pañti korrakõnõ `villu `väikeiste käsi`kraassõ vahelõ Urv; nõyur mehine lits nokiga[?] vahakõrrakõsõ `kat'ske[?]. tulõ nigu[?] kanapoig `vällä Röp || rükkid oo `keskmine korrakene (keskmiselt), oo tublikesed rükkid Kod

2. väheke (aega) Ku_tyy liha sää'li korrakõnõ `aigu kei, sõss `võeti `pañti sinnä_ `syyurma[?] pääle[?] Rõu; kõrrakõsõ ajo peräst tul'l tagasi Vas; `istkõ no korrakõnõ viil; kõrrakõsõ magasi Se **Vrd** korrakane

korra|kott nõnda sama oli `mõisas [kindla suurusega] kotid, korrakotid `üüti, se pidi kahe vakane olema Jäm

korra|k korra|k Jäm Khk Põi Mär, `k- Jõe Kuu; korra|k KJn, kõ- Nõo

1. silmapilguks, lühikeseks ajaks; üsna lühikest aega *jah, olen ka käind korraks* [ajupüüs] Kuu; *ma lähe ka korraks tule`paistu`sooja* Khk; *pinseldan korraks värviga üle* Mär; *küll miu oless ka mõni* [mees] `tahtnu, oless ollu kõrass kõtu `alla visata Nõo Vrd korra, korrast

2. ?korraga, äkki ja seda `muodi on `aina pääv `päävald mend et_et inimene on `korraks vanaks saand Jõe

korral korral spor S L K, Lai; kõrral Iis spor eL, `k- Lüg; `kerral Kuu VNg Vai (sag liitsõnades)

I. adv korras, joones *töö on kenasti korral* Jäm; *pernani pedä asja` kõrral* Krl

II. postp 1. juhul, puhul *juhtumese korral* (juhuslikult) käivad `naabred `vaatames HMd; *tarbe korral ma tulen`õnna* Juu; *südame vil`li`aiguse korral on magus kõige parem rohi* Amb; *äda korral, kui eintest ja põhust tuli`puudu, siis söödeti rukki`õl`gi* Lai

2. teat seisundis *paergu oo pal`lu`naisi nutu korral, mehed oo sõjas`surma saand* Mar || lähedal, eel *Meil`jaanituli`tehti igä siis polema, ku päiv oli juo`vieru`kerral* Kuu; *mul elujärg on lõpetuse korral* (lõpu ligidal) JõeK

korra|laskja (veskiline) *Sii olid kahe sugused`laskjad tuulingutel. Olid`oasta`laskjad ning korra taris`laskjad või korra`laskjad. Korra`laskjad olid nee kes korra käisid ning mati`antsid. Kui`tahtsid tulid teisekorra`jälle,`jälle`antsid mati Pöi`-latt korra-* Khk Tor Nis Juu JMd Koe; *kõrra-* Kod Nõo Rõn Har roovlati peale piki sarikat asetatud peenem latt (õlgede kinnitamiseks) [kui] *õle katust tehakse, pannakse kord`õl`gi, pannakse korralat`õlge`piale,`siotakse vitsadega katuse lat`i`kül`gi`kinni* Nis; *Kui õlg katust kateti, siss panti üits riba õlgi roovi latte pääle ärä ja siss panti kõrralatt pääle nii et nu õle kõvaste om kinni, siss pandass tõene riba õlgi ja jälle kõrralatt* Nõo Vrd kordlatt **-lauad** pl korralauad Rid Ris, *-laavad* Khk paadi küljelauad, korrad

korralda korralda Nõo Kam puhuti põllumüüss põline rikass, ametimüüss arulda rikass, kaupmüüss korralda rikass Kam Vrd korralta

korraldama korraldama spor S L(-lt- Saa) K, Iis; kõrraldama Kod TLä, *-mma* Har spor VId, *-ldeme* San, *-lteme* Krk; `kõrralda- Lüg Jõh; korreldama Rid

1. korda seadma, korrastama; talitama, toimetama *kui inimene ei õle`siivus,* [on] `kõrraldamata Jõh; *teesid leheks korralda, nee nii`auklikud* Khk; *See akkas juba eile oma`riidid sii`seerama ja korraldama* Pöi; *omaksed tolevad ikka`oudi korraldama* Rei; *jähi siia`vilja`peksma ja`eese`asju korreldama* Rid; *täna ma`jahtisi päe`otsa, korraldasi üht ja teist* Hää; *tarvis luoma asemed korraldada* Ris; *korralda oma tuba ja`riided ära* VJg; *tämä mette`riissa ei kõrralda* (puhasta) Kod; *enam ei jõua ega mõista isi ennast korraldada, vana tudi* Plt; *esä oli joodik, emä pidi kikk kõrralteme* Krk; *kooli`tjinder kõrrald sedä`küüki* Ran; *a_tuü naaõ ol`l nigu ask, olõ õs`määntsegi`rõivategijät ei_midägi_kõrraldajat* Vas

2. (midagi) ette valmistama, toime panema, organiseerima *ma korralda selle asja küll ää* VII; *korraldasid ühü pidu* Mär; *piat kõrraldamma süüä_kah uma ao pääle* Har; *mõtsaulemb, tu kõrrald tuu jahi* Röp

korraldane korraldane puhutine ametimees aruldane rikas, `kaupmees korraldane rikas, põllumees põline rikas Lai Vrd korraline

korrale *korrale* spor S, Mar Mär Tor Nis Juu Kos JõeK spor Jä, Kad Rak Lai Plt KJn, `k-Jõe Kuu Hlj VNg; *kõrrale* spor I, Trv, `k- Lüg Jõh; `kerrale Kuu Vai (sag liitsõnades)

1. teat arv kordi küttas `ahju kahele `korrale Jõe; Ku `riided on juo esimäsele `kerrale `pestud, siis võib vast neh `kiema `panna tulise ala Kuu; tämä `poiga `altas `kolmele `kõrrale Lüg; `arvas, et saab teisele korrale külida Khk; `kampsuni nuk`k o `saale korrale juba pursit Muh; käesin `mitmele korrale seal Mär; viimase korrale siis ma änam ei läind [soolikaid puhastama] Nis; sai korrale (üks kord) `pestud ära ja kohe `kiema Amb; sai sial [kangas] kahele kolmele korrale läbi virutud Koe; sa õled sadandele ja tuhandele kõrrale ühelnud Kod; riagib `ühte sedasa-ma juttu kas `kümmele korrale Lai; ma ole sulle `mitmale kõrrale ütelnu Trv **Vrd** korrali

2. (nõutavasse) korda, joonde `seadis `aassu korrale Tor; ma `seatsin ikke [kangakudumiseks] korrale kõik Juu

korrali *korrali* Sa

1. teat arv kordi *sedine sõrmus mis kolmeli korrali loulatis sõrmus, sellega pidand `vaimusid nägema, selle läbi Jäm; Ma küntsi mitmeli korrali põllu läbi Khk; Siu [kõis] kahelikorrali `õmber, siis peab küll, kui odrad maha `tehti kevadi, esitiks `künti üheli korrali maha; siis sai [pättisid] `nõeluma akatud nii tiheli ära ja siis teiseli korrali veel põigiti ka veel läbi Põi **Vrd** korrale*

2. kordselt, korrakaupa *vanad `riided sai `pandud `mitmeli korrali [päti taldade tegemiseks]; lina (pealinik) oli pitk. `pandi `püuti kaheli korrali Jäm; [särgi] riie `pandi kaheli korrali, pia auk leigati `sisse Pha **Vrd** korra*

korralik *korrali|k* spor S L K, Iis Lai u Krk, -le|k Mar Pil, g -ku; *kõrrali|k* g -ku Trm Kod spor eL(-gu); *korrali|k* VNg, `kõ- Lüg, g -kku; `kerrali|k g -gu Kuu

I. a 1. hoolikas, korda pidav või nõudev *korralik inime, kes kõik asjad ikke korralikult peäb ja `puhtaste ja `ästi ja Juu; nisuke korralik mees - - tegi kõik tööd, mis tuli teha Lai; kae kos om kõrralik emä, kes om sedäsi `latsi kasvatanu ja openu Nõo*

2. elukommetelt laitmatu *sie on `kõrralik inimene, ei `albi ei õle `alburst kuuld kedägi; ei õle `kõrralik, on logerik Lüg; korralikud inimesed ei valeta ega varasta egä tee paha Tõs; on ikka korralik naine, ei ole meste kääs ilbendada JJn; mehe[?] ol`li_kõrraliku_külh, aga `vaese[?] Röp*

3. nõuetekohane, omadustelt laitmatu, sobiv *no siis `tehti ikke `niisikesed `korralikkud `süögid VNg; üsna kena korralik elu Muh; kui ta ikke korralik aeg oli ja, siis ikke oli (peeti) lõõna ka Mär; korralik paks nuor mets Amb; põle korralikku tüe `riista JMd; `tervis ei õllud kõrralik Kod; kõrralik eläje kari Krk; meil `olli kõrralik `uibuaid Nõo; kõrraligu ilma, kui om ilusa ja `lämmä Kam; kõrralik (täie aruga) - - kõik[?] viis meelt om küün, `puhta `terve[?] Röp*

Vrd kordlik, korraline

II. s peredest kordamööda käiv abikarjus *üks nuor mies käis metsas karjas ja mina olin karjas korralik VMr **Vrd** korraline*

korralikult *adv < korralik `Pimä `lüpsigud on kohe `korbass, ei `pessä neid `millaski `kerraliguld Kuu; lõhmak inime ei põle korralikult `riides Var; `vaatab et sa korralikult tied et sa vel pahasti ei tie Kos; aga tera kot`ti piab korralikult parandama Lai; kis korralikult omal ajal maha külib, omal ajal ärä koristab KJn; kõrralik inimene, kes kõrralikult ennast*

üleven pidä; kõrralikult om `vihma Krk; lobutab kokku ei tii kõrralikult Ote; mi_sa räpätät, tii? kõrralikult Urv **Vrd** korrapärest, kõrdapiti, kõrraldõ

kõrralikumalt komp < korralikult ikka töö oli korralikumalt änam `tehtud kui nüid - - käsitsi küll `tehti, aga see oli kõik korralikumalt `tehtud Hag

kõrraline korrali|ne Khk Rid Mär Kse Aud Kei JõeK Amb JN ViK Iis Pal Ksi Lai Plt, -le|ne Rei spor L Ha Jä, Ksi Plt, `korrali|ne IisR Vai, g -se; kõrrali|ne g -se Kod Äks Lai Krk Hel spor T Vid(-nõ g -sõ), -tse Nõo Vön San spor V(g -dse; -nõ g -tsõ; -lõ|ni pl -tsõ, -dsõ Krl; pl -liidse Se); `kõrrali|ne Lüg Jõh, `ke- Kuu VNg Vai, g -se

I. a 1. hoolikas, korda pidav või nõudev; oma ülesandeid hästi täitev korralene inimene, kes kõik asjad `korda säeb Tõs; tämä one kõrraline õiendaja Kod; ku ma esi iks olli viij kõrraline (töövõimeline), üless lätsi tare pääle, iks kaäs kah taka Nõo; `vaeste inemiste latse küll olliva, aga lätsivä mihele, saeva kõik kõrralise mihe Rõn; tyy om üt's kõrraline inemine, tyy pedä kõik kõrran ja ilusadõ Har; ei olõ kõrralist pil'limiist; seo ol' kõrraline miis, `tijihe rahha ja ost maja ar? Vas; peräh sai [noorikust] viij nii kõrraline tüünemine ko parõbat olõ_s vaja Se

2. elukommetelt laitmatu vanast üüts pernaene ütelnu latsega `tüt'rigu - - üüts vana lit's. esi ta `olli `endä meelest nii kõrraline ja `õige Kam; kel emä ei olõ kõrraline, tyy ei olõ latsõ_ka kõrralitse San; nyy omma kõrralidsõ inemise?, olõ õi? joodigõ? Vas; hobõsõ vahi ne pääkaruse ol'li_mehe_ne naase? - - sinnä? (ametisse) õks kõrraline inemine lä_äs Se

3. nõuetekohane, omadustelt laitmatu, hea, sobiv tamal on `kerralised `riided `seljäs Vai; viljakad põllud annavad paelu `vilja, kui korralene aeg oo Tõs; sellega (naisega) mis sul on, oled sa eland `ühte `alba või `ühte mitte korralist abielu Amb; on tänavu suvel ead korralised ilmad old VJg; juba lehmäd läägitäväd `piimä `juure, toit o kõrraline; tyy lapsele kõrraline riie. tämel ei õlegi kõrraliisi `riidid; vanger õli `müüdä (müüa) kõrraline vanger Kod; nii illuss ja kõva, `õkva `täitsä kõrraline siip; sul om `amba kõik suun. ja kõrralise kõik Puh; ää `meistri, tyy tege küll kõrralitse aho Võn; `võeti hädä katuss ärä ja `paanti kõrraline napu vai lauakõsõ katuss `pääle Har; sa võisi_ka üte kõrralise kõtutävve süvvä? `anda Plv; leib `ol'le meil kõrraline, meil es olõ_ `näl'gä Röp; kõrralitsõ_ `saapa jalah Se; ka_kui härä pungakõnõ, sääne olõ_i kõrralene Lut **Vrd** kõrrane

Vrd korralik

4. (mitme)kordne, kihiline, järguline kuusel one ilosad punased käbid, kõrralised Kod; kõrdmagu `seante kõrraline Krk; abara võrk om kolme kõrraline Puh; ku kolmõ kõrraline [laastukatus] siss lat'i vahe omma? paksõmba?, kui katõ kõrraline siss lat'i [vahed on pikemad] Har; kedrätäss katõ kõrraline ehk kolmõ kõrraline [lõng] Rõu; ülejärve [palgi] parvõ? ol'liva kolmõ kõrralise? Röp || kui kerä korralene on, siis uasad tulevad pealt ää Juu; `mitmõ kõrraline pereh (mitu perekonda koos) Se **Vrd** korruline¹

5. kindla korra järgi toimuv või tehtav `enne õli igal inimesel `mõisas teha `korraline tegu Vai; kolme korralene külvi kord Rid

6. puhutine `kaupmes on korraline rikas, põllumes on põline rikas, ametimes on aeutine rikas VMr **Vrd** korraldane

II. s 1. peredest kordamõõda käiv abikarjus kus `karja `kerda oli, siel pidi olema `kerraline `korvas ka VNg; vahest olid karjasma ajad viletsad, `veiseid oli paelu, siis käisid karja `kordas, korralene karjatsel `kõrves Juu; iga talu pidi `saatma korralise nii `mitmeks

päävaks kui mitu `luoma tal karjas oli JõeK; meste `rahvad käisid `karjas, poisiksed ja plikad olid korralesed; igas peres käis korralene ja karjane `söömas Ann; vana karjuss oli -- lapsed olid kõrralised Äks; kes näpukad korralised, need kodusid sukka või `kampsuni ja kes seda ei mõist, seda [karjus] omale korralisest ei võtt, need pidid minema `lamba karjatsele või sia karjatsele abilisest Lai; karjane oli mõisast, aga vallast käis temal abi -- korraline oli oma leeva peal Plt **Vrd** korralik

2. korrateoline iga nädal oli kolm korralest [mõisas] Rei; mõisa korralene, kis `loomi talitasid, `söötsid ja `jootsid, `põhku `alla panid ja asemid tegid. õhõ `aasta oli üks, teised `aastad olid teised mõisa korralesed. vahest olid nädälate `kaupa koa Mar; neli või viis korralist oli `talvel, kis mõisas käisid `luome `süötmas ja `juotmas JõeK; kõrraline õli egäss taluss üks nädäl. õli kõrralisse tuba `mõisan kosa õlid, `süütsid eläjid ja veid `pruuka Kod; tüdruku käesive `karja tallitemen, nõj kutsuti kõrralise Hel; `orjuse `aigu käisive kõrralitse kõrra `päivi tegemen San; kõrralõni ol' nätäl `aigu tüüjn Krl; kõrralinõ vai kõrral `kääjjä Röp

3. järjekorra ootaja `kõrralisi õli pali ies [veskil], en saand usina `kõrda Lüg; Ega seppalt nii ruttu tagasi saa, `kõrralisi `pal'ju IisR

korralt korralt Jäm Pöi Muh Emm/-d/ Rei spor L(koralt Mih) K, Lai; kõrralt Trm Kod Äks spor eL, -d Trv Hel Puh Nõo Rõn; `kõrrald Lüg Jõh(-t), `ke-, `ko- Kuu

1. ühe korraga; ühe-, samaaegselt viis vakka `tehti korralt ää linnassid; `seuke kasuja poiss sööb poole `leiba korralt ää; kahl korralt ~ oavalt [anti rukkivihke parsile] Muh; täna `minta süllale, pool `valda `aedi korrald; Onigest anta korrald luusigu täis ohurohuks Emm; `pal'lu ma tien, kaks `leiba tien korralt; nii mitu `e-ktääri `põldu oli, nii mitu `päeva olid [vallasandid talus] paigal, üks korralt Ris

2. kohe, jalamaid vii loomale suupistet ka, siis akkab korralt sõeratama Var; arst küsis ja mina koralt `vastasin Mih; ing oli `kiinni. süda jäi korralt `seisma Pär; `tul'li korralt kodo KJn || otse, päris siunati `rohkem ikke tagasel'la, ega suhu korralt ei `õõlda Aud **Vrd** korrast

Vrd korraga

3. korrast, järjest aga kui ei lubatud [paremasse püügikohta], pärast `pañdi sis korrald `sisse [noot] Kuu; ma niida ja ta korrast ~ korralt vetab üles Jäm; tüü lääb kõrrald alvembass Puh

4. korrapärast temä (eestöoline) vasta'ss -- et tüü pidi kõrrald tettuss `saama Hel

5. puhuti – Lüg Juu Trm põllumes põline rikas, ammetmes arukord rikas, kaupmes korralt rikas Juu **Vrd** korralta

korralta korralta Han; kõrralta Trm, `k- Lüg puhuti kaupmies on `kõrralta rikkas Lüg; Anepmes arulta rikas, kaupmes korralta rikas Han **Vrd** korralda, korralt

***korrama** rõhkima t'saa[?] (sead) korrasõ[?] Lei

korra|malk korra- Mar; kõrra- Pst

1. katuse korralatt – Mar

2. viljarõugu harimalk – Pst

korra|mees korra- Kaa; kõrra- Trm, `k- Lüg

1. veskil korra ootaja – Lüg Trm no ku `kõrramehi ei õld ja `ühtelugu sie `veski `tüütäs, se sama päiv said ikke `kõrda Lüg

2. Saab korrameheks ~ saab korra käde (suguühtest) Kaa

korrane korra|ne g -se Mus Pha; p korrast Rid Ris; kõrra|ne Trv, -nõ pl -dse[?] Krl; ad kõrratsõl Lut; transl `kõrrasest Lüg (hrl liitsõnades) kordne; korruseline `linnas oo viie, kuie korrased majad Mus

korra|nädal mõisale nädalakaupa tehtav korrategu mei tegime korranädalad `mõisale Käi; korra nädal, kui tüdrukud käesid `mõises korral Mär; Naesterahvas `olli korranädälil laadas tüül. Lehmä lüps ja tallitus `olli tehä. Mehed `ollid `talve viinaköögis KJn; `mõisa kõõgi `tüt'rik ollu iks esi, kes kõrranädälit tei Nõo; kõrra nätäl [karjas] Har **-pealt** korra-Põi Lih Saa JJn Lai; kõrra- Trm Ran Nõo Har; `kerra- Kuu kohe, jalamaid Nüüd oled rigas kohe `kerrapääl Kuu; ja `vaata tule `kõiki na korrapialt `meele seda jo Lih; kui värv ei saand korra pialt ia, siis `pañdi ergemad `juure Lai; Taa om nätä? `õigõ kimmäss miis - - taa pand su kõrrapäält maha? Har **Vrd** korraga **-pidaja** korra- Aud; kõrra- Kod Ran Puh Ote Har Vas Se korda pidav või nõudev (isik) **a.** (ruumis) korra eest hoolitseja meil kooli `põlves oli nädalik või korrapidaja Aud; õled kõrrapidäjä meierin Kod; üits vanemb [õpilane] `pañti kõrrapidäjäss [magamisruumis] Ran; ja tallitaja `tüt'rik tüü ol' siss kõrrapidäjä sääil lavva man, tüü pañd `süüki lavva pääle, ja võt't [sealt ära] Ote **b.** korralik, korraarmastaja imä ol' meil `väega_kõrrapitäj Vas **-pulk** teravaotsaline puupulk rookatuse tegemiseks Korrapulk püsetakse, tegemisel olava korravihkude kinnihoidmiseks, lati peelt katuse sisse püsti, nõnda kauaks kut vits kinni tõmmetakse Kaa; Korra pulk on pisike jala pool`teismene pulk Põi **-päev** korra- Kei; kõrra- Kod San Har hrl pl mõisale tehtav korrateo päev Ega naesedki [mõisatööst] priid põld, nendel olid oma korrapäavad Kei; `orjuse `aigu käisive kõrralitse kõrra `päivi tegemen San; vanast ollõv olnu? pulga? kohe kõrra päävä? `olli üless lõigadu Har **-pärane** ”pärast tormi käiv lauglaine” Korrapärane käib südame `peale Jäm

korra|pärest korra- spor S, Rid Mih Tor Juu KuuK Amb JJn VJg Pal Plt KJn; kõrra-Lüg/`k-/ spor I eL; `kerra- VNg

1. korralikult, hästi tie `kõrra peräst, ärä jättä `puolikulle tüöd Lüg; `oolimata inimene, kes ep tee tööd kenast korra pärest ära Khk; müräs et ei tehnu kõrraperäss Kod; [endal] ilusad `riided sel'las. ja lapsed korrapärast `riides Plt; kis põllu iki iluste kõrraperäst ärä tege, sji saa `vil'la kah Krk; `mustlane pet't mu `õkva kõrra peräst ärä Nõo; Panõ uma_kängidse_kõrraperäst kuiuma Urv; Ma[?] sai kõrraperäst kõtu täüs; `täambä `üüse magasi ma_ka kõrraperäst Vas **Vrd** korrapärasti

2. korrapäraselt, kindlale korrale vastavalt Vahest massinad äi käi korrapärast, siis ööda, et massin akkas juppima Emm; pane `küinlad korrapärast `ümber krässi Rei; paadi korrad `üitakse lauad, need akkavad korrapärast minema Rid; aßsad oo korra pärest `säätud Tor; [sarikale löödi] korra pärest pulgad `sisse kas sis jala moa [peale], kaksteist `tolli vahet Juu; tänävuade õli vil'jä`uassa. soe ja vihim õli kõrra peräss Kod; kui [kangas] korrapärast on sukka `pandud, siis ei ole kunagi kaksikud Pal; miul piab kõrraperäst süük ajald lavval olema Puh **Vrd** korralt

3. järjest, kordamööda õhe koha pealt võind taguda mette, iki nii, et kõik rukki vihud valu said korra pärest (käsitsi rehepeksust) Mih; võta [liha] ilusti korra peräst, ää sa mitte sorima akka Juu; kui oli kahe obusega [vilja]vedamine siis üks läks kätte`andjaks ja obused käisid korrapärast ikka Amb; sie tegi korrapärast kõik, pesi piimaristad ja JJn; näväd

Jakopi rahavaga kõrra peräss vedäväd `piimä Kod; puul`päiv küteti sann kõrraperäst. mito perekunäda käve üteh sannah Röp

korra|pärasti = korrapärast *Tööd veib ju mütmoodi teha, teed sa aegamööda ning kenasti korrapärast, vei rapeldad sa keeruga ükskeik kudas et saaks aga valmis Kaa*

korras korras spor Sa Hi, Tõs Saa Kei Jür VJg Sim Äks Lai Plt KJn, kõ- Iis Trm; `korras Hlj, `kõ- Lüg, `ke- Kuu/-ss/ Vai (sag liitsõnades)

1. heas seisukorras, joones, juttis *Sie verk o `jälle `kerrass, neh saab `uue kohe meresse `panna Kuu; sie on `kõrras `tütrik, `oiab oma `õigussed, ei `albi Lüg; `püised piab korras pidama Khk; Meil on [tööd] korras, küli on maas, sõnnik on `väätud, `tuhli maa on sahatud Pöi; kui kot`on kopikid täis, siss on asjad korras Saa; ta kõht ei old korras Jür || [kas said toad kraamitud; vastus] `Korras kui `Norras hum Hlj **Vrd** korral, kõrran*

2. kordamööda *`naabru `naisega `käisime `korras, `teine käis `teise `korra [merel] Hlj*

3. ühe korraga, üheaegselt *käde`andiji `andas [parsile ahtmisel] alt käde, kaks `vihku korras Jäm*

Vrd kordas

korra|silm võrgulina ääresilm (jämedamast lõngast) *vana võrk, korrasilmäd üsä lagun Khn*

korrast korrast Jäm Khk Kaa Pöi Rei Aud Saa Pal Äks Lai Plt KJn; kõrrast Trm MMg Äks eL, -ss Kod; `korrast Hlj, `kõ- Lüg IisR, `ke- Vai

1. korda-, järgemööda; järjest(ikku), ilma valimata *kõik `jääväd `kõrrast `aigest Lüg; kel õli nii et mehe õde õli [”sellele kingiti pulmas”] `kaivu kouk `kõrrast ja `tuorvi puu `puolest IisR; `kirkus `keidi inimiste vahelt korrast keik läbi kotti ajamas (korjanduskotiga raha korjamas) Khk; ta võt`tis riiuli päält korrast pudelisi Saa; kõrrass matetasse `müüüdä uut kabelid Kod; `ambad lähvad suust korrast ära MMg; [koodid] nii korrast käesivad nii kilk kõlk kilk kõlk Lai; vanu om siin korrast (järjest mitmes majas) Hls; [soolamisel] `panti korrast puu anumade, kala ja `suula Ran; vanembil olli kolm `poiga, kõik `võeti korrast ärä, kõik `saeva sõan `surma Rõn; Mi sa nii haariskõllõt, võta_kõrrast, tji_tjü `kõrdapeten Urv; kisõ laua katuss om katõ kõrraline, `pahti iks korrast, tõsõ laua viij [veidi] tõsõ `pääle Har; egal üteli ol`uma elo,ao siseh tarõ ka tettü, ol`liva? jõõ veereh riah korrast Röp; võta_kõrrast (oma äärest), mis sa üle kõrra jo läät Se **Vrd** kerrastas, korralt, korrast*

2. (hrl komparatiiviga) üha, kord-korralt, pidevalt *inimest ikka lihavad korrast targemaks Jäm; poisid ise läksid `laeva esitiks madruse nime all ning -- korrast `kaugemale `kaugemale ning Khk; Tuul akkand ikka korrast `rohkem `paati õõtsutama, äkist `viskand `õmber; Korrast targemaks, läks [tütre juurde] tagasi, olgu kaheks nädalaks, siis on sii `jälle Pöi; `pañdi märejäd odrad [uhmri] `sisse -- suur tagumine oli niikavva kui keed peält ära lähvad. korrast läksid kõik ilusast Pal; aga metsast `võeti korrast `juure uut maad, siis need (maad) olid siis juba vesised Lai; saeva järve pääle üless ja tuul `tõssi iki korrast kõvõmbass Ran; ega sõss õlut es tohi? ka jäl? `tuuhu [nõusse] `panda? nii et, ta pidi iks korrast `väega ruttu `puhtass ka `mõskma Plv*

3. (üks) kord *Oo korrast teistele ammaste vahele jäänd, niid muud kut tõmbavad (räägivad halvasti) Kaa; `õhta `añti veel korrast `süia Aud; Kõrrast lõi mütsi `kukla, siis teise kõrva peale ja jälle teise peale Trm; ku`ta korrast sadab, korrast on ilus, nõnna `eitleb edasi tagasi, siis on `apri-lli ilm Lai; mis korrast kätte tulli sedä keedet (nädalapäevade järgi ei olnud kindlaid sööke) Hls*

4. korraks tuli korrast `sisse nigu tuld `tooma Lai **Vrd** korralt

5. ühekorraga, kohe oligi `vanker `kerrast täis Vai **Vrd** korralt

korraste korraste Iis, kō- Ran Puh

1. kordamööda korraste tuleb kõik ette, mis piab tegema Iis; kõik latsed võt't [koolmeister] kōrraste läbi Ran **Vrd** korrast, korrastes, korrastikku

2. korralikult säääl `anti mulle kōrraste süvvä Puh

korrastes kordamööda Küla saunad kōödaks korrastes (öeld kiitlejale) Käi

korrastik(k)u korrastikku Plt, -ku VJg; kōrrastigu San; `kerrastikku, `ko- VNg kordamööda `miehed `käivad `korrastikku tüöl VNg; käisime korrastikku `karjas Plt; nio lati om mul siia kōrrastigu `pantu, ärge är segagu mitte San **Vrd** korraste

korraste korraste Kod, kō- Kod Puh puhuti põllumiis põline rikas, ametmiis arute rikas, kaupmiis korraste ~ kōrrate rikas Kod

korratu n, g korratu hv Sa, Mär Tõs VJg Iis Plt KJn, kō- Trm Kod Hls Puh San Krl; korratu spor S, Mär Tõs Tor spor KPõ, KJn, `kō- Lüg, g -ma

1. korrastamata; lohakas, hooletu on `kōrratu oma `asjudega, ei `kõrja kokko Lüg; asjad on `jäätud korratuse VII; Irmus `sõuke va must korratu inimene, kõik on nõnda kudas `juhtub, üks asi sii ripakil, teine seal Põi; ooned kõik na vanad ja lagund, korratumad puhas Mär; tuba jääb korratumast VMr; kōrratu tüü Trm; kōrratu olek' San

2. nõuetele mittevastav; korrapäratu korratuma eluviisiga; korratu riie, põle tal `karva ega `viartust JMd; oh, tüü eläss kōrratut ellu Krl

korratult adv < korratu lehed tulad korratult käde Khk; aasad kõik korratult Plt **Vrd** korratumalt, korratumast

korratumast korratult Kiissi korratumast käib, sijn on naerus - - igaüks naerab, lohakas Hää

korra|tüdruk korra- Emm Mar Aud Rak; kōrra- Hel Nõo, `kō- Lüg mõisas korrasteol käiv tüdruk `kōrra `tütrikud, kie õli `lautudes ja kie õli `välläs tüöl Lüg; kōrratüdruku käesiv `karja tallitemen Hel; teopoisil ja kōrra `tüt'rigul pidi `endäl süük ütten olema, ega `mõisast `süvvä_s anda Nõo

korra|vahe korra- Ris; kōrra- Ran

1. paadilaudade vahekoht – Ris

2. õlgkatuse õlekihtide vahe `lapjuga lüüid õle otsad nädsele, nigu pudile, siss ei paesta üttegi kōrravahet `väl'lä ei - - kui katuss äste tettu, siss sa kōrra vahõsit ei näe Ran

korra|vesi korra- Khn; kōrra- Kod (vesi) a. kevadel merejääle tekkiv sulamisvesi Täna oli mere piäl korra vett `puolõ `siäre Khn b. maakihtide seest kaevu kogunev vesi minu kaevun one kōrravesi, mua kōrrade sidess tuleb, ei tule põhjass Kod -**vihk** korra järgi pandav roo- või õlekubu katusetegemisel Korrapulk püstetakse, tegemisel olava korravihkude kinnioidmiseks, lati peelt katuse sisse püsti, nõnda kauaks kut vits kinni tõmmetakse Kaa -**vits** vits õlgede või roogude sidumiseks katusetegemisel – Mar Juu korravitsaga `seotakse `õl'ga, pistetakse alt roovilat'ist läbi ja on korralat'i `kül'gis koa Juu **Vrd** kordvits

korre korre g `korde Rid Hää

1. ehitusvõte, kus paadi küljelauad on asetatud serviti üksteise peale – Rid Hää **Vrd** kordehitus

2. kord paadi küljelaudu *Korre on üks laua kord paadi kül'le sijs. Meil on kõik kordpaadid, viis-kuus või seitse-kaheksa korret, kudas `kõrgus on ja lauad, `kitsama lauadest `rohkem Hää*

korrel *paet oo joba korrel Rid*

korre|laev suurem paat, mille küljelaud asetsevad serviti üksteise peal *korre laev, kui korrad üks teise peal äärtega Rid Vrd kordlaev*

korreldama → korraldama

korreldasa kõrre poolest *`korreldasa on, aga ei pääd ole Kuu Vrd kõrrellasa*

korreline *korreli|ne Muh Ksi, -le|ne Muh Vig Var(ls) Tõs, g -se mitmekordne, -kihiline, ebatasane sarabul oo kevade naadid `külges, suured pitkad, korrelesed; vallerjaanil oo suured `valged `korrelesed õied; kiritanu oo korreline, nagu kirjad sihes, silmiline Muh; korrelesed (käharad) pilbed Vig; jõe pial korreline `jäätus Ksi Vrd korruline¹*

korril *Kahel `korril (pärituult sõit paadi või laevaga, kui selle kahest purjest on üks ühelt, teine teiselt pardalt väljas) Kuu*

korristamma *ko`rristamma kudistama, kõditama või kirp `veiga ko`rristass kõrvah, vala_rutto vett Se*

korrita → korut

korro|leht *korro leht kortsleht – Mih*

korru *korru Ann; kõrru Puh, -o Se; -kõru Kod; -`kerru Kuu*

1. korra, kordselt *ta pani kuhe `mitme korru selle nõörist `eide Ann*

2. kordamisi, kordamööda *korvi om kõrru loogussid täis Puh; siss ol' üü`vaht`mine kõrru; sis pandass kõrd uguri`so sis jäl til'`haino ja `leht'e vaihhõllõ nii`müüdo pandass `tõrdo kõrru täüs Se*

korru → koru¹

korru|krenk lõngakorrutamispukk *Too toakõra kambrist korrukrenk tuba Emm*

korru|line¹ *korru|ne Mär, -le|ne Han, g -se; kõrruli|ne Trm Äks Se/-o-/, g -se Kod; kõrrulene Äks Röp/-o-/*

1. (mitme)kordne, kihiline *`kapsa pia oo nii kore, korru|line Mär; `na`ntka `kam`pson õli piha `ümbert kõrruline Trm; kuuse käbikesed one kõrrulised; umala muna one kõrruline nagu `kapsa lehed; nõnna kõrruline mua õli, kõrd siniss savi, kõrd punass, kõrd `liiva; sibul ja kapus kasvavad `üste `müüdu, kõrrulised mõlemad; undruk oo kõrruline, kui trihid oo `alla `aetud; mao nahk on `mitme kõrruline Kod; `kartuli pudru pätsik jääb kõrrulene Äks; siijõ om kõrruline alt nigu väidsega lõigu? Se Vrd kerduline, korraline, korreline*

2. korruline *Sii oo kõik kahekorrulesed majad; Nüid akatse nel'akorrulest ehitama Han*

korru|line² pl *korru|ised Rid; korru|ne Mär Var Mih Tõs Tor, korro- Mar Vig, g -se*

1. kurruline *pikad korru|ised seelikud olid `selgas Rid; korru|line liiv, kui vesi `vaikses jääb, siis oo korru|line põhi just kui `riide voldid. ilus lee põhi mis lainetus jätab Var; lõõtsad olid korru|sed Mih*

2. krobeline, ebatasane *rõme oo pealt korru|line, mis põle mette libe Mär; lõng oo korru|line (keerde täis) Vig*

korrulõng krooklõng, -pael *Suu`ääre`aetase korrulõng`sisse ja sellega tõmmatase [võrkkoti] suu`kiini Tor || fig Ku`kiigi roppusi räägib, sis ta suul põle korru`lõnga sijs; Kellel perse ei pia, sellel põle tagu`otses korru`lõnga sijs* Hää **Vrd** kurrulõng

***korruma** *Ku langa är^k`kuiveva[?], sõss kol`gite puutõlvaga`pehmess, muud`o lang kudamise`aigo`korru Rāp*

-korrus Ls maakorrus

korruta kõrguti *puu ol`l viis süld korruta Lut Vrd korta*

korrutama¹ *korrutama* S(-d- Hi) spor L(-o-), HMd/-o-/ TÜR VJg Sim spor I VIPõ, kõ-Trm Kod(-o-) Äks; *korrutama* Jõh(`kõ-) IisR, -mma Jõh hv Vai; *korutama* IisR, spor L K (-o-), Lai, kõ-Trm MMg Lai

1. kahte või mitut lõnga või keeret üheks kokku keerutama *ku ühe`kõrdased [lõngad]`pannasse kokko ja`aetasse vokk tagurpitte, siis`korrutetta`lõnga Jõh; siis korrutati kokku kas kahe korrust või kolme korrust [lõnga] Muh; suka lõngas sai koratud, teine kee oli teist [värvil]. ja soki lõngas korutadi Lih; korrutatud (kahe eri värviga) lõng, sai neid igade`moodi`tehtud, sinise ja`valgega, roheline ja kollasega ja musta ja`valgega. nende korutat`lõngest sai ruudud teha ja Tõs; korrutat lõngast sai`kanga`niisa`tehtud; punelõng -- seda saab jämedast takust`tehtud ja kokku korrutatud Aud; kinnast ja sukka ei saa mudu ku koruta lõng kokku Hää; korutamisega saab lõng`kierumaks`tehtud Ris; Ennemal aal`õmblusniit korutati veel läbi nõelasilma; Ma ise olen taga (kedervarrega) korutand küll -- Lõng sai`siutud`ümber pulga ja keeratud naela`külge`kiini. Siis põld mutku`tõmma põlve pial ja lase`lahti. Kedrevarss keerutas sedasi lõnga keeruks Amb; kingsepal oli traadi lõng, tema korotas teda`rohkeemb VMr; nüüd korutatakse isegi nel`ja`kiega -- tehakse põranda vaiba`lõimeid Sim; kui kõrrutati, kerad`jooksid kašti sees, ehk korvi sees Trm; kahe`värtnä`piält`aetasse kokko, kolmanda`värtnä`piäle korotab; korotasse ka keräde`piält KJn; eapidi`ketrame, kuripidi korutame Vil Vrd koorutama²*

2. pidevalt sama juttu kordama; lobisema`Kesse täma korutamist`kuulada tahab IisR; *Mis ta seda (juttu) nii pailu korrutab,`umbest kut oleks koer kondi sohe saand Kaa; Kuule eit, akkame vahest koju kah minema, kaua sa sii ikki korrutatad Tor; korutab aga seda vana lori edasi JMd; kõrrutab mino sõnu`perrä, ise`_t mõessa kõnelda Kod; korutab`pialegi, riagib`ühte sedasama juttu kas`kümnele korrata Lai || inimesed o nohosed, kõrrutab (hakkab nohu)`uudess jälle Kod Vrd koorutama²*

3. riideaugu äärt paiga külge õmblema, üle ääre õmblema`paikad ja kõrrutatad pahupuale`piäle, paad paega ja üvipuult kõrrutatad. paega kõrrutasin ärä näpigä, kiänäd`narmad`alla Kod Vrd kerrustama, kõrvutama

4. u antud arvu teatav arv kordi suurendama (matemaatilise tehtena) *Vanasti ööti rehnukitegemise juures ikka kasvatamine, pärast tuli siis korrutamine Kaa*

korrutama² *korrutama* krooksuma *konnad korrutatavad kevade`õhtati vee`aukudes Khk*

***korrutama**³ *kurrutama* *rümbiga särgid nee oo sandimad pestä, korrutatud ja Vig*

korrutis *korrutis* Aud, -dis g -e Khk; *korrutes* Rei Plt, *koru-* JMd, g -e

1. lõngakorrutus, -korrutamise *kedrust ja korrutatist ikka`enne oli, aga nüüd [vanas eas] põle kedagi enam Aud; korutese lõng JMd Vrd korrutus*

2. lobiseja on üks korrudis, alati ta laheb selle `suuga Khk

korrutus korrutus Tor Koe VJg, -dus Rei, g -e; *kõrutus* Trm lõngakorrutamine
Korrudus jähi pooleli Rei; *korrutuse lõng* VJg **Vrd** korrutis

kors- → *korts-*

korsa *kořsa* ree seljatugi, kresla *kořsa säets`riile`pääle nagu`šoitme minnas. kořsa ja kana kořu ütelts* Hls **Vrd** korsu

korsama `korsama(ie) korskama obone `korsab sara all, `korsab nenäga Lüg

korsan → korsten

korseldis *Korseldis* oskamatul õmmeldud rõivas – Krj

korselduma `korselduma kortsuma *Moni`riie o`oite`kange`korselduma, ku`selgä paned,`aeva`triigi* Kuu **Vrd** kortseldama

korsen, korsin → korsten

korskama `korska|ma Iis, -da Lüg(-maie) Jõh IisR Vai, *korsata* Rei VJg Trm norskama; norskamist meenutavat häält tegema (hobune) obone `korskas [hirmust], *sääl õli vist`metsä`luoma vai midä`täme`korskas; akkab`korskama`ninda_t`prussakad kukkuvad`seinä`pääl maha* Lüg; *Obu`äkisti`kohkus,`korskas korra ja pani`lõhkuma* Rei **Vrd** korsama

korske korske Pha Emm Käi lumekoorikuga kaetud *Korske lumega aa metsas ermus sant käia, äi talu peel* Emm; *Lumel on korskekord peel* Käi

korsn, korsna → korsten

korsna- 1. korstna juurde kuuluv, korstnaga seotud *Kattusselle`pandi`korssnarede,`korssnaredemme jäust`õtsiti`metsäst --`kuusepuu,`juurikas`külles --`köver ots käis ülä kattusse`arja; Võis`julgelt`korssna redent`müödä üläs ronida* Lüg

2. korstnaga tegelev *meil on täna`korssna`rõukija* Hää; *korssna`kraapija* (korstnapühkija) Trm; *Kun sa näo`ninda`nõege olet murinu,`jüsku`korsne`rõukje* Krk; *kes`korssnit tege,`tõu om`korssna`meistre* Röp

korsna|kivi dolomiidist väljaraiutud neljarurgeline kivi korstna tegemiseks – Khk VII *korssna kivid on ka.`nelja`kanti ning auk`sisse raiutud* Khk **-lapp, -luuk** `korssna luuk ~ `korssna lapp leitseauk rehetoas rehealuse ukse kohal – Tor **Vrd** korstneluuk **-pühkija** korstnapühkija *Must`nindagu`korssna`pühkijä* Kuu; *korssna`pühkije ~ nõgimees ~ tuhamees* Jäm; *korssna`pühkija lähäb`korssna`otsa karsast`mööda* Mar; *Kis`näab omigu esimest`korda`korssna`pühkjad, sel oo õnn ees* Han; *mõisas`köesid linnast`korssna`pühkijad* Aud; *nõgikikass tulõ –`tõu om`korssna`pühkjä* Kan; *korssna`pühkjä tulõ, lastõ`kořjaja* Har || lastemängus *korsnapühkimine* osaleja – Mar **-pühkimine** (lastemäng) *oli koa kaks`kriipsu oli naa`ketsalt, kahe lapsel, teise lapse`numbrid olid ühöl pool, teisel teisel pool. kes`ütles ää selle pulga, mes sellä taga käes oli, tegi`eesele`numbri. kellel`enni täis sai see sai vabaks. see oli`korssna`pühkmene* Mar **Vrd** korstnamäng

korsnas → korsten

korsna|vares (lind) *Korssna vares on`väiksem kui kronk. Elavad nied`korssna sies ja`tievad`sinna pesa, ei`karda`suitsu ega kedagi* IisR

korsnes → korsten

korsnopp `korssno|pp g -pi hum piip teil omma? `korssnopi? `hambin Kan

korso → karso

korsok korso|k Se, g -ki Röp kaanega keedu- või hautamispott *korsok vai tsikun, tuu täheñd ütte ja samma. korsokiga `pañti süük `ahjo, ahon keedeti Röp*

korss¹ *Korss* "mõrrasarnane ese eluskala säilitamiseks vees" – Trv

korss² (võrdlustes) *Kört om vällän, är kül`menu, kõva kut's korss; Kasuk sai `vihma, nüüd om kõva kut's korss; Vanast tetti vammus, `jämme lõngast, kõva kut's korss* Hls

korss- → kortss-

korssa `korssa kord, kiht *igavene `korssa sodi pääl, seda rohu `korssa on seal einamaal küll* VNg

korssa → kortss²

korssen, korstan → korsten

korsten `korst|en Rön, g -na Lüg Jöh Vai(n, g `korstena) Sim TaPö VIPö(g -e); `korst|en g -na VJg Trm Äks Ksi; *korsten* g `korstna Var Vän hv KPö(g -e JJn), Pal Lai Pil, `kors(t)ne spor M, `korssna Äks; *korsten* g `korstna spor TaPö, Plt, `kors(t)ne Ran, `korssna Pal; *korstan* hv Nõo, g `korstna Mär Vig Var PJg hv Ha, Kad Puh; *korsan* g `korssna Nõo Rön; *korsen* g `korssne Trv Krk; `kors|in, -en g -na Kuu; `korss|en g -na R Trm Kod Trv Pst, kom `korss(e)naga Jõe; `korss|õn g -nõ Har; *korstnas* LNg, g `korstna Rei Rid; *korsnas* g `korssna S L(-r-Mar) HMd, `korstna hv Pöi Hää; `korsn|as g -a Kuu; *korsnes* HMd; *korsn* Hi LNg Ris, *korstn* Noa, g -a; n, g `korstna Plv, `korssna (-r-) spor T V(-õ Krl Har); g `korssna Kei Rap Kad Rak MMg Pil Vil, `korstne Saa Kos, `korssne Kõp, `korstna- hv Se; in `korstinas Vai

1. korsten a. (küttekoldel) *nüüd mies ehitas mul omale `uue `sauna ja ikke `korssenaga; `linna `korssnade `järgi saab `tüürida Jõe; ei old `korssnasi pääl majadel VNg; suvi ajal `korsten `tihti ei võtta `suitsu, ei akka `tõmmama east; `kuivatamise `reies - - `auru `korssen läheb `tõise `korssnaga kokko, sie `tõmmab [leitse ja suitsu] üles; `korssna latv on `tiiliskivist ja `simplidega Lüg; `kummist `öürü `lähtö `korstena; `ahju `korstinas `suitsedetti [liha] Vai; *korsnas* ajab `suitsu `sisse Khk; `korssnaga majad pidid `niistama Kaa; siis olid suitsu majad, pole `korstnad kellegil pääl kui `mõisnikul ja saksa inimestel Krj; *kuie`kümne `aasta eest (arvates aastast 1950) pole olnd `ühtkid korstnast sii külas (Nässumal) Pha; See korsnas on raiekivist, aga kõige vanamad `korssnad olid päris pae kivi tükkidest õles `lautud, sau vahel; `Korssna auk peab alati `jämeme olema kut all röörid, siis ta veab alati; Kui korsnas `talve külmaga vett ja nõgi ajab siis läheb sulaks Pöi; `korssna piibud o `umsed, nee tahavad puhasta `saaja Muh; Ourulaevdel oli vanast suured pitkad korssnad ja nendel oli egaihel neli korssna kaid. Kui üks katki läks tuli korsnas tormiga maha Emm; siiss on saun külm, kui korsnas on. äi ole korsnast mette olnd Käi; ilm lähäb ilusale, suits lähäb `korstnast ülesse Mär; siss ei `tohtind korstant `peäle tehä, siss `pañdi kohe `renti `juure Vig; Enne `jõulu piäb korsnast `pühkmä Khn; korsn keik `tahmas; sink pannaks `korssnas `suitsema Ris; [maamärgiks] puud ja kivid, üks puu ehk korsnas HMd; tua lae `peale ei `pandud kedagi, seal oli korsten ligidal HJn; `korssnad ei tõhi õlla nõgised kueva ajaga; puuss `korssen, õli `testud õuve `piäle - - suits läks ahjoss mua, aluss toro kaadu `korssna Kod; kui `korssnad saevad, siis oli teesem si elu Pal; vana maja, korstant ei olnugi Äks; varessa istuva `korssne ümmer Trv; korsen om `ryük`mede; ku**

korsten `ahtep om, sedä parepest `tõmbab Krk; `korstne jalg tetti enämbide kuvvõ kivist, viiegä jääb `väike õõs Ran; `korssna jala sehest tulep `ulka nõge, ku korsand pühitäss Nõo; siss es ole viijl majal `korssnet pääl Võn; suits läits `korssnade Kam; `Mõisapaegun `olli lihasuudutamise `korssna, kos `konkse `otsa liha rippu `pänti Rõn; Sõss kat's `korssnat ol'l tuul sepikual, tõnõ `korssna ol'l elu`kõrtinal, tõnõ ol'l sepikua jaoss Urv; kel är^o umma_`korssna_`laonu?, noil um pal'lo tulõkaõ Rõu; `korssnat ei mõista^o egämiiss tetä^o Räp || triikmasina suitsutoru Triikmassinal on joo korstnas pääl ja taga õhuouk Rei **b.** (auru väljajuhtimiseks, õhutamiseks) `Keldril oli korsnas peal kust `tuhli aur `välja läks -- `Talveks `pandi eina topp [korstna] `sisse Põi; puu korsnas taradel, et ta sõnniku auru üles `tõmmab Var; `laudest korsten [laudas] Krk; tossu `korssnõ om lauwust (juhhib kõögist auru välja); mõnõl om kõögist üless kõik^o puunõ `korssnõ [mõnel väike otsake, mis viib auru kivikorstnasse] Har

Vrd kosten, krosnas, kuurstin

2. fig Mis sa siin tolmudad kut korsnas (suitsetajast) Jäm; vesi `ahjus, tuli `korssnes = lamp Muh; ju sind ikka on `korssnas `peedut (kuivetanud inimesest) Rei; Jusku `korssnast läbi tõmmatud (väga määrduud inimesest või riietest) Hää; See on pika korstna all (kõrtsis) käinud Trm || Tänaäne päiv on `jällä `korssnas (kasutult mööduud) Jõh; Isa vara lasi `korssnasse (raiskas ära) IisR; k o r s t n a s s e k i r j u t a m a 1. üles märkima Eks sa `kirjuda `korsnasse se `lainu leib, küll ma käde tuon Kuu; 2. laenatust ilma jääma või jätmä Võlg, mida kätte ei `saada -- [õeld] et see on `korstnasse kirjutatud võlg Rei; [laenusaja ei] Maksn, kirjutas `korssna. [laenuandja] Sõdis küll `vasta, ei tahtn `laska `korssna kirjutada Han

korstn, korstna → korsten

korstna|kraapija korstnapühkija `korstna `kraapjal olid sel'lid JõeK **-mäng** `korstna mäng ~ `korstna tegemine Tehakse redelitaoline joonis. Üks mängija peidab pliatsi selja taha, vastasmängija peab ütlemä, kummas käes see on. Kui ta ütleb õigesti, saab ta pliatsi endale, kui valesti, siis teeb peitja joonise lahtrisse mingi märgi. Kumb oma lahtrid enne täis saab, see tõmbab neist joone läbi: tema korsten on pühitud, vastasmängija oma pühkimata – Jõh **Vrd** korsnapühkimine **-pühkija** ametimees, korstnapuhastaja `korstna `pühkija `määrib `lapsed `mustast Jõh; `korstena `pühkijä `lasko `luuda `alle Vai; `korstna `pühkja `puistab kerist Vig **Vrd** korsna-, korstne-, kostna|pühkija

korstne|luuk leitseauk rehetoa ukse kohal `korstne luuk on, kus aur ja toss `väl'la lähäb; `korstne luuk ~ tossuauk SJn **Vrd** korsnaluuks **-pühkija** korstnapühkija `korstne `pühkjä kis `pühkmäs käib KJn; `korstne `pühkjä ametit ta pidäs `mõisin Ran

korsu korsu, kórsu ree seljatugi, kresla mede korsu läits katki Hls **Vrd** karsu¹, korsa

kort¹ kort¹ g kórdi kork kort¹ pääl pudelal ~ klaasil. väega halv kort¹, lask hõngu `vällä; panõ kihni kórdiga^o Se

kort² → korut

korta kõrguti maja kolm süld `piuta, kat's süld `laita, üt's süli `korta Se **Vrd** korruta

kortak korta|k g **-ki** Jäm; kortok Ans vanaaegne laelühter, laes rippuv küünljalgal

Vrd kõrtak

-korte → -korde

kortel¹ `kort|el Ran, g -li R Iis, -li, -le S(kortl Käi) L KPõ(-ít- JMd), -le M Ote, -eli Var Koe; `kort|el' Urv, g -le Hls; kortel g -i Tor, `kortle Mär Hls; `kolt|er Rid Mar, g -ri spor Sa; `kort|er Muh Vig, g -ri Pöi Mar; `korts(er) Rid

1. mõõdunõu viinamüügil; (plekk)kruus `Ennemb ige oma `kortel kui `viera `lehker Kuu; pläkk `kortlid õlivad [kõrtsis]. `viimast siginesivad `klaasid ka Lüg; siis oli `lahti viin vanasti ju, `koltrite `kaupa [müüdi] Käi; võtab `kortlega vett pajast Mär; `kortel oo sauest ehk lekist Vig; pool `kortelt ja `kortel. vašk nõud Lih; siis `ahti `kartuli ning. `kortli kuõrt, `siokõst apud kuõrt kastõt. `suõla `sisse Khn; paelo `sõnna `kortlesse ikke mahub Juu; ta (kortel) oli nihukene vašk nõu kõrv `külges, pialt oli kitsukene, alt oli suur lai Kos; lapsel on `kortel, veke juoginõu JMd; võtan `kortli `kaasa Iis; kõrdsist `müüti `viina `kortlege Hls

2. mahu- ja pikkusühik a. veerand toopi Üks `kortel `viina [maksis] `kõrtsis viis `kopka Lüg; `kolter oli neljas jägu toobist Khk; Neli `kortrid läks `õhte `toopi Pöi; `korter `viina korraga, selle mina joo ühe jooniga Muh; `toopi `loeti neli `kuiva `kortlid ehk kui viinaga, siis viis Rid; `kortel oli nael, `kaalus naela Lih; `kortel `viina on kõige parem sööma `alla Juu; kui [viina]voori `piale saame, siis [kirjutaja] ike `andis igalühele poole `kortelt jah mekkida; `kortled, pooled `kortled ja veel vähemad Kos; [korstnapühkija] `andis sel`lile `viina, `kummagile puol `kortlid JõeK; suurõmb mõõt [viina] `olli `kortel, tuu mašs kümme `kopkat Ran b. veerand küünart `Vierand `arssina on üks `kortel, neli `kortli on üks `arssin; Emä `saatas puest `tuoma üks `kortel `riiet Lüg; See mis õle küünra oli seda arvati kortriga. Küünar ja üks korter, küünar ja kaks kortrid [riiet] Pöi; neli `kortled ühes `küündras JMd; suka sääre mõõt om `kortel, kolm `kortelt; miul om terve `kortel sukka ärä koet; neli küünart ja üt's `kortel `pääle [riiet] Krk; Egä [suure] kerilavva haru - - ku nii kesk'kot'silt mõõdi, sõss ol'l vašt är_kah üt's `kortel' pääle `küündre Urv || keskmise sõrme pikkus – Krk

3. kuu veerand kuu on jo `kortli vanus (esimene veerand) Kuu; kuu on `tõise `kortli sies, `neljas on juo `viimane `kortel Lüg; kuu on `kolmanda `kortli pääl Jõh; kuu jääb `viimse `kortli `peale VJg

Vrd korten¹

kortel² → korter¹

kortema → kortima

korten¹ `kort|en Var JMd Röp, g -eni Tõs Tor, -na Ris Trm Lai, -ne KJn Trv San/-ń/; `kört|en g -na Lai Plt; korden g `körtne Ran

1. mõõdunõu viinamüügil; (plekk)kruus padast `võeti [kohv] `kruusi ehk `körtna Lai; `kõrtsides `müüdi `viina `kortnega KJn; `korne täüs `marju vai midägi San

2. mahu- ja pikkusühik a. veerand toopi seält (kõrtsist) `müüdi `viinä, kolm `kopkad `korten Var; `korten `viina Tor; puultõist kopikat ollu korden Ran; `korten [piiritust] ol'l kümme vai viis teiskümme `kopkat Röp b. veerand küünart neli `korten täit oo `küündras Tõs; kui kaks `körtnad õli, siis õli puul küünart täis Pal; Sa mõõda mulle sedä rõõvast küünar ja korten Trv

3. kuu veerand esimene `korten, viimane `korten Plt

Vrd kortel¹, kortin¹

korten² `kort|en Aud Rõn, g -eni Tõs Vän Tor Vil Trv Hel Ran Krl, -ne Saa Vil Trv Pst Hel, -ena Puh Rõn, `körtna Kõp; `korten g -a Rõu korter lähäb teese `juure `kortenise Tõs;

metsa` töölisel` ol`lid sii` kortenis Vän; lubab` Tartus oma` kortne` pääle viia Saa;` korteni, lehma ja aiama iist pidid talule` päivi tegema Vil; Kelle puul sa kortenin oled Trv; [lapsel] eläse ka` kortne pääl Hel; siss sai jälle` endä` sõpru läbi` vastse` kortena Rõn; ma² võt`i tõõsõ` kortena Rõu Vrd kortin²

kortnelõni `kortnelõ|ni g -sõ üürnik `kortnelõni saa kõrvalt süvvä² Krl

korteni|inimene üürnik, majuline `korteni inimese Trv **Vrd** korteni-, kortne|mees; kortina-, kortne-, korteri|inimene **-mees** = korteniinimene – Trv Ran `kortõni mijs Ran **Vrd** korterimees

kortenine `kortenine kortline kolme või neljä `kortenine nõu, lähäb kolm `kortenid `sisse Tõs **Vrd** kortinane

korter¹ `kort|er g -eri Hlj Rld VII Muh Mar Koe VMr Rak Kod Ksi spor VIPõ, Trv Ran(-r/-) Har(-õ-) Vas Röp, -ri Jäm Krj Jaa Põi Muh Mar Khn/-õr/ Kod, -re Rid PJg; `korte|f g -ri Rõu, -re Se; `kort|ijr g -eri Har Plv; `kort|el Pal Lai, g -eli R Var Tor KuuK Jä Kad VJg spor TaPõ(-r/- Kod), -li spor R Sa, Hi(kortl Käi) Khn/-õl/ KuuK VMr Iis Trm Kod Ran, -li, -le L, -le Ha Pst Krk; kortel g `kortle Hls; `kolt|er g -ri, hv -re Sa, in -eris hv Khk Põi (sõna korter on murdekeeles uuem) (ajutine) elukoht; (üüri)korter `kellegi vana inimise `juure sai `korteli VNg; eks näväd (saarlased) siis õlivad `kuski `korteri siin kõhe külädes; `lieriajal õlimma `lierimaja `juures `korteli Lüg; `riigi maja, `saima `siie `korteri; `Kortel `oone (tsaari ajal mõisamaale ehitatud maja soldatite majutamiseks) Jõh; meitel kahe `tuaga `kolter; `pandi isa sõsara `juure `koltri; siis oli paar `võrsta `eemal koes ta `koltrid pidas (korteris oli) Khk; koolimaeas olid `koltri peal ~ `koltris ~ `kolteris Põi; te tulete meile `korteri Muh; Küll ehitatse majasid, aga `kortlisi oo ikka vähä Han; Sain äda pärast teese tua nurka kortlesse PJg; mia ot`sin uut `kortelt Saa; ta oli paar `talvet meil `kortles Ris; sulaste maead olid nellä `kortlega Rap; karjane oli ikke oma `kortelis Tür; läksime `Rakvere `mõisa, seal olid nii viletsad `korterid et mina `sinna ei jäänd Rak; lähän uuesse `kortlisse Iis; üks polk oo väl`jän tõene `kortelin Kod; moonamehel oli `kortel, lehma pidamine, puid sai Lai; teorihi, kun teomehe `kortlen olliv; `kortle iist piat `päevi tegeme Krk; `vaene inimene, sannan vai kos ta `kõrterin` ol`li Ran; üt`s nõu`r poiiss lubasi mu poolõ `korteeri pääle tulla² Har; ma² võt`i tuu `korte`ri Plv; liinah eläss kortere pääl Se **Vrd** korten², vaatera, vartser

korter² → kortel¹

korteri|inimene `korteri- Trv; `kortre- Rid; `koltri- Kaa Põi üürnik, majuline `meite `koltri inimene `rääkis Põi; temä pidi säääl `korteri inimene olema Trv **Vrd** korteni-, kortle-, kortli|inimene; korteriline, korteri|mees, -vaim **-koht** `korteri- Muh; `koltri- Khk Kaa korter mo `koltri koht `siaste lisidel Khk; `korteri koht `olli sedakord sii Muh **Vrd** kortlikoht

korteriline `korterili|ne Ran Har(-õ-) Plv, g -se Vas; ppl `korteerilisi Har = korteriinimene tõõsõ kõrra pääl `el`li esi², all ol`l nääl `korteriliisi Vas **Vrd** kortinaline², kortleline²

korteri|maja mitmekorteriline maja Tütar läks ära `kortri`maia Jäm **-mees** `koltri-, `koltre- = korteriinimene `koltri mihed o teisel `koltris Khk **Vrd** korteni-, kortle|mees

korterine `korteri|ne g -se JJn Plt korteriline `tehti uus maja, kahetei:ss` kümne `korterine maja Plt **Vrd** kortleline²

korteri|raha Koltriraha üüriraha – Kaa **-vaim** `korteri- VII Muh; `kortri- Krj Jaa Pöi; `koltri- Khk Kaa VII Pöi; `koltre- Kär Kaa = korteriinimene Kortrivaimul oli oma säng ja väike söögilaud selle päitsis Krj; *ennem olgu a'l kivi `nurkas kut `koltrivaim VII; `korteri vaemud `maksvad raha Muh Vrd kortlivaim -vene* tsaari ajal tallu paigutatud vene soldat *supi ja kõrbase `korte vene, oli `valdes `söömas PJg Vrd kortlesoldan*

korti raisku *See riie läheb nii palju `korti – ta sur kitsas kaņas, kui akad tast midagid tegema, suured siilud jäävad järele, mikest midagid äi saa Rei*

kortima `kortima, (ma) kordi Jäm Ans Emm Rei; `kortema Phl

1. (lasti) ümber tõstma *laeva sihes `tuhlid `kortima, ühe kuha peelt `teisse `tõstma Jäm; `vilja `kortima, unik on sii ja lööd `kühvliga kokku Emm*

2. vähendama, maha võtma *minevasta saime nelikümmend [rubla], aga see `aasta korditi maha, saame kolmkümmend Ans*

3. voltima, krookima – Emm Phl *on teina pikem teina lühem riie, kordi see ära Emm*

kortin¹ `kortin Kod MMg Har Plv, `kortin TLä Har Rõu, g -a (`kortna Kod MMg); *kortin, -rd- Se; kom `kortnaga Plt*

1. mõõdunõu viinamüügil; (plekk)kruus *õli edemält `kortin, kluasiss õli, saba taga; `kortin õli - - puutops - - puusang õli taga; vanass kõrtsin õlid viina mõõdud, alt laiad, piält `kitsad vask nõud: `tuyup, puul `tuyupi ja `kortin ja puul `kortinat; lehem ei anna `kortina täit `piimä Kod; `kortinaga vahel mõõdeti kui midägi `anti, `piimä vai. `väikse `kortina, kõrvakse kül'len. meil `ol'li ka plekitsit `kortinit Ran; `vaşkinõ `kortin ol'l, `tuyud `ül'ti naal; laasinõ `kortin; `Kortiinnõ tet'ti enämbüsi `valgõst plekist Har; viinatõps tu om kortin, sääne lağa Se*

2. mahu- ja pikkusühik **a.** veerand toopi *neli `kortinad läks `tuyupi Kod; `kõrtsis osteti `viina kaaluga: nael või pool ja `kortnaga Plt; anna mulle ka üits `kortin `marju Nõo; ma osta sullõ kat's `kortinna [viina] Har; `Viina `müüdi kõrdsin, `kortin kõrraga, vai kuiss `kiäki Rõu **b.** pikkusmõõt `kortina lähäb seitse `toll'i Kod; küinar on kolm `kortnat, `arşsin on neli `kortnat MMg*

Vrd korten¹

kortin² `kortin (-rt-) g -a T spor VLä, Se, -e Har, -õ San Krl korter ja `kortinast `väl'lä ei saana `aada, `riigi `kortin; tulliva sinna `Ennurile `kortinale; *ku_sa lääd kohegi soolaleeväle, ku mõni `vastsede `kortinna lähäb, siss `viska sa raha ahju pääle, aga [kellegi] `tjüdmädä ja nägemädä, siss saap ta tollen majan äste raha Nõo; Kui sa `koeki mueale `kortina ei saa, ää kui `sanna saat Rõn; ma_lõ tõsõ `kortinõl, peremihe `kortinõl San; Meil ol'li_ka sõa pagõja_ `kortinan Urv; ma üüri `kortinõ `vällä Krl Vrd korten²*

kortina|inimene saunik `kortina inemise San; `kortine inemine Har Vrd korteniinimene

kortinakene dem < kortin¹ `kortinakõnõ, *tuy om kruusikõnõ Har*

kortinaline¹ *kortinali|ne Se/-r-/, g -se Puh kortline kortinaline taşs Puh; kortinaline, kortin kohe `sisse lätt, viina tõps vai Se Vrd kortinane*

kortinaline² *kortinaline = korteriline – Rõn*

kortinane *kortina|ne, -ä|ne Kod, kortina|ne Puh, g -se*

1. = kortinaline¹ *meil one mõni kolme kortinane pudel Kod Vrd kortenine*

2. *edemält `testi kolme kortinäsed (kolmveerand arssinalised) puud, õlid pitkäd, nüid tehässe lühikesed Kod*

kortl → kortel¹, korter¹

kortle|inimene = korteriinimene – Hls Krk `kortle inimen olli sanna man Krk

kortlek dem < kortel¹ *tassi suurune iki olli sij* `kortlek Krk

kortleline¹ `kortleli|ne Krk, g -se Hls kortline poole `kortlelisi [viinamõõte] õigati ka soru Hls; kolme `kortleline pudel om suurep ku puul' `tüüpi Krk

kortleline² `kortleli|ne Lüg, g -se Krk

1. korteriline `nelja `kortleline maja Lüg **Vrd** korterine

2. üürnik, majuline `kortlelise teeve iki `päevi [peremehele] Krk **Vrd** korteriline

kortle|mees = korterimees nüüd `öeltse `kortlemehed ja `üürnikud Saa; sis es saa `lehmä pidäde, sis jäime `kortle mehes Hls -**päev** korteri eest tehtav tööpäev tal (majulisel) midagi ei ole, `kortle päivi tñb Saa -**soldan** = korterivene tüdrugu, `kaege `kamre `puhtess tetä, ommen tulev `kortle `soldani `sissi Krk

kortli|inimene `kortli inimene = korteriinimene – Jäm -**koht** = korterikoht Vaatsin mütu aega kortlikohta aga äi löidnd ühti Emm

kortline `kortli|ne Kuu Lüg IisR Jäm VJg Sim, -le|ne Mär Ris Juu Kos Koe Plt, g -se

1. kortlisuurune (mahult) `neljä `kortline riist Kuu; `Kõrtsis `enne `kolme `kortlised pudelid `viina jaost Lüg; `Kortline `pieker oli `kõikse `suurema `süömaga `venna oma IisR; kolme `kortlene pudel Ris; selle poole `kortlesega ikke `anti, `kortlesega ei `antud [viinavabrikus viina proovida]; vana `endine toop oli nel'ja `kortlene, aga minu aeg on viie `kortlene Kos **Vrd** kortleline¹, kortnaline

2. kuu on `kortline ("poolkuu") VJg

kortli|vaim = korterivaim – Jäm Krj Paelu sool neid `kortli `vaimusid sel ajal oli Jäm

kortnaline `kortnaline kortline `kortnaline tops Trm **Vrd** kortnane, kortnene

kortnane `kortnane = kortnaline puole `kortnane klaes Ris

kortne|inimene = korteniinimene – Vil Trv Pst `kortne inimesed `ollid nendes (saunades) *alati siis ja tegid igä üks peremel selle iüst paarikümend `päeva `aastas* Vil -**mees** = korteniinimene *kõrulin(e) ~ üürilen ~ `kortne mijs* Pst

kortnene `kortnene = kortnaline `kortnene pudel; kahe `kortnene tükk `ol'li, tõin ühe `kortnese tüki KJn

kortok → kortak

kortre-, *kortri-* → korteri-

korts¹ *korts* g *kortsu* Khk Pöi San Har, *kor(t)su* spor L K(-o), IPö, `kortsu spor R(-o), *kordsu* Krl spor VId(-o)

1. (naha-, riide)korts, krimps, vaoke *Paremb korts `kinges, kui vill `varbass* (soovitus avarate jalanõude kandmiseks) Kuu; *Suu `ümbär `kortsod, `nindagu kottisuu `kinni `siutu* Lüg; *vanal inimesel kortsud `palges* Khk; *See riie oo naa kortsu täis vajund, tarvis ära riikida* PJg; *Kortsu,unik - - [nägu] vanaduse pärast `kortsus* Hää; *siis rulliti ja vaaliti teda* (linast kangast) *et ta `sirgest läks, muidu on korsud sies* VMr; *kana `varbad on näu pial, need on ka nigu vekesed korsud* Sim; *tal põle viil `ühte `kortsogi näos* KJn; *`kortse ja `vol'te täüs kikk* San; *sa olõt halvastõ `triikinü? rät'il omma kortsu_ `sisse jäänü?* Har **Vrd** kurts, kõrts

2. madal volt, kurd, krooge *korts`juhlased oo `Kirbla kiriku `ümruses. neil oli `enne `seoksed `kordudega või `kortsudega kuued* Aud; *kortsu `käistega särk* Tor; *ühte `sel'tsi*

saksa `riideid [hüüti] kortsikuteks, kus olid suured kortsud sies JMd; [kuuel] kortsud `puusade pial, teine teise puusa pial Lai; [hea kingsepp] aeas ilusti [saabastel] sääred `väl'lä ja - - ilusti kortsud sinnä `sisse ja KJn

3. lõhe leivakoorikus, sellise lõhega leivatükk leeväle um kordso, `sisse `võtnu² Plv; *and mullõ sij lahenu kordso, leevä muru and Röp*

korts² korts g kortsu Mar Kse, kortsu Kse, korssa Mar

1. kokkuriisitud põhuvall (pahmamisel); heinavaal ja siis need `sassed ja `kõlkad `aeti rihäga kokko nagu einä kaar. see `üiti korts; kui üks korts oli `tehtud, siis rähägä riisoti ää need `kõlkad ja `viidi latto. siis pahmas `pöördi `ümber puu`angega. sedäsi meto `korda `võeti pealt ja `tehti `kortsu Mar; [hein] tõmmati `kortsu. ma läksi `tõmmasi kortsad `valmis oburähäga Kse

2. vorst meil akati `kortsu tegema; korssa nahk (soolikas) Mar; mis_{sa} sii teed nagu va korts maas (öeld koerale); laisk nagu va venind korts Kse

korts³ korts Hel, g kortsu Mih Saa lõõtspill, harmoonika mõnel oli jälle kortspill, nagu `üetasse `tõmma `kortsu koa Mih; `simmanis mängiti `kortsu Saa Vrd kortspill

korts⁴ ku lehm täüs om, siss õõruts, akkas koriseme ~ `kortsu (korinal gaasi) `laskme Krk

korts⁵ deskr lehm täüs om, siss õõruts, akkas koriseme - - korts ja korts; ku `pouhlak juba sügävelt sehen om - - siis [hobune] kõhi ku korts ja korts Krk

kortsakas kortsak|as Pha, kors- Pöi, korss- Mar, g -a; kortsu|k g -ge Khk kalts, räbal; kortsunud rõivas Kui kirjnad oo lükused, võta kortsak ning pühi kirjnad puhtaks Khk; Nää nüüd [märjad] riided sol veel nagu paljad korsakad üll Pöi || fig vana mihe kortsakas Pha

kortsama `kortsama Lih Kse, kortsata Han; part kortsatud Var

1. väntsutama; käperdama `kortsavad kaási pojad ää, kaás jääb vagases, põle erk mitte Lih; va rekk kaás, ää kortsatud; See tüdruk oo poiste kää kortsata Han Vrd kortsutama²

2. käkerdama, riietega hooletult ümber käima `riided on lohakalt visatud. vata sa `kortsad kõik oma `riided ää Han

kortseldama `kortseldama VNg, kors- Mar Mär JMd VJg Plt, `kors- Kuu

1. kortsutama Ärä `korselda sidä riiet ärä, on paha `leikada Kuu; ää korselda `riidid ää, alles `triikisid Mär; `riided on ära korseldud JMd

2. kortsima Ärä `korselda, neulu `säälisest Kuu; korseldab oma pätikaid VJg

3. kortsutama riie üsna ää korseldand Mar Vrd korselduma

kortser → kortel¹

korts|hein kortsleht kortsein on rammus, tugeva varrega, ilusad kollased õied ots, kasvab arueina ulgas Ksi; kortsein ~ krookeena leht Äks

kortsik kortsu|k JMd VJg/-r/-/ Sim Iis Kod Ksi Lai, korsu|k Jür Koe spor TaPõ(-r/-), Plt, korssi|k Lai Plt, g -ku; pl `kortsigud Kuu

1. lai kroogitud või volditud seelik mis kurjamu korsikud nied on (öeld pilkavalt) Jür; `enne `üitsid `iestlased `ühte `seltsi saksa `riideid kortsikuteks, kus olid suured kortsud sies JMd; mõnel oli ka õmblemata korsik (kangatükk keerutatud ümber keha ja vöö peal) Trm; mul va takune korsik sel'las; `mitme siiluline korsik; vanal inimestel seeliku nime ei old, iki korsik; sinu korsikusse läks pailu `lõnga Plt Vrd kortsik || vana kortsunud rõivas `viska se kortsik `nurka ja pane uus `sel'ga Sim

2. krooge kleidi sabas on koortsikud. jakkidel olid vanast kua koortsikud all VJg

3. õli üks kortsik ("kortsudega") kleit seljas Iis

kortsima `kortsima Kuu Khk Juu Kos JJn Trm, (ta) kortsib Jäm Mus Han Kad(-r-) VJg/-r-/, korsib Mär Lai Plt; `kortsma, (ma) kortsu Han, kor`dsi Rõu; `korssima Kuu IisR

1. oskamatult kokku õmblema või parandama; augukohta risti-rästi kinni nõeluma [kui võrgu parandamisel] `Rohkemb `silmi `juure tegid vai `vergulina `rohkemb kotti `kortsisid, oli kohe `nuusmakott `valmis; Mes sa samate `ilgest `korssid `kaiki kogu, kus `neie `püksüjega sis `ilgeb sidä `viisi `mennä Kuu; ei saa muudkui lapi ja korsi oomikust `õhtuni neid va `meeste komusid Mär; Tä isi kortsib omal `riidid tiha, ei nendel pole nägu Han; tema ei näe oma `riideid `kortsida Kad; ko`rsin nõelaga seda vana kot`ti kokku VJg; kui oli auk sees, siis `kortsisid lõngaga kokku, kas riidet, sukka, kinnast - - vead lõngaga kokku Lai **Vrd** kortseldama, kortsima || fig (lobisemisest) `Ütle umalõ sõsarõlõ et tää umma suud kokko ko`rts Rõu

2. krookima; voltima [kleidi] varrukad õlid ike sellest samast `riidest, aga kõik ära `ko`rsitud Kad; nüüd kroogivad ja korsivad teised ike juba poe `riidest [seelikuid] Lai

3. kraapima, lõhkuma [kohrjää] kortsib kihjad ää; kes oma jala `varjusid tahab ää `kortsida Mus

4. mis_sa kortsid (askeldad, rahmeldad) `ühtepuhku, ole natuse `aega rahul Jäm; Mis sa peaksid sidasi kortsima (lohakalt käima), kei kenasti Khk

korts|junlane Kirbla elaniku hüüdnimi korts`junlased oo `Kirbla kiriku `ümruuses, neil oli `enne `seoksed `kordudega või `kortsudega kuued Aud **-jäa** kortsjää hv kohrjää – Mus **-kasukas** vana lambanahkne kasukas Ko`rtskasukas `pandi üle, kui `talve kajust vett `tooma `mindi Kaa **-leht** kortsleht (Alchemilla) kortsleht ~ krookleht, see on arstirohi, seest `aiguste `vastu Mih; siis mul akkas kõhä, ma `aksi kortslehe tiiid juuma, tii võtab nohu ja seukst asjad ära; kortslehe `tüuri `lehti [peale panna], kui silmapõlendik on Hää; kortsleht `kašvis `kortsus üless, [leht] ei õld sile; kortsleht kasvab igal pool, aru pial ja, soo pial on vähä korts`lehte Trm; kortslehed ~ kollane `joosja rohi Plt **Vrd** korroleht, kortshein

kortsline `kortsli|ne g -se kortsuline `kortsline nägu pias; `riided `kortslished, kus nüüd lähäd nendega veel Mär

korts|lõõts Lakirovkad – kõva säärega ja ilma korts`lõõtsata IisR

kortsman `kortsman g -i pej See oo kortsman, keib sõhuste riidetega, nee nii määrind Khk

kortsme `kortsme, da-inf `kortsu korisema (kõht) `rindealust seniss õõru, senigu lüü `kortsme, `kortsti, `kortsti Krk

kortsmoonik kortsmoonik Vig, g -ku Mih, -k|as g -a Kaa = kortspill Orbu poiss oli eese kortsmoonikaga talgus pillimeheks Kaa; Sis muud `pilli põlnd ku kortsmoonik Mih

korts|pill lõõtspill kortspil`l või lõõtsapil`l Mih **Vrd** korts³, kortsmoonik

kortsti deskri mõni `rüüpäss - - `kortsti, `kortsti; `rindealust seniss õõru, senigu lüü `kortsme, `kortsti, `kortsti [kõhus] Krk

kortstik deskri Viskas [kasuka] kortstik akna ede pingi peele Kaa

kortsu `kortsu Jõe Lüg Khk Mar Kse Tõs Ris HMd Amb VJg IPõ Plt, -o Lüg Khn KJn

1. kortsunud või kortsutatud seisundisse, kortsuliseks, krimpsu kived `piavad olemma [võrgul], `muidu jääb lina `lemsakille ja `kortsu Jõe; `selle inimesel on nahk `nõnda `kortsu

vedand; nenä `tõmmab `kortso (kirtsu) Lüg; tõmmab nõnda kulmu `kortsu, kui pahas tojus ehk vihane on Khk; vanas ja `kortsu läind Kse; ää aa `riidi `kortsu Tõs; `tõmmas otsaesise `kortsu Ris; paber läks `kortsu Trm **Vrd** kordu, kurtsu, kõrtsu

2. krookesse tärgiti `täarked `sisse, pael või rihmad `sisse, nina pialt, `väeti `kortsu `kinni ja olid `paslad `jalgas Tõs **Vrd** kordu

kortsuline kortsuli|ne Kse Trm, -le|ne Tor Häa JMd KJn(-o-), korsuli|ne Mär KuuK, -le|ne Tõs Koe, g -se

1. kortsudega kaetud, kortsus olev vanaeidel korsuline nägu pias Mär **Vrd** kortslaine, kõrdsuline

2. kurruline, voldiline korsulene kõrt. `kortsu täis Tõs; lõõts oo kortsulene; säärega `saapad oo kortsulesed Tor; kadaka siened, kollased, korsulised, `krousi `tõmbavad KuuK; korsulene naiste seelik on korsik Koe

kortsuma¹ `kortsuma hv R(-mma) Emm, spor L K(-o-), I Puh, -e San, -õ Krl kortsu minema `istus ja `püksid `kortsusid `väljä Jõh; ää maga riietega, `riided `kortsuvad ää Tõs; sie `kortsu sul niivisi ää, pia ilusti JMd; kerson `kortsuvad `riided ärä nagu sualikad Kod; ärä noid `rõivit nii kokku mütsitä, na `kortsuva ärä Puh **Vrd** korselduma, kortsutumma, kurtsuma, kõrtsuma

***kortsuma**² rekiks muutuma koer ei `kortsu ää, aga kaás `kortsu ää, kui saab käperdada Kse

kortsu|nina (kirumissõna) pahandavad: kuradi `kortso nenä Lüg

kortsus `kortsus R Khk Mär Häa Saa spor K, Iis Trm, -os LNg kortsunud olekus, kortsu tõmbunud, kortsudega kaetud, krimpsus `kortsu nägü Kuu; kui vihane õled, siis on nägo `muidugi `kortsus; põsed on `nõnda `aukus ja `kortsus Lüg; oi kuda jakk on `kortsus Jõh; `kortsus `palged Khk; mo siilik oo `kortsus Mär; arutud lõng on `kortsus Saa; `kortsus ja kimaras nagu nissi, ei nisukest küll `ilge `sel'ga `panna Kad; sel on `riided `kortsus Iis; kortsleht `kaávis `kortsus üless Trm **Vrd** kordsun, kurtsus, kõrtsus

kortsuss ku `vannuss manu_tulõ, siss tulõ `kortsuss (kortsus nahk) ka_manu? Har

kortsusse `kliiver `temmati ka siis samate siel vähä `kortsusse ja `paulu,ega siis [poomi] alt `jälle kogu Kuu

kortsutama¹ kortsutama Khk/-da-/ Kse Tor Häa Saa Iis Trm, -e San, -õmõ Krl; kor(t)sutama spor K(-o-); `kortsutam(m)a R; korsutama Rei/-d-/ Mär Tõs, korss- Mär

1. krimpsutama, käkerdama, kortsuliseks tegema mida sa `kortsutad oma nägo ja `kissitad `silmi Lüg; korsutab `kulmu Tõs; kortsutasin `papre käes kokku Saa; kortsutas ruamatu ää nagu kimariku Kad; mis sa `kortsutad `riideid Iis; ma ole oma kuvve är kortsutatu San; mis sa `rõiva? är? kortsutõt Krl **Vrd** kortseldama, kurtsutama, kõrtsutama

2. krookima, kurrutama värreldega käis, otsast korsutud ja värrel `otsas Tõs; ooletult kokku korsutud ~ kroogitud Plt; `riidid kortsotasse. üksvahe `ol'id kortsotud, nagu siiväd `ol'id külles KJn

3. kortsutama – Lüg Jõh sie `riie taab `triikida `vällä, sie on `kortsutand; kui `riie ei õle kappis, siis täma `kortsutab Lüg

kortsutama² kortsutama väntsutama, käperdama kaás oo rekis läin, kortsutavad teist; kägistad `kaási kui sa tänd kortsutad Var **Vrd** kortsama

kortsutumma `kortsutumma kortsuuma `lauva `riide on `kortsutund ja `nipris;
`kortsutunnet `riided Lüg

kortsõnõ `kortsõnõ g `kortsõ konarlik `kortsõnõ tii pori um är² sõkut Plv **Vrd** kõrtsene
kortus¹ `kortus g -e Juu HJn JõeK JMd Koe VJg

1. küntud põllu kordamine; korduskünd `kortust äästati, siis ibikest `peäle ja `künti moa
`sisse Juu; viis `paari [härge] oli `kortuse aal JõeK; mua `kortus Koe; tieme rukid `kortuse
`alla; odre kua tehase `kortuse `alla VJg **Vrd** kordus¹

2. `kortuse (kahekorra pööratud) eared, korratud eared, mis õmmeldakse läbi lappidel
HJn

kortus² `kortus Jür Koe Pil (silmahaigus) mu `silmael on `kange `kortus; ta silmad on
`kortuses; vehvermeñts pidi `kortuse ää `kautama, pidi silmad `selgeks tegema Jür
Vrd kord¹

kortuse|küünd korduskünd – Juu JMd VJg tehakse `kortuse `küündi, sügise `küntakse
läbi, kevade korratakse; `kordamis- ~ `kortuseküünd Juu

kortuss → korutuss

koru¹ koru Ote San; koru, -u² V(korru² Se)

1. kõrgune polve koru mättä `õkva Ote; tiä ni madalõn viil_{es}olõ², nii sülekoru ol_l
tu_ppäiv San; lumi om aia koru² Krl; Kõiv ol_l maja koru vai veidü_{korõmb} Har; neo² umma²
ütte koru² Plv; herneh om jo_hhindäkoru² Röp; Inemisõ koru² hopõn; üte koru² ommava²,
üte piu² Se **Vrd** kõrgu

2. ”kõrgemale” – Lut

koru² lahja niigu kõndi koru Plt **Vrd** korul

koru³ koru `kor_{kad} ”verekaanide kestad (söödetakse kanadele)” Trm

koru → kori⁴

koruhha (kalapüünis) koruhha ~ viidige võrk Se

korukanõ korukanõ kõrgukene sääne pe_{sokanõ} (väike koorem) ol_l, hobõsõ `perse
korukanõ; maalõ jäit õks ma_a suurukanõ, põrmandullõ põlvõ korukanõ (vaeslapsest) Se
Vrd korunõ

koruke → koorukene

korul korul g -i SJn; korul, korõl Har; korõ|l g -li Plv; korel Röp suur kõhn olend (hrl
lehm) kes seda vana korult äm tahab SJn; lehem um jäänü_{nigu} korõl Plv; suur pik_k
inemine kui vana korel, kõhna `näoga Röp **Vrd** koru², korv²

korunõ koru|nõ g -tsõ Urv, -dsõ, -tsõ Har kõrgune Tyy vundamänt ol_l täl kah är_{vašt}
nii viie poolõ jala korunõ Urv; meil mõlõmbõil omma² üt_s korudsõ hobõsõ²; Tyy pinukõnõ
võisõ lae korunõ olla²; Süle katõ korutsõn nakati [kuhja] `laembass `laskma Har
Vrd korukanõ

korup koru|p Hlj Jõh IisR Vig JJn Koe VMr VJg Sim spor I, Ksi, koro|p Lüg Jõh Trm
Kod KodT Röp/-r-/ , kooru|p Lai Ran, g -pi

1. reele seotav varbpära, kresla `sel_{jataguse} korup. vai `sel_{jatagune}. ta `pulkadest õli
`püsti `tehtud ka. ja sis sie õli `siutud rie `piale IisR; kresna puud on ikke rie pial, aga
korup on sie kus sies istud VMr; korup oli mis ree `piale `siuti, ehk kresku Lai

2. väike seljatoega sõiduregi – Vig

3. laudadest korv reel nooda veoks; kalaregi *korupil oli ikke kaks obost ies ja kolm `rauda käis kõrvi tamme puust jalaste `alla Trm; kui suur nuut on järvele viädä on nagu korv jalasse piäl, sij one korop, ümmärgune. nuut on koropi siden; korop õli `laudess testod, sides õli `venne `muudu, õtsad õlid `laudess testod üles, paksudess `laudess, keskpaegass õli kumer Kod; koropi ree `piäle `pahti ker. kolme ree piäl `seisi, [3–4 hobust ees], taga kaks rege KodT*

4. elussigade veokast või -puur *sia korup, nüüd sia puur Lai*

5. (hrl võrdlustes) *mõni obune on suur ja lahja nigu korup; loom on tühi nigu koorup Lai; vana aho korop (lagunenud ahi) lahuti tarõst `väl`lä Röp || vana voodi – Lai*

korus *korus* Jäm Ans Khk

1. küürus, kõveras *käis korus suure `kandami all Ans*

2. kohevil, kummis *korus maa Jäm*

korus → *koorus*¹

koruse *koruse* Jäm Khk

1. küüru, kõverasse *vädas ännast koruse Khk*

2. koheville, kummi *keebmaad vahest samuti korutavad üles koruse Jäm*

korusk *korusk* g -i Saa; *korusk* Urv alaväärtuslik asi või olend *vana maea korusk on `kaala kukkumas Saa; Oi sa `t üt's vana korusk* (loomast või inimesest, kes palju sööb, kuid ei kosu) Urv **Vrd** *korjus*⁴

koruska *pej `lehma koruska ei pea `aeda VNg*

koruska → *koorusk(a)*

koruski *koruski hõre riie ei sie põle kellegi riie, sie üks igavene koruski, `valge `paistis läbi Jür*

korut *koru|t* g -da, *kort* g *korta, korrut* Se; *korrita* Röp nooda sisselaskmise ja väljavedamise auk jääs *korrita, suur läpp kost tindi noot `vällä tulõ Röp; `sisse `anmise korut; kort `raotass kat's ruut`süldä pikk ja `arssina `tsetvert lagä. suurest `kortast tõmmatass `vällä, a veikost kortest lastass ala no? võrgu?; istuss ja uüt kui varõss koruda veere pääl Se **Vrd** *korits*¹*

korutama *korutama* VNg Jäm

1. tõstma *ei saa enamb kätt koruta VNg*

2. külmaga maapinda üles kergitama *tunamullu `talve tegi `pöldudega sedasi, sedine tali oli korutas üles. taline aeg tegi sula, `külmas ära ning orase juured puhas korutas üles Jäm*

korutsidõ ?kõrguti *Ku `laemba_lavva ol'liiva?, sõss ol'l korutsidõ inne üt's laud `pantu, ku `ahtamba? lavva ol'liiva?, sõss ol'l korutsidõ kat's `lauda `pantu Urv*

korutuss *korutu|ss* Har, *korr-* Lut, *kortu|ss* Röp Se(-ss), g -sõ kõrgus *tõõsõ? läve? ol'li_ `kortusõlõ `säantse?, et pää õks `külge es putu? Röp; `taiva `kortuist, mere süvtuist, ilma `laituist ei `kiäki ei tiia Se; kat's süld korrutust Lut*

korutõ *kõrguti üt's korutõ? (ühekõrgune) Lei*

korv¹ *korv* g *korvi* Sa L K M T, *korvi* Kir Lih Tor Juu HJn JõeK Sim I hv Vön, V; *korv* g *korvi* Jäm Muh Hi Aud Saa Ris Kad Äks, *`korvi* R(n *`korvi* VNg Vai); *korvb* Mus Mär Aud Vän, g *korbi* Mar Vig PJg Nis Lut, *korbi* Mih, *korvi* Khk Mih PJg; *kori* g *korvi* Jäm Mus Hää Saa Hls, *kori* Mus Hää, *korju* Hls; n, g *korju* Hls

1. korv **a.** punutud nõu millegi kandmiseks või säilitamiseks *nied`onjed`viskada`kasti`nurka vai`kuskile`korvisse`senna Jõe;`korjasimma keik`korvi`tillikesed [mustikaid]`täüs; tia kus se`lähkrikivi`korvi on VNg;`vitsust korv;`õlivad`piergused`suured`korvid --`aamiga [tõsteti kalu]`korvide Jõh;`villad olivad`ahju pääl`korvis;`lapsed magavad maas`korvides,`piergosed`korvid on Vai;`põhu ning einde talumise korvid on suuremad Khk;`Ma`kalla`tuhtlid`siia`korvi;`Jooseb kut va korv (vett mittepidavast nõust);`Pidid ead puud olema kust korvi`piirgu sai;`Koari täide korv [kraasitud villadele] Pöi;`pinnulisel korvil kõivad üleksi pulgad ja puu põhi all;`korv o kandilene, lõhutud vitsast. kui`terved oksad, siis oo reats Muh;`nööluslõhja korv Rei;`paio`vetstest tehässe`korba;`kardol`võtma korv;`looma söödu korv Mar;`loom jäänd viletsaks nagu va korv teene;`kees nõorist ja korv oli`jälle`vitsadest. paiuvitsad ja toomilgad mõlemad. `sinna läks ikka üks puud`einu`sisse Mär;`korvega tõmmati [mõisas leotatud lina]`kaldale ja sealt`pandi obuste peäle Vig;`mõned tegid viimati laud`pindest naelttega kokku, aga meil oo ikke päris korvid oln --`pajo vitsad põimiti kadaka`konte vahele;`korvi sang, suuvits, nooled Tõs;`Sarapuu kepid korvi kuardõks kõegõ paramad Khn;`luoma toedu korv Amb;`karjane punus kardule`võtmise`korvisi Koe;`siis sa piad olema tuline tegija kui sa`päavas korvi`val`mistied VMr;`veneläsel on kruam korvin,`tüüb`einu lehmäle ja kala lassuss korviga;`ümmerpiä`rät`kod õlid`katsegä (katusekujulise kaanega) korvin räte kerson Kod;`korvisi käib`mitme ameti`piäle KJn;`libapajudest om ää`korve tetä;`korvil om kaits varu ja ulk`luyki Krk;`sibulde jaoss`ol`li suur ümārik korv, puu lipest vai pirrest, lastest tettu Ran; [Tartus] naese kanniva`pekri`saiu`korvega;`kogre olliva`turba,avvan, noid püvveti korviga,`panti leib`korvi, rōevass`olli korvil pääl ja, mulgu korvil sehen kost koger`sisse sai;`ma tõmmassi [nõgeseid ja takjaid] korv korvitävve`perrä, ja avvuti lehmile Nõo;`kesvä päid korjati`korvega Kam;`korvi?`umma?`pirrōst vai juurist ka? Rõu;`tüü sann ol`vāikene nigu korv, aga lämmi Vas;`noodast ammutamõ [kala]`korvi. korviga valamõ`lot`ja Se Vrd korm⁴ || õllekorv`kutsus oma saanikud`kõrtsu`jooma,`õstis nendele korvi õlut Kos;`tõi korvi õlut Kod;`peremiss ost`viina ja korvi õlut Puh;`pudeliõlu`tüüdi korviga Nõo;`kui pidu`ol`li,`ol`li mõni viis, kuus`korvi paerast toonu Kam **b.** fig paremb korv kondsan ku vil`varban (jalanõu olgu avar) Nõo;`noorõb [tütar]`pee,eti korvi all (varjul), õs näüdatä?`tuvva as külälitõ`sil`mi ala, pelāti, et`naatass noorõbat`tahtma [naiseks võtta enne vanemat õde];`ku ar jo lät`s vanõbast, sis`lašti õks korvi alt`väl`lä Se || (teat ettepaneku tagasilükkamisest) Käis ühe`korra`koşjas, tuli`korviga tagasi;`Sie mies on [kosjaskāigul]`palju`korvisi saand IisR;`tüdrukud annavad tantsi aal vahel korvi JMd;`poiss tieb`korvi (keeldub) VJg;`Kes`andse poisilõ`korvi, toolõ`lüüdi pudõli sil`tsa ette Plv*

2. veokorv **a.** (reel, vankril) `kõrgist`pulkist korv käib`vankri pääl, ja rie pääl,`eini`vietasse, ja`õlgi`väljalõ Jõh;`Mine sa`korvi, ma anna [heinad]`kāde Pöi;`korv oli ree peal, ärjad olid ees;`üks paiu`vetstest punotud korv. `võetasse`kartsad ää, ja korv pannasse ree või`vankri`peale Mar;`talve`veetakse [heinu]`ree ja korviga --`ree korv on õhõsugune lai,`vankre korv on alt`kitsam, pealt laiem Juu;`vilja`vietakse`korvis JMd;`korvi läks`einu vähem kui`kuormasse Sim;`vedasin üksi kua,`viskasin korvi täis,`tallasin`kiinni Trm;`korviga on üvä vedädä`einu ja elejid, lipud aga eenäd`korvi, ei õle vaja kõit ei sidumiss Kod;`eina vedu jaost oli sõredam korv,`peenikest aganad vedada oli`tihkem;

vanast olid vekesed korvid, nigu tiku toosid, kaerad ja odrad `veeti korviga ja nisu ka, ainult vihud `pañdi `koormasse. nüüd on laiad lamavoi korvid Lai; `einu veets `korvege Krk; saeme kümme `korvi `turbit; korv `panti `vankre vai rji `pääle, käis mõlembile Ran; aganõ vedämise korv nõstõtass rattõilõ ku aganõid vai `samblõid `veetäss Har **b.** (inimjõul) kui soost sai `eina teha oli korb, sai korbiga tirida. isi vädasid, üks oli ees ja paar tükki lükkas takka. änam kañdilene - - `vitsadest põhi Mih

3. (ree, saani) seljatugi, kresla; sõiduvankri istmekast (ka kere) korv ~ `seljakorv [reel] VNg; korb, mis korbratastel peäl keis, kus istuti Khk; resla kere ~ kanade korb Kse; korv tuleb `reele `piäle, lihtregi on ilma korvita; korvigä regi; ree `korvi punotasse vitsadegä, kolmess kõhass punotasse Kod; vedru `vankri pial on korv, see on tagast `kõrge - - kül`jed on madalad, eest `jälle `kõrgem Lai; korv tetti sõedu jaoss [vankri] `pääle Hel; viimate tetti [pikkvankrile] korv `pääle, kos sehen istuti Ran; näil korvel tetäss `mitmesugutsit `voorme. mõni tege pikä `vañkri pääle; mõni `ütless tood [vankri] kerre kah korvist Röp; ratta korv, uhukasist lavvust tett, nõstat korvi pääle ja `maahha Se

4. korvitaoline asi või moodustis sõealaeval on kolm [masti] `korvi. sääl madrus sihis `valvab Hää; naisterahvaste sadulal on sel`lataga korv Hag; karedad korvid (seemnekojad) õõnal, kos `sijmned siden Kod; eele mina olin taga, Eeda oli [mootorratta kül] `korvis Pil; tulustemise korv (raudvitstest korv peergude või tõrvikute jaoks tulusepüügil) Krk; Korv ~ kann ~ toop (meekärjel) Vön **a.** veskikolu – spor S, Krk [veski] Kijña `pääle `tehti laudest korv - - Ölal neljanda paranda sihes on `jälle `sõuke sammu korv kut `kõlgu pääl, just alumise korvi kohas. `Sõnna `korvi kallatakse vili; `Korvidel on mõlemil veel `siivrid all; Korv see `tehti `jälle laudest. Korv oli `kantlik, päält lai alt kitsas `lehtri `moodi Põi; vili kallatse `korvi, korvist jooseb `kinga Muh; korvi kül`len om käepideme, kellege `korvi ärä tõsteti Krk **b.** toodri osa nüüd `onvata jo `korviga `reimalid igal puol VNg; `toodrite korvid Jäm; `toolril on korv suure pika varre `otsas Põi; sene [pööru] `toodri korv äi ole ülemese otsas vaid natust allpool Emm; `tooder, suur vai, teene ots vie piäl, korvi `muõdi `otsa `tehtud Khn **c.** suukorv kuri koer, `korv pähe Kse; koerale pannakse korv pähä, mõni teeb `vitstest Juu; pinile pandass korv pähä, siss ei saa ta purrõ ei? Har **d.** torvik kasetohust `tehti `korba. korb `val`mis, `rüipä `piimä ehk mis tahes Vig

korv² korv g korvi Krk, korvi Kod Vas Se; korv g `korvi Lüg vana lahja lehm; lagununud hoone vanada `korvi nüüd `piima pärast `oiab. vana korv lehm Lüg; lehmä korv tükiõ `võssu. suured vanad eläjäd, näl`jäsed ku korvid; sij võsu õli `surnud eläjä `korva täis Kod; vana `uune korv Krk; eläjä korv, sääne suurõ kõtuga vana lehm Se **Vrd** korm⁵, korul

korv → kõrv

korva korva viidikamaim; Peipsi tint korva `püüdmine ol`l sügüse kõkõ suurõb Se

korva → korp², kõrva

korva- → kõrva-

korvad → korp⁶

korvas korvas (kohr)jää, nisuke sõre on Aud **Vrd** korpjas¹

korvendama `korvendama Kuu, -mma VNg Vai kõrvetama; kipitust või valu tekitama pakkane `korvendab; Tühi koht `korvendab [kui tühja kõhuga juuakse]; Sa igä oled kohe

peris suve`korvendaja (sooja ilmaga paksus riides); *Tämä ans`meile süttel`korvendatud`silku`süüä* Kuu; *nogelaine`korvenda*; *küll päiv`korvendab tänä`ommetegi* VNg

korv|häll *Õli kua korvällisid. Need õlid pajuvitstest pununud, selles samas pluanis õlid tehtud nagu laudkeregga ällid* Trm

korvi kõrvuti `korvi `läksid Kuu **Vrd** korvidikku, korvite

korvidikku = korvi tulid ~ `lähtevad ~ `kondivad `korvidikku Kuu

korvi|hobune vana hobune, kelle tööks oli veokorviga heina või põhku vedada `mõisate sees olid korvi obused, nee olid korvi ees, vanad risud Khk; *võta sij`korviobene* Kod **-härg** härg, kelle tööks oli veokorviga heina või põhku vedada *korbi ärjad, need olid just selle jaoks, selle korbiga`mõisas vidasid`einu ja,`põhku ja* Mar || fig (inimesest) *Korviärg on va`looder ja joodik,`tõmmab ennast täis juskü va korviärg; Mis sa seda va korvi`ärga kodus`maatad, aja`lat'si* Hää; *laisk nagu korviärg* Kod

korvik korvik Aud JMd SJn; p *korvikid* Vil

1. pulkadest võrestik **a.** ree seljatugi, kresla ree *pulgadest sel'latugi o kanakorv või korvik* Aud **Vrd** kormik **b.** voodivõre *sängi korvik. puust,`pulkadest ol'li`tehtud. otsalaudade vahele, otsalauad ol'lid`kõrged. kui`püüti ajaja laps ol'li siis ei kukkünd maha* SJn

2. *Pidi oma sängi korvikid sao aal alati õhest kohast`teise vidama [sest katus sadas läbi]* Vil

korvikene dem < korv¹ **a.** väike korv *pisuke korvike`ol'li meil* Tor; *minu suka`varda korvike* VJg; *läits`mõtsa korvike käe otsan* Trv; *nii`väike korvikene, et võta ruhmikuga`marju - - saap korv`täis õkka* Vön; *marjakõsõ kah`ol'li korvikõsõga`aptikki viiä?* Har; *timä`ilma piteh`kõõ`rännass, korvikõnõ käe otsah* Vas **b.** marjatorbik *marja korvik tetäss kase tohest, pannass rupikuss kokku, pistäp orgi läbi. lepäst ka saap tetä* Krk

Vrd korjuke

korvi|laud korvvankri küljelaud *korvilavva? oma? mõnõl`plek'iga`lүүüdü* Röp

korviline `korvili|ne g -se Kuu Lüg korvitäis *Oda korv ja mene tuo lagast`korviline`pepri* Kuu; *Tõi ia`korvilise`sieni vai`marju`metsäst* Lüg

korvi|meister (hea) korvitegija *Korvi`meister nidub`mütmesugusi`korvisi* Kaa; *minu vanames oli`kange korvi`meister* Plt; *karja man sai`korve tettuss, mia olli korvi`meister* Ran **-naine** kandekorviga saiamüüja *linnas sihantsed korvi naised ning nee olid ka ikka emandad* Khk **-paju** vitspaju *loogapajosi on ja korvipajosi* Vän; *Korvipaju, sellest suadi korvi vitsu. Kүүüra talu peremees kasvatas korvipajusid oma aedade ääres* Trm; *korvi pajo om sikke* Krk **-pirru|puu** korvipeerge *andev puu ta om hää`kiskõja puu, taast saa hää`korvipirrupuu* Har; *Nүүü`korvipirru puu`lõigati talvõl* Rõu

korvi|puu *korvipuu* ree seljatoe (kresla) põikpuu, kuhu kinnituvad pulkade ülemised otsad – Kod **-regi** *korbi regi* (veokorviga) Mar; *liístregi ja korvi regi* (veoraamiga) Kod **Vrd** korvregi **-ruut** peergudest sõrestik korvi tegemiseks *`Este sai tehä`korvi`ruudud, üks pierg ülävält,`tõine alt sis panid niipali ku`suure tahid`korvi`tehä* Lüg **-rääts** vana lagunenud korv *See korvirääts ei pia`tuhlid`kinni* Han

korvite `korvite kõrvuti – Kuu **Vrd** korvi

korvi|tegu *sie käis nagu`korvitegu* (kiirest majaehitusest) Vai **-täis** (mahumõõduna) **a.** marja-, kartuli- jne korvi täitev kogus *viisi korvi täve mune`linna* Khk; *ma too suure*

korvi tääve `tuhlid Muh; ma sai korbitäie `marju Mar; neli korvitäit `õunu; võt'id korvitäie kvalikid ühen Kod; no [mõisa]ärä ja proua tõid veel suure [pesu]korvitäie `saiu Pil; sai üte korvitävve `kartuli seemet. vakka lähäb neli korvitäit; korvitävve sibulde iist võtiva puultõist täit rügi Ran; sij om ku üits `kartuli `võtmise `maassin, iks korvitäis lääp korvitävve `perrä `vankride Rõn; sa jät'i tuu korvitäie ubinõid korviga `ussõ Har; Ku? üt's korvitäis är_sai tuulutõduss sõss tuulutaja võt't nuu_sara pääle jäänü? olõjaku_sara päält är? Rõu **b.** veokorvi täitev kogus kaks korvitäit `toodi kenad luht`eina Muh; said üks teistkümme korvi täit `einu HJn **-vits** korvipunumiseks sobiv vits Soobikus kasuvad paiud, nendest saab korvi`vitsu Han; Korvi`vitsu `võetakse ikka siis, ku koor `lahti Kei; pallass angerpussi park, niida ku korvi`vitsu maha Krk; meil om pask pajosit külländ siin, ega korvi `vitsa näist ei saa Ran

korv|ratas (sõiduk) **a.** pl korvvanker Korvratastega sõideti kirgule Jäm; kui pidude `peele `mindi, kiriku või eride `peele, siis olid korbrattad, nee olid `peenesti `tehtud, raud igedega, kori taga. suurde vigurist `pulkadega, värvitud kenasti Khk; korvratat? ol'iva sõidu `tarbist Röp **b.** u külkorviga mootorratas korv rattaga `sõitis `surnus Kse **-regi** korbregi veokorviga regi – Mar **Vrd** korviregi **-tanu** Talina mual olema nisused korvtanud Lai **-vagun** loomavagun korvvagunid on `jäemas, kellega `loomasi viiakse, `arvasti `tehtud, putest kokko `lõõdud Juu **-vanker** (vanker) **a.** korviga sõiduvanker Oli noorest peest suur uhke mees, muudkut kargutas korvvankriga linnavahet Kaa; korvvanger oo sõedu jauss. korv`vankrel vedrud ka all Tor; korv `vankrel olli korv `laudest `pääle tettü; siiva ollive korv `vankre man Hel; `sõitsimi korv`vankrige San **b.** veokorviga vanker korb `vankriga `veetasse `einu ja `põhku; `ärgel korb`vanker järel Mar; korv`vankrega on ia põllu pialt `vil'ja vidada Hag

korõmb → kõrge¹

korõmbadõ korõmbadõ Urv Har kõrgemale `Tüt'rigu_pois'i?, visanuva_linapeiõ üless, sõss kelle [lina]peo kõkõ korõmbadõ lännü?, tuu ollu_kõkõ `ausamp poiss vai `tüt'rik Urv; kelläl om vaia lapatsit korõmbadõ pöördä?, siss nakass virgõmbadõ `käämä, muud'u ta jääss alasi `perrä Har **Vrd** korõmbahe

korõmbahe = korõmbadõ `kärbläse ka läävä õks korõmbahe; mia sa `kassi enämb silitsät, tuu hanna korõmbahe ~ korõmbadõ nõst Har **Vrd** korgõmbahe

korõmban kõrgemal pägimä omma [sõralistel] korõmban ku sõra? Urv **Vrd** korgõpan

***korõtama** part korõtõt karedaks tegema – Lei

***korõuma** part korõunu karedaks minema – Lei

koränt koränt p -it Peko-pidustus `peetäss koräntit Se

korävka pl korävka? särjepojad – Se **Vrd** korbak

kos kos hv Vai Kär, Käi Phl Mar Han Ris TaPõ Plt eL (sag lausefoneetiliselt liitunud järgneva pronoomeniga)

1. (osutab kohta) missuguses kohas **1.** (otseses küsimuses) kus kos_sa käisid Trm; Eku kos kari Trv; kos tibuse om Nõo; no kos `põrsad, `põrsad om rüän TMr; kos kottal sa tuu kõrd ollit Rõn; kos sa käve? sikakõni Krl **Vrd** kosa

2. (sihitis-, täiend-, kohalause) `naaskliga parandatasse koa obose `riistu kos paksem koht Mar; karedad korvid õõnal, kos `sijmned sidel Kod; ega mina sedä_j tia kos kuhal nad `kijgi olid Pal; kos suvel keedeti kutsuti koda; talud `aeti `senna, kos lagedam Äks; ma

vaadi, kos `kohta ta sihip Krk; [nad] küsinävä sedävisi et, kos tüün sina siss käid, et kos uulitsen tyy om; `älve om serätse rabade pääl, kos serätse suu `loika Puh; vähämbil taludel kos ol'l üits obene, sääl `olli rehe tam̄p Ote; mäe takahn, kos `varjo ol'l, sääl ol'l vjil nätä? hal'ast Rõu **Vrd** kosa

3. (täpselt määratlemata koht; ka fraseoloogilistes väljendites) kus tahes; teadmata kus vaim jeeb elama pärast sorma. kos kohas ta on, seda äi `saagid seleta Käi; `kостis kos `maale ära, kui lenu lougutati Han; [susi] viinu väedse kos sedä ja tõist Ran; vanast `aeti `varra kari `mõtsa, `aeti suu pääle ja kos konagi `olli Puh; [poiss] ulgub pähle kos ulgub, vahel om `päivi`kaupa kotust ärä Nõo; võttava hanna `kijrdu `säl'gä ja läävä kos kolmkümmend Har; lät's kos sji ja tõnõ; tõsõ lät'sivä kos huñn ussaiastõgi `väl'lä är? Plv

II. (osutab kohta) missugusesse kohta **1.** (otseses küsimuses) kuhu kos_{sa} lähäd Ris; kui sul üks sõber on, kos_{sa} ta magama paned Pal; kos_{sa}nd läät `pal'la `ammega Trv; kos miu tuleriista om jäänu Krk; sõda om lähikesen, kos_{me} sõapakku lähme Nõo; tohohh sõke seh, ko_{sa} siss lähät Võn; ko_{sa}tu ahuluvva pannitõ San; kos_{ti} nüüd `lääde? Rõu

2. (sihitis-, täiend-, kohalause) kos vili `sisse `veeti, oli kašt Pal; nõnna (suuraudadeta) lääb obene sinnä kos ta esi tahab Hel; ei ole üttegi lukutagust, kos_{sa} raha panet; tyy om nii ärä `irmenu, et ei tiia kos pakeb Nõo; ma opessi kõik kirjä pääl ärä lastele, et kos_{te} mu `lautsile panete Rõn

3. (täpselt määratlemata koht) kuhu tahes; teadmata kuhu nu [heina]tuudid `panti `vankre `pääle ja vii kos_{sa} tahad Ran; kos paneb ta nij naha, mes looma tapetass Puh; [ta] ei kuule sõna, tyyb mes tahab, ja lähäb kos tahab Nõo

III. (rõhuadverbina väljendab kõneleja suhtumist) ja kos_{si} obese `vargus! küll keriku juurest ja `kõrtside eest varastadi; elu`aegne suure kuha perenaene, siis akkab karjas `käima! kos sa sellega Äks; no kos olli Riinul elu vjil Hel; kõik es jõvva `ostagi kuurmat `ainu, kos liina inimestel tu raha `olli Ran; vahi kos om miniäss, piäb ämmäst lugu Puh; näet kos latsel om jala, lasep nigu üits põder jälle Nõo; siss kos meil ol'li ää mii'l' -- nakatass `vorste tegemä pühädess TMr; Tulõ no jo är? a kos no tõnõ, mugu `vorpsõ ummi `luudõ tetä? Rõu; `meilgi ol'l suur oinass, kos tu hulga liha, mis laadulõ `vjidi Vas; kos ta no läpe paağah olla? Röp

Vrd kus

kosa van kus kosa tämä käenod; kosa teie magata, kui nõnnakava tuata `piimä; piäb suur laud õlema, kosa näd süäväd Kod **Vrd** kos

kosa → kosk¹

koša, koša- → kosjad, kosja-

kosal kosa|l Kam Har(-l), kossa|l Har, g -li; kos(s)al San taru (mesilassülemi püüdmiseks) kosal. puu pakk uurõti seest `vällä mia sisest `määnü ol'l -- ala? lauakõnõ ette, `pääle ka, kuusõkosõga tõmmati üle; kossal `pañti `puuhõ üless sinna tul'l mõnikõrd `sisse [sülem] sğss `tuydi jäl kodu `pañti `aida; kossal puu `vitsuga käüdeti puu `kül'ge, ehk niidse kabлага; kosalil ol'l päält vallalõ, laud pääl. mett `pañti `väiko mol'likõsõga [mesilaste juurdemeelitamiseks]; Mõni määriv tyy kosali mingagi kokku, medä mihidse `tahtõva Har **Vrd** kusal

kosama kosama kohmerdama, kolama; näppama Kosas tuas omale üht-teist `õlma `alle; Tia kuhu sie kosama jäi; Mis säl `aidas `ninda `kaua kosad IisR

kosan *košan* presendist vihmamantel võta_{sa} *košan* `säl'gä, `vihma nakass tsibotamma Võn

kosatama *košatama* äärest lahti sulama Jää um `tõrdun är_{košatanu}? Rõu

kose *kose* spor Sa paks, tüse, lihav *kose*, üks rammusam inime ehk loom; see suur *kose*, nõnda punase `palgega Khk; *kose naa_t* liha puhas kipub `keies; tä o nüid `ulka kosemaks ka läind Mus; tüiakas ja *kose* kehast Krj; se nõnda *kose* inimene, ülese söönd Jaa

kose|katus *kosõ-* Urv Rõu Räp; *kõse-* Kod kuusekoorest katus pajal oo *kõsekatus*; võsikite siden oo eenäküünidel *kõse* `katsed piäl Kod; *kosõ katuss ol'l sannal* piäl Urv **Vrd** kosk-, koso|katus

kosel *kosel* g -i Kuu, `koskli Jõe Kuu, -e Jõe Hlj, `kos(k)la Rei koskel *ema kosel on* `mustakas all; `koskle lihal on `traani mekk `juures; `karpasel on pikk `pienike nokk nagu `koskili Jõe

kose|nahk `saapa kanna sehetse pool külles on *kosenahk*, mis vutter on. *kosenahk all ning varikand* peel Jäm

kosene *kosene* San; pl *kosõdsõ*? Krl

1. puukoorest tehtud *kosene katuss* San **Vrd** kosine

2. kare `ahnõ kala? oma? *irmuss kosõdsõ*? Krl **Vrd** kosine

***kosenema** "priskemaks minema" see on juba vähe *kosenend* Kad

kosenilje *kosenil'je* Tor; *koossõnil'* Kan; g *kosseliini* Trv poevärv ja vastav värvitoon, košenill *kosenil'je* `olli enneste veripunane lõnga värv Tor; *kosseliini punane* Trv; *edimätse? värvi? tul'liva?* `vällä *koossõnil'* ja *aaniliin* Kan **Vrd** koosen

koser → kooser

kose|saan pärnakoorest kerega saan *kosesaan*, kellega inimest kirikus kõisid talve -- *kosesaan oli* `uhkusasi Mih

kosetama¹ *kosetama* Kuu Hlj

1. vaatama, külastama *tulin sinu kosetama* vahest `harvast Kuu

2. katsuma, näppima *mis sa* `keiki `asju *kosetad* Hlj

kosetama² *kosetama* koske kasvatama puu *kosetass* Ote

kosi¹ → kosjad

kosi² *kosi* Kuu VNg Vai(`kossi) kosja emä `sundind `poiga *kosi menemä* Kuu

kosi- kosja- Eks `ääri-`vieri hakkavad igä `poissid `enne sest *kosi* `kaubast `rääkimä, ega `järsku sis usalda Kuu; minu ema `ütleb viel mäletama, tema *kosijuot* olnd `küinla pää; *kosijuot*, `juodi *košjas* üks pudel `viina KuuK; *kosiesä* Võn

kosilane, kosiline *kosila|ne* Kuu spor S, L K(-le|ne Ris) spor T, -lai|ne VNg Vai, -li|ne spor M(-le|ne Krk), *kõsila|ne* Lüg Trm Kod, -lai|ne Iis Trm, g -se; *kosila|nõ* V, -lõ|nõ San Har, -lõ|ni Krl, g -sõ; pl *kožiladsõ* Lei

1. kosjas käija a. *kosija*; peigmees `minnul oma *kõsilane* Lüg; *kosilane* kut `komvekk Mus; *kosilane tuli*, viina `lähkred olid ligi Tõs; *kosilane*, tema ju peidmiis, annab `viina ja kihlasõrmust Hää; mina `võt'sin esimese *kosilase* `vastu ja elasin temaga surmani Kad; [tüdrukud] ei julenud `tarre `minnä, ei tunne *kõsilass*. niipali tuusid ärä, et *kõsilane* õli tõese külä poišs Kod; *kosilane tuleb*, siis olid kellad obuse kaelas Ksi; tüdruk olli `leibä `kasten, olli *kosiline* tullu, tüdrukul olli nõnda ää mii, et `lõhkun levä puha mõhest `vällä; *aralik peñk*, *kosilese peñk*, `anti *kosilesel* `istu. ku_{ta} maha läit's, või `kaldume lei piäl, siss

olli nätä, et sest (kosimisest) `asja ei saa Krk; käokirjät lennäss laane poole, sääld puuld `tulli siss kosilane Nõo; tuust häüsalõvvast kah mõni kosilanõ vai asi Rõu; kosilasõ hõim lät's `mõrsa poolõ Vas; õgass kosilanõ esi? kunagi? `koşja õs lää?; Mõnikõrd laulatamah `näivä_ `mõrsa ja kosilanõ tõõnõtõist edimäst `kõrda; otsa? `pañti jo? ar? oma kosilasõga? (tüdruk kihlati oma peigmehega); kosilasõ liud (kauss võiga pruudi juures pulmalauas; peigmees pistis siia serviti viis raha ja nende peale pani väiksema saia); kosilanõ istuss ka saja lavva takah uma livva man, a õi süü?; sõrmissit `tsuśkma, [seda mängu] `tüt'rik latsõ õks `mähgvä, nuu `pandva `hiñdäle kosilañsi Se || fig (surmast) `oota, millal kosilane tuleb VII; Liiva-Pjõdre om perämäne kosilane Röp **b.** pl kosija koos saatja(te)ga (hrl isamehega) kosilaised tulevad VNg; kosilased keivad tuisuse ilmaga, siis teised ep nää nende `jälgi Khk; kolmed kosilased kõesid Muh; kosilased `lähtad tuppa küsima, kas noort `puula oo, kas saab `kaupa. siiss tihasse kosilastele `süia Mih; `tääle tulid tänä kosilased, tääl põle `enne kosilasi kõin Tõs; kosilased keevad (käivad) kosimas; kosilased: `peimees, `peimehe isa ja üks sugulane Tor; nel'labä `õhta `pühkisid tüdrukud ikke toa `puhtaks, et ehk tulevad tänä kosilast Juu; kosilased tulid lauluga tuppa VJg; tal olli kosilise är käünü Krk; ja ku kosilase käesivä, siss kosilastele ka `anti, `kinda ehk talluka, ehk mes `anti Nõo; Nu_ku `tüt'rikul ol'l külät `rõivõid tettü, siss võisõ rahugõ kosilõisi `uuta? Har; naanõ lask ku vars pää säläh, a olõ õi_kosilañsi `kohk'i nätä? Vas || pl kosjad kožiladsõ `d'uudasõ Lei

2. isamees; kosjasobitaja kui käe `anded olid, peigmehele oli kosilane ja pruudil oli kõrvatsenaine [kaasas] Var; kosilane oli `peigme poolt, kõis `kosjas ligi, oli käemehes Tõs; kosilane oli isamees, kis `peigme `kosja viis; siis kosilane pakkus ruudile `viina, kui ruut viina `vastu võttis, oli kaup `valmis PJg; tuu kosilanõ ol'l kas imä vai esä, kiä henele miniat vai umalõ pojälõ naist kosisi Har

kosima kosima Kuu VNg Vai spor S L K, Iis Trv Puh Nõo spor V(-ž- Lei; -õ Krl Har), -e spor M, San; kõsima Lüg(-ie) Trm Kod kosima **a.** abieluettepanekut tegema (ja naiseks võtma) kõsis omast vanem(m)a `naise Lüg; nüid ei ole sedä `muodigi et kosida Vai; kosis `eesele noore naise, omal teine jalg `audas Khk; üks poiss läks omale naist kosima, kosis rikka talu `tütre Saa; see on `val'mis kositud, `lauba `õhta tulevad viinad Juu; nel'jääbä `õhta kõsiti; minu isä emä kõneles et vanal aal õlema salaja kõsitud Kod; sij om joba är kosit, mis sa `sinna vijl `ot'sme läät; vähä om neid emäsit, kes poja kosimisege rahu om Krk; enne kositi, siss `peeti `pulme Nõo; koşah `k'audi katõgese, nuu? oli? kosija?, üt's ol'l koşaesä; kosõ jo?, a saa as tulõjat; `k'audi timmä ka `mitmõhe `paika kosimah Se; nõuresand om vijl nõur, ai olõ vijl koşinu; taht koşši (kosida); tu koşši mie `žişşe (sai koduväi) Lei **Vrd** kosjama, kožilõmõ **b.** fig kukk kosib (kannustab) kana Ris; kis teda enam kosib, Liiva Annus ehk Mulla Madis JMd || abiellumisega rikkust taotlema raha kot'ti kositase või varastase Tor; ega ta `pruuti, ta läks raha kot'ti kosima VJg; mõni ei taha naist, tahab äia raha, kosib äia rahakot'ti Plt

kosine kosine San, -õ Urv Krl; pl kositse Rõn

1. puukoorest tehtud Kual `ol'li kositse katusse vanast Rõn; kuusekosine katuss San **Vrd** kosene, koskinõ

2. kare, kestendav (nahk) lahinu ja kosinõ tuu käsn Krl **Vrd** kosene

kosis kosis Vai, -s Kuu; `kossis Vai kosjas tama oli tänä `üöse kosis; `poiga kävi `kossis Vai

kositama *kositama* kosja minema *sie hakka tänavu kositama* Kuu

kosilviin *kosjaviin* – Kuu VNg Vai Hls Krk *oli`kuulla, et kosi`viinu`juoma juo akkeda* VNg; *kosi`viina es`võeta`vastu* Hls

kosja *kosja* spor S L, Ris Hel TLä; *kosja* hv R, Jäm spor L, K Pal Lai Hel TMr Vön Kam San V; *košsa* Kul Kse Han Tor spor KPõ, Lai spor VIPõ; *kõsja* Lüg; *kõsja* spor I kosja
a. *kosima minema ku pruut õli`viisutud, siis sai`kõsja`mennä; minagi`läksin`kõsja, vein`kümme`tuopi`viina* Lüg; *ta tuli mind`kosja* Jäm; [vanasti peigmehe] *ema läks`kosja* Mus; *sõitis pruudile`košsa* Kul; *lauba`õhta`mindi`kosja;`kosja`mindi ilma`kelladeta`vaikselt,`öössi* Vig; *kosja`mindi nellaba`õhta,`lauba omigu oli lugemene õpetaja`juures* PJg; *ikka`reede`õhta`mindi`košsa ja`lauba`päaval läksid`kihlama`Paide Ann; selle (sitsikleidi) Kustas tõi mulle, kui ta mind tuli`košsa* VMr; *kui`kõsja sõedeti,`ütlesid ükskõik mes [olevat] kadunud; lähväd`kõsja suurte viintegä* Kod; *läits`kosja ~`kosjule* Hel; *poiss läits vanast`kosja, illuss must särk olli sällän, ja illuss joonik puudik vüül* Puh; *ku`kosja`lätvä siss kutsuti iks noh imä esäga - - ja siss risti vanõmba? ja siss noh`tutvit ka õks* Rõu; *vanast inäbüisi`püütigi miñnä?`kosja tiid`mäldä?* Se **b.** fig ehale *poisid läksid`kosja* Ris || (suremisest, surmast) *Liiva Hannus ja Mulla Madis tulevad`kosja* Hää; küll *Liiva Annuss tuleb`mulle`kosja* Puh; *tulõ sullõ`varsti Kalmu`Kaarli`kosja* Se

Vrd koosuella, kosi², kosjal, kosju, kosjul, kosjule, kösse

kosja- *kosjadega seotud, kosjade juurde kuuluv kosja`õösse`panta murekiñjad`jälga* Emm; [pruudil] *leib ja viin rätikus ja viib kosja`leiba ja`viina* [sugulastele]; *isamies`andis kosja`õhta`terbele perele kosja`viina ja kosja kaku; kosja`õöl vahel pruut ja`peimes magavad ühes* Vig; *kosja`õhtal`andis ruut`peigmele`kindad* PJg; *kõsja sallid* (kingitus pruudi omastele) Trm; *kui se kosjapidu läbi sai, siis`miñti kiriku`juure lugema* SJn; *kosja õdagu pidit kosilistel ka`andma`vüükse ja suka* Hel **Vrd** kosi-, kosju-

kosjad pl *kosjad* S spor L, Ris, *kosjad* spor L K, Trm(kõ-) TMr, *kosja* Hel(-sji-) Puh Nõo, *koša?* Vön V(*kosja?* Urv), *košsad* spor Lä, Kei Sim Plt KJn, *kõsjad* Lüg; sg *kosi* Põi, g *košja* Juu, *kõsi* g *kõsja* Kod; *kosi-* Kuu VNg Vai KuuK Hls Krk Vön (sag kasutatakse adverbe *kosja, kosjas* jne)

1. *kosimine; kosimissetpanek ja selle tegemine; nõusoleku saamine abieluks (neiu vanemalt ja neult) ja selle tähistamine kosi keis ennemini* [kui käeanded] Põi; *eestvedaja teeb`kaupa, kui kosjad oo* Muh; *peimes viis kaks, pruut viis ühõ* [kosja]kaku, *sõnna kus näd`kosjo pidäsid* Mar; *kosja`aeges olid kõik toedud`tehtud, olid juba nagu`väiksed joodud* Vig; *kui kosjad`vastu`võeti,`pañdi laiad ilusad paelad [viina]pudeli`kaela* Kir; *nellabe`õhtu olid kosjad ja,`lauba olid käe`anded* Mih; [talus] *Põlõgid`košjõ`vasta`võetud* Khn; *Ku mehel kosjad`juudud,`košsus`käitud, siš`õeldaks: tal on nüid küll`lekoñt`kat`ki`lүүudud* Hää; [isamees] *andis viinapudeli pruudi kätte. kui`vasta ei`võetud, siis anti kätte tagasi. siis oli kosi`käidud* Juu; *suured kõsjad tulid ku pruudi`ested ärä`tүүdi sij`õsta`tul`ti suurte viinädege;`kõsjade aal`antse`kindäd issämehele ja äiäle; kui`kõsju`juudi,`pruut`pani issämehele`tasku`kindad; [esiteks]`veiksed kõsjad, päräss suured viinad* Kod; *enne olliva kosja`kuljatsi, siss olliva kosja, ja siss tulliva saja; kui`tüt`rik kosja`vasta võt`ti, siss`anti süüvvä kosilastele; sääll`juudi`kosje* Nõo; *nellabä ommoku lätsivä lugema opetaja manu, siis kui`үүsi kosjad ärä`olli`juudu* TMr; *Nүү?`olli`nүү`kerigu`ohä?,`pulma`sõita ja`koša`kävvi?* Rõu; *Mis koša`aigo lubatass*

[kaasavaraks], *tuu ka andass* Röp; *ku koša? är 'juudu?, siss läät makama kosilasõga? Se Vrd* kõssed

2. kosilane koos saatja(te)ga *kosjal`olli esik koa, ega`peimes kõi üksi mette* Muh; *kosjad`soitvad* Mär; *kosjad läksid ää alles esmaba`õhta; kosja`saia ja`viina`mindi* [sugulastele, tuttavatele] *`viima siis kohe, kui kosjad ää läksid* Vig; *mis me kosjadele süvvä anname* Hel; *om kosja ärä joodetu joba* Nõo; *kolmaba õdaku tu'lliva kosjad ja siis`tuudi püt'iga`viinä* TMr; *koša`soitava tiiid`müüdä* Har; *Edimält ko_koša_lät'si`tarrõ, siss`touksevva_koogu ja aholuvva nulgah`maahha -- õt siss`tüt'rik tulõ ar?; ol'l_kül timä`ausa`tüt'rik,`kosju ol'l pal'lo; viiedile košolõ viil lät's* Se

kosja|esik kosjaisa *kosja esik teeb`kaupa* Muh **-esä** kosjaisa – V *Košaesäle`anti paar`kiindit ja vüü. Nuü_köödeti`ümbre_pud'õla suu. Tuu putõl`anti siss košaesä kätte* Vas; *Košaesä`kauplõss ka pruudilõ kaasavarra* Röp; *košaesäle`anti`kinda? ja rikkaba, nu aini viil kapuda? Se Vrd* kosjuesä **-isa** *kosja isa* Ris Ksi isamees **Vrd** kosja|esik, **-esä -kakk** leib (sai, sepik), mis küpsetati kosjadeks peiu (ka pruudi) pool (pruut viib seda sugulastele, ka naabritele) Hi Mar Vig PJg spor K *siis`joodi kosjaviinad ja tulle kosjakako vedo. siis said [vastu]`anded,`vello ja`lõnga* Phl; *kosja kakud tehasse. `peimes viis kaks, pruut viis ühõ kaku,`sõnna kus näd`kosjo pidäsid* Mar; *isames`andis kosja`õhta`terbele perele kosja`viina ja kosja kakku, see oli tal`kaasas; kui`mindi sugulasele või vahel ka võnnu`võerale`viima kosja kakku, siis sai`vasta õõ, sukad,`kindad, paelad või`pioga`villu, see sai siis`veimeks* Vig; *kui`mindi`senna`kosja, kus`viina ei`võetud,`usklikud inimesed, siss`tehti kakk, kosja kakk, kosja kakk oli nisu jahust* PJg; *košja ajal enne on`tehtud ise kakk koe (kohe) kosjakakk, pikk peenike viina`kõrva, peigmees tõi ligi* Kei; *see (tüdruk) on salaja kosja kakku teind, see kes`enne`aegu`raisku oli läind* Juu; *košjakakk – kui kosilased tulevad, siis tehasse`värsked`leiba* VJg; *nüid lähete kosjakakku`sööma (kosja), kui tagasi tulate, tooge meile kah kosjakakku* Ksi **-kaup** kosimisega seotud läbirääkimised *Juri olli`julge juttu`aama, kallist kosja`kaupa`lõõma* rhv1 Muh; *košjakaup on kat'ti jäänu* Saa; *košsa`kaupa tegemä* KJn; *košakauba? ol'liva joba koohn* Rõu **-kindad** kosja ajal isamehele kingitud kindad – Mar Vig Rõu *Sõrmiliitse`kiindit ka`koete, noid`koete inäbäst koša`kiindest. Sõrm`kiindidi`sä'l'ge pääle ummõlduvva`värmiliiste`langoga`mäantse_kirä? Nuü ummõlduistõ`kirjoga`kinda ol'liva`kõkõ`ausapa_koša`kinda? Se -käik* kosjaskäik *siis oli ükskeik kas nende mullik on ära kadund või kana oli ära kadund või midad`looma -- sedine oli see kosjakäik* Jäm **Vrd** kosjakäimine **-käimine** = kosjakäik *see kosja`köimine siis,`mindi,`võeti`viina,`seltsi pudelitega* Muh

kosjal kosja *läks`kosjal* Saa **Vrd** kosjalõ

kosjalõ = kosjal sa läät *`kosjalõ* Lut

kosjama *`kosjama, kosja-* Ans Khk; *`kosjama, košjata* Kse Han/*-ss-/* Tõs; *`kosjamaie* rhv1 Hlj Khn/*-sj-/*; *imps ipf kosjade* Käi; *kosjama* Emm Vig; *tn kosjamine* Põi Muh *kosima esiteks ta on pruut, kui ta kosjataste* Ans; *äga`enne_p tee midagid kui pole veel ee`kosjand* Khk; *Kaks venda kosjast ühest perest kaks õde* Emm; *kui pruut kosjade, läks [ta] külase vaka`riided`korjama* Käi; *Oli juba košjatud ja papa tuli ka`pruuti`vaatama* Tõs

kosja|mees *kosja-* Phl Mar; *`kõsja-* Lüg

1. peigmees *`kõsja mies meni isä mehegä* Lüg

2. isamees peidmehel oo `kosjas kosjamees `seltses Phl; peab tulema `sõnna kiriku `juure kosjameheks, kui näd `kihlama `lähtvad Mar

kosja|moor `kosjamuor kosjakaupa sobitav vanem naisterahvas – Kuu

kosjan *kosjan* Hel Nõo; *košjan* Urv, *kõ-* Kod; *košah* Rāp(-n) Se kosjas talvel käädi *kõšjan* Kod; `nüidse `tüt'rigu om `julge, käevä esi *kosjan* Nõo; *Košan* juvass õigõ_`kinmähe Rāp; *košah* ~ `košjul `kauma Se

kosja|nui kosimisel kasutatud puunui nüid [kosjas] visati puunui uksess `sisse. sedä kutsuti *kõšjanui*. ja nüid `jäädi `väljä `uutama. kui *košjad* `vassa `võeti, `jäeti nui tuppa. ei `võetud aga `vassa, visati nui tagasi `väl'jä Kod **-näitaja** *košja* `näitaja hum lepatriinu – Saa **-ohjad** *kosja ohjad* sõiduohjad (kõladega kootud muustrilisest paelast) Tor **-plass** kosjaviina pudel *jah pruudil oli kosja pläs* - - `sõnne `tehti sedist magust `viina. ning see oli nii `uhke - - suur siidipael oli, `ümber `kaelas ning Jäm **-poiss** kosilase kaaslane kosjaskäigul – Kan Urv Rõu *koša poisi? saiva? paar' `kindit ilma `vüütä? Kan; kosapoisõle `anti jäl'p uma_suka? Rõu || Oh mis sa [temast] räägid – see kosjapoiss veel iga pää (kõbusast vanamehest) Kaa **-pudel** *kosja-* Plt; *kõšja-* Kod; `kõšja- Lüg kosjaviina pudel `Kõšjapudeli tõi tuttav `naine `pruudikodo, ku sie `vasta `võeti, sis `määräti kokko `saamine keriku `juures; Ilisemäl ajal tõi `peigomes ise `kõšjapudeli `neljäbä `õhta `pruudikodo Lüg; *kõhe väräven lei puro kõšja pudeli* [kosilane, kelle kosjasid vastu ei võetud] Kod **-pulk** kosimisel kasutatud ilustatud puupulk *ku poiss lät's `kosja, siss `anti [talle] üt's pulk, kutsuti kosjapulk, tyy `anti läbi usse `sisse - - ku `vastu es `võete, visati pulk tagasi `väl'lä* Hel **-rahvas** kosilane koos saatja(te)ga *Kõgõlõ koša `rahvalõ `anti suka_vai `kinda? Rõu; Ko_košarahvass ol'li_jo_ `mõrsat nännõ ja_jo_ `viina joonu_siss paänd `mõrsaimä süvvä? Se**

kosja|reis *kosja-* Khk Ris; `kõšja- Lüg

1. kosjaskäik *tēeb kuidas see kosja reis nendel läind oli* Khk

2. kihlama minek kirikuõpetaja juurde *esimist kõrd siis nägi [pruut peigmeest], kui `mendi juo `kõšja `reisi* Lüg

kosja|rätt kosilase poolt kingituseks toodud rätt *Ku `naati siss naist `võtma t'suralõ ja `koõsulõ minemä siss ostõti košarät't. [isa ja lell] Võt'i? kat's pudõlit `viina ja rät'i ja pañni? raha rät'i `sisse; Ku `naati ar_minemä, siss `mõrsja esä paänd tuu koša rät'i lavva pääle ja üt'el õt ku_tahat siss `võtkõ ar?, a_ku_tahat siss pangõ pääle rahha* Se

kosjas `kosjas Nai Vai spor S L, Ris; `košjas spor KPõ, KJn, *ko-* hv Ris, KuuK Äks Ksi Plt; `košsas Tor HaLo Hag Rak Sim KJn, *ko-* Plt KJn; `kõšjas Lüg Trm/-šj-/ kosjas **a.** kosimas `käidi `kõšjas ja `juodi `viina Lüg; kui `kosjas oli `keidud, siis pruut akkas `kerjama Khk; siis tüdrik `andis selle iest `jälle `kindad, sellele kis seal, taal `kosjas kõis Muh; *nel'labä `õhta `kõidi `kosjas, kui `lauba keriku `juure `mendi* Han; *lesed mehed käisid mul `kosjas* Ris; *vanasti käind vanad eided - - käind `košsas* Hag; *ta käis mind koa `kosjas* Juu; *peigmel oli isames. košjas ikke näh* Äks; *ärä kaob sji košsas `kaimene* KJn **b.** fig ehal *kosjas `käidi `õhtu, tüdruk magas aeda peal, poiss läks tüdriku `juure magama* Ris; *poisid käivad külas ~ `košsas; käis `košjas_ku käis `õöse tüdrukute `juures* Kei

Vrd *kosjan, kosjul, kosjus, kõsses*

kosja|sai kosjadeks küpsetatud nisupüüli päts *kosja `saia ja `viina `mindi `viima siis kohe, kui kosjad ää läksid, nii esmabä `õhta poole või teisibä. isames isi `lõikas teise leba `katki; tuli pärast `keegi, siis sai kosja `saia, oli see (tulija) siis võeras või sugulane Vig*

kosjast *kosjast Vig; kõsjast Iis kosimast pruut kosjast `minnes `saatis `peime isale emale koa sukad `kindad Vig Vrd kossult*

kosja|sõrmus *kosja- Jäm; kõsja- Trm kihlasõrmus kosjasõrmus, laia kol'luga sõrmus, kriipsud jooned pael, õbe sõrmus Jäm; kõsja sõrmuss Trm -taat isamees kosja taadi tõeva kait's pudelitäit `viina; ku [kosja] pulk `vastu `võeti, siss kosiline `astse `sisse ja kosjataat ai edesi sedä `järke Hel; ku `kosjule `minti, siss `peigmiss võt't kosjataade ütten. ega peigmijs es kõnele, kosjataat `olli tu jutu `aaja Nõo -täkk kosja- Tor VJg; koša- Röp; kõsja-, kõsja- Trm kosjaskäimise täkk *tore obune nägo kõsja täkk* Trm || ir vana lahja hobune – Röp*

kosja|viin *kosja- (-sj-) spor S L K, Hel Puh Nõo TMr, `k- VNg hv Lüg; koša- Vön Har Vid; košsa- Kos Plt KJn; `kõsja- Lüg; kõsja- Iis Trm Kod*

1. kosilase toodud viin (pruut pakub seda ka pulmakutsumisel) *pruut käis `kõsja `viina `tuomas siis `anneti `kindaid ja sukki ja `villu, `patja`püürisid Lüg; Kosjama äi mintut ilmas ilma kosjaviinadeta Emm; seal ei `võetud kosja `viinu `vastu; kosja viinad tuuasse koa `liitritega ja sorodega Mar; see oli väga `tähtis, kosja viin pidi punane olema; no kui sa said kosja `viina, siis sa said kosja kaku koa Vig; kosja viinad, kui juba kokku lepitü ruudi `juures, siss `peigmes `andis ruudile magusa viina pudeli. teesel pääval läks ruut seda oma `naabri inimestele pakkuma, `katske kosja `viina koa PJg; kõsja `viina ei `tohtind `maksmata jättä HJn; no siis pruudile `anti `jälle siis selle kosjaviina eest `jälle midagi `asja `jälle, kas käte rät'ik ehk -- ehk raha ehk VJg; pruut' vei kõsja`viinu sugulaasile. kellele vei kõsja`viina, see kin'k, mõni and vüü, mõni linike, mes `kiigi and -- pruut' käis üksi kõsja`viinaga Kod; kosjaviinad olid korv õlut, viis, kuus `toopi `viina Ksi; kolmaba õdaku tull'iva kõsjad, ja siis `tuüdi püt'iga `viina -- kosja `viina `tuüdi TMr; kes no kodapoolitsõlõ koša`viina and vai põlõttut `pulma kuts Rõu*

2. kosjade tähistamine viinajoomisega; kihluspõdu *juodeti `kosja`viinad esimisest. siis säääl ei old muud ku viin ja `ieringas ja leib. seda `üöldi kosja`viina `juomine; `kosja`viinad ikke `tehti ja, ja ikke `ninda sama pidu ku `pulma`aigki, vaid vähämb vähä oli; kui mies läks `vällä sääld `kosja`viinuld, `peigmes, sis vei `ämmale, pudeli`kaela rät'tiku. ega siis `amma ei old `kosja`viinul. `enne oli `kosja`viinad nied kui `kihlamas `käisid VNg; Kerikust [kihlamast] tagasi `tullles `sõideti ristemäde ja ristosäde `puole, `neile `kõsja`viina pakkuma ja `kõsja`viinale `kutsuma `õhtast. `õhta sis `juodi `pruudikodo `kõsja`viina; kui [viina]pudel `võeti `vasta, no siis pruut `jälle ja `pruudi pere siis `valmistetti ja `kutsuti juo nied `kõsja`viina `juojad juo `valmist ja; isa pidäs `kõsja`viinad, aga siis `pulmi mul ei `piatud Lüg; kui nee [kosja]koubad siis kogu said -- siis `joodi kosja`viina Jäm; kui kosja `viina `joodi, siis nel'laba `õhto `peimes keis `kuulamas, et ikke tuleb. siis `lauba `mindi viinaga [tagasi] `sõnna Mar; miu esäl ollu tõesega kosjaviina ärä `juüdu, ja maha kuulutedu kah Nõo; munikõrd ku nä'tä jo õt kosilanõ olõ õi kõrraline siss `naata_s koša`viinugi `juuma Se*

Vrd *kosi-, kosju|viin*

kosju *kosju Aud Saa SJn Vil Hel/-sj-/-; `kosjo Vai kosja pidin `uotama, ken tulo `kosjo Vai; mudu ei toht `kosju `tulla kui tal luba ei olnd `antud SJn*

kosju- kosja- kui on nabad põllu pael, varespoiss siis kosju teel rhlv Khk; meil vananaise käisiv kosjan [vanemal ajal], õigati košu emä; mehe käisiv [kosjas] noorepel aal, sji olli košuesä; ku viin `vastu `võeti, siis `anti košuesäl `kinda Krk; košsu vana (isamees); `košju `kinda `suuri `kirjuga?, kolmõ langaga? Har

kosjul, -e kosjul Hel, `k- Hls Nõo; `košjul, -ol Se; kosjule Hel, `k- Hel Nõo(-o-) Se/-llõ/; `košjule Puh, -õ San Se Lut; `košjollõ Rõu Se, -lõ Röp Se; košolõ Võn; `košsul M Har, -e Trv, -õ Har(-llõ) Vas Lut; košjulõ, -šš- Lei kosja(s) vanasti olli ämmä käünü `košsul; või ta selle tüdrugu pärast, raha pärast läit's iki `košsul Krk; kat's tükki `lätsiv külä pääle, `naisi `kosjule ~ kosime Hel; `kosjule `minti `mitma mehega Nõo; vanast miheesä läit's `košsulõ, ol'l pütukesega viin kaalakot'iga kaalan Har; košah ~ `košjul `k'auga; `kosja ~ `košjulõ minemä Se Vt kossult || fig läit's košolõ (ehale) Võn

kosjus `košjus Pär; `košsus Hää kosjas Ku mehel košjad `juudud, `košsus `käitud, sis `õeldaks, tal on nüüd kül'lekoit `kat'ki `lүүдud Hää

kosju|viin kosju- Mus; `kosjo- Vai; košu- KJn SJn Pst Krk kosjaviin vei `kosjo `viina Vai; kosjuviinad `olla juba ää `joodud (kosjad vastu võetud) Mus; Neile kõigile sai siis košu `viinä `viidud, kis `pulma pidid `saama kutsutud KJn; ku sa košu `viina `viisid, egä üüts siss and `kinki Pst; tüdrugu olliv vanast košu `viina viinu sugulistel. sõss olli saanu košuviina iist sukke ja `kindit, ja `üüksit Krk

kosk¹ košk Hlj Aud, g kose Saa Juu JMd Tür Koe Sim Iis Trm spor VIPõ M T, -õ Khn Võn Ote V; kosk Jõh, g kose Hää Juu Iis, kosa Lüg, `koske Emm; pl kosed Vän; `kosk(o) g koso Lüg Vai(g `kosko); kose g `koske Rei; n, g kosku Kuu/ `k-/ Hel, kosu Urv, -o Vai; kōšk, kōsk g kōse Kod

1. paks puukoor (hrl pikk ja lai kuusekooreriba või suur paks pärnakooretükk) Mene vahi ehk saad mone `kuiva `kosku laastmaalt tule `süüteks Kuu; `saunale `tehti `pääle kosost kattus; `meie siin `metsä sies `saama ikke sedä va `kosko `õlpusammalt; tie [mesipuul] sie `õtsa `augu pulk `ninda lühikene, et kosod `pääle akkavad Lüg; pärna kosed (neist tehti saane) Vän; maja katussed `tehti vanast kosedest Hää; `enne `tehti kosest suanid, sel'lätagone ja kõik oli kosest; `koskega (pärnakoorega kaetud) soan Juu; kuuse `koskedest `tehti `enne vahel katuseid `niukstelle `oñnidelle ja `kuuridelle ja Koe; kuusel tõmmati kosk maha, `tehti äda kõrral katusseid Iis; keväde `kisti `kōski kuusepuu kül'jess ja `pal'ke kül'jess Kod; kuuse `koske `võeti naha `par'kmise jaoss; kuuse kosest tetti mesilinnu `koñge ja `püüti sellege mesilinnu sugu Krk; saani kose `olli pää pääle ja `põhja `lүүдü Hel; tyy lõhmusse kosest kašt `olli `keñge Nõo; üle pal'gi tõmmati `kirvõga räpp `sisse ja sõss ol'l sääne puu lapits, tyyga tõugati tyyd `koskõ päält är? Kan; Ku_katuss jo_kõik' viimäne val'miss ol'l, sõss kummutõdi kõrd kuusõ `koški katusõ ha'ra üle; Vanast `kisti kuusõ ja_kõo `koški, nyy_kuivati är? ja_müüdi maha? Rõu || (millestki kõvast ja jäigast; sag võrdlustes) `märjad `riided ottab `külmägä `kangeks `nindagu `kuuse `kosku; `riided on `nüõril peris `koskud Kuu; [riie mustusest] kõva nagu suur kose Rei; se va kōšk `riie, pane püksid `püsti seisma, ku tahad Aud; kot't on nii märjaks soand ja kõva nagu kōsk kohe Juu; riie pudruga kõvaks `kuivand kui kōsk Koe; sie `passel on kõvast `kuivand ku kōsk Sim; `rõõva kül'menu ku kose Krk; vanast `panti tyy kare ame ku kōsk sulle `säl'gä Nõo; taavass

`ol'le `sel'ge nigu vašk ja `ammõjakk ärä kül'mänu ko košk Võn; nahk om paks kui košk Krl | Ku niid riisid [ihu või näo] pääl on, sis oled nakkisi täis ku kosk vahel Hää Vrd koskudi

2. koorik; kärn *Koledast õli `rõugeid täis, nahk üleni kosas, nägo, et `silmi ei õld nähä; Kosa all `kirvendäs, `koske sai `kriipidä [rõugete ajal] Lüg; kõva `koske kord on [lumel] pääl Emm; suur košk (kärnakord) piäs Khn*

3. taru (mesilassülemi püüdmiseks) Kuu

kosk² *košk Vai(`koske, -i) spor L K, Iis Krk, kosk Kuu IisR Khk Jaa VJg, g kose; kõsk g kõse Kod*

1. veelanguse koht, *kosk `koske `juokso kovast; kosest `alla lüüb `palgid ka purust Vai; seal jõe peal `sõuke kose koht, kose `pealne, üks vee kosk Jaa; kose peal vesi jooseb suure kohenaga Tor; Narvas piäb olema `kõrge košk KJn*

2. madalik (jões) *kosk oo kus madal oo, kus obosega läbi saab; kosepeälne jõgi, kibi põhi, karjastel nüüd põli `loomi ajada Vig*

koska *koska Kaa Vig VJg; koska Kse(`k-) KJn Krk; `koska Põi; kooska Räp*

1. kass *`Koska on nõnda vanaks jäänd Põi; `koska sõimunimi, kašs ikka ta pärisnimi Kse; ena vana koskad, mutku magab aga (hrl inimesest) VJg; silitse tõist, `tõmba `kæge üle pää: koska, koska Krk; Kooskal nahk maaha (õeld, kui kass on kurja teinud); Kooskanahk (pahaselt kassist) Räp*

2. palgivaramise raud *Iga koska ei tee eäd riipsu Vig*

koska|lauad *p1 kalapaadi nina- ja päraosas olevat soppi katvad lauad, veeheistelauad paadi `pohja lauad on `koska lauad, poranda aset `täidavad Jõe*

koske *`koske Khk Kaa Rei kõvaks, jäigaks; korpa `kindad ahju pel `koske `kuivand Khk; Pee oli märg, juused koske jäänd Kaa; riie on nii `koske jäänd, kui `sõomist `pääle läheb ja Rei Vrd koskele*

koskel¹ *`koskel g -li Kuu KuuK, -la Põi koskel (Mergus) `Kosklad munevad `puuride `sisse koa; `Koskel muneb irmus pailu mune, ta jõva neid kõiki `välja `aududa Põi; `kosklid, punaste `jalgadega ja nisukese alliga, mustaga ka olid kuos KuuK Vrd kosel, kosklane, kosla, kossal*

koskel² = *koskes kuub oli nii `koskel, et ta üsna krabises Rei*

koskelaine → kosklane

koskele = *koske Selle külma sajuga mu `riided külmasid keik `koskele Rei*

koskes *`koskes Jäm Khk Kaa Kse Han kõvaks, jäigaks muutunud olekus; korpas särk on igiga nii `koskes seljast; lammaste kõhu alused olid keik `koskes Khk; Ma nukerdasi koskes sokid pehmeks Kaa; suu `koskes [vingest kevadtuulest] Kse; Haav on `koskes (koorikuga kaetud) Han Vrd koskel², koskis*

-koskes Ls *konnakoskes*

koski *`koski Kod Puh Nõo Urv Har Plv Räp; `koski Trm Kod San Räp = koskil `Koski ta piab õlema Trm; männid kohanud nagu `itknud, muud puud ei õle `koski kohisenud Kod; `suitsu `koski ei olõ[?] [müüa] Räp Vrd kossegi, kuski*

koskil *`koskil hv Trm Kod, Lai Hel T Urv Se; `koskil Mär TaPõ kuskil päris peremest põle `koskil Mär; obune ei `seisnud `koskil paegal Pal; ku ma `pulli `koskil karjan näi, mul südä ka värisi [hirmust] Nõo; Koskil kuulduss pilli hellü Se Vrd koski, kossegil*

koskile `koskile Trm/-s-/ Hel TLä Kam kuskile *mina ei ole Verevi külästä* `koskile saanu Ran; *kõik küüni om`ainu täis, ei mahu`koskile ärä; ja mehe rõõbe ei käi`koskile tühü Nõo; ei`kõlba`koskile Kam*

koskilgi `koskilgi Trm Kod Pal Äks kuskilgi *ei õle`selged taevass`koskilgi Kod; ei kuule mitte`koskilgi`uhtisid Äks Vrd koskilõgi*

koskilt `koskilt Lai Hel Se, -d Hel TLä; `koskilt TaPõ kuskilt `koskilt *es õle raha võtta inimesil Kod; mina ei ole`koskilt terve Pal; sul ei ole`koskild puuld abi`armu`luyta Ran; [tee läheb] ike meild`müüdä,`koskild muald`tjüd ei lähä Nõo Vrd koskist, kossegilt*

koskiltki `koskiltki Trm; koskiltki MMg kuskiltki Teda ei leitud mitte *koskiltki*, kas õtsi tikutulega MMg

koskilõgi = koskilgi *ma ei olõ?`koskilõgi käänu? Kam*

koskinõ `koskinõ g *kosidsõ* puukoorest tehtud *tuu katuss om säält`kotsalt`koskinõ kohe nyy kosõ? omma pääle`hiidedü Har Vrd kosine, koskune*

koskis `koskis (kärnas) piä Khn Vrd koskes

koskist `koskist = koskilt – San

kosk|katus kuusekoorest katus – Lüg San *kosk kattusega saun õli Lüg Vrd kosekatus*

kosklane `koskla|ne Jäm Khk Rid Mar Ris, `koskolai|ne, `koske- Vai, g -se koskel *`koskelaine sie on ka vie`lindu, sie on`suuremb kui`sorsa Vai; kümme`aastad tegi`kosklane`meite oue`kambri`taa pesa Jäm;`kosklastele`tehasse pesad,`nda kut`räästa pesad Khk Vrd kosklene, kostlane*

***kosklene** = kosklane *`kosklesed - - oonete pial`käevad munemes ja Ris*

kosko → kosk¹

koskolaine → kosklane

koskotama *koskotama* lehma kutsuma *lehem i koskotavad, koss Lehike, koss koss, koss Puñnike - - koskotaga`näid Kod*

kosku → kosk¹

koskudi `koskudi, pl `koskutim(m)ed paks kuusekoor, kosk *Sie palitu`riie o kova`jusku va`koskudi, ei`anna`taibumagi; Kui`randa`saimme, olid`riided`seljäs kovad`jüskü`koskutimed Kuu Vrd koskus, koskut*

koskuma¹ `koskuma Jõe Kuu

1. mõjuma *Kui ta`rohtu sai, kohe`koskus Kuu*

2. puutuma *lähäb piki`seina, ei`kosku`kuski`vastu Jõe*

3. juurde tulema, kogunema *Kenel`juba`vähegi`varandust,`selle`koskub`sedä`alatas`juure; Ehk`koskub`vähe`aaval`lisa Kuu*

koskuma² `koskuma Juu, -m(e) Hls Krk

1. sulama – Juu Krk *eenad`toodi`tuppa`koskuma; kaalid,`kapsad,`karduled`koskuvad ülesse [koos`külmunud`maaga] Juu*

2. paisuma, tursuma *paned`erned`likku,`koskuvad`nõnna`ülesse,`lähävad`nõnna`jämedaks; ta`läks (suri) ju`täie`rammuga, [seepärast]`koskus`ülesse Juu*

3. kosuma *nällä`tõbi`sehen`iki,`nüid`om`iki`vähä`koskum`akanu Hls*

Vrd kostuma¹

koskune `kosku|ne Jõh, -o|ne Lüg Vai, g -se

1. kuusekoorest tehtud – Lüg Vai `mitmel `onnikul on Uo`nurme `kandis `kuuse`koskone kattus pääl Lüg Vrd koskinõ

2. (mustusest) kõvaks kuivanud `Karja`lapse jalarätted on `koskused Jõh

koskus `koskus g -e = koskudi kui `mendi `saartele kalu `püüdama, siis `vueti `koskust `kaasa ja `tehti ajutiste elumajade kattused `koskusest Hlj

koskut `kosku|t g -ve = koskudi särk [mustusest] just kui `koskut Kuu

kosla kosla Khk Emm Käi Tõs koskel koslad, isalind on alli `valge kiri Khk; Kosla on veelind, oma põsa teeb ta `ööne puu `sisse ja puu `otsa `viidut `kasti Emm; koslad - - `metsa munevad, `sioksed puurid pannasse ülese ja siis nad munevad `sinna puuridesse Tõs Vrd koslas

kosla → koosla

koslakas koslak|as pl -ad ”tohlakas” koslakas, `pähkli kobarad oo veel `kindi. suured tohlud, koslakad oo suured, karvased ja imelikud Var

kosla|lind koskel `koslalinnud oo merelinnud Tõs

koslap koslap koslep Sai kõva koslapi Põi

kosla|part kosla- Emm Trm, `k- IisR

1. koskel Koslapart teeb oma munad puu otsa inimeste poold ülespantut puuride sisse Emm Vrd kostelpart

2. part **a.** sinikael-part (Anas platyrhynchos) IisR **b.** ?soopart (Anas acuta) Trm

koslas koslas Khk, g `kosla Põi Phl = kosla koslas teeb küla perete `sisse pesa, vana tuuligu `sisse Khk; koslas on pugu lind Phl

kosle → kosli

koslep `kosle|p g -pi Jõh, -bi Rõu, -pa IisR keretäis peksta Ta õli saand ikke igavise `koslepi Jõh; Sai hummugu mu`käest üte `koslebi Rõu Vrd koslap, kosmak

kosli `košli Plv Vas Se; `kosle Röp Se võrkkott **a.** heinamärss panõ_haana_ `košlihe Plv; `košli_m hobõõlõ `haino panda?; `kosle koet kablost Se Vrd kosselga **b.** võrkkott eluskala säilitamiseks võrgust `košli vai kumm Se

koslo|kaup|mees `koslo`kaupmess kolatassija, räpaselt ja veidralt rietatud (vana)inimene – Jõh

kosmak kosma|k g -gu koslep Ni_ka `jandat, ku_saat esä käest uma kosmagu Rõu

kosmus¹ kosmu|s Han TÜR, kosmo|ss Kir, g -se

1. saunahurtsik `maandi `ääres oo `piske kosmoss Kir

2. veider kogu; paksult riides inimene, kubujuss Aan enesel riiet `ümmer, nüid nagu suur kosmus, saa liigutadagi Han; Mis kosmus sina siin oled TÜR

kosmus² `kosm|us IisR, -os Jõh sassis `Juuksed `ninda `kosmos Jõh; Küll on `kosmus, [ei] ole `kümme `aastat `juuksi `leikand IisR

kosn, kosna → kosten

kosna- → kostna-

kosnama `kosna|ma, -da Jõh IisR; ipf (ta) `kosnas Lüg

1. kohmitsema, aeglaselt tegutsema `Kosnab ka teiste ulgas ang käes ja mõni viljakõrreke ka angu aaradel Jõh; `Kosnab `ommikute `kaua; No küll `kosnab, sind oleks paras surma järgi saata IisR || kolama Seda ei või `üksi `lasta tuppä `kosnama IisR

2. *minu mies, sie`kosnas igakõrd magama* [kui tuli piksevihm] Lüg; Kas sul on seened seljas või täid särgis, et end nii tihti ja kõvasti `kihnad ja `kosnad IisR

kosnas → kosten

koso, -k *košo, košo|k* g *-ka* suitsutare pajalaua pesa, kuhu pajalaud lahtitõmmatult läks `touka ar paja košokahe; paja om košokah, `touka ar kiini Se **Vrd** koosa²

koso|katus kuusekoorest katus `saunale `tõmmeti vanast koso kattus `pääle, kui `kosko õli. `varju alune õli ka koso kattusega Lüg **Vrd** kosekatus

kosona *kosona* hv must, ropp – Vai

kosotama *košotama* lesima *Kašs košot saina veeren päävä`paistõl* Rõu

kosper `kosp|er g *-re* pej (vanainimesest) kurda vait, vanainimese `kosper; kuradi `kosper, kasi oma `kamress; kulle kus õige vana `kosper om alle Krk

kos|pool, -poole kuspool, kuhupoole [surnuvankrit vedanud] obese `lasti murupääle `lahti `vähkreme ja vananaese *nij asja tundja pidiv`vaatame, kos poole obese pää om -- kos pool pää om`vähkremise aal, sääld tule jälle matuss* Hel; *kospoole käokirjät`lendäp, sääld puuld tuleb siss kosilane* Nõo

koss¹ *koss* RIid Kul Nis Hag VJg Sim Iis Kod Lai Nõo; *košs* Kod Ksi Lai

1. veise meelitus- või kutsumishüüd *koss`juoma, koss-koss-koss! koss`Kirju* VNg; `ärge `kossudetta -- *koss koss, koss koss kui ei taha iast`menna* Lüg; *karjane`kutsub ikke koss Päits, koss-koss* IisR; *kossetab`loomi, koss-koss Kirjak* Nis; *košs, košs lehmä, košs, košs* Kod; *kui pangega`veedi paremad midagi, siis kutsuti koss koss koss* Lai **Vrd** koos⁴, kossu¹

2. koera hurjutushüüd *peni`tulli mulle`kül`ge, ma käräti: koss uiss, lita* Nõo

koss² *koss, košs* g *kossa* (juukse)pats, *-palmik Tütärlat`sil ol`l ilosa? rassõ? kossa? nigu? linakolga säl`äpääl; hiuss om meil naasil pal`mitu katte`kossa, a meil`hiussõ olõ õi ni pikä, sõss paami_linnu manu?, sõss pal`mimi_lina_`hiussiidõga kokko, sõss mähitäss kossa`ümbre_pää; Kossa`otsah`paante määne siidikene; seto`tutrukul om takan üt`s pik`k koss; pal`mitsess`kossa, tege pää`tõõrikust;`hiusõ? omma kossah; pal`mit`s hobõsõ lehe`kossa; pik`ki`kossõga?`tüt`rik* Se **Vrd** kassa², kossinka **Vt** kossalina

koss³ *koss* g *kossi* Kaa(*košs*) Emm, `kossi Jõh; pl `kossid Kuu Lüg IisR

1. jalg *Pane`kossid`tüöle, küll siis`jouad; Oma`kossid on ige nie`kaige`kindlamad* [teed käies] Kuu; *Võtta oma`kossid iest* Lüg; *Kuidas kossid käivad* Emm

2. kantud jalats, kott Neid kuradima `kosse tahagi parandada, tööd palju, aga tasu väike IisR; *Tee_b kohes nee mu vanad saapakossid niid veib ää viidud olla* Kaa

koss⁴ *košs* g *košsi* Rõu Vas vähinatt, *-kahv mia inämp`kossõ ol`l, tyy inämb`vähki sai; kossist kořati_`pioga? nuu_vähä_kot`ti; vähile`pañti liha`košsi; košsi_`tsušksi`vijri piteh`sisse,`kossõ iks lät`s hulga* Vas

koss⁵ *koss* g *kossu* viha *sellepärast pole midad tarist`kossu pidada; See oo va koss* (vähese jutuga) *inimene* Khk

koss → kost³

-koss Ls täi-, vilt|koss

košs- → kosj-

kossa *košsa* Istk hobune *Košsa, košsa, tule, tule, ma anna`leiba ka* Khk

kossah sassis *ku rabahhaja olõ õi `höšte ar rabanu?*, siss omma [lina] **kossah** Se
Vrd kossis

kossak *kossa|k g -ku ?*linased patsipaelad – Se

kossakas *kossak|as* Khk Kaa Vig Tõs Mih Ris, `k- IisR, g -a (halvasti riidetatud või kohmakate liigutustega inimesest; kulunud esemest; kohevil sulgedega kanast jne) *Läks `täisi täis nigu `kossakas, vahi et `tilgub kuhe; Oh mina `külmetasin kohe päris `kossakast, enam saa `liikumagi; Seda palitut ma ei pane, siis oled `niigu `kossakas, ei `painu kuhugi `puole IisR; Kärtsutas `papri kogu ning `viskas selle kossaka `korvi; Pitk kasukas oo nenda vanaks kulund - - paljast va kossakas veel Kaa; Rääpunud või sulil kana on kossakas Vig; kui kana suled oo laiale, siis tä oo üks kossakas Tõs; ei ole korralikult `riides ja paksud `riided nagu kossakas Ris*

kossakile küürakil *Tudrad katkuti kossakile maas Jäm*

kossakili losakil *kana oo kossakili pesa peal, akkab `auduma `kipsuma; mis sa sii kossutad, [õeld] kui mõni kossakili seisab Muh*

kossal *kossal g `kosla* Muh Var Tõs Khn koskel *`koslad kõevad põllal koa nokkimas Muh; `koslal oo tu't piast; `koslu oo koa `kahte `sorti, ein `koslad ja puu `koslad Var; kossal muneb mere `ääre suured munad, `kosla munad oo nagu ane munad Tõs; Kossal tieb iä mielegä kaštissõ pesä Khn **Vrd** kostal*

kossal → kosal

kossal|lina pl linapalmik (juuksepatši pikendusena) *Siss tet'tevvä_`kossa lina?*. `Suitoisist linost tet'tevvä_`kat's `hüäge jämmet `kossa. Siss pal'mitevva_nyy_ka_`kuage ummi `kossõga üteh; Kossalina ol'liva_ka egal naasel, hot's kel ku suuf huiús `ol'ge Se

kossama *`kossama* Hlj Jõh, *kossata* Lai

1. *magama – Jõh Lai las `kossab, ära mine üless aeama; kui lapsed üleval, ei saa ise kossata nii iast; nad `kossasid magada* Lai

2. *peeru laskma – Hlj*

kosse *kosse* Mar Kul

1. *lehma meelitus- ja kutsumishüüd vanasti ikke `üiti kosse kosse [lehmi kutsudes]* Mar
Vrd kossu¹

2. *lehm kosse visse, kosse visse, kus sa eese kossed visted jätäd, lehma `kohta `öötasse kosse, vasikas oo visse* Mar

kossegi *`kossegi* Lai T, -õgi San Urv Plv Röp kuskil *kui jõulus käisivad koštis `kossegi, siis `ánti iki `õunu Lai; kui `kossegi aab `ol'li, siss mähiti pindega `kiñni; nüid saava kõik `leibä - - ütēvõrsi, ei ole nurinat `kossegi Ran; `puulba õtak om käen, aga miu külälisi ei ole `kossegi Puh; ütē `viisi piäp `kiilmä tedä, paegal `kossegi ei saesa; `kossegi ma näi et, konna suust juušk vesi `vällä; ega meie poiss `kossegi es opi. aga ta jagap kõik tüü Nõo; `kossegi ta iks om; joosep kui mõtsaline, ei mõšta `endäst luku pid'ädä `kossegi `kotsil Kam; `ruško `mõõtu ei olõ kuullu_`kossõgi puul Röp **Vrd** koski, kossegil*

kossegil *`kossegil* Ran Kam San, ko- Puh = *kossegi `kossegil es ole `tühjä maad Ran; temä om muial `kossegil Kam **Vrd** koskil*

kossegilt *kuskilt ku sa puudulene oled siss oled nii `vaene, et ei ole ämp `kossegilt peri San **Vrd** koskilt, kostegild*

kossegina kuskilgi nüid ei ole toda `ritva `kossegina; aga mitte üits ammass ei ole `kossegina, ei *ijn*, ei taka Nõo **Vrd** kostegina

kossel *kossel* = kosselga – Räp

kosselga *koßselga* Plv Räp; *kosselga, -ka, koßsel'ga, koßsõlga* Räp heinamärss *kosselga, võrgust ko't, kablast tett hobõsõ 'haino jaoss; 'topse kosselka 'haino täüs; kosselga 'vankreh vai saanih `perse all `istmise jaoss; vedro `vañkril oma_pad'a?, noil ei joolõ?* *koßsel'git* Räp **Vrd** kosli, kossel

kosseliini → kosenilje

kossetama *kossetama* = kossutama *kossetab* `loomi, *koss-koss* Kirjak; *kosseta* loomad *kojo* Nis

kossi → kosi²

kossinka `kossinka, *-õnka* (juukse)pats, *-palmik* Pühapäevil on tal `kossõnka kahes plehis; Keerab `kossinka ümber pea, rätiku alla IisR **Vrd** kassinka¹, koss²

kossilpea sasipea `kossipää kui `juuksed puha segamiste, `lahti sugematta, ja sasis kõik Lüg

kossis sassis *abe on* `kossis kui on ka `lahti sugematta ja sasis; `kõnnib pää `kossis, on *sedä`viisi `siiras ja `saaras* `juuksed, ei `viitsi sugeda Lüg **Vrd** kossah, kossus

kossis → kosis

kossilvahe `kossivahe vankri rõuk- ja teljepaku vahe; fig jalgevahe – Lüg

kossjalg 1. karvaste jalgadega (kana) *mõni va kana va koßsjalg, va karosed jalad all; suurt püksid* `jalgas nao sur *koßsjalg* Mar

2. Tori elaniku sõimunimi *koßsjalad on Torist tulnd jah, Tori koßsjalg* Mar

kosso → karso

kosso|punane (poevärv) *kossoponane oli ükskord, aga see värv kados ära, seda äi ole nüid änam. säsoigest `seemned olid, nee tõugadi* `peeneks ja värvidi Käi **Vrd** koosen

kossu¹ *koßsu* Khk Kaa Krj VII Hag; *kossu* Käi Rid Kul/-o/

1. hobuse (ka lehma) kutsumis- või meelitushüüd *süksu-süksu ning koßsu-koßsu - - sedasi räägitässe vanadele oostele ka Khk; kui sa obust oma `juure kutsud, üiad suks, suks, suks ja koßsu, koßsu* Krj; *ennemuiste `veisid ikka koßsutati koßsu-koßsu* Hag **Vrd** koss¹, kosse

2. (noor) hobune – Kaa Käi *Kas sa meite kossusi ka karjamaal nägid* Kaa

kossu² `kossu PJg; *kossu* Emm *kössu* [kanapojad] *jäävad viimati* `kossu, *no kisub* `kossu, *tiivad* `sorgu ja *surevad ää ka* PJg

kossult `koßsult *kosjast* – Hls

kossus `kossus IisR Jäm Ans Khk(-ss-) Han Var

1. *kössus*, *kühmus* `kärmsed on `kossus *seina peel* Ans; *Lind istub vihmaga kua* `kossus *oksa pial* Han

2. *torssis inime nõnda* `kossus, *ta_p räägi midad; sa täna nii* `koßsus `näuga Khk

3. ?kõvaks, jäigaks tõmbunud olekus *Uus* `takne riie oo *märjast piast* `kossus; `Taksed *püksid oln karjatsel vihmaga* `jalgas, *oln nii* `kossus Han; *rätsep juhtub vahel kuue ää* `rikma, *kaelatagune o kõik* `kossus Var

4. sassis Sul pea `kossus IisR **Vrd** kossis

kossutama¹ *kossutama* Muh Iis Kod(-o-) Lai, *koõsu-* Kaa Hag, *`kossu-* Lüg Jõh(-o-) IisR

1. hobust või veist kutsuma või meelitama *`ärga `kossudetta ehk manidetta koss-koss, koss-koss kui ei taha iast `menna* Lüg; *Meni obu äi anna käde, veid koõsutada teda pailu tahad* Kaa; *enne `muiste ikka koõsutati `lehmi koju, koõs Kirjak, koõs Kirjak* Hag; *`võeti aeamulk `lahti, siis seda `viisi kossutati, `korda pidi kutsuti kõik nimed läbi* Lai **Vrd** *koosutama, kossetama*

2. last magama kussutama *kõssutasin ja kossutasin last kuõni ta jäe magama* Kod

kossutama² *kossutama* spor Sa, Muh Hi(-d-) Mar/-o-/ Tor Trm Lai, *`k-* IisR

1. losutama; kõssutama *mis sa (lehm) kossutad sii, kasi `louta* Jäm; *`talve külmaga, siis varesed kossutavad katuse arjal; öö sorr linnab sorr sorr. `põõsa all kossutab maha* Khk; *Vana kossutas ree pãras, poisi kää olid ohjad* Põi; *kana kossutab pesa peal, kui ta akkab `auduma kippuma* Muh; *mes sa kossutad (vedeled) sii maas* Phl; *`põõnasivad magada ehk kossutasivad magada* Lai

2. omaette istuma, konutama; tusatsema *kossudab muidu, piab kavalust; Ole ometi inimese moodi, kaua sa ikka kossudad (viha pead)* Khk; *Tulge ikka teiste sega, mis te seal kodu kossutate* Kaa

3. soojendama *tule kossotame `endid sii* Mar

kost¹ *koõst* g *koõsti* Aud VJg TaPõ(g *kohi* Kod) Plt SJn Rõn San V(*goõst* Lut), *kosti* Tõs Trv TLä; *koõst* g *`kosti* Jõe Kuu Vai; all *koõstilõ* Khn

1. kostitamiseks kaasavõetu või -saadu **a.** kostitamiseks kaasa toodud või antud toidupoolis, külakost *viis `kostiks `saia* Jõe; *läks `kostiks (sai halvast asjast lahti, läks parajasse kohta)* Kuu; *toi `miule `kostist vähãne `tuomuksi* Vai; *Iga perenaine `näitas oma `eldust, mis ta pühadekingist ja koõstist `ãndis [karjusele]* Trm; *vai meie kõik `koõsti viãrt – meile tuadasse `koõsti; läksid katsele (katsikule) ja veid koõsti; koõst süãdãsse ruttu äãrã, siis ei lähã `tuuja vanass; kui suu süveleb, suab `koõsti; mes mul õlid mõned koõstid viãdã* Kod; *`õlli raasike eeringet, leevã tükike, tõi meele (meile) ka veedike `kosti* Ran; *es tuu ta `kosti midãgi, mugu kõneli äãd juttu `enne* Nõo; *vanast ku_`küllã `mĩnti, sõõs `viãdi koõstiss uma pala `leibã* Urv; *`ãnti mul kodu tulla kah `koõsti üten* Har; *ma_`tei koorõga_`koho `piimã, vei tãlle koõstiss ku_`tã jo umah tõbõh ol' Vas; Lihavõttõ `aigo ol' -- õks muna koõstiss üteh Rãp; kodo läãt, tohi_`ilm koõstilda minnã?; kuri sõna koõst, paha palk; `Puhtõlise? eiss ka õks tõiva_`süũjke koõstist* Se; *põld uut `koõsti (sõnnikut) peremehe keest* Lut **Vt** kohikakk || *maiustus(ed) ma añni kosti pããle tãlle rahha. [ütlesin] latsõlõ: mine osta `koste `hindãle* Se **b.** altkãemaks, meelega *Kostikompsu veedi kui juhtus neskest suupãralist õlema see aeg kui sepal kedagi lassid teha* Trm; *siis `võeti `sisse suure kohiga [haiglasse]* Kod; *tuu sãgã `viidu `mõisaãrrãle koõstiss* Puh; *tuu olna viinu `koõtuãrrãle `kosti, selleperãst mõistetu tãlle `õiguss* Nõo **c.** fig keretãis; riidlemine *`ãnti ea koõst. sai ea koõsti (peksust)* Aud; *kas saeta esimese koõsti - - kãtte, saeta sõemata; saksad saed õma koõsti kãtte, enãm `seie ei tule* Kod

2. külaline – Se Lei Lut *ku `pernane süüt `puusa, tuu voori koõst raade, ku pããd süüt siss tuu voori `mõõtlõõs: `minkas ma võta koõsti `vasta; sa olõ_`i kutsut koõst; harak kadsatass, tulõ tiid vai goõst kavvõmbast* Lut

3. (kohakäänetes) külla, võõrusele; külas, võõrusel *läks `toise talo `kosti Vai; [Jõnn] `Kutsus `meiti oma laeva `piäle koštilõ Khn; ennemalt kutsuti `košti, nüüd on `külla Trm; egä sind `sinna `košti põle viädud, piäd kõvass tüüd tegemä; poiss käis kodo kohin; talvel õli kodo koštin Kod; kõik õli `mihkli päävast lõpetet, pideti püha, eks sõbrad ja `tutvad tulid `košti Pal; lähvad `košti venna poole Äks; kui jõulus käisivad koštis `kossegi, siis `anti iki `õunu Lai; noorik läit's `koštelõ; ma käve ka koštil Plv; tädi tul'l meile koštilõ Röp; kostõl ommava?; miis k'äu `nurmõ, tulõ õnnõ kodo kostõlõ Se*

kost² *košt g košti Hää Ann Koe Plt, kosti Mar Vig Krk; kost g `kosti Kuu Vai; g košti Mär Tor Saa Juu JMd Trm KJn Võn Krl Röp, kosti hv Emm Rei, Tõs Trv Hls; ad `koštil IisR (hrl väliskohakäänetes või koos kaassõnaga)*

1. toit, moon, ülalpidamine *no nie (kartulid) old siis juo küll `külmänd, aga nuo nie `menned ige `kostiks `täüesti; [emakalad] `Jällegi `läksid kanujelle ja sigujelle `kostiks Kuu; `peäme vähäne `kosti ka Vai; sääl olnu alb košt, läenu košti pärast ära Hää; [karjusel pärast mihkclipäeva] siis on `õigus `košti `aada jälle. aga ku_ta ei käi, siis ei soa enam `košti, nüüd piad isi oma koštiga rahul olema Plt; magaje košt (õhtusõök) pannass iki paigal, aga vihaneje košt süvväss ärä Krk*

2. (tasu eest korteri ja söögi saamisest) *Rikkamad olivad `kuoli aeg ikke `kuskil `koštil IisR; kosti `pääle minema Rei; võttis lapse omale kosti `piäle Tõs; elab `linna košti peal Tor; koolilapsed `pahti linnas koštipääle Saa; ta viis `sõnna oma sugulase `juure košti `peäle Juu; latse linnan kosti pääl Trv; koštiga `korften Röp || Prii `kosti peale (vangi) Kuu*

kost³ *kost Vän Ris TaPõ(koss Kod) eL*

I. (osutab kohta) missugusest kohast **I.** (otseses küsimuses) *kust kost sa oled pärilt Ris; kost sa õled siiä sigenu Kod; kost sij tji käänäb `Suistle `mõisa `pääle Trv; Kost kotsilt sinnu kirp `purri Hel; kost kaodu sa läsit, et mia su es näe Nõo; kost ti_tulõdõ?, kes ti olõdõ? Rõu Vrd kostõss, kostõst*

2. (sihitis-, täiend-, kohalause) *tammil on ka liigsilm nagu tõkkelgi, kost vesi maha `lastakse Vän; isä akas `plaani pidämä, koss raha `suada Kod; ussel olli väike auk ja laas sihen, kost ta (koolmeister) koolituppa vaadašs Hel; temäl om näpu muud man, kost saab, sääld näppäp; karu (karv) läits suhu, ei tiia kost `viina saab Nõo; `ankõ `vällä, kost tuu jutt um `vällä tulnu? Rõu*

3. (täpselt määratlemata koht) **a.** kust tahes; teadmata kust *aga kos_ta on tulnud aga siin ta on ike juba põlvest `põlve Äks; sai `einä kormit `lehmile kost sai Krk; kost kägu tijs, et vanamijs kooleb; `olli sañt kost ta `olli, mia tedä aviti Puh; muulõ vil'läle kaiass kost seemend, neo_kasvassõ eišs (põllulilledest) San; `kuuljaga ot'sitass tiid, a jalaga lähät, siss saat minnä kost taht Har; Tuu (anumapesu liiv) `tuudi vai kost `kaugõst är?, ku_timä õnnõ? illuss ol'l Rõu; jaarmargin ol'li_ `mõisniku ja herrä_kah. tatarlasõ_tul'liva ja kõik' kost ilma veerest Röp **b.** kustki, kuskilt *kui kost midä seräst leisi, siss kirjuti üless Nõo; ma_la iks `kaemõ, vaist saa karust kost San; näüss kas tulõ kost jalalõ (kadunud võti välja) Har; Tuu sälatäüis ol'l ku üt's ilmamaa laiv sälähn, mahu õs kui kost ussõst `sisse es Rõu; eass mul sullõ `massa_kost olõ õi? Vas; taht [õunapuud] jakada?, siss tuu kost tõõsõst paigast ossa Se**

II. (rõhuadverbina väljendab kõneleja suhtumist) *ma ei suanud auto `piäle üles, no kost ma puu `õtsa `kerkin; tõene tegi lapse, kost tä siis kodo tõšt `tulla vanemite `silma Kod; liha*

es ole näil`endilgi, kost na viil karjussele saeva viia Ran; kost mia temä`al`pust tiia Nõo; ku ma`nännu ei olõ, kost ma kõnõla Rõn; kost vanast`ol`li ilmilusa`valgõ`jala` (valged sukad jalas) Har

kost⁴ *košt g kosti Jäm Khk, košti Mär Juu VJg; kost g`kosti Kuu; košti- (kosti-) spor eP, `kosti- Jõe Lüg kostipulk`vitsa lüiasse kostiga`pæele Khk; kostiga topitakse koa sammalt seenä vahele; koštil on ike teräv ots Juu*

***kost**⁵ *Siis saemõ Talina meres teese košta (nahatäie) `jälle [tugeva tormiga] Khn Vrd koosa¹*

*kosta, kosta- → koost*², koosta-

kostak¹ *kostak kiht, kord, koorik muja kostak tuleb maa`peale; kärnal kostak peal, kui aav akkab paranema Rid*

kostak² *kosta|k g -gu*

1. *luu- või puunõelik, viisuluda kostak sääne luust säet, kuñdist, minkä`viisa`koetass; etkona`koeti`viisa kostaguga Lut Vrd kostkass*

2. *vahend seinapalgivahede takutamiseks vaaba`otsaga kostak, `pešti`paklit saana`sisse Lut*

***kostak**³ *g kostaga Se; p kostakit Lut*

1. *ennustamisvahend kostaga`hiit`jä ~`pañdja (lõngadega ennustaja) Se Vrd kostka*

2. *(mäng) `pandasõ`kõrdapidi`luukõsõ`ni kepiga`uava` (ajavad). muža`tsiäjalast mängitäss kostakit Lut*

kostal *kostal Rid Tõs, g`kostla Rei Kse Han Var Hää koskel`kostlad on rebu`karva linnud, vähemad kui kanad Rei; kostal, `õõne puide sihis`audub, sel`laga`tuub poead`väl`la. maal`audub ja meres elab; Jusku va kostal`laidas maas (pej lösakil istuvast inimesest) Hää Vrd kossal, kostel*

kostama *`kostama raudpulga abil naela sisse lööma kui [paadi] külgvits`naulida`kinni, siis`puurida [enne]`kül`g`vitsasse [madal]`auk, et`naula pää lähäb sise. sidä`üöllä`kostamiseks. `kosta`naul sise [muidu hakkab]`kriipima Kuu*

kostamiss *kül`one ilos kabelin. vaemod käeväd riiside vahel päävikul, egä näd kostamiss ("kes teab kus") õle Kod*

kostan → kosten

kosta|pulk *košta pulk abivahend puunõu vitsutamisel, kostipulk – Lai*

kostar *koštar g`koštra Vas Röp Se; kostar g -i Se; kostõr g`koštri Se; pl`koštri` Lei luste Rüü`kašveva`koštraga`poolõss Röp; kostart kiä`külvä`äi, tä`rüüga`saasõ; koštar`kasuss õks vesidsebä`kotusõ`pääl; puul`rükä, puul`kostõrd Se; linnu un`kakru`zien am`koštri` Lei*

kostegi *`kostegi T; `kostõgi, -i` San Urv Krl Vid kustki`usset`kõik`kiñni, `kostegi`väl`lä ei saa; a ma`le vana inimene, ma`kostegi ei teeni`enämb Puh; kõneldi ike, et tol tuleb laits, aga es tule`kostegi; kui`samlid es saa`kostegi, siss`tuudi`ravikit`maja saena`vahele`toppi; lumeañg om nii suur, et ei saa`kostegi`laada (lauda) manu Nõo; ega`kašsikõñõ ei_saa_ka`kostõgi_süvvä`, ku ta`iiri`änt ei`lõvvä`niipa`llu San; `kostõgi`aasõ`suitso Röp Vrd kostigi, kostki*

kostegild *kostegild kuskilt – Puh Vrd kossegilt, kostigild, kostkilt*

kostegina `kostegina Ran(-tõ-) Nõo Võn kuskiltki *ei paesta* `kostõgina Ran; *võib-olla ma`näessi vašt ku ma prilli`saassi, aga ma_i saa`kostegina`pril`le* Nõo **Vrd** kossegina

kostel `kost|el Rei, g *-la* Põi; pl `kostled VII koskel `kostlad on `laidus. *kui kadakad`tolmavad, siis`kostel peab munema* Põi **Vrd** kostal, kostlas

kostel|part `kostel|part koskel – Tõs **Vrd** koslapart

kosten *kosten* g `kostna Juu Kos(g `kosna) Jür Jä(`kosten Amb) VMr Plt; *kostan* g `kostna PJg Nis Rap Juu; *kosnas* g `kosna spor Sa L, HaLo Tür Sim; *košnas* LNg(*košn*), g `koštna Mär; g `kostna Kär Vig Mih korsten **a.** (küttekoldel) *vana suitsu maja oli kosnast pole`ültse olnd; toppind`kosna otsa`sisse vana kasuka - - et kosnas äi pole vädand; Vanal`kosnapiibul olid paud peel* Kaa; *kellel juba košnas peal* [majal], *need`ütlesid kardoled* LNg; *vabrikude`kosnad Mär; kosnas oo nõgega koos* Tõs; *kosnast ei ole puhastan`rohkem, ikke üks kord`aastas* Aud; *kosna alone* (kolle, lee) välla `kõõkis Ris; *kostan on ikka kibist. telliskibist ehk paekibist* Nis; *mõesa`vihtlemise saanad olid`kostnaga* Kos; *naesest piast ka sain`kostnaga majasse* Amb; *tuul kiunub`kostnas* JMd; *sel aal kui mina`kasvasin oli väga vähe`kostnaid, kõik* [majad] *olid ilma`kostnata; masina`kostnast oli katuselle`siuksed sädemed tuld* Ann; *ega`ühte kostent ei old siin külas. ainult`mõisas oli neli kostent* Pee **b.** (auru väljajuhtimiseks, õhutamiseks) *rehetoa kostan, mis`vingu`väl`la viib, on puust; leitse ja aur läks`leeridest läbi`kostnasse* Nis

kosti `kosti Tõs Nis deskr potsti [kodukäija] *vajun`senna* (voodijalutsi taha) `kosti maha Tõs; *vaosin`kosti tagasi na vana kasukas* Nis **Vrd** kostik

kostigi `koštigi Äks Ote/-st-/ *kustki vanaemal oli ia õnn, ta sai, aga mina ei saanu`koštigi* Äks **Vrd** kostegi

kostigild *kuskilt nüid om jahu saanu kostigild* Trv **Vrd** kostegild

kostik = *kosti* *Vana kasukas kukkus nagist`kostik parandale maha* Kaa

kostikene dem < kost¹ *ma tõi väikese kostikse kah* Puh; *teie sõss uma² koštikõsõ kah`valmis ja lät`si² sõss`mustlasõ last`kaema* Vas

kosti|laps *kosti|laps* Tõs, *košti-* JMd Koe VJg Trm Plt *kostil olev õpilane*

kosti|leib **1.** *külakostiks kaasa antud leib või sai noorik paänd õgalõ ütele košti leevä kot`i`ümbre vüü* Se

2. *nissa selle külbetäss, et timä um koštileib* (vili) - - `mastass kolmass osa `kal`lip rüki Lut

kostiline *koštili|ne* VJg Iis Trm Kod Se, `koštile|ne Äks, g *-se*; *kostiline* Vai külaline *Koštilisi on oodata* Trm; *koštilised tulevad`kaugelt,`võõrad, kedä kutsud ja sugulased; kostiline tuleb, annad`süümiss* Kod; *ei ole kedagi`koštilesele anda* Äks; *meil omma jo koštilise²* Se

kostima¹ `koštima, (ta) *koštib* Ris Juu JMd; *kostima*, (ta) *kostib* Jäm Khk Ris; tn `kostimine Jõe

1. *kostipulga abil nõud vitsutama kostib kihale`vitsa`pee* Khk; *košti pulgaga koštitaks nõu vitsad`kinne* Ris **Vrd** kostitama²

2. *pulga abil midagi august välja lööma kostime see* (pulga) `väl`ja Jäm; *kirve vart tagand* ee `kostima Khk; *lähäb reha pulk kat`ti, mud`u ei soa kätte, siis tee koštipulk ja košti sellega`väl`la* Juu **Vrd** kostitama²

kostima² `kostima, (ta) kostib Jäm Khk Mus Rei kostuma, kajama nii `kougelt ääl kostib juba ära; kaja kostab ~ kostib `vastu Jäm; `talve `eetasse: koira `aukumine kostib mere, tuul leheb mere `poole; koest poolt [hää] kostib, sõnnapule leheb tuul; mets kostib `vastu; `öhta kui vaga ilm on, siis `loomade kellad `kostivad ägast poolest Khk; ilm kostib (tuleb ilmamuutus) Mus

kosti|naine hõimunaase_ks hõpõnaase[?], kostinaase kullanaase (pulmalaulust) Se

kostinitsa → kastints(a)

***kostinõ** säääl o'll üt's tarõkõnõ `taivah ja kõiksugumatsõ söõgi[?] o'lli, tooli ja pingi ja laud o'lli kõik' kostidsõ[?] (kompvekist tehtud) Se

kosti|pulk 1. (hrl puust) abivahend nõu vitsutamisel – spor R eP kostipulgaga lüiasse `toorile `vitsu pääle Khk; kosti pulgaga vitsutakse `nõusi Ris; kostipulk oli alt teräväm ja peält laiem Juu; kostipulk on järsu otsaga et vitsa taha `kinni akkab Kad; pane kosti pulk vitsa `pääle ja lüü `aamregä ehk `kirvega kostipulga `otsa, siis vits lähäb `alla KJn; kostipulk on üks puu pulk mud'u `kañtes `otstega. ta võib rauast kah olla SJn Vrd kost⁴, kostapulk

2. puu- või raudpulk millegi august väljalõõmiseks lüõ `kosti `pulgaga auk `tühjäst Lüg; kui `sõuke nagu ratta ige pulk `katki läks, siis oli raud kostipulk, millega `välja `lõõdi Krj; kosti pulk, kellega kostitakse `auku tühjaks; lähäb reha pulk ka'ti, mud'u ei soa kätte, siis tee kostipulk ja kosti sellega `väl'la Juu; kostipulgaga `lüedakse vana pulga ots august `väl'la JMd Vrd kostipuu

3. `kosti pulk (raudpulk naelapea puusse lõõmiseks) Kuu; kosti pulgaga peksab seinä vahele sammald Mus; Lüe kostipulgaga (torniga) auk suurõmaks Khn; [hobuserautamisel] panen kostipulga `alla, `aambrega taon, lüün naela otsa üless, on ilus sile KJn

4. fig kodo `tjüdi kosti`pulka (nooriku nimetus pulmalaulus), vana naese vastalene KJn; oh pümme kostipulk (sõimatakse vasturääkijat) Krl

kosti|puu kostipulk riha piid lüiasse kosti_puga `välja; `katki läind `kirve varre `otsi kostitasse `välja kosti_puga Khk

kostitama¹ kostitama u Mär JMd, VMr VJg I Äks Puh/-s-/ spor V(-mma; -õmõ Krl), -eme San

1. (meelepärast) toidu- või joogipoolist pakkuma siis teda (seppa) sial kostiteti änamiste igas peres VMr; kostitad, kui annad `süümiss, teed `kuuki või Kod; mina kostitasin last, eela viisin õhe `kompveki Äks; minu kostitedi säääl `äste San; tjüd piat enne kostitamma, siss looda[?] `õigust saia[?] Har || fig (peksust) Suur' mjijs lask no_hinnest kañdsaguga_kostita[?] Rõu

2. külastama; külas olema – Iis Krl Röp tiä käve kostit' minnu Krl; ta kostit' mito nädälit mi_puul Röp Vrd kostma³

kostitama² `kostitama Jõe; imps kostitasse Khk kostipulga abil nõud vitsutama või midagi august välja lõõma `kostita vits `peale Jõe; `katki läind `kirve varre `otsi kostitasse `välja kosti_puga Khk Vrd kostima¹

kosti|vatsk toidupoolis, mida pakuti noorikut vaatama tulnud külarahvale külarahvass tul'l noorikut `kaema. puu livvah o'll kostivatsk. sõir vai siss sai. kual vähäb, kual suurõb, lil'li[?] pääl, illoßs liud `väegä Se

kostka pl `kostka[?] ennustamisvahendid (lõngad, kaardid) *siss ko tahete teedä[?], õt kas [haige] ar_koolõss vai jääss elämä, siss köüdetäss `kostket, köüdetäse_`kostka[?]; `kostket heidetäss. viis `langa, siss nakat noid `lango kinni_`köütmä; `ko[?]stkit õks hiidät, viis langakõst `pañti, ka nii pi`lidõ `sõlmõ. mõnikõrd lätt kammitsahe, kui kokko jäivä[?], siss olõ õi hää, tulõ ei kosilaist, ku om langah, siss om hüä; inne sõtta minekit õks hiideti `kostkit* Se **Vrd** kostak³

kostkass `kostkass g `kostka luu- või puunõelik, viisuluda `kostkaga tsusati mulk et'e Se **Vrd** kostak²

kostki `kostki T Har Vas Lut, -i[?] Rõu Vas, -e Röp Se kustki ei saa `kostki `kanga `lõime Nõo; olevat `kostki raha `lõüdnüvä Võn; taa jutt ei olõ `kostki peri; muialt ei_saa timä `kostki juua[?] ku puu `leht'i päält saa Har; riñt ol'l suur, raha es saa_`kostki[?] Vas; ei tulõ `kostke puult Se **Vrd** kostegi

kostkilt `kostkilt Krl, -d Puh Ote kuskilt na vaest tulliva `kostkild koloo-si tüüld Ote; ma_s saa[?] `leibä `kostkilt Krl **Vrd** kostegild

kostlane `kostla|ne VII, g -se Pha koskel `kostlane teeb pea`aegu pardi äält VII **Vrd** kosklane

kostlas kostlas koskel – Rei **Vrd** kostel

kostma¹ `kostma, (ma) kost(a)n eP(`kostama Khk Kaa) eL(-e Hls Krk San); `kostama, (ma) `kosta R

1. (küsimuse või jutu peale midagi) ütleva, lausuma; vastama *mis sa sene `pääle `kostad Jõh; see kost_a mitte `vastu midad Jäm; s_kosta mette `musta ähk `valget ka Khk; mis te olete küsin, seda ma ole kostn koa Muh; koolilapsed ja leerilapsed, kõik `kostvad Mar; olid alvasti oppin, ei saan `kosta HMD; mis ma selle peale mõestan `kosta JMD; omikuti ja õhtati pidin õppima, muidu ei osand `kosta `koolis Ann; mis ta seal enam `kõstis Lai; kui käüsimel lugemen või kuukoolin, siss õpeteje küsk, pidime `kostme Krk; sa pidit jo `kostma, ku kuul`meister `küsse Puh; mõnikõrd `õkva nigu kijl oless `kiñni keedetü (kõidetud), ei saa `kosta Nõo; koolilatsõ[?] `kostva[?] `vasta kui koolioppaja küsüss; mis sa alasi `vastu kostat, kas sa ei või[?] olla[?] `vaiki Krl; ma olõ sullõ pal`lu `kostunu vai ütelnü; see ilma`aigu kostõtass, vanast üteldi vai `ül'ti Har || (imestust, üllatust vms väljendavates hüüatustes) Noh mis sa niid kostad!; Mis sa mõistad kosta! Kaa; uus kuub ja auk sees, me_sa kostad ee! Käi*

2. kellegi heaks, kasuks midagi ütleva, kellegi eest välja astuma või vastutama *tämä `kostab minu iest Jõh; mis sa lehed teise eest `kostma, saad ise `viimaks peksu korra käde Khk; Kui olid `leeris käind - - võisid egas pool oma eest `kosta; Surm (surnu) äi soa ju oma eest änam `kosta, nüid on teistel ea `rääkida Põi; kas `kiski teab tä eest `kosta, aga ei `kiski põle `tohtind Vig; peab seal `kohtus oma eest `kostma, kas soad `õigust või ei Juu; minul põle küll `asja, aga minä kosta tämä edess Kod; sij om nänni poig kelle iist emä kost Krk; lastele sai `kõiki üteldä, nyu ei saa `endi iist `kosta Ran; ta_m jo ijäline, ta või henne iist `kosta Har; kost_a_kõhna iist, a är_läüdüku_tuld sinnä[?], kohe olõ_i_vaia Rõu; ku ma näe et pissetäss kedägi, siss ma olõ tuu `kostja (tunnistaja), siss ma kosta sää! Se*

3. kuulduma, kuulda olema; vastu kajama, kõlama tõrs *`kostab `vasta ku tühi on; Kuda `metsä `üüäd, `ninda `vasta `kostab Lüg; se `kostas miu `korvi ka Vai; lapsed `riipavad [palavat] suppi suure äälega, `liirpsti ja `liirpsti kostab `vastu Khk; Õhk on `selge ja*

`kangest `vaikne, jutu kõmin kostab `sõuksega `kaugelt ää Põi; kellad `kostvad karjamaalt Tõs; ku Einastest sae`kaatre ääl `siia kostab, siis on täädu pärast, et `vihma tuleb Hää; kaua oli `aige, see kostab ju `väl`la Ris; see kostab ju `seia ka kui midagi `juhtub HMD; kui ilus ilm on, eal kostab metsast eledast `vasta Juu; vesi kukub koe_t kohinal, kohin kostab kes_tap (kes teab) kui `kaugelle Kad; kelle eal siin `ästi kostab, sellel` peidmes müit`si ostab VJg; kiga `kõstis juba, noored juba kiige juures Lai; ilusa `õhtaga ealed kostavad `vasta Plt; kõla kost kavede ärä Krk; eli kostap, ilm lätt tõsele Kam; ku `vaiki ilmaga `hõikat, siss mõts kost alasi `vasta Har Vrd kostuma²

4. kanduma, levima suits kostab tuppa, tuba `suitsu täis; tuul kostab egäle puale; või lähäb pannile, annab üles `kosta (või kõrbelõhn levib laiali) Kod

5. vett vastuvoolu üles ajama `Täämbä om ojan suur vesi, taa om vaest ijst (jõest) `vasta `kostanu; iilä om alapuul `vihma sadanu tublistõ - - selle ei sata? siihn [jões] vesi maha? et Koivast kost `vasta; ku alast `vasta kost, sääl ei_saa jahvata? Har

6. et tüöd `ninda `ahnustasid, murisid enese purust, vanal iäl `kostab sedä kõik taga Lüg

kostma² `kostma Trv Plv; pr (ta) kostap Kam, kost Rõu

1. sulatama; sulama päev kost maa äräde; päev om maa ärä `kosten Trv; päiv kost vii vallalõ Rõu; kelse `kostmise aig Plv

2. niisutama, märjaks tegema tihe vihm, aga küll ta kostap, lik`ess saap iki Kam

kostma³ `kostma Kra, (ma) kõsti Se Lei; in `kostmah Vas (pühade ajal) külastama, võõrusel olema Meil Navige ja Härma külas oli mihklipäeval praasnik ja `kostmah käumine Vas; vanast lät`si `kostma, ol`li_suurõ_`praasniga?, väläh `süüdi ja `juudi; `kostmah veidep olda_j ku kat`s `päivä; `praasnik `omgi se `kostmine. mindäss `kostma sugulastõlõ, viiäss õgalõ ütele `kõsti; ma kostõ, ma ol`li `kostmah; Minno kutsuti talsipühist kostma Se Vrd kostitama¹

kostmine 1. tn < kostma¹

2. vastus [katekismuses] küsimised ning `kostmised Jäm; [leeris] `võeti siis `kat`igi-smus läbi - - ja kõik need sal`mid ja `kostmesed Nis; kat`igiismuse roamatust küsiti `kostmisi HJn; küüsümise ja `kostmise raamadust opõtaja küüsse ja mi_pedi `vasta `kostma Har Vrd kostus

kostna|pühkija korstnapühkija `Kosna`pühkijatel olid `palged tahmased Kaa; `kostna`pühkija, kis käib kostant puhastames, [temal] kuušk on karupidi, kibi `otses, kõis on järel Juu; ta oli `kostna `pühkija ise koa, läks tiumaea katukselle, pani pia `kostna `sisse Jür

kost|poolt kustpoolt kostpuult ta selle `pikse pil`ve ülesse `aanu sis KodT; käokirjäss, `lindu, `landu, `näitä kost puult `tüt`rigul mijs tulep Kam

kostranõ `kostra|nõ g -tsõ Vas Se lustene `kostratsõ? rüä? Vas; `kostranõ leib kõtuh, siss olõ õi söömaldä?, paigat hamõh säläh, olõ õi ihoalastõ Se Vrd kostrinõ

***kostrinõ** pl `kostritsõ? = kostranõ `kostritsõst rüäst saa kehv leib Se

kostuma¹ `kostuma VII Muh Lä(-o-) Mih Tõs PJg HaLo(-o-) Juu Tür Pil SJn M(-e) Ran Nõo V(-mma; -mõ Krl)

1. üles sulama, üles või lahti kerkima, (koorikuna) lahti tulema; pehmenema (ka ilm) jäe `kostub `lahti, vesi veab alt ää Muh; kärn on `lahti `kostond LNg; põld `kostob ülesse [pärast vihma]; pudru `kostob `lahti [paja küljest] Kul; Leba kooruke oo `lahti `kostun Han;

kibid `kostuvad jää seest `lahti Kse; *moa juba* `kostund, *lähme kardulid* `võtma Nis; *maa om päält är* `kostunu, *alt alle kül`menu*; [külmunud] *kardule pannass* `kül`mä vette, *et na* `kostuve vähä; *temä* (külmunud kartul, õun) `kostup tagasi, *aga sij maik änäp ää ei joole* Krk; *ma tju keidse* `sissi `kostume, *siss ta lääb nõrgembese* Hel; *kae joba ilm* `kostenu Ran; *Ku maa* `kostuss - - tulõ `kündmisega_pääle_nakada? Urv; `kapsta? `kostusõ, *ei tji raasike* `kül`mä midäge Krl; *koorõkõnõ* `kostuss vallalõ Rõu; *hummogidõ um iks maa karsatõ*, *päävä pääle* `kostuss Vas; *toogõ ar võid* `tarrõ, *las* `veit`kese `kostuss; `rõiva omma ar luust *kül`mänü?*, *toogõ* `tarrõ `kostuma; *ilm* `kostuss tagase kui `pehmembälle lask ilma Se

Vrd koostuma

2. (inimesest) **a.** paistetama, *tursuma käsi sai* `aiged, `kostub ülesse Mär; `ammad `kostuvad - - `punduvad ää; *nahk* `kostund. *tõuseb ülesse. kummitab ülesse, kostub* [kui mäda on välja jooksnud] PJg **b.** aab (haav) oo `kostond (kärna peale tõmmanud) Mih

3. kosuma – Ran Krl *ta om jo ta sõõgi pääl õigõ* `kostunu Krl

Vrd koskuma²

kostuma² `kostuma Muh Emm Rid Mar Kul(-o-) Vig VMr Kad Rõu

1. kuulduma, kuulda olema; *vastu kajama nüid o vaga, paugud* `kostuvad nõnna et; *mets* `kostub `vastu Muh; *ilma muude kui ääl kõlab ehk* `kostub `kaugele Rid; *see* [pikse]mürin ei `kostund änäm tupa `ühti Vig; *Veke* `Maarja kiriku kellad `kostusivad `seie; *kui meie kuuleme, et jaama viled* `kostuvad, *siis* `vaata et akkab kohe `vihma tulema VMr; *ja Venneoja orost* `kostuss harakidõ naar Rõu **Vrd** kostima², kostma¹

2. paistma, kangastuma *Papi laid* `kostub kätte Muh; *elm* `kostub `vastu - - *majad kõik teinepool mere* `kostuvad ülesse Mar

kostus s < kostma¹ vastus *Küla* `kualis kual `meister `ütles - - *ja mis on* `õige `kostus Jõh; `löidis ka *paraja* `kostuse Khk; `andis `leeris õpetajale äid *kostussid* Mär; *või jummal ku_pal`lu ma naid kostussõid olõ saanu?* Har **Vrd** kostmine

kostutama *kostutama* Muh Kse Krk/-eme/ Puh Rõu Se

1. sulatama, pehmendama; *üles kergitama juba kostutab* `peale ead (jääd) `lahti; *kevade* `aegu *kostutab vee* `lahti; *kui levad kavaks o* `ahju jäen, *siis kostutab koorukse pealt üles* Muh; *juba oli jää üles kostutan* `Matsalu all Kse; *päält iki kostuts vähä ja sulats* Krk; *kasuk om kõvast tõmmanu?*, *saa ai?* `kuigi `ar_ka kostuta? Se || *niisutama rõivast ka kostutõdass, saa trik`ki?*; *kostuda?* `tsäigi *seeh naid leevä* `kuuri Se

2. kosutama *sa pead iki kostutama tedä* (looma) *tublemass* Puh

kostutuss *kostutu|ss g -sõ* pehmendus; *kosutus angõ õks kurgu kostutuist* (viina), *keele perä* pehmütüist rlv; *aja ni pehmeht juttu ku* `süäme *kostutust*; *sullõ olõ õi saanu kurgukostutuist, selle om helü kinni jäänü?* (õeld lapsele) Se

kostõlõ → kost¹

kostõr → kostar

kostõss kust (siis) *kostõss ta tulõ?* `Harglõ päält Har

kostõst kust *kostõst sa_sai* Har

kosu¹ *kosu* Kaa Hää KJn/-o/ San Urv Har; *košu* Hää T V(-o) vana, lagunened ese või hoone; *kõhetu olend; kest, koor Säh, pane siit see vana kasuka kosu tuulevarjuks veel jöki pee*le Kaa; *seenel* `seoke *košu pääl* Hää; *pal`las naha koso maha jäänd* KJn; `ol`li *kõva mijs, nüid pal`lass košu* `perrä *jäänü* Ran; *umbe kah sõrme pääl, kui mädä* `väl`lä *joosep, jääp*

pal'lass košu `järgi Kam; inemisest om kosu õnne[?] järel jäänü[?] San; aja košu maha sälläst; vana ja `kat'ski nigu košu Urv; taa vana suur haab om sisest tõhjä, muudku kosu om enne `ümbre Har; ku'rgil, `põrknal, si'sest tühäss süüd vai är[?] `määnü[?], pal'lass košo `perrä jäänü[?] Rõu; hobõsõ košo Plv; hu'ssi košo (kest) Vas; üts igävene puu košo, ärä mädänü puu tükk mõtsa all; kas ta vana pää košo ei piä midäge kinni Rärp

kosu² košu, košo Kod; kosu Trm (lahja) liha `jälle `lammakošu lavval, ma sedä košuda ei taha; küll sul on kogonud sedä košo `ümber hum Kod || Ära tahtis kosu (elu) võtta (raskest tööst) Trm

kosu³ → kosk¹

košu- → kosju-

kosukene dem < kosu¹ teevä (tegid) uvve maja sinna üless, `enne `ol'li üits vana kosukene sääi; vana kosuke joba, aga e'ng iki viil sehen Ran; taa (inimene, loom) joba vana košokõnõ Plv

kosuma¹ kosuma R(-o-) spor eP(-o-), M(-e) u Har, -õ u Krl

1. jõudu, rammu koguma; paranema `sõisab `põnnis nagu pamp, ei koso ei `kasva; `luomad akkavad juo kosoma ku `nuore roho `pääle `saavad Lüg; auk oli `kopsos, sie kosus `välla `piimaga ja `linnu `miega; tämä `kossu jo Vai; Põllu rohu peal loom kosub ja lüpsab koa Põi; vil'lad akkasid kosuma, olid küll `kängus Mär; märjäs tehä ei tohi -- akkab mädänema ja, siis ei kosu iialgi ärä (roosihaigusest) Var; [haavad] kosuvad paramini, kui saad vagusi `olla Tõs; puusakoit `ol'li kat'ti, ei kosund `kinni Hää; see siga ikke sööb ja kosub koa -- teene sööb küll, aga ei kosu kedagi Juu; vili kosob silm `nästvel kui suab vihimä Kod; [ma] oli `aige, nüid iki ole kosunu Trv; nakass süüä `võtma ja kosuma Har Vrd koisuma, kostuma¹, kosunema

2. jõuka(ma)ks saama, paremale järjele jõudma selle `vuastaga jo `ästi kosus rikkamast VJg; nüid on nõndapaelu sis sääi Keremil kosunud, et sai omal `Rüütuse `mõisa `renti Vil; temä om oma elu järege `äste kosunu Krk

3. vihastama süda kosus täis, pire `puutu, et es lehe teise kallale; mis selle asja pärast maksab nii üles kosuda Khk

4. kosuda laskma kana kosub õma `poegi, oiab siivä all Kod

kosuma² kosuma vanadusest otsa jääma ta om är[?] kosuno, är[?] igänõ, vanast lännü[?] Rärp

kosunama, kosunema kosunama Ote; kosunema Vai Hää Nõo, -õm(m)a Plv; kosonemä KJn; part kosunu Nõo, -u[?] Plv (vähehaaval) kosuma; paranema külm, `lilled ei kosune (kasva) Vai; ku ta kosuneb, küll tä siss nakap jälle `kõiki tegemä Nõo; vili akkab kosunama Ote; õige[?] `häste um joba kosunu[?]; sõss nakass jo iho kosunõmma Plv

kosur¹ kosur Kse Tõs hoonele, osmik vaja oo `räästa all ees, nagu üks `seuke kosur; kosur oli kopelde sees üks uhn, vihmavarjus vassikate jaus Kse

kosur² → kooser²

kosutama kosutama spor R(-o-; -mma) eP(-o-; -d- Hi; -s- Kod), Trv Nõo, -eme Hls Krk San jõudu, rammu andma; parandama; virgutama mürina vihm kosotab `vilja Lüg; kena `rammus kosutaja rohi loomal `süia Jäm; loomi kosudasse, katsutasse paramini `söötä `joota Khk; kala pojad imevad `niiska, see kosutab neid Mar; Pune lehed õerutse näpu vahel katti ja pannatse `audun varvaste vahel, see kosutab ää Han; paned [vaigu] `aige aava `piäle, see kosutab nii ärä Var; Uavad ei põlõ viel kosotõt Khn; rõõsk piim kosutab

kõege paremini Vän; üks rammus süök ika kosuta inimest Ris; mai kuu vihm košotab, mai kuu külm `kaotab Kod; kohvi paks pidi inimesel verd kosutama Lai; kali oli üks kosotav asi Plt; lugemene kosotab inimese `inge KJn; kevädene tuul` kosutap ja suvi suib Trv; parep om söönu `süütä, ku koolu kosute Krk; ega vanan uni ei kosuta enämb Nõo Vrd kostutama

kožilõmõ *kožilõmõ* kosima – Lei

kota *ko'a ko'a* kultpõrsa kutsumishüüd – Krk

kotalajolinõ *pej* vanaaegne *kotaajolitsõ inemisõ `rõipõ?* Se

kotak *kota|k g -ku* Nõo KodT Ote vana saapapõid; *kott mina tul'li nõnda_t jät'in oma kotakudki `sinna* (kiirest tulekust) KodT; *vana kotaku jalan* Ote

kotakas *kota|kas g -ka* Sa(g -ga VII) Muh Mar Kul Mih VJg Kam; *kottakas* IisR

1. räbal, kalts; kaltsakas, nãruselt riides (inimene) *Sest vanast vatist pole muud kut tikk kotakat Kaa; see inimene on nii kotakas, `kaltsus Pha; kotagad `riided üll VII; Siis `võeti tikk va linust kotakad, sõöd `sisse ja parandale moha, see suitsu lägu ajas siis sääsed `välja Põi; Küll võib üks inimene kotakas olla. Ma ei tea kuidas niisugune kotakas mehele sai Mar; mis sa oled pühäbä nii kotakas `riides VJg; [puugitegemisel] viiäss sinnä kokku vana viha kandsu ja vana luvva kandsu ja_s vana kotakit Kam*

2. (millestki liiga suurest või avarast) *Lappimaa kul'l on suur, nagu vana kottakas `istub lume pial, nagu puukänd IisR; keerenskid, suured lahjad tursad, suured kotakad VII; Kotkas oli suur ruunikas al'l linnu kotakas Põi; nagu suur kotakas läks siit (lennukist) Muh; [hauduja kana] klutsob aga `peale, naa va kotakas Mar; suured `viltsed sukakotakad `jalgas Kul; Põle kellegi jalanõu, üks va kotakas on Mih Vrd kotsakas*

3. *ehk sa soad sealt perest `seikest kotakat* (teavet nõiduse arstimisest) Jaa; *Puugi `paska oli vahest seina `kül'ges ja renni `kül'ges, `valge või `moodi kotakas oli Põi*

kotakene *dem < kott² toolõ* (õele) *ol'li_ `saapaseerest tettu_kotakõsõ?* Plv

kotakil, -e *kotakil* Põi Sim, -e Mus kaltsus; *kottis kotakil `riides Põi; nee `praegus nii kotakile* (kottis pükstest) Mus; *kasukas on kotakil* (korratult hunnikus) *nurgas* Sim Vrd kotakili

kotakili *kotakili* Jäm Kaa = kotakile *`Riided kotakili Jäm; Üks laps oli nii kotakili `riides* (kottis riietega) Kaa

kota|koputaja *kota koputaja* Trm Nõo sõim kingsepp

kotal, -e → kottal, -e

kotan → kottan

kotas lohakalt või viletsalt riides *poi'ss on kotas, õige ripakile riietega JJn*

kotašk → kodask

kotasnik (katkiste riietega inimesest) *sa olid nagu kotasnik, nãruses `riides VJg Vrd katasnik*

koterdama *koterdama* Lüg/-tt-/ Sa Muh Mar Han Ris Kad Sim Iis

1. kooserdama, hulkuma; koperdama *Kotterdab* (kohmitseb) *ja kotterdab, pane* [asjad] *`õinekõrd kõhe kää järäle Lüg; ta koterdand keik kuhad läbi Kaa; koterda ühest `teise Pha; Mis sa `paergus selle külmaga `väljas koterdad; Päävad läbi ta koterdad kaksipidi; mis sa sii koterdad, saa_p tee ometi midad Põi; koterdad külakaudu paegal Muh; Ära koterda mool jalgus Han; mis sa koterdad siin igal puol ies. ei maksa nuortel ies koterdata Kad;*

Mis sa siin koterdad, kasi `lauta (öeld lambale) Iis **Vrd** kotserdama || ümber jalgade pekslema püksid koterdavad `jalgas Krj

2. teat heli tekitama siil leheb vahel koterdes Khk; Naistel põle muud, kui koterdavad (lorisevad) ikka ühte ja sedasama; üks rataste koterdamine oo ala `tassa; siil koterdab, kot kot Muh **Vrd** kotitsema

3. lohakalt kasutama koterdab oma riietega, paneb ühed `selga ning teised, koterdab puhas läbi Khk

koterdis koterdis Kaa Jaa Pöi, g -e Han püsimate olend; koperdis Noor lehm oo va koterdis loom, mette_p seisa teiste veiste juures Kaa; See muidu üks inimese koterdis Pöi; Oled mool jalgus nagu üks igavene koterdis Han **Vrd** koterdus

koterdus koterdus g -e = koterdis Sie kukk on nagu üks koterdus - - iest ära ei `oska `menna, astu vai `piale Iis

kotermann koterman Mus; kotermann g -i Kuu; kuterman Ans laevahaldjas kotermann üöld et `suure `vaevu sain `oida viel nüid sedä `masti üleväl - - `toise `laeva kotermannile oli jah `rääkind Kuu **Vrd** potermann || Lihab nõnda kut kuterman (öeld halvasti teisest inimesest) Ans; Tuleb kut koterman (öeld nürustes riides inimesest) Mus

koterna pl koterna Puh Nõo jalats a. hum viisud - Nõo b. päternä om nõörist tettu koterna Puh

koti deskr siil jooseb kot'i-kot'i-kot'i Kei

koti|andres hum ehitustööline puutüü ja kivitüü mehe, nij om kotiandrese (oma leivakoti peal) Krk -heie kotilõng; takunöör, võrge - Lüg Jõh Vai Sim kotti `eidega `tõmmeti kokko `auku, `auku `kinni kui `kartuli kott õli `katki Lüg; akkan `ketrama kodi `eidesi Vai; kot'i eiet võid teha takust ehk linast, mis sul käepärast võtta on, kot'i eie piab olema sile, et ei ole `tompa sies Sim -hoidja kot'i `oidja = kotipuu - Kod

kotik koti|k Plt Puh Nõo San, kot'i|k VJg Iis Kod Ksi Krl Plv, kotti|k Lüg Jõh, kodi|k VNg, g -ku; kodiko, -tt- Vai; pl kotik|ud Krj Kad, -ad Jür, kot'ikud JMd Trm Kod ('kot'kud), kodigud Kuu, -kotigo^o Plv

1. väike kott lähen tuon jahu kodiku `siie VNg; `Lapse asemme jaust - - `pieti mittu `õlgidegä `täidedu kottiku (aluskotti) Lüg; püülijahu kot'ikud õlid aedan; liha õli kot'iku siden, `suitsnes ärä Kod; täl ei ole midägi vara, om mes täl om kotiku seen Puh; nuu sõglutu kanepi jahu `panti kotikude Nõo; `suhkru kotik San; panõ^o kot'ikulõ (kotikesse) Krl || fig lapsed magavad ku kot'ikud; `veikse kasuga inimene one kot'ik. nagu kot'ik, piä ehk perse mua kül'jen Kod

2. hrl pl munandikott kottikud on `ninda `paistes ku sie kübär Lüg; kaik `munni kodiko oli `kärnäs Vai; ää lüe `vasta kot'ikuid JMd; ärjal, koeral ja kaasil on kua kot'ikud VJg; vanass õlema `suuri `ärgi kohitsatud - - õlema lõegatud `kot'kud ülevält maha; `õina kot'ikud kua pärgitasse ärä Kod; eks_si kot'ikute juures ole muñnikael Ksi

koti|kangas jämedamast lõngast kangas (hrl viljakottideks) kotti `kanjas käis kahe `niiega ja mida olivad `pienemad, `käisivad `nelja `niiega VNg; Kotikanga leime oli linune, kude takne; Arukorda oli kotikanga leime ka kanepist Kaa; ihurooge takud oo ilusad `peened, need `tehti `eñni kot'i `kanga kueks Mär; kot'ikangas, see oli ka `toimne ja jäme, kõege jämedamast takudest kedratud lõng Aud; kot'i kangas on `kümne `pasmane ja

*kaheteist`pasmane Juu; kot'i`kanga suga oli pilliruo suga JJn; `enne ei saa mehele kui piab`oskama ahju luud`keita, kot'i kangass kududa, `lamba kael`niita Pal; Otpakaltest tetti kotikangast Hls; nüid ei ole enämb ahjuluvva`keitmist ei koti`kanga kudamist Puh; panni koti`kanga üless, koti om otsan Nõo; toominõ (toimne), tu_om kot'ikangass Se **-kannikas** kolmnurkselt lõigatud leib, mille keskele õonestati või jaoks auk *koti`kannikas, või auk`sisse. nurk jääb`terves.* [moona]kottis parem siis, muidu mäkerdab külle ära Var*

kotikane dem < kott¹ No `joulupuul sai iga kodikase ka, kus olid `maiustused sies Kuu Vrd kotikene

kotikas kot'ik|as pl -ad kodujänes – Trm

kotikene dem < kott¹ vanass kartulid `seisnud `veikse kot'ikesen Kod; noh, üks kot'ikene pia all ja [sängis] SJn; pane jahu kotikse `sisse Hls; mestel `olli til'luke kotike, kos tulirista sehen Nõo; minu emäl ol'l kotikõsõn leib Ote; vai saava ütte `paprõistõ kot'ikõistõ panda?; siss näk'ki enne, et hiir ol'l [hiireviul] vasarõ otsan nigu kot'ikõnõ ribahusi Har; esä tütär tõi jummal tõi mis hüvvä, a imä `tütrel `luukõsõ õnõ `kot'kõsõh Lut Vrd kotikane

koti|kleit endisaegne seelik Kotti`kleidi ies õli kaks `satsi `põigite, taga õli ka kaks `satsi samute, a `keskel õli taga üks pikk laid, sie `pandi kaheltpuolt `külje`satside `õmblusse `alle Lüg **-kude** kotikanga koelõng Kottikude `keträti ka õtstakkudest `viljakottile, `kartulikottile ka ropstakkudest kude, mõni tegi Lüg; eietadi siiss sedä va koti koet koa Mar; otstakud, nied olid jämedad, sai kot'ikuet kedrada Amb

kotikukane dem < kotik kodikokaised (munandikotid) olid `kärnäs ja `katki Vai

kotikukene dem < kotik siss `käidi palanut `korjaman -- kel es ole [hobust], võt't kotikukõsõ `sälgä; ja `vaene laits, kel es ole kotikukest (aluskotti), niisa-ma kon ta saena veeren maan magas Ran; Rehepapi_kõik iks toonuva `indäle kah `karmaniga?, vai `väikese kot'ikukõsõga_terr'i kodu? Urv

koti|kärr = kotikäru igäs `veskis on oma kotti kärr, kie neid (kotte) `seljäs vedä Lüg **-käru** kot'i käru Kod Har kottide veokäru veskis Vrd kotikärr **-kääv** (väiksest inimesest) Pisikene nagu kottikääv Jõh **-lagi** kõige ülemine veskikorrus, kust vili kolusse lastakse – Nis Trm Kod KJn Ran kot'ilagi on ülebal, `veški lae pial; kot'ilae pialt `lašti vili `alla; kot'ilae kolu -- sial `ootas vili `jahvamese `järke Nis; tõene kõrd om kivikõrd, tolle pääl om kotilagi Ran Vrd kotilaudi **-lahkuja** koti`lahkui hiire või roti nimetus – Hel **-lang** kotilõng kui jäme koti lang, siss `kümne `pasmaline suga Ran; otsikist kedräti koti`langu Nõo **-lapp** nimetissõrm (sõrmede loetlemisel) Jõh KJn Vil Kottilapp on `peigla `sõrme `järgmine sõrm, sie `oidas `nõela Jõh Vrd kotilappur **-lappur** Kot'ilappur = kotilapp – Hää **-laudi** = kotilagi aiass `kuurmest ala `veskikotta, pannass kotil ket't ümmer, tõmmats üless koti`laudil Krk Vrd kotilaudi **-laudu** koti`laudu = kotilaudi – Var **-liha** [pulma viidi kotis] toorest leha koa, keedeti seal. leha `jäetud kõbas et pallu lähäb. kotileha jäi tükati järele koa Kir

kotiline kotili|ne Kuu/-d-/ Hls Puh, kotile|ne Kse Hää, kot'i- Tor JMd Plt, g -se

I. a 1. kotjas kot'ilesed leidid `ol'id kot'i `moodi Tor

2. teat hulgast kottidest koosnev taal oo `metme kotilene koorm `selgas Kse; viiekotiline `kuurme Hls

II. s 1. kotitäis kodiline `karduli, `heini, jahu; `suure kodilise toi `mulle `ouni; `Präänikü ja `ponksisi toi isa ka `jouluks neh puest `suure kodilise kohe Kuu

2. = kotimees *kotilestel on kotid`selges, tüü`vaene inime* Hää; *ko`ilene tuleb ko`t sel`las*
Plt **Vrd** kotiline

koti|lopütis *Kotilopudis* fig viimane laps – Jäm **-lõim** *Õtstakkudest`ketreti kotti`lõime*
Lüg **-lõng** *jäme lõng mina`ketran`paergust ko`ti`lõnga -- ja tahan`vil`ja ko`ti tih* Hlj;
Mul oo kotilõhjad valmis Kaa; paranda riiet ja koti`lõnga`tehti [ropsitakkudest] Var;
prakidest linast soab koti`lõnga tehjä Tõs; *ema eietab ko`i`lõnga* Kos; *Ah, ko`i`lõnga*
vaest ike sai kua õerutata [kedervarrega] Amb **Vrd** kotilang

koti|mees 1. kotiga ringirändaja (tööotsija, kerjus või millegi koguja) üks
[mardisantidest] *on kottimies, sie akkab siis`almust paluma* Jõe; *kottimehed`käivad*
`õtsimas`kartuli,`leibä, jahu inimeste käest Lüg; *`martidel oli enne kotimees`seltsis, kes*
asjad kotti pani; *kirkus olid enne koti mehed, keisid raha`aamas* Khk; *ea ko`imies*
(rikkast) VJg; *`põrsid kes elo piäle õsavad, kutsutasse ko`imjiss* Kod; *`ko`lase om*
kotimehe, kotiga käüside, neid`peeti alvass, tüü`ot`sje; nij ken linu ajamen käüve, tüüd
otsive [on] *kotimehe* Hls; *tere, tere, tiimjiss, kos, sa, läät ko`imjiss* Lut **Vrd** kotiline

2. lastehirmutis *kottimies tuleb lakkast, saba pikk kui`kaevu nokk,`sarved pääs* Jõh; *ole*
vagusi, kotimees tuleb Khk; *kotimees tuleb, paneb so kotti, viib ää* Tõs

koti|mäng trips-traps-trull – Tõs Trm *Kotimäng. Kui said üks kõik koda pidi omad*
märgid ritta teha, said teisele kotti teha Trm **-märk** *tunnusmärk soolakotil Vanast, kui suol*
oli`konderbändiks, siis siin kottie`pääle peris pere`merki ei`tehtud -- Kottie`pääle`tehti
eri kodimerk; Kodi`mergid`tehti`sendä et siis tuns oma kodid`toiste`hulgast ärä Kuu

kotin *kotin* Trv Ran *kottis Püksi om kotin* Trv; *sil`mäalutse om lotti vajonuva, nigu kotin*
Ran

koti|napp *kotinapp* nimetissõrm (sõrmede loetlemisel) Jõe Hää
Vrd *koti|nipp, -nipper, -nopp*

koti|neul 1. *kotinõel pien`justku kodineul* (kõhnast inimesest) Kuu; *kottiniul on suur,*
mul on oma`tehtu, ühe raud`traadi tagusin`lotsi ja tegin Lüg

2. *nimetissõrm* (sõrmede loetlemisel) *Kodi`neula ehk esimäse`sorme`heitsemine*
tähendäb ahastust omanigule; Kodi`neula`künne ala läks pind Kuu **Vrd** *kotinõel*

koti|nipp = *kotinapp* *Kottinipp on esimine sõrm, kottinipp nippib kotti* Lüg **-nipper**
kottinipper = kotinapp – Jõh -nopp = kotinapp – Aud SJn M Ko`inopp võtab ko`i paelad
`lahti SJn; edimen sõrm, sij om koti no`pp Krk

koti|nõel 1. suur, painutatud kandilise otsaga nõel (kottide kinniõblemiseks ja
nõelumiseks) *Tulin tuld ja`aeti`asja, sea`soela* (sõela) ja *kotti`noela* (õeld, kui mindi teise
peresse niisama juttu ajama) Hlj; *Koti nõel on kõvera laiaka otsaga, sellega nõeluti täis*
vilja kottisi; tuulenõel (tuulehaug) *o pikk ja peenike nagu kotinõel* Põi; *ko`i nõel oli*
naasama ku`pastla nõel, aga need olid suured Aud; *ko`inõöl on -- suur kolmetahiline*
kõvera otsaga nõöl, millega ko`ti kohentse Saa; *ko`inõul one kõver; kui ko`t`vil`ja täis,*
õmmeldasse ko`inõõlaga; sõrmed nõnnagu ko`i nõõlad (kõhnast inimesest); *ko`inõul*
`panna alusundruka sappa, siis suad mehele Kod; *kui jäme ko`inõel, siis on lõngad ka kohe*
jämedad Plt **Vrd** *koti|neul, -nõgel*

2. *kangakudumise hui, piirits – Jür* Amb JJn *Koe Sim Pil ko`ikangast`tehti takusest*
`lõngadest,`aeti ka ko`inõela`ümber. ropstakust ei saand`pooli ajada --`kooti
ko`inõelaga JJn

3. nimetissõrm (sõrmede loetlemisel) Jõe IisR Saa spor KPõ I, Plt KJn *Kotinoel on esimene sorm Jõe; sõrmed ol'lid: kot'inõõl, see mis kot'i nõõla oiab Saa; [sõrmede nimed] Peidlast peale: täitapper, kotinõel Trm Vrd koti|neul, -nõeluja, -nõgel*

koti|nõeluja *Kotinõeluja* = kotinõel – Vän

koti|nõgel 1. kotinõel *koti nõgel om suur kõver* Krk; *kot'i nõgla `ol'li suurõ jämme kõvõra otsaga* Har || fig *koti `nõklu* (väheldasi kalu) *tulli, ka siin kallu om kah* Ote

2. nimetissõrm (sõrmede loetlemisel) Pst T Urv *lastele `loeti `sõrmi: täitapp, kotinõgel* Ran; *koti nõgel om iks nõgla `toukaja ja `oidja* Ote **Vrd** kotinõel

koti|nõu *kott täl es ole kotinõu `seltsis* (kotti ega midagi muud, kuhu ostetav jahu panna) Khk **-näks** euf *kotinäk's om til'luke [hiir], al'l pik'k nõna* Kam

koti|nõõlas 1. kotinõel – Emm Rei *Kotinõõltseta äi saa täis kotile paika peele panna* Emm

2. keskmise sõrme nimetus *Koti nõõlas on `keskmine sõrm, kus sõrm kübar käib `otsas* Rei

koti|oda *kot'i oda* lsk nimetissõrm – Ksi **-onku** *Kotionku* lastehirmutus – Tür **-ora** *Koti ora* Pil SJn nimetissõrm (sõrmede loetlemisel) **-pakk** *veeretamispakk talu`aitas oli ennemast kot'ipakk kellega vieretati kot'tisi* JMd **-pakla** pl = *kotitakud kas sul otsa`paklit vai koti`paklit om kedrätä* Nõo **-pihta** õlale *`võttas `lapse kotti`pihta ja läks `väljäle* Lüg **-piird** suga *kotikanga kudumiseks vanu viel kotti `piirdu oli, nied oli ikke teraksest ja muist oli `vaskine* VNg; *Isa tegi `mulle kolm`kummend `aastat tagasi kotti`piira, `kumabust `piidega* Lüg

koti|poiss 1. kottide vahetaja rehepeksul või veskis *Ta õli `veškis kot'ipoisist* Trm; *min`õlin kot'ipoiss [rehepeksu]masina juuren* Kod

2. teat abivahend **a.** = kotipuu – Vig Trm Kod *Kaks konksu õli [jahu]kasti serva all ja teist [koti]serva oidis kotipoiss. Kotipoiss õli neske pooleteise tolli jämedune, kas ümmargune ehk kandiline, neli-viisteist tolli pikkune puu, kummaski õtsas õlid konksud* Trm **b.** *veeretamispakk veeretse pakud olid enni kot'i poisid, lükati kot'i `alla see poiss siis* Mär **c.** *puunui `Veskis õli kottipoiss, `este ja on `präigagi, sie on puunui `miska jahu kottis `kinni `tambitakse* Lüg

3. pulmategelane, kirstupoiss – Käi Rei *koti poiss oli see, kes teise peeva pruudi kersto vanemate kodost ära tei ja peio kodo viis* Käi

4. 100-grammine viinapudel *saa krammiline pudel, kutsuti kotipoiss; ostime viie mehe `pääle kotipoesi, `endil `ol'li kolmveerand `taskun; kotipoiss `ol'li `vaesemb kui asunik* Ran

koti|puu seadeldis kotisuu lahtihoidmiseks (veskis) *Kotipuu. See ojab koti suu [jahu]kerstu otsa all `lahti kui jahu kotti tõmmatakse* Põi **Vrd** koti|hoidja, -poiss **-pära** *umbsool kot'iperä `sisse koobatõdi perä valimit; tuu perä soolik, tol om jo ots kiinni?, kot'iperä üteldi* Plv **-raha** *kirikus (korjanduskotiga) korjatud raha enne korjati kotiraha, kergu kopigud* Khk; *`enne `Rapla kirikus `aeti kot'iraha, kot't oli orgi `otses, kot'il oli võru suus, et `kääga oli paras `sõnna `sisse `pista* Juu; *pekiraha `paanti esieräle ja kot'i raha esieräle* Har **-ratas** *hollandi veski veoratas, mis koti ülestõmbamise ratta käima paneb –* Var Trm *kotiratas oo püstvõlli sees, mis kot'ta üles `tõmmab* Var **-riie** *jäme (takune) riie (hrl viljakottide tegemiseks) ropstakkudest `tehti kotti `riiet* Lüg; *kot't sai kujutud ühe`piiline, kotiriiie* Jäm; *Kotiriiie oli kas linuste või kanepiste lõimestega tugev riie, kude*

oli kas jäme linune ehk takne lõng Kaa; Koti `riidest püksid `jalgas, suid kut `talved käis nendega Pöi; kotiriie kojotse linast ja takust kannas `jalge vahel (kangaspuudel) ja õmmeldasse kot'ta kokku Muh; koti riidet kujotasse ikke, `enni otstakkudest `tehti `lõimed ja rooge takkodesst `tehti koed. ja see oli ikke `toimne riie Mar; Torp oli kitsas kot'i `riidest `tehtud PJg; Murre `toimne kotiriie Hää; kõege jämedama takkudest tehakse kot'iriet; `enne on `tehtud kot'i `riidest `püksa Hag; kot'i `riided `pantud `ümber, kis `jutlust akanud pidama [baptistidel] Pal; kot'i `riide kangas KJn **Vrd** kotirõivas **-rõivane** takune kot'i `rõivanõ hamõ_sällän ja `tuugi nigu kot't ummõld Krl; kullõ, suvõl lämmäga olõss kot'i `rõivanõ kuup ka hää `säl'gä võtta Har **-rõivas** kotiriie naeste särk ol'li ka sedäsi kot'i `rõõvast ol'li alumene jakk `tehtud Vil; vanast naeste `ammele ummõldi jakk `alla, t_`olli `paklanõ koti `rõevass Nõo; tanh om naid `pakla'si `langu, naist om vaia kot'irõõvast kota?, kottõ om vaia Har **-suga** (kotikanga kudumiseks) kot'isuga oli arvem - - takuse `piale oli ta `liiga arv, sie kot'i suga JJn **-takud** pl kõige jämedamad takud, ropsitakud koti takod oo need rooge takod - - tehasse kotiks, need on jämedad takod Mar; takud sai kolmes `järkus `suetud: kot'itakud, jämedad takud ja `piened takud. kot'itakkudest sai kot'ikangast, kot'ta `tehtud JJn **Vrd** kotipakla

kotit deskri Vana on just kut va kot't perse veel, kotit kotit käib Pöi

kotitama kotitama Khk, kot'- HJn Koe Kad

1. ripendama, lotendama koes sa lehed kotitas. kui pitka karvaga koer leheb, püksid värisevad, selle `kohta `eetasse kotidab Khk

2. toidumoonaga varustama oli ea tiumes kot'itas obust, mõrsi kot'i panid obuselle pähä vil'jaga tükkis HJn; mees läks `mõisa `tööle, panin talle leiva kot'i juure ise `ütlesin, sind pian ike alati kot'itama Koe

3. mõisale teokohustusena kotte tegema `enne oli pailu `aksisid, [sai] kedratud `mõisa, kot'itatud `mõisa - - se oli reñdi aks, oli miaratud sul Kad

koti|toim nelja niiega kootud toimne kangamuster – Var San kotitoim oo see kala`roolene Var

kotitsema kotitsema Khk Muh (siili häälitsusest) siilisiga kotitseb, visiseb kui sa pistad täda Khk **Vrd** koterdama

koti|täis kotti täitev kogus (mahumõõduna) sai koti tääve teri VII; koti täis kardolisi LNg; seemet sai vähä, väst üits koti täis; võtid [rohu] kotitävve `säl'gä, tullit Ran; terve kotitäis `paklit `tuudi kedrätä; lätsime `luhta aenale, kolmevakane kotitäis `leibä `olli Nõo || Nüid ikka üks koti täis [vihma] `jälle tuleb, pani nii paksuks Pöi **-tüdruk** kotitüdruku saave mehele (õeld, kui saarlane või setu naiseks võetakse) Hls **-valge** Koti `valge (vähesest rahast kotis) Võn **-vana** lastehirmutis Oot-oot, la tuleb kottivana `kõrjab pahad `lapsed kotti Lüg; kotivana tuleb, suur abe ees Tõs; meil vana ema irmutas meid, `kroapis `vasta aseme eart ja `ütles et kot'ivana tuleb Jür **Vrd** kotivanamees **-vana|mees** = kotivana Kottivanames viib pahad `lapsed ära, paneb kotti IisR

koti|vanker kottide veokäru veskis kotti `vankriga viab `mõlder `kottisi kolo `juure, ka kaks rattast all Lüg **-vinn** vints viljakottide tõstmiseks – Lüg Vig kotti `vinnaga [tõstetakse] `vilja kottid üles `veski `laele Lüg

kotjak → kodjak(as)

kotjama → kodjama

kotkas *kotka|s* eP, *'kotka|s* R Hää KJn SJn Hls, -ss Vil M Puh TMr, g *'kotka*

1. lind, hrl kotkas *'Luutsina* päiva *'üüsel* kukkus *'kotkas* kolm *'korda* puust maha Lüg; Suome *'ranna* *'kotkaid* vahel *'lennab* *'seie* - - kevade *'lennab* tagasi *'õige* vara pesa tegema IisR; *'kotkas* on suur *'lindu*, *'istu* mere *'ääres* kive *'otsas* ja *'püüda* kalo Vai; *'suuga* teeb *'suured* linnad *'valmis*, *'kättega* p saa mitte *'kotkapesa* Jäm; *'kotkas* piirab. *'kui* ta *'vastu* *'päeva* piirab, *'siis* ilm leheb sandiks, *'kui* ta *'mööda* *'päeva* piirab, *'siis* ilmad lähvad kenaks Khk; *'Kotkas* oli suur ruunikas al' linnu kotakas Pöi; *'kotkud* põle sii; *'suured* abene vunsid nagu *'kotka* tiivad Muh; *'öö* on nii pitk, et *'kotkas* *'langeb* ka puust maha Emm; see va *'kotkas*, *'kes* noored *'jänesed* kõik murrab ää Mar; *'Ruhnlanõ* suan *'kotka* köiu alt käde ning *'löikan* tiivad ää - - Päräst oln *'ruhnlasõ* lapsõd, mis sündiin, kõik vigasõd Khn; Ann läks alla eina maale, *'panni* *'kotka* kaare *'pääle* rlv Hää; *'kos* raebe, *'sinnä* kogonevad *'kotkad*; suur talleke nagu *'kotkas* Kod; *'nagu* va *'kotkass* istub (laiutab) Trv; *'kotka* om varessist suuremba ja kirivamba Puh **Vrd** kodask, kodass

2. tsaaririigi või -võimu sümbol vene *'kotkas* võtn selle *'laastõt* mua oma *'alla*, Rotsi *'käest* võtn ää Khn; riigi lippude sehes *'ollid* *'kotkad*, raha piäl *'olli*, igäühe piäl KJn; *'kotkas* om roonukul' ja *'kohtukul'* Hls

kotlama *Kotlama* sorima, otsima – KJn

kotlane¹ *'kot'la|ne* g -se Saa SJn M San; *'kotlane* KJn rändtöeline, päeviline; pops *'nij* *'kot'last* *'ollid* meil linu *'ropsimas* Saa; *'Vahib* just ku *'kotlane* KJn; *'kot'lane* on see, *'kis* koti peal (oma leivakotiga) väl'las töös käib SJn; *'mul'k* es salli *'kot'last*. *'nagu* kure tulliv ja sügüse lätsive tagasi Hls; *'aap* või *'aasta* ringi linu. *'sij* om tal armass, *'sij* *'kot'las* tüü; *'saarlise* olli iki edimese *'kot'lase* Krk; *'kel* peremel es ole *'äste* *'tjindrit*, *'tegi* tüü *'kot'lastege*; *'kot'lase* (popsi) koht Hel || rändkaupmees – San **Vrd** kotline

kotlane² *'kot'la|ne* g -se (kartulisort) *'kot'lased* oo *'valged* kartulid, *'seokse* kollase ihuga Aud

kotle → kotlet

***kotlender** ppl *'kotlendrisi* kotlet *'Ku* viel munumid *'aeda* läbi masina, *'neh* siis saab *'kotlendrisi* ka Kuu

kotlekk, kotlepp → kotlet

kotlet *'kotle|t*, -tt g -ti spor üld (*'kat*- Lüg, *'kot'*- Nõo; g-di Kuu); *'kotle* Se; *'kotplet'* Hää; *'kot'le|pp* g -pa Ote; *'kotle|pp* g -pi VJg Pst; *'komlet'* Khk; *'kot'le|kk* g -ki Kod Hls; *'let'* g *'let'i* HMD *'kotlet* ku *'õlid* praed *'tehtud* ja *'katletid*, *'ütlimä* et *'saksa* süök Lüg; *'komletid* tehasse *'värskest* lihast Khk; *'kotpletiss* *'pantass* pipart, *'saia* puru, *'võid*, *'sibult* Hää; *'tegin* *'let'ti* HMD; *'eile* *'tehti* kausi täis *'kotlet'tisi* VJg; *'kotleki* ~ *'kotleti* liha *'aetasse* läbi masina Kod; *'kotlet'tidele* tihasse soosti kõrvale Äks; *'kotleti* või *'kotleki* liha võets kaala puult Hls; *'kala* *'kotlet't* Ran; *'läbiaetu* lihast tetäss rikadelli ja *'panni* pääl tetäss *'kot'lepa* Ote; *'tetti* *'kotlet'te* Röp; *'kotle?*, *'lihadsõ?*; *'vaja* tetä *'kotlet* Se **Vrd** kotlender

kotlik *'kotlik* munandikott *'nuaga* *'löigeti* *'kotlik* *'lõhki* ja pigistetti muna siest *'välla*. *'kui* ei *'tahtand* enamb *'ärگا* pida, *'siis* kohiti *'välla* Lüg

kotline *'kot'line* = *'kotlane*¹ *'sij* om *'kot'line*, *'kes* väl'lään tühin käüisiv, *'tal* oma kodun es ole midägi tetä Krk **Vrd** kotiline

kototama *kototama* konutama mes sa sii kototad Mar

kotplett → kotlet

kotrama `kotrama patrama, latrama mis sa oma `suuga muidu `kotrad Muh

kotrima `kotrima, (ma) kodri Pöi Muh

1. ahnelt sööma siga `kotris uhakud `süia Pöi

2. kooserdama mis sa sii kodrid nende suurde riietega Muh

kotris `kotris Pöi Muh desk

1. hõreda koega nii sur `kotris tekk; pehme, `kotris kudu, pole nii tiheks `kootudki Pöi

2. käkrus särk `olli kõik sii kaela peal `kotris Muh

3. lontis koera kõrvad nii `kotris et - - põle kikkis Muh

kots¹ kots raskusviht kootava võrgu allääres, kutsikas – Kuu

kots² kot's g kotsi lsk pliiaats ilus punane kot's kähen; `reili sorgip ka kotsige Hls

kot's → kotš

kotsakas desk Mis kotsakas sii jalgas on Pöi Vrd kotakas

kotsakile, kotsakili kotsakile Muh, -i Pöi pikali, siruli; lohakil Kes sii kotsakili moas on Pöi; kotsakile, ripakili `aeles ja lohakili Muh

kotsal¹ `kotsal, -l, kotsal Har; `kot'sal San Rõu

1. adv kohal, kohas mõnõl `kotsal om säärane `vaova vai suu sugumanõ; kui `kualgi `kotsal no ol'l; ega naid kõigil `kotsal ei olõ? Har; kun `kot'sal tiä är_kaot' tuu kot'i Rõu

2. postp juures, lähikonnas, samal joonel tan saman `pihlõ `kot'sal ol'l üt's, to_l'l väege ää `uibu San; mi_kotsal `jäie `saisma ja_kaie; Tuu sükäv kotuss [jões] ol'l ti (teie)_ `kotsal vai `raaskõsõ mäepuul teid Har

Vrd kotsil

kotsal² Kot'sal (ehal) käimine Jäm Vrd kootsal

kotsale `kot'sale Urv Röp; `kotsalõ Krl Har(-llõ)

1. adv kohta, paika ku `tõistõ `kot'sale läht, piät edimält `silmmä Urv; ku johuss `säartsele `kotsalõ, konh mõni halv inemine om Har

2. postp a. kohale, kõrgemale om tett kumm pliidi `kotsalõ Har b. (kellegi, millegi) kohta tüli `kotsalõ üteldi et, ega_ `suutsu muidu ei_tulõ_ku tuld ei olõ? Krl; `ryublõma üteldess lat'sõ `kot'sale Röp

Vrd kotsile

kotsalt `kotsalt Har; - `kot'salt Rõu

1. kohalt, kohast ei tiiä_kualt `kotsalt kiñni_võtadõ?; ma olõ `ot'sinu - - egalt `kotsalt; kuast `kotsalt ma_saa `jauhhõ Har

2. seisukohast, suhtes mi `kotsalt om häste tett, tõsõlt `kotsalt om halvastõ Har

Vrd kotsilt¹

kotsan `kotsan kohal, kohas rüä? jo nakasõ? `päindümä, pal'lon `kotsan jo näüss päid; tuuh `kotsan kasusõ? siene? hüä? Lut Vrd kotskan, kotsõh

kotsana `kotsana on kabusta (kapsapea) sies Vai

kotsel `kot'sel, Röp Se, `kotsõl Har

1. adv kohal, kohas `leppi ka om mõnõl `kotsõl Har; sääl `kot'sel ~ kottal Röp

2. postp a. kohal, kohas tuhkhauud om tuu mulgu `kotsõl ahu suu kõrval, kohe tuhk `kisti Har; ega? Saarõküläh `kelge tündret es olõ?, naa ol'liva kõik' esi? `hindä `kot'sel (omaette, iseseisvalt) Röp b. (kellegi, millegi) kohta sup om säärne `kerke saanu? - - inämbest jaahu kõrdi `kot'sel üteldäss Röp

Vrd kotsil

kotsele `kotsele Vas, `kot'selle Röp kohale, kohta; suhtes joutsõ toolõ `kotsele Vas; Tood'u `kot'selle ma `väega nurista ei saa[?] Röp Vrd kotsile

kotselt `kotselt Röp; `kotsõlt Kan Vas Röp; kotsõlt Se kohalt, kohast

1. adv ja `aet'i siss säält `kotsõlt kohe - - kabla[?] läbi ja Vas; Kost kotsõlt sa olt Se

2 postp kablal om kuurd siseh, säält kuuro `kotselt lätt `kat'ske Röp; hindä kotselt omast kohast, iseenesest; iseseisvalt Timä oll kah õks `hindä `kotselt õigõ_kenä meehekene; lat's küll `hindä `kotsõlt [üle künnise] `kävvü es saa[?], läve[?] ol'li_ `korgõ[?] Röp

Vrd kotsalt, kotsilt¹

kotserdama kotserdama Mih Lai kooberdama, koperdama kõnnib koats, koats, `tõmmab `jalgu `vasta maad. ma ütlen `talle: mis sa kotserdad; kotserdab külas `käia Lai

Vrd koterdama

kotserna (kaardimängus) kotse_rna sij võt suure silmä käest ike ärä Hls

kotsi kohal um nuh Timo `kot'si Plv Vrd kotsil

kotsidi paiguti `kot'sidi satass lummõ, `kot'sidi müristäss Se Vrd kotusside

kotsih kohal, kõrgemal rehealuse `kotsih sää takah oll mulk, üleväh Vas Vrd kotsil

kotsil `kot'sil Kam Rön V; `kotsil Rön Ote

I. adv kohal, kohas Kos `kotsil nuu loogapaju sul `olliva Rön; kon `kot'sil tä om Kan; ei_saa_ `pik'se iist `hoita[?]. ku `kot'sil olnu[?], os rabanu `maaha `hindä kah Rõu Vrd kotsan

II. postp 1. kohal, kõrgemal, ülalpool Redelide `kot'sil `ol'li laen mulk Rön; aho suu `kot'sil oll pada `tsangu otsahn Rõu; [linnud] `lindõliva_nmõ pää `kot'sil ja röõgevä[?]; `lämmä leevä[?] umma[?] läve `kot'sil `laudul Plv; no läve `kot'sil iks oll sääne - - [õeld] otspaja Vas Vrd kotsi, kotsih

2. juures, lähikonnas, samal joonel `Reola `kot'sil tulep `vasta Kam; tiä sai's siil mu `kot'sil Krl; `Härbäli om tõõlpuul ekõ, `Utra `kot'sil Har; tä (räabis) kudõvat Uhtinõnan Piirisaarõ `kot'sil Röp

3. kohta, suhtes Kes pu'oh om, tuu `kot'sil üteldäss tarik Röp

4. järgi, kohaselt taa om `õigusõ `kot'sil ar[?] määrät Se

5. jooksul, vältel tuud es jõvva[?] `aasta `kot'sil är `arsti[?]; mõnikõrd iks oll väst `aasta `kot'sil tuu palitoga Plv

Vrd kotsal¹, kotsel, kottal

kotsilde kohakuti `Õkva nuka pääl `saimi kotsilde Hel

kotsile `kotsile Nõo Kam; `kot'sile, -õ V(-llõ Se)

I. adv kohta, kohale; kohakuti siiä `kotsile jäi `saisma Kam; Kat's `paari `mulkõ, sõss nää_ `pahti `kotsilõ ja sõss vitsaga nii `rišti üle kiinni[?] Urv

II. postp 1. kohale, kõrgemale Alumanõ kõrd `laudu pandass inne ärh, sõss perän sinnä_noidõ `vahjidõ `kot'silõ viil üt's laud Urv; `raoti `tuurõ_puu[?] ja `säeti paa `kot'silõ üless üle aho otsa Rõu; sari - - tuu `pahti läve `kot'sile Vas

2. lähedale, samale joonele saimõ sinnä[?] riie `kot'silõ ja jäime[?] sinnä[?] `saisma Röp Vrd kotsi

3. (kellegi, millegi) kohta mõni `pernane `ütleb oma `tütre `kotsile: suuress ja pikäss kasunu nigu mõtuss jälle Nõo; om hää `sijüsegä [õeld] munõ eljä vai inemise `kot'sile kiä

kõik `sisse plaan Plv; Tää om viil `väega `kikstu uma iä `kot'silõ Vas; Mis sääne `laonu regi om vai küün, tyy `kot'sile üteldäss lobotka Röp

4. paiku, aegu *Jaanipäävä `kot'silõ `viidi sitt [kesa] pääle Rõu*

Vrd kotsale, kotsale, kottale

kotsilt¹ `kot'silt Kam V

1. adv kohalt, kohast *siist `kot'silt ei lase enämb Kam; Säält kotsilt, konh `siirduss ol'l, lät's potõl' `kat'ski Har; Naa_`vañkri likõrdasõ[?] egast `kot'silt Rõu*

2. postp **a.** kohalt, kõrgemalt *pilv lät's mi[?] `kot'silt üle Krl b.* juurest, paigast *rinna `kot'silt om `haigõ, rinnoh `väega `tsuskass Se c. hindä kotsilt omal käel, iseseisvalt naaß `hindä `kot'silt elämä Plv; tei maja üless - - mijl ol'l ka hää, et saat `hindä `kot'silt elämä Röp*

Vrd kotsalt, kotselt kotsist, kottalt

kotsilt² (otse)kohe *hüä olõsi_ku nä_meid `kot'silt avitasi[?] Vas*

kotsima `kotsima, (ma) *kotsi VII Jaa Kse Han vaevaliselt liikuma kotsib `peale oma elude `ümber Jaa; minge aga ää, mis te sii kotsite `ümmer maja Kse; Vanaema kotsib kepi naal `rinki; Ei ma jous kuigi kougele kotsides minna Han Vrd kotsima*

kotsis "madalate jalgadega, käib kotsit-kotsit" *Punapugu on suur tugev `kotsis `moega lind, `sõuke `topsis noagu ruusik Põi*

kotsist `kot'sist Kan kohast *mõnest `kot'sist näkkü orasõ ninnu Kan Vrd kotsilt¹, kotsõst*

kotsitama *kotsitama õpetama – Pha*

kotskan kohal, kohas *üten kotskan Lei Vrd kotsan*

kotsmann *raelaeval on `kot'smannid kõigel pääl. `pantaks `partuuni pääl, voka staagi pääl, et nijd `vañtisi kat'ti ei `lõika; smading `pantaks `alla ja `kot'smann pääl Hää*

kots|pool *kots- Hlj Jõh Tõs M T, kot's- Ris HMD Lai (järgosis sag lühenenud -pol, -pul) süstik `kotspul se oli kasepuust ja kuusepuust Tõs; pane poolike kots `puuli Trv; kotspooli sehen olli lang `vardaga, tyy visati `kangast läbi Ran; kangass piap trammin olema. ku langa om lõndin, siss ei saa kots `puuli läbi visata Nõo; Kotspooli tetäss kõeva puust; Laadel `olli kots `puul'e müvvä Rõn || õmmelusmasinal om kah kotspuul Ran Vrd kotspool, kutspool*

kotsi `kotsi Kse; `kot'sti Jaa deskr *`rammuvad ni kaua kut `kot'sti muha Jaa; [linnud] `kentsivad sii kauda õuet `kotsi, `kotsi Kse*

kotsik deskr *`karga `teiba `külge `kinni ja `jälle `kotsik [üle aia] VII*

kotsu *ko'su Hää Saa/koo-/ Pil-/o/ SJn (kutsumishüüd) põssa, notsu siss kue ma sigu kutsun, siss `ütlen ko'su ko'su ko'su SJn || (meelitussõna) – Hää*

kotsus deskr *kui kana suled oo laiale, siis tä oo üks kossakas või `kotsus Tõs*

kotsõh kohal, kohas *sjoooh `kotsõh ol'l etkona läte[?]; kuah `kotsõh kasusõ[?] mara[?]; taah `kotsõh ma[?] tuona[?] `lõüdse pal'lo `siini Lut Vrd kotsan*

kotsõst kust *kotsõst tyy lät's Lei*

kot's *ko't's Lei; ko't's Lut ükskõik; kasvõi ko't's kumb om; `puolikala ala d'äta ko't's märast tüüd; `aara ko't's kißin üškä ku mijst äi olõ; ko't's nahk orõ päle (kui töö on väga raske); t'ema `võiev minä ko't'skoježidõ magama Lei; a langukõnõ, tyy mullõ ko't's üt's tatikõnõ (seen), kas määne vana Lut*

kotš|koje kuhugi *koš koie; ta lätš koškoje* Lei

kott¹ *ko't g ko'i (koti)* Sa Muh L K I eL; *kott g koti* Hi; *kott g kotti, kodi* R(n-i)

1. kott a. (vilja-, asemekott, torp jne) `Ennemb `pandi igä `nuodakalad `talvel kodijesse Kuu; *Arilik kott on `kolme `puudane* Lüg; *Teeme koti nooreks* (öeld viljakotti raputades, et rohkem sisse mahuks) Jäm; *kalad oo kotiga sääl kojat* Khk; *Paranda peal koti põhad mädanevad alt ää;* *Voata et koti suud kõvast `kinni on, et `lahti äi tule* Pöi; *suured `valged varraste kotid `ollid, kus lõhja kerad sihes `ollid, kui `vardud kodusid* Muh; *obu jääb `seisu, `panta kott pehe ja sööb `kaeru kotist* Emm; *ko'i perse läks `lõhki, ko'il auk `persses, terad tulevad `väl'la* Mär; *pani eese kolud kotti ja läks minemä;* *seemned olid ko'te sees* Vig; *ajasin magamese koti `sesse `põhku* Mih; *kõigil ko'tel oo paelad;* *mind* `mõisa `teole, *laäs ees, ko't taga* Tõs; *enne eeded käisid ikke kirikus, ilus lapilene ko't oli käsi `vardes* Juu; *mehed puñnivad ko'ta `vankre piale* JMd; *panen jahud ko'i `sisse* Iis; *ko'i suu paal* Kod; *õled `ol'id säñgi `põhja `pantud. ko'ti egä midägi ei `olnud* KJn; *lašti vili siin ko'tasse `panna* Vil; *mis peenema `pakla, neist kedrati peenemat `lõnga. `koeti jälle peenemase ko'esse* Trv; *ma_j mõesta liinan `koeki minnä, jušt nigu siga, mes kotist `väl'lä `lastu* Ran; *agana `viidi aganigu, terä kotiga `aita* Puh; *ma_la põrst `ot'sim, võta koti ütten, pane `põrsa kotti* Nõo; *ko'il om mulk tsopo sisen* Võn; *koti `võtja* (kottide vahetaja rehepeksul) Kam; *ko't satte `lompi -- tulõ appi mulle, `tõmbame tyy ko't `väl'lä* Rõn; *magasimi säl `kottõ pääl* Urv; *võ't ko'iga `sälgä, vei minemä* Plv; *tyyd ko'ti ma_kül_tahasi?*, *ku sääne `parrakõnõ, suurt taha ai?* Vas; *igä ellä?*, *ei ko't ummõlda?* (ei ole niisama lihtne) Lut; *koti peal(e)* l. *magama(s)* `Ninda väsind et, *saaks aga kodu ko'ti `piale* IisR; *Lähme ära ko'i `pääle* Hää; *Är_lää kodu ko'i pääle, kõgõ paremb* Rõu; **2.** (ehalkäimisest) *täna `õhta saab küläs koti peal; kas sa olid seal koti peal koa* Mar; *poisid lähvad koti `peale* HJn **b.** (mõõtühikuna) `Ruotsi kott (tündrine) Kuu; *ko't on vana mõõt, `vil'la ja kardulid mõõdeti* Saa; *kolm vakka õli ko't `õtru, meie mõõdima vakk `triiki* Kod; *egass vanast nii `veiksid ko'ta olnud kui nüüd on, olid ikke kolme, nel'la, viie vakased* Äks; *viis `nakla kaal's kolme vakaline ko't* Krk; *tõi kolm ko'ti `kartuli; mõni ko't kaald kümme `puuta* Ran **c.** kiriku korjanduskott `kirikus `keidi inimiste vahelt korrast keik läbi kotti *ajamas* (raha kogumas) Khk; *kerkus oli kella ko't, pisike roheline ko't oli, vars taga, pisike kell `kül'ges, sellega kella mees `korjas raha* Pöi **d.** rahakott *Äi see pole mu kotti mõõda üht, pailu mis pailu* Kaa; *kolme eluga* (sahtliga) kott Phl; *kui ko't on kopikid täis, siss on asjad korrast* Saa **e.** võrgukivi kotike võrgu kotid, *see oli suuremast jaost naeste töö* Rid; *enne olid [muti küljes] käbad ja kotid* Tõs; *mõnõd pidäväd ruadist `rõngu paramaks kui ko'ta* Khn

2. fig a. (võrdlused) `Ninda paks udu, *ole `ninda_ku kodiss -- kott mes kott, midägi ei `paista;* *Siis hakkas lund tulema `jüskü kodist; Magu ies `ninda_ku `ruotsi kott* Kuu; *Päev jo kesk`ommikus aga tema magab kui kott* Hlj; *Ela siin küla `servas nigu ko'ti sies, kedagi `võerast ei näe* IisR; *Püme õõ oli kää, just kut ko't; Seal metsa nurkas on see elu just kut elaks kottis; On see ikka paks, perse just kut ko't taga* Pöi; *väilas on nii pime kobista nigu ko'is; ole nigu ko'is ei tia muast ega `ilmast* VMr; *jämme rõõvass ku ko't; lume satass nõnda_ku koti otsast* Krk; *nooreld om nigu ko't pään* (ei saa asjust aru) Ran; *mõni om ummine nigu ko't jälle, ei tule ijst ei takst sõna väl'lä* (ei mõista nalja); *paksu lume tuleb*

nigu kotiga jälle; sügise `olli miu lammass rammun nigu üits kot't, liha `olli väkev nigu sia liha; pimme üü ku kot't Nõo; ta maka ni_süväste nigu üt's kot't Har **b.** (ilmekad ütlused, kõnekäänud, vanasõnad jne) üks `rääkib ja `toine `tahtub ka `vuoru `saada [siis ütleb] las mina panen oma kodi ka kolule; tule aga ligemalle ka ja pane kott kolule (üttele sõna sekka) Kuu; `Tühjä kottiga mies (varata inimene, hulgus) Lüg; Küll mina tian isegi ega ma kot'tis `kasvand ole IisR; kennel kot't sellel kohus Jäm; ülekohus ep seisa killegite kottis Khk; Kenne kot't, senne kohus Kaa; Vanast anti laevast kott (lõpparve) Emm; Kerjadosel peab kott omal olema, sisse juhtub ike saama Käi; ää lase ennast kotti ajada (petta) Rei; see oo nat'ike toho-hh või kot'iga pähä saan Tõs; pista põrsas kot'ti ku pakutakse Kei; Ära põrsast kottis osta Jür; ega kot't `eari nuta, kui ta pealt `vaaka jääb Plt; `tühjä tuult kot'iga taga ajama KJn; Tühi kott ei seisä püstü Pst; nüid om tal kitsass kotin (puudus käes); vaga siga koti `naaber (vaga vesi, sügav põhi) Krk; üteldäss et ülekohuss ei saesa kotin, aga küll ta püsip kotin ku ta kotti pannass; küll nñ latse võhlitseva, ei püsivä pütün, ei saesava kotin; laisk ei piä `leibä `kinni, virgal kõtt ja kot't om täis; kel jõud, sel võit, kel kot't, sel kohus Nõo; egass t'sika kot'in ei osteta, enne iks kaiass ärä, märäne ta om Võn; egass tühi kot't `pišti ei saesa Kam; no_panõ_sa_ka uma_pil'li_kot'ti (asjad kokku) Kan; Ega_t'sika veli kot'in ei ostõta? Urv; püsü üi? ülekohuss kot'ihn Rõu; mis_sa ajat tühjä kotte `pistü (teed tühja tööd) Se

3. kotjas moodustis **a.** (ema)rind laps [imeb] oma koti kallal Khk; Laps imeb eese kotist Mar; laps sööb oma koti kallal, teene rind kot't, teene rind laás Tõs; laps alles imeb oma kotist VJg **b.** nahavolt, lott Sul on kohe suur kott `leua all Kuu; `priske, `lõvva all kott kõhe Jõh; lihava inimesel on kot't kurgu all Khk; Kot't koonu all Põi; igemed_o `aiged. kotid aab igemete `peale Muh; kes on `priske inimene senel on kott kurgo all Käi; kot't lõvva all Krl **c.** herilasepesa nää üks õrilase kot't ka sii Khk; erilased nemad tievad nesukesed kot'id -- `tahtsime `einu (lakka) `panna, aga ei erilased lase `panna. `võt'sin ja laasin selle kot'i maha kukkuda VMr **d.** mõrra või nooda pära mõrra kott on taga `otsas `sinna `sisse tulad kalad Emm; nooda reied, kaks aru, `keskel kot't Tõs; nooda kot't, kus kala pidama jääb Ris; mutil olliva katel puul nigu siivad ja taka `olli `sände võrgust kot't Ran; sääsävärgul om säräne `väike võrgust kot't taka, kos kala sisse `lääb Puh **e.** ripnev, lotendav koht rõival see ülikond ei istu kenast, vaada siin on kot't ning siin on kurts Jäm; `jätsid sa [paikamisel lapi] `lõölase, siis oli kot't [pükste] sihetse pool kül'jes Kär

4. kaitsev moodustis, ümbritsev kest **a.** munandikott kott venib palavaga `pitkäst Lüg; `jäärad `puksivad nõnda_t kotid `vintsuvad Khk; Oli neid kessel olid [tubakakotid] jäära kotist; va loge mees, nii lagund püksid `jalgas, kell `väljas, kotid puhas ripakil Põi; Mõneskohas `seotud (kohitsemisel) obusesaba jõhviga kot'id `kinni Kei; `ol'li igäne nal'la, ammass, ütlet poesile et, ma võta su `kiinni, ma kobi su `siidi kot'te Nõo **b.** murelaine kottid (nukud), nie on pesas. murelaine läheb `toise `kohta, viib kottid ka VNg; Isad `vahtisivad `poegi `saunas, kas kott (peenisel) viel pääs. kui kotti ei õld pääs, sis sie on `üütrikuga juba läbi käind; Äi `rääkis `meile, et vars `sünnib `kõige kottiga (lootekestaga) Lüg; pumba kott (kaevupumba pealmist kannu asendav nahkkotike) Khn; See (kapuuts) oo kurja ilma kot't või `paslak Tor; kel tupõ väitse omma, siss nüü omma kot'in sisen, tupõ sisen Har; kirä kot't (ümbrik) Se

5. põial (sõrmede loetlemisel) – Har

6. pej (inimest iseloomustavate liitsõnade põhisõnana) **Ls** ahne-, ahnus-, ajaviidu-, hullujutu-, kaeba-, kaebu-, kaltsa-, kapsa-, kari-, karju-, koogu-, kärbse-, laisk-, laiskuse-, liha-, nortsi-, sinikivi-, tühjajutu|kott

kott² *kott g kota* Khk Mih Saa Trm Kod Lai spor T V, *kotta* Jõh IisR vana, katkine jalats; äralõigatud säärega saapalaba (jalatsina) `Vihma sadab, panen kottad `jalga IisR; vahel käiasse küll kotadega Khk; *Puu `taldega kotad olid `jalgas* Mih; vana inimesel ei olegi saabast vaja, võib kottadega minna Saa; vanad `suapa kotad - - siared ära lõigatud pialt Lai; *kotad kolmõ jalaga, raud `ambad suun = vokk* Ran; *oless vähäki lämmit `ilma, mina nait kummi kotte (kalosse) ei kannassi; `käänse ka kota `taiva poole (suri) Nõo; Kottõga om ää `kõndi porri müüdü Võn; kota² puu `tuhlikõsõ² nahk pääle ummõldu² kondsa² (jalakannad) välän* Kan; *vana² kota tükü² (lagunenud saapad) Plv; lei kota² [jala] `otsa ja kladõ minemä* Se; *viis võtt `viisu, kott kotta, saabašs saabast, kelle lätt kott `jalga, ma tyyd võta [naiseks]* Lut

kott³ *deskr siil koterdab kott kott kott kott* Muh; *mis_s* kotitad, üks kot't kot't [kostab] Plt

kottal, -e `kottal M(-el Hls Krk) T V; *kottal|e* Trv Hls Hel TLä Ote Kan, -õ Krl Har Vas Se; *kotal* Trv Puh Ote San Krl Urv Rõu Se; *kotal|e* Ran Võn, -õ Vas

I. adv kohas või kohta *Pane kot't siia kottale maha* Trv; *ei tää kun kottel ta om* Hls; *mine ketide looma ärä, pane na tõisess kottel* Krk; `Kuagil kottal (kuskil) Hel; *magu lõegati vähämbäss, kõik `panti lõõr `õisi kotale* Ran; *kos kottal ta sulle `vasta `jõudse; ma_i kuse ka `sinna kottale, kos temä om `saisnu* Nõo; *räese lyyüp mõnel kottal vil'lä ärä ja Kam; kon kottal ~ kottan tyy ol'* Urv; *kos kottal teä `el'li* Krl; *siihnkottal satass `vihma, sääl ei sata² Har; tä kõõ ütäl kottal sais pääle* Se **Vrd** kottan

II. postp **1.** kohal(e), ülalpool, ülespoole; kohakuti *silmä `amba om silmä kottel, tõine tõis puul* Hls; *sirk lennäss pää kottal* Hel; *kuimm tetti ahju suu kottale; puud olluva [reheahju] kummi kottal ülevän* Ran; *ku tuulutedi, siss `panti riiale `värjä kottale sari üless* Puh; *kolmass kõrd [kujume] kolme musta [silma] kottale üits must ja `omgi `kärbläne valmiss; pada `olli tuhkavva `kottal kongu otsan* Nõo; *peräusse kotal om lõhnapaja; ku vägi `pulka `veeti, siss jalatalla `panti vastatside ja varvaste kottale pulk ehk puu* Ote; *`lõokõnõ mõnikõrd inemise kottal lask nigu t'sirrin* San; *pää kotal omma² joba pilve² `üllel* Krl; *rügä `häitsäss ilostõ, tolm lohetass nigu sinine pil'v rüä kottal* Rõu; *ku lat's liigahhut', sõss raat' nakašs laua kottal kõlisamma* Vas; *päiv om jo mäe kottal* Se

2. postp juures, juurde, lähedal(e) `Kärstne kottal kat'te piits ärä Trv; *jäi mede kottale ~ kottele `kurtme* Hls; *`surnuaia kottel jäi tuleme alle* Krk; *saanuve `surnuaia kottale, mišs lännu [vankri] pääl maha; mina `kõndsi sääl ülesõidu kotusse kottel; ennembe olli perelaade kõrdside kottal* Hel; *tij pääl tullu tõld `järgi - - ja jäänu `saisma temä kottale* Ran; *selle talu piiri kottal sääl om, üt's suur kivi ja TMr; rüäl tulliva pää sisest `äitsme `väl'lä, nigu narmass olli egä terä kottal* Kam; *Hañsi kottal sõit' tiä mullõ `järgi* Urv; *panõ vikat' `pistü sinna rišti kottalõ* Har; *timä sai mu_paladi kottalõ, siss ütäl' mullõ et jumalaga²; a no elläv tiä nii hüvvä ello, puja kottal ja miniä kottal* Vas; *mu läve kottal sais; ma sai hulga `rahva kottalõ* Se

3. suunas, poole *Sii tulevalu oiab Paluoja kottale* Hls; *kõõrdsilmä, temä tõisess kottel vaats, tõisess kottel näge* Krk; *juušk mu kottalõ `õkva* Se

4. (kellegi, millegi) kohta *Kaagutaja üteltse laulja kottel kets egät laulu joruteb üte viisi pääl* Hls; *mõne inimese kottale üteldi: sa_l_t kõvver nigu looga paene; nonde (suurte sõprade) kottale üteldi et, nij_m nigu ame ja perse jälle* Nõo; *'Täütmäldä 'ül'ti tuu inemise kottalõ, kiä is saa? 'mijski_täüs* Har; *tuu kottal ei 'ütte? ma midägi* Plv; *toona? 'ül'ti nii nädäli vai kuu vai nii lähembä ao kottalõ* Vas; *piä?, piä?, tuu* (aganaleiva) *kottale om 'laulge* Räp

5. suhtes, võrreldes *oma 'vannusõ kottalõ suur* Krl; *mis tä mu kottal om, vagõl; mis mijs mehe kottal om* Se

6. *ku mia tüdruk olli talu kotal* (talus), *siss 'riisime käsitsi* Trv; *ku üit's inimene tüü tegemede 'jätnu, [vabandab] ta om nõna kottale jäänu* Hel

Vrd kotsil, kotsile

kottalt *kottalt* M (*kottelt* Hls Krk) Vön spor V(*kottal* Vas), *kottald* Trv Ran Nõo Rõn

I. adv 1. kohast *Kust kottalt sa tuled* Hls; *Kui ta ninda kogu päe kõhutep, aap mõnest kottelt tij 'umbe küll* Krk; *siist kottalt lätt piir* Krl; *mõnõlt kottalt um [järv] 'väega sük'äv, mõnõlt kottalt 'ohkõnõ* Rõu; *põima no taast kottalt* Se

2. otse, otsekohe *meä lää kottalt; Mihe kottalt sil'mä 'järgi; Nüüd ei saa kottalt miinnä, nurme om 'pehme alle; Kühmü 'pihta aäds kottalt rusikuge* Hls

II. postp 1. juurest, lähedalt, samalt joonelt *Nõo kottald käänäb tij ärä* Trv; *temä läits mede kottalt ~ kottelt 'müüdä* Hls; *saabass om siit [õmblusest] 'valla kaala kottelt* Krk; *kuüm läits maast ahju otsa kottald üless* Ran; *kae siist päk'ä kottald lääp laiass [kinda] peo* Nõo; *mul om sil'mä kottald rät't iluste murrekile* Rõn; *tulõ võta siist mu kottalt* Se

2. postp ülevaltpoolt, kõrgemalt *mj_kottalt lät's üle aeroplaan; kurõ maisõlt 'lindasõ?, maisõmaa kottalt, a hani vij kottalt* Se

3. *mehe veli käve [Pihkvas] är 'õkva päävä kottalt (ühe päevaga), õdagust sai kodo ka? Se; end a kottalt 1. iseenesest, omast kohast timä iks 'hindä kottalt hää mijs* Se; 2. iseseisvalt, omal jõul *saa ma 'hindä kottalt ellä_ja olla? Urv; kas sa 'hindä kottalt saista ei jõvva, et sa mü 'säl'gä nõatat* Plv; omalt ~ omast kottalt omast kohast, omamoodi *tema omast kottelt kitap, et tark oo* Krk; *omalt kottalt 'mõistlik inemine* Räp

Vrd kotsilt¹

kottan *kotta|n* Hls Urv Har, *-hn* Rõu; *kotan* TMr kohal; kohas *mõnen kottan* Hls; *tare usse kotan* TMr; *sääl üten kottan_ol'l pal'lu 'ma'ju* Urv; *kikkapüksi_kasusõ nurmõn ja mõnõn kottan hainamaa pääl kah* Har; *'Võeti üt's esi ja_kakuti?, egaüt's umahn kottahn. Linna tohe es 'ümbre 'tsõõri kakku* Rõu

kottass kohta *ütess kottass* (ühte kohta) *olli lait's 'sündünu* Krk

-kottast Ls keskkottast

kottel → kottal

kottelt → kottalt

kotti *kotti* Kuu Jäm Khk Kär Ran; *ko'ti* IisR Saa kotitaoliselt rippu, lõdvalt *'kammilaverk pidi olema 'üästi kotti 'pauludettud; Eks kalal old siis vabamb 'verku 'mennä, kui lina 'rohkemb kotti ois* Kuu; *Kleit 'oiab ko'ti* IisR; *kõht 'vaibund kotti* Khk; *'tõmpsid sa paiga [jalgevahes] 'kangese, 'tõmbas püksid kotti* Kär; *miu ülijaki kisub sel'lapäält 'kangesti ko'ti* Saa; *abar rakendedi 'loidu, et jäi nigu kotti* Ran

kotti- → koti-

kottima *kottima* Jaa Muh pej

1. käima, askeldama *se pole maal* (mujal) `uskil keind mette, sii sammas `nurkade vahel kotib Jaa **Vrd** kootima¹

2. lohakalt riides käima – Muh

kottis *kottis* VNg Jäm Khk Muh Mih Tõs Khn; *ko'tis* IisR Saa Juu JõeK VMr; *kodiss* Kuu VNg

1. kotina ripakil *kui `nuorad `onvad `liiga `trammild `seili `ümber, siis `seili on kodiss kui `seilata `tihti tuuld* VNg; *Kottissilm mõnel `nuorel ka juo `silmaalau pääl kott Lüg; ko't`perssega püksid, kottis perse taga* Jäm; *Mool iga ommiku silmad kottis* (silmaalused turses) Khk; [koera] *nina `olli nii jäme ning lõuaalused `ollid kottis* Muh; *see* (uig) `pañdi [noorikule] `ümmer, *kurgu alt `kinni, eest kottis, et `silmi `keegi ei näind* Mih; *Riided ko'tis `selges* Khn; *meistel ol'li ikki püksiperse ko'tis* Saa; *need on nii ullud ja ko'tis püksid* Juu; *silmaalused kõik ko'tis* VMr

2. sompus *Tena söuke kottis ilm, jo see `viimaks sajule leheb* Khk

3. fig teadmatuses *nüid ma ole nii pime ja nii kottis, ma nüid tää medaged* Rei

kott|kinnas labakinnas – S Var Tõs Aud Tal *olid kenad kirjud ko't`kindad* Jäm; `talve käiasse *ikka ko'tkinnastega* Khk; *Talve külmaga pannakse kaks `paari ko't`kindud käde* Kaa; *Meistele `tehti järest lõhjust ko't`kindad* Pöi; *va kottkinnas, seda`moodi `pandi ots `kenni, na sukapöis* Käi; *Veta kott`kindad `seltsi* Rei; *ko'tkinnas oo uiem sõna, `enne `öeti laba kinnas* Tõs **-liiper** põidlale järgnev sõrm (sõrmede loetlemisel) *kott`liiper lappib kottisid* Hlj **-liiv** rebaseliiv *kaeva kui sügäväle, iks puha ko't`liiv; vana verrev liiv - - sääil ko't`liiva pääl midägi ei kasva; sääil tji pääl om ju ko't`liiv* Ote

kott|lohinal 1. lohisedes; lohistades *jalgupidi käde ja ko'tlohinal uksest `väl'ja* Khk; *see* (laps) *läks ühna ko'tlohinal ~ perseli `eetsi* Muh

2. fig **a.** hooletult, lohakalt *rabad sa sii `ilmas iganis või lased ko'tlohinal, `surnu`aida viiasse sind `viimaks ikka* Khk; *See töö on kuidagi`viiti ko'tlohinal `tehtud, pole kena midagid* Kaa; *sa lased oma pääva sedasi ko'tlohinal üle* (öeld laisale) Muh **b.** vaevaliselt, vedamisi [kuidas läheb?] *lihab `pæele, ko'tlohinal aja edatsi neid `päävi* Jäm; *aeg leheb ko'tlohinal e, pole näha midad, mis `tehtud on* Khk; *see töö läheb nii ko'tlohinal, ei lähe edasi* VII; *Vana aab oma päävi ette ühna kottlohinal surma poole* Pöi

kott|luud *ko'tluud* kaseokstest suur luud – Mus **-napper** *Kottnapper* põial (sõrmede loetlemisel) VII

kott|perse 1. vannasadra juurpuust adervars *ko't`perssiga atr. se atr `tehti kuuse juurikast. isikasund juurikas ei `õigu ära* LNg

2. kroogitud tagaosas *ko't`perssega püksid, kottis perse taga* Jäm

3. fig *ei lähend `millalgi ko't`perses paluma* (mõisast palka ette küsima) HljK; *Kohes sa va pisike kottperse nüid jälle lähed* (öeld lapsele) Kaa; *Just kut va ko't`persega `ämblik* (paksu tagumikuga inimesest) Pöi; *rahvas `ütles ko'tperse isase `kapsa `kohta, mis kasvata pead mette* LNg

kott|pesa *erilast `teevad omale ko't`pesad* Tõs **-pilven** = kottpilves *taevas kõik ko'tpilven* Kod **-pilves** lauspilves *Täna `kallab nagu kapaga - - taevas nagu ko't`pilves* Han; *põle eina aa `moodi, pääva läbi seisab ko't`pilves* Ris **Vrd** kottpilven

kott|pime 1. pilkaselt pime *Ilm oli kottpime, vade `selge Kuu; Lambiöli sai tilgatumaks otsa ning me jähime otse kot'pümes tuba Kaa; Ta oli ikka nii kot't püme `õhta et äi näind `sõrme suhe `pista Pöi; Öö on kottpime, ei näe sõrme silma pista Kul; tuba oli kot'pime, ei näind kedagi Kei; lüeb kohe kot't pimedast pialt pääva `luoja VMr; kot't pimedaga lähed `õue, on nii pime, et ei leia enam treppi üless Lai; kot't pime üü Trv; nii kot't pimedäss läits, et mitte ütte `põrmu es näe Ran; om lännü kot't pimedäss, ma ei näe `koskile `miinnä Kam; vöi, no om kot't pümme, näe_i kohegi minnä? Vas*

2. täiesti nägemisvõimetu *üsna kot'pime ma ei ole, kumu ma nää Kir; kot't pime tüdruk Tor; ma natuke nään, päris kot'pime ei ole HMd; sji om peris kot'pimme, sji ei näe enämp midägi Hls; `väimiss käiss ka arsti man, pel'läss et viimäte jääp kot't pimmess Puh; mijs om täl kot't pimme, tuu ei näe silmist Ote; ku kot'pümme inemine, siss ol'l iüstvido, kiä nägijä ol'l tuu kät'püte vidi vanna inemist Rõu; jäi kot'pümmest Se*

kott|pimesi *kot'pimesi sait kala parembide Trv -püks* pej (inimesest) *va kot'püks poterdab teeste seas, laiad kot'püksid `jalgas Tõs -püksid* pl kalifeepüksid *`soldatitel, mõnel `vol'na inimesel ka olid kot'püksid Jäm; kot'püksid oo siär`suapa püksid Kod; Kui lühikesel paksul mehel kot't põksi jalan om, siss om tu kah põgru tõeste meste siän Nõo; uma kot'püksi? jalan, mis nii viga `uhkusta? Har -rumal* *Kottrummal väga rumal – Har*

kott|sepp *kingsepp kes üks vana `saapa parandaja om, tuu om kottsepp Röp*

kott|sool *kottsool* "pimesool" – Rei -sõlm ?aassõlm *Jätta kot't `sõlmele pikkemad `aasad `õtsa IisR*

kottu *kottu Pöi Muh L(-o) Ha(-o) Jä(-o) Plt Pil San*

1. kodunt, kodust *Isa oli enne `koitu kottu ää läind (vallaslapsest) Pöi; kottu `köidi [kalameestel] abiks koa Muh; pruudi pulm lähäb ikke `eese kotto [kirikusse] Mar; [kust sa oled?] Olen oma kottu ahu takka Mär; ta oli kottu ära nädalade `kaupa Ris; sõidame kottu läbi Kei; eile `nähti minema teine kottu `väl'la JMd; käisin kottu `leiba järele `viimas Ann; ta ei tuld mitte kottu Koe; vanamees läind kottu kervest `tuuma Pil Vrd* **kotust**

2. *kodus põle kottu Aud; nigu `sisse lätsi teretesi nii sõsar `tuinde ütekõrrage elist ärä et Jaah om kottu San*

Vrd *kotu¹*

kott|vaga *tuulevaikne Nii kottvaga ilm, et kosnes äi taha ka vädada Kaa*

kotu¹ *kotu Vig (-o) Puh Nõo Rõn San*

1. *kodus ei maka kotu kah, ulgub `ümbre; ta tiiäb, et kotu ei ole muud ku_tu kuju leib Puh; laits kotu `kuulsamb, ahju päl `ausamb Nõo; naine om kotu, ei taha tühü kävvä Ote; ega ää ei ole ku `lat'si kotu ellätädäss Rõn; neid es olõ_kotu San Vrd* **kodu²**, **kotun**

2. *kodunt, kodust mõned koerad ei lähä kotu `ulkma, aga mõned lähvad Vig Vrd* **kottu kotu²** *kotu Jäm Khk Hi*

1. *lastehirmutis a.* koll *ära ming mitte, kotu tulab Jäm; kotu on kajus, tule ära Khk; Lehen teki alla kotu äi saa kätte Emm; Sääl (metsas) elab kotu Rei b.* karvane ese (lapse võõrutamisel) *vaada kotu poues. nahk, karva pool väl'latse pool `kül'les. `lamba vöi mis nahk tahab Jäm; vanad naised panid `riide arja `poue - - siis `eeti lapsele: kotu poues Khk; `pantaks mosta `lamba nahk [põue] ja `öödaks kotu ja laps peab `kartma Käi; [naised panevad] kotu tissi `pee Phl*

2. *lstk täi Lapsel on kotud peas Rei; tule otsime kotud peast öles Phl*

kotukad pl *kotu|kad* Käi, *-gad* Phl kotikesed koos võrgukiviga *Nüüd äi ole änam kotukad, nüüd on traadist rõngad võrgu all Käi Vrd kotus²*

kotul *kodus emä lät's är² kotust, veli om kotul* Krl **Vrd** *kotun*

kotu|loom **1.** *lastehirmutis Näe, kotuloom tuleb; Korisuu oukus sääl kivide pääl oli kotuloom* Rei

2. *Istk täi Lapsel kotu loomad peas* Rei

Vrd *kotu²*

kotu|mart (laste)hirmutis *mis sa lehed pimese tuba, vaada kotu mart tuleb; suured kotumardid (õlgedest ja riidest inimkujud) olid `tehtud tee `ääre pulma aeal Khk -mats lastehirmutis Mine, mine pimes oue, küll kotumats tuleb ja viib su ää* Rei **Vrd** *kotumees -mees = kotumats Kui tei sandid lapsed oleti siis kotumees viib teid e Emm; Koto mihe naha (rüiuvaiba) all magasin Käi; Tou, tou, tou. Kotumees tuleb* Rei

kotun *kotun* Krk Nõo Võn Ote Rõn San VLä Rõu; *koto|n* Võn Lei, *-h* Võn VId(*kotuhn, kotohn* Rõu) *kodus [surnud mees] olli käinu kotun, naise käest `küskin `leibä* Krk; *pirgutab pähle, ei tiia mes täl sääl kotunegi `süvvä om; oma kodu ei `väärä `kiäginä, kotun om kõige paremb* Nõo; *tol (naisel) ollo koton nisaline lat's* Võn; *t'sia omma_kesvän ja sa_lt kotun* Urv; *haraga käävä jo_kotun* (maja ~ toa juures), *no_lätt ilm sulalõ* Har; *Periss `kõiki `asju saa õs õks esi_ka_kotuhn är_tetä²* Rõu; *ma ol'li karah, imä ol'l jäl_kotoh ollõj* Vas; *ma olõ rahu uma eloga², mul_om süä kotoh* Se; *lamba² om d'o koton* Lei; **Vrd** *kodun, kotu¹, kotul*

kotus¹ *kotu|s* g *-se* Hää Saa Hls, *-sse* Kod; *kotu|ss* g *-sse* Krk(-se) Hel T(*koto|ss* Võn; g *-ssõ* Ote), *-sõ* V(-*ss* Se, *koto|ss* Rõu; g *-ssõ*, `kotse Röp, *-kotsa* Lut), *-ssa* Trv

1. *koht, paik jaanituli `kõrge kotussa pääl* Trv; *`kijidäve kotusse mäda einämaa pääl; sääl om `seantsit kotusit `mitmit-`setmit* Krk; *kikk kotusse olli läbi joostu* Hel; *kui tyy aava kotuss `pakla suedsuga ärä suedsutedi, siss es lää mädänemä* Ran; *ess neid veedi ei ole kadunu `älve kotuste `sisse* Puh; *sa võta nõgel ja niit, `suska paarist kotussesse `kinni ja käib külländ* Nõo; *tyy `ol'le särände loosu kotuss, säränd matal, kos vesi `jyyske* Võn; *kost `lendvä läbi om löönü, tu kotuss om `õkva must* Kam; *ta om üits koolu kotuss (viljatu koht), sääl ei ole midägi `saia* Ote; *ta om kõik kotusõ² läbi käünü²* Krl; *Ma `trehvi kotusõ pääle, konh olli² ilusa_suurõ_palugat'sauga²* Har; *sisaski² elävä² ilosin kotussin vij veeren* Rõu; *pää om ar²_pest, ei olõ üttegi_terveht kotust* Plv; *piät `hoitma ega asa uma kotusõ pääl, vana olõt, tük'it ar_`kaotama* Vas; *näl'ghain - - kaus vesitside kotussede pääl* Röp || k õ i k k o t u s *kik'k kotuss olli must puha (silme ees läks mustaks)* Krk; *küll nüid väl'lan ladistap, kõik' kotuss (kõik kohad) om vett täis; mõnel om kõik kotuss `võlga täis, võlaga eläbegi* Nõo; *kõik' kotuss ol'l sõta täüs* Rõu || [lapsel] *sil'm ollu kesset kotust (?otsmikku), suur nigu rušk jälle* Ran

2. *asu-, elukoht a.* *eluse, korter; kodu mul iki on ka üks kotus, kus ela* Hää; *mulle ei ole änam oma kotust, elan tešte juures* Saa; *vaja `minnä ärä õma kotusse* Kod; *meil tyyveerine kotuss* Ran; *selle ajaga joba olna näil kolmass kotuss `kõndi* Puh; *ma_le elu päevä käenu üttest `tõisi, ega `sijgi mul `jädäv kotuss ei ole* Rõn; *ku `rinti är_massa as, lät's kotuss käest* Vas; *mino elämise kotuss* Röp **b.** *talu-, rendikoht naine pidä pess (päris) ütsinti kotust* Krk; *võtiva pooleterä pääle Toosi kotusse* Puh; *Tipul `ol'le meil nigu reñdi kotoss vai kololise kotoss kutsuti* Võn; *esä seo kotusõ ošt; seo kotuss ol'l mõtsan ollu_kõik' aig* Krl; *teku tul'l `mõisalõ tetä² nii, kuiss `kel'gi_kotuss ol'l* Rõu; *`väega kõhõn kotuús, `vaene elämisekäne* Se

3. töö-, teenistukoht *ta lähäb vana kotusse`piäle`tijnmä* Kod; *temä`otse kotust* Hel; *arstile määrätänä`vastne kotuss* Nõo; [ta] *ol`liina vañgimaja`hoitja kotusõ saanu?* Har; *Tyy um sul hää kotuss, tyyust piä_katõ`käega kinni?* Rõu; *midäge ei teeni kui halva kotusõ pääl om* Se

4. (hulga või määrasõnana) *tyy kotuss tyyd om`väega alb* Rõn; *üits kotuss`aiga* (mõnda aega, üksvahe) San

kotus² *kotu|s g -se* Sa Hi Noa Mar/-os/ Tõs Pär Hää, -sse Muh

1. kotike koos võrgukiviga *siia või äärvõrgul keivad kotused all* Khk; *Tohud`oitsid`võrku ülal, kotused vedasid teda`alla* Jaa; *Kotus nõeluti linusest`riidest kogu,`pitklik, limbi`moodi, ruusa kivid sihes* Põi; *kivid`pandi kotuste`sisse; nüid põle enam kotussid, nüid o võrgu rihmused* Muh; *Pärast kotuste oli ka sõhused paekivid killel oli auk sisse tehtod* Käi; *Tee aga kotused tugevast lõhjust, siis pidavad`vastu* Rei; *mena olen küll`võrkusi kivistan. pistad kivi kotuse`sesse* Phl **Vrd** kotukad

2. pej (inimesest, loomast) va *kotos. see oo`neoke tohmu`moodi* [inimene]; *justkui va kotos pukeb aga jälle`sõnna teki`alla* (laisast); *justkui va naha kotus se nahkiir; eläjäkotos seal üleval puu`otsas* (kullist) Mar

kotusekene dem < kotus¹ *olõss ma_kah mõnõ`väikese kotusõkõsõgi* (talu) *saanu?* Har; *land om vesine kotusõkõnõ* Vas; *kõik`kõsõkõsõ_vijil lummõ täüs a urvakõnõ näet jo väläh* Se

kotuse|kivi võrgukivi *Kotuse kivi on võrgukotuse sees ja ojab võrgu meres`sirge; Kotuse kivi on kanamuna suurune* Emm

kotuse|vaht fig *Seisab seel kut kotusevaht* (seltsimatust inimesest) Emm

-kotuss Ls üitskotuss

kotusside *kotusside* TLä Kam Ote Rõu(-s-s-) Plv(-s-s-), -õ San Kan Krl Rõu(-s-s-) Se(-s-s-) kohati, *paiguti rügä kotusside om kasunu, kotusside om pal`lass maa* Nõo; *kotusside`oll`li mäe kül`le pääl lumme* Kam; *kotussidõ mõni nanakõnõ om üless tullu?*, *kotussidõ ei olõ_sukugi* (orastest) San; *kotusidõ sai iks`vihma kah* Rõu; *kotussidõ vesi, kotussidõ mättä?* Se **Vrd** kotsidi, kotussilda, kotussusi

kotussilda *kotussilda, -a?* Urv Har/-õi-/ Rõu = kotusside *Tuu* (laps) *tsurksõ langa är?*, *kotussilda ol`l loid, siss ol`l kanasälän* Urv; *ega taad`vihma ei saa kõigin -- taad saa kotussõilda ennedä* Har; *Kotussilda?* *juusk* [lättest] *vesi`pištü üless* Rõu

kotussusi = kotusside *naarisskõiv -- om`jaklikanõ, kotussusi jänehemp, kotussusi peenemb* Har

kotussõilda → kotussilda

kotussõnõ a < kotus¹ *tyy maa om lätteid täüs - - lättekotussõnõ* [koht] Har

kotust *kotust (-o-)* T V kodunt, *kodust enne kui päiv`tõssi, olin mia kotust kadunu* Ran; *ma põlla kotust`õkva tulli* Nõo; *tõsõ? omma_kotust är? lännü?* Kan; *ma_tul`li joba pühapävä kotust välä?* Har; *ako`tundo joba kui kotost minemä lät`si är?* Räp; *meil tõbrass nal`äne om, kotost vaia anda?* Kra **Vrd** kottu

kotustama *Võrku kotustama* (võrgukividele kotikesi kuduma) – Emm

kotutama *kotutama* Khk, -da- Hi *kotuga hirmutama mis sa kotudad`lapsi, lapsed`akvad`kartma* Khk; *Kotudasi vehe lapsi, siis on ead lapsed* Emm; *Küll ma kotuda teda, siis ta`räägib üles* Rei

kou → koud

kou → kau

kouar `kouar g-i purjesoot kolm tüdärd kääind merel kala `püüdämäs. `kaige vanemb `ohkand: Elts on `elmariss, `Katri `kouariss ja mina `vaene pian olema vedu `köüess Kuu
Vrd koud

koud *koud* Jõe(-t) Kuu(*kou*) Hlj VNg JõeK, -d' Jõe Jõh; g `koudi Hlj, koudi JõeK, `koui Jõe VNg, `koui Jõe Kuu(*kou*); n, g `koudi VNg Vai purjesoot iga `purje jaoks on üks kout; nii `palju kui `purjesi nii `palju on `koutisi; koui `pulkad on paadi `pardas, koud käib `sinna `külge `kinni; teises kääs oli koud', teises kääs `tüüri `elmar Jõe; taga `tuules saab kahel `kouill `lassa (üks puri ühel, teine teisel poordil); Pane seil `koudiga ruttu `kinni, tuul `lähte `oite kovaks kohe Kuu; `koudi `tarvis `tiuka; siu `kliiver `kinni `koudiga VNg; panivad `koudid kovast `kinni Vai; koudid alt nurgast `lahti JõeK **Vrd** kouar

kouem(i)di kauem kui sa katuse õled teed, et `jälle mis vanas kuus `tehtud, see seisab kouemdi, seisab palju kouemidi `samble all; rookatus seisab pailu kouemdi Ans
Vrd kauemi

kougitsama *kougit'sama* kougitsema Lat's kougit's sõrmõga saia sisest rosiniid Rõu

kougitsema *kougitsema* Jäm Jür Kad urgitsema, koukima Kougitses tasust igasugu `asju `välja Jäm; Tia, mis ta sial einte sees piaks kougitsema Jür; ei tia kust ta nied iad `riided omale `välja kougitses; üks kougitseb juba `ammugi sial metsa jiares Kad
Vrd kougitsama

kougu|alune `kougualuse palk (murispuu, müürlatt) Kuu **Vrd** koogualune

kougu|höövel rattapõia hõövel `Kougo `üövlil üks sarv ies, `kougo `üövli `sarvest `oia `kinni, ku lükkäd Lüg

kougu teravnurkselt Vikkast peab olema `kougul, nenä `alla `puole kui kand, siis paremast `niidab Jõh **Vrd** kougus

kougus `kougus Kuu Vai konksus Vigasti on `liiga `kouguss, `kerge on küll `niitä aga `joudu ei tie Kuu; `pihjutu küll, et `aiva `sormed on `kougus Vai **Vrd** kougul, koukus

kougutama `kouguta(m)ma koogutama `Kartulinoppijad `aina `kougutasivad; piad `kougutamma Jõh

kougu|võrk võrgujada, mis lasti risti rannaga, nii et merepoolne ots oli teravnurkselt või kaarena tagasi keeratud Minu vanaisa üttel `kerra kahe `kougu `verguga `saama 80 `mietu kalu; Nie kaks `kougu `verku pidid olema alade lahe `puole, `louna `puole `kouku `lastud Kuu **Vrd** kouk²

kouhi → kohv

kouhkama `kouhkama kahmama; varastama kui silm `vältib siis käsi `kouhka, `tõine akkab `vargale siis Lüg

kouhoda, kouhta → kohvta

kouhti kauhti, pauhti laene tuli kohe `kouhti üle `paadi, aga `paati ei tuld Hlj

kouk¹ *kouk* g `kougu R (n `kouku VNg Vai; g `kougi Hlj), *kougu* Jõe Kad VJg Iis

1. (haaramis-, kinnitus-, riputus)konks; konksuga latt või ritv `Kuuse `juurikast oli niisugune koverik kouk, `senga sai `jälle `uitu `tembada kesk `augu `puole [noodavedamisel] Kuu; panen `pangi `kougu kokka ja odan vetta `kaivust VNg; `leesepeus

käis kouk, kus pada rippus Lüg; Suur pada rippus `kougus`otsas IisR; õng on üksaenuke kouk, `panda liimukas`otsa; kaevu kouk Kad

2. konksja või haralise otsaga tööriist **a.** kartulikonks `kouguga ja `kriuguga`voeta `kardulid Jõe; `enne `kiskusin`kättegä ja `tuhliottamise`kouguga Kuu; voda `kouku`kaasa ja mene `kartoli`koukima Vai **b.** sõnnikukonks mene `etsi sitta`kouku VNg; `enne õli sitta kouk, nüüd`üüavad sitta`kopras Lüg; `kouguga`tõmmatasse`õnnik`ennemb`laudas`lahti, `muidu`anguga ei saa alati kätte IisR; `kouguga`temmad`sonnigo`kuormast maha Vai; `õnniku kouk VJg **c.** maakirves `kouguga`kougida maad Vai **d.** soasulane `kangas`panna`suasse`kouguga Jõe; puust`tehti kouk, nokk oli`otsas ja`sellega`tommeti long [soapiide vahelt] läbi Hlj; `piiral oli pisikene puu kouk ja siis`pandi [lõngad]`piirda VNg **e.** heegelnõel `iegeldatti`kouguga`rättikud`pähä VNg **f.** hitsmekook – Hlj

3. nahakook Oli `tehtud kahe`haaralisesest puust kouk, `umbes`süllä`pikkune -- Sie raud, migä siel`kougus`külis oli, sie`tembajes`kraapis`nahald`kerrad`pääld`ärä Kuu

4. `Lapsel`este`kougod (kõverad jalad) all, perä`sirguvad Lüg

kouk² kouk g `kougus` = kouguvõrk `Meie`rahvas`kävi`igä`kougul; `Kouguss`oleva`kahe`vergu`ainus`paulad`tuli`omavahel`käägä`tampsa`lahjaga`kogu`kääütädä; Ka kilu sai siis [kevel] kilu`verkujega`kougust`püüetüd; `kougus`riibi`koku`panna`vähä`verku Kuu **Vt** rannakouk

kouk³ kouk g `kougus` Jõe; `kouko` g `kougus` Vai kouk- Kuu Kad, kouku- VNg merikilk `kougud`vai`kouk`seljad -- elavad`atru`sies`meres`Jõe; `kougod`näriväd`linased`vergod`purust`Vai **Vrd** koukselg

kouka `kouka`põrutamispuugil kasutatav pikavarreline puunui `koukaga`löödi`vasta`jõkõ; kallu`pesti (peksti) `koukaga`sügüselst`gu`um`jegä`vallus`ni`olõ`i^p`padi Lut

koukama `koukama` Jõe Kuu VNg haarama, (konksuga) tõmbama või lükkama`uit`oli`jää`all`ja`siis`aina`jää`piald`koukati`edasi`Jõe; kui`juhtus`uidu`august`menemä`vähä`sie`uit`korva, siis`koku`kouda`jälle`sen`uidu`kouguga; `kouka`siel, sa`oled`ligemäl; `koukas`kääbäga`tuld Kuu **Vrd** koukima

kouka|polka `kouka`polka`rahvatants – Kuu

kouk|hammas pej`kouk`ammas (puseriti`hammastega`inimesest) Lüg

koukima `koukima, (ma)`kougim R(-ie Lüg), (ma)`kougim(n) Vig Kir Han PJg spor K; `koukma, (ta)`kougim Saa; `kouk`me, (ma)`kougim Krk

1. **kouguga** töötama **a.** (kinnisesest vaost) kartuleid võtma`eks`mei`täü`mennä`ka`tuhli`koukima, vaap`ne`toised`jo`kaik`kougim Kuu; `lähme`karduld`koukima VNg; `kartuli`koukimine`käib`kopraga Lüg; `Kartulid`viel`veiked -- tasu`viel`mennä`koukima`Jõh; `koukisime`täna`se`päävä`tuhlid`Juu; las`ma`kougim, sina`kisu`pialtseid`Iis **b.** nahka koogutama`naha`pinda`kougita`koukimise`rauaga`Jõe; `Koukies`oli`nahal`villuje`puol`sies`puol`Kuu; kui`kougiti`nahka, siis`nüör`õli`jala`küljes`ning`kougiti Lüg **c.** segama, liigutama [parsil`kuivavat]`suvi`vilja`seda`kougiti`vardaga, täma`ei`ollu`vihkuna; `koukimise`varras VNg; `kouguga`kougida`maad`Vai; sie`sahk`atra`koukis`maa`pehmeks`HljK **d.** heegeldama`Lahjad`ollud`pehmed`sis`kougiti`näist`tittiille`mütsüsi`Kuu

2. k(r)aapima, k(r)aapama **a.** kätte saada`püüdma, kaugemalt haarama`suhu`tuli`vesi, kui`kive`pohjast`kääga`koukisime`Jõe;`Külä`ämm`koukis`Ristu`vai`Algoja`kive`alt`sulle`oe

vai `venna (öeld lapsele) Kuu; `kuuse `küllest seda `vaiku `kougiti; siis saand `eina `kuskild, `metsa siest sai `koukida VNg; `kougib murelase pesäst sedä murelase võid; lina puha maas, piäd `koukima Lüg; Ämber kukkus kaevu, siis kougib välja Vig; arst `koukis [usse] obosel kurgust `vällä Kir; `koukis luuavarrega oma `saapid süngi alt `väl'la Saa; mine tee kardule auk `lahti, kougib nad `väl'la sialt Juu; luomad kougivad üle `aedade [rohtu] Jür; kougib `vähki JMd; mis ta `koukigu sialt nurgast, ega ta ikke ei leia Kad; mina kougib mua siest porgandid [välja] VJg; minevasta kougiti `paasi Jälevere jõe põhast SJn || fig näppama, varastama `koukisin kibiaea ära (vedas kivid minema) PJg; Kui ta mõne noosi `kuiskil `väl'lä `koukis sis es pia vahet kas ta suguvennäl `liigä tegi või mõnel muul Vil; Kes täap, kust temä selle ratta kouk's Krk **b**. urgitsema; uuristama, õõnestama `korva ei voi `koukida Hlj; Ja_s `koukis `selle uherdi `nuaga - - `koukis nied (viuli kaaned) siest `tühjast VNg; `ammast `koukimaie - - `kougib õle `kõrrega vai tikkuga sedä `prahti `august `vällä Lüg; minul õli jala `kannas [soolatüügas], ma `koukisin ise kõhe sukka `nõelaga `ümbert `lahti Jõh; `väiksed lapsed kougivad sõrmega nina Saa **Vrd** kookima, koukama

2. vahtima; luurama, nuhkima `kougib midä `tõised `tievad; läks `koukima kas jääd juo lähäväd Lüg; `Arvas, et `uuves kuhas `keski täma tegudest kedagi ei tia, a näe, `väl'ja `koukisirid kõik puha IisR || fig `surma `kougib `kaiki `vällä, lähäd sa kuhu lähäd, puhu vai maha Vai

koukimise|raud nahakook `suurel `parkalil on `koukimise raud laes ja jalaga; `koukimise raud sai `seinä `sisse lüä, nahk sai `sinnä vahele `pantud Lüg

kouk|selg merikilk – Jõe Kuu Hlj VNg Kad kouksel'jad `leikasitte kammilavergud kat'ki Jõe; Lasid `õhjed `liiga vara mere, siis kouk`seljäd söid `süötet `õhje `otsast; Kova vuo oli ai `vergusse vade kouk`selgi Kuu; kouk`seljad on `niiskesed `veiked, `tievad `võrgud puruks kohe Hlj **Vrd** kouk³

kouksi (joomisel tekkivast helist) `põrse lasev `kouksi, teeve kook, kook ja jooseve ää meele pärast Krk

koukst koukst p `kouksti viljavihk k'ümme vai saidse `kouksti om üt's ak'i d'alg Lei

kouksti deskf Lest luksub nagu konn `kouksti, `kouksti Krj

kouksuma `kouksuma luksuma – Vai

kouku `kouku Kuu Lüg(-o) Jõh IisR konksu, kõverasse rüäsä - - `ketsid - - nie kaheld puold on `kieretüd samate `kouku Kuu; paned `sõrmed `kouko ette `puole, sis nääd kää pihu Lüg; Tõbine õli `ennast `kouku `tõmmand Jõh

kouku|leug `koukuleug suguküps isalõhe (alalõual kõhrest konks) Kuu **-nina** kongnina `kouko nenä on `juutidel Lüg **Vrd** kooknina **-raud** võtmene kasutatav konks `kouku`rauda oli `votme asemel VNg

koukus `koukus Lüg(-os) Jõh IisR Vai VJg Iis

1. konksus, kõveras `ambad `koukos (puseriti) Lüg; `põlved õlid `koukus Jõh; Mis ta `kuukab siin kael `koukus `ühtelugu `ümber maja IisR; odra pead on `koukus, kui on küpsed VJg

2. teravnurkselt Kui vikkastinina `alle `puole jääb üks puol `tulli, sis on vikkast `koukos, `õieti `otsas Lüg; [kui vikat oli lõe otsas] `liiga `õieli, võttas vahele, õli `liiga `koukus, `jällä võttas vahele Jõh

Vrd kookus, kougul, kougus

koul *koul* g `koulu kool `koulu laps; `koulumajad; `koulu`poissi Vai

koul|meister koolmeister *koul`mester; `koulu `meister; `anna sie raha koul`meistari kätte, koul`meistaril `tullo midägi obetamise `asjo `osta* Vai

koumale koomale `tulga `koumalle; `kallaspappi `näitas idareit, nüüd pida seda `koumale `tommama; [piima koormisel] `este tei lusiga`otsaga `servadest `lahti, siis `tougati `koumalle ja `tosteti lusigaga `kuore`riista VNg

kounar, kouner `kounar Kuu; kounar, -er Käi; kouner g -i Hls kooner `Oskab aga `olla `kounar Kuu; *Ta on üks igavene kounar, ta vetaks seeld ka kus poleged Käi*

-kounikas Ls pässkounikas

kour *kour* g `koura Kuu VNg Lüg; *koura-* Kad

1. käsi, kämmal, peo *Mes `kerra oma `kourde vahele on saand, ei sedä enämb `ellidedä (lahti lasta); Igäl puol sa ka oma `kouriegä. Pese oma `kourad `puhtaks; roppul `koural ~ roppu `koura kalu (väga palju) Kuu; `eiga sina pia `kourasi rahu; pidi `kouraga `aero tüvest VNg; Lei oma `suured `kourad `korvi, sis õlid `puoled `õunad mend Lüg || fig pani `koura `pääle (varastas ära) Kuu*

2. hri pl haralise konksu taoline riist, tragi *Oda `kourad, puhastamme `juomi; siit `randujeld `korjati kive `kourtega mere `pohjast Kuu*

Vrd kopra¹

kouraline `kourali|ne g -se peo-, kamalutäis `Ansin `porsale `kouralise kidu ede; *Sain `äigädä paar `kouralist `marju `kaussist Kuu*

kour|puri fig, pl aerud *Oda aga `koura `purjed `platsi ja akka `tembama; Tuuld ei ole ka tuld tiel `olless ja `koura `purjije abil siis `tulduid `Loksale Kuu -täis peotäis `andas `koura `täie `taimi, ei sie lugenu `ühtegi (ühti) VNg; mine tuo üks `koura täis `erneid lisa Lüg*

kourima `kourima

1. katsuma, käperdama *Ärä `kouri kättegä `süümise siess; Joba on `kouritud puhas lina `mustaks; Ei mina sidä `salli, ku laps `aeva `kourib alade `kaiki `asju Kuu || fig näppama eks ta oleks siin midagi `kourind Kuu Vrd koprama²*

2. merepõhjast kive üles võtma *Tämä `arvand, moni kivealus tuleb munaku `kourima ja jääb madalasse `ankurisse Kuu*

kouss¹ *kouss* g `kousi Jõe Kuu(-ssi), *kousi* Khk Pöi Emm; *kous* g *kousi* Rei Ris; `koussi g `kousi Vai; n, g `kousi VNg

1. metallist siseraamitisega purjeöös *`kousid on `purje `nurkades Jõe; Alumase välimäse `seili `nurka [tehti] ka perugas ja `sinne perukka sise viel puust vai tsink kouss; `koussid olid igäss `seili `nurgass Kuu; nied on `kousid, `ümmärgäised `rengad. `nuora käüb sääl `renga sies; `raudased `kousid Vai; kousid on kas vasest ähk Pöi; Suurepurju altsiots aa peenem, see sorida mütu korda purjukousist läbi Emm Vrd koust*

2. trossisilma metallist siseraamitis ja siis `vaieri `otsas oli kouss `jälle; `vaier `pleissiti kogu ja sis kouss jäi `sinne `vaieri `lengi sise Kuu; `vante `otsas on `kousi VNg

Vrd kauss²

kouss² *kouss* g *kousi*

1. puust õonestatud leiliviskamistöu – Lut

2. veskikolu – Lut

koust *koust* g *kousti* = kouss¹ *iga purju`nurkas on üks koust, ümmargune rõngas* Ris
kout → koud
koutlõma → kohutlõma
koutuss → kohutus¹
***kova|kuor** *koba kuor* merikilk – Jõe
kovalka *kovalka* van puuhaamer palgiparve kinnilöömiseks – Röp
***kova|onnine** `ahkerus `voitab kova `onnise. `üellä kui kalur `lähteb merele, on `julge, saab `palju kalu Kuu
kover *kover* g -a van piip – Kuu
koverdimmed pl *koverdimmed* põlveõndlad – Kuu
koverikkone *koverikkone* kõverik `mitmest kohast *koverikkone* Vai
kovetuma *kovetuma* kõvastuma; tugevamaks muutuma *Jää kovetu `käämiseks `kolme päivägä pakkasel `ilmall; Hüä sült kovetu `sääliseks sidä`aiga ku sa `jouad `tanju`putru `keitä; Jädä viel vähäkäse `tuhlid maha kovetuma neh `kuored `kinni `lähteväd* Kuu
kovima → kobima¹
kovistama → kobistama
kovitama *kovita|ma* VNg, -mma Vai
1. *teritama tuo se vigast, miä kovidan* Vai
2. kõvaks, tugevaks tegema – VNg
koõtav `võrkõ *koõtav* võrgunõel – Lei
kr- → r-
kraa *kraa* deskr varõss tege *kraa, kraa, kraa* Har
kraab → kraav
kraabaline `kraabali|ne g -se rokane *Omal suu kõik `kraabaline, kuhu sene `kraabalise `suuga lähäd* Lüg
kraabataja *kraabataja* näppaja *saa ai varaßs `rikkast ni kraabataja kunigast* Se
kraabatama *kraabatama* noaga uuristama – Lei
kraabats *kraabats* Nõo Ote, -t's Rõu, g -i kraapimisvahend (kartulikonks, linaraats jne) *kos tu kraabats jäi, mia `tahtsi minnä noblusit `kraapma Nõo; `kartult `võetasse kraabatsiga; kraabatsil om neli `pulka, ta om niisuke samma kui aina rihagi, and om peran Ote; kraabatsidõga kraabitass õks linnu `puhtast, sõss ku neid `punda pandass* Rõu
kraabe *kraabe* g `kraape Kuu Rei Jür/-oa-/; n, g *kraabe* Krj Emm Ris; n *kraabõ?* Urv; *raabe* Krj Muh Krk, g `raape Khk; *ruabe* g `ruape VII, *roabe* g `roape Pöi; -*kraabe* Lai; pl - `roaped Pil
1. kraapimisvahend **a.** kaabits, linaraats jne *lina `kuprad kraabitakse `kraape peal ära* Kuu; `kiskus [leivaastja] `ruapega `puhtaks VII; `kraapega *kraabida* leva küna Rei **b.** riiv *see oo ahvena raabe, sellega raabitse ahvenad `puhtaks* Muh **Vrd** kraap¹
2. kaabe, riive `katla *raabe* Khk; *Kui sa ennast põledad -- siis on väga ea `kardulikraabet `pääle `panna* Rei; *leiva küna `kroaped `pañdi viel kal'ja `peale* Jür; *Mõhe kraabõ? jäi jäl`juurõtusõss tõsõss kõrrass* Urv || noor kartulikoor `võt'sin *kraabe ära* Ris
kraabe → kraap¹
kraabe|kakk *kraabe-* Emm Rei Rid Ris Kei; *raabe-* Khk Kaa Krj VII Pöi/-oa-/ Muh(-oa-)

1. kaapekakk **a.** leivanõu kraabetest küpsetatud pätsike *Levalõimest viimsest tainast tehti pisine raabekakk, pisteti ahju sohu ning võõti ennem ahjust väl'la ka* Khk; *lapsele tehasse raabe kakku. õle pea pannasse `sisse. kui õlepea ää `kõrbebe, siis sureb see `aasta ää* Muh; *kraabekakk oli `kõrge, paestekakk oli lai* Rid; *Kraabekakk anvad luomad* el Ris

b. leivajuuretis *kraabekakk `pañdi et ta (leivatainas) `apnema läheb, kui ma inimeses sain, ema ei pann änam kraabekakku, leib akkas küll `apnema* Ris

2. fig perekonna viimane laps, pesamuna *naljaks `üütaks - - see on raabekakk* Kaa; *see viimane kraabekakk ehk see viimane pösapõhi* Rei

Vrd kraabi-, kraapelkakk

kraabeke dem < kraabe mul `seoke kraabeke kellega ma kraabi, lusikast rikku ei taha Häa **Vrd** kraabikene

kraabeldama *kraabeldama* IisR/`k-/ Mar Häa Nõo

1. hankima; ahnitsema, kokku kraapima *Nu vot `piibliski `Saara `kraabeldas ei tia kust `selle `lapse* IisR; *Kraabeldab või kraabib `kõike kokku, mis ta saab, kas tal seda `tarvis oleks või ei* Häa; *Kui saab, siss kraabeldap kõik omale* Nõo

2. (mõllamisest) [lapsed] *kraabeldavad aga üksteist `peale* Mar

kraabik *kraabik* g -u vana, kulunud *sie on kraabik luud* Iis

kraabi|kakk *kraabi-* Jäm *raabi-* Khk Mus Kär Kaa Pha VII

1. leivanõu kraabetest küpsetatud pätsike *Lõimest raabitud tainast tehti raabikakk ning pisteti kõige viimaks ahju* Khk; *Raabikakk oli laste jägu* Kaa; *kolm [leiba] kõruti ja pisike raabikakk oli keige ees. see raabikakk tuli alt põhast `lõime küljest* Pha

2. fig perekonna viimane laps, pesamuna *se ikka se meite tuhakot't, raabikakk, viimane laps* Khk; *See poiss oo meite pisike raabikakk* Kaa

Vrd kraabekakk

kraabikene dem < kraap¹ `kartuhli `võtmise kápäkene vai *kraabikõnõ* Har **Vrd** kraabeke

kraabi|laud *raabilaud* linaraats *raabilaud lüvväs pengi `kül'ge, suiuts kugare otsast ärä* Hls

kraabitsama, kraabitsema *kraabitsema* Han Nõo, -õmõ San, *raabitsem* Hls; *kraabitsamma, -õmma, da-inf kraabida?* Har; *da-inf kraabitsõda* Kan; *pr (ta) kraabitsass* Urv Rõu

1. kaabitsema, kraapima *Poiss kraabitses `nuaga ja puu oligi `varsti libe* Han; *Nigu peni kraabitsep rõugu asemelt rotti* Nõo; *kraabiga om paremb `kartolit võta? ku kätega kraabitsõda* Kan; *Magu puhastõdi ilosalõ är?*, *kraabitsõdi väidsega ja hõõdruti lumõga ja soolaga?* Urv; *Ku_puid `raoti, o'lli manh ja kraabidsi tyyd `mäihä; kraabidsa no? õigõ kõvastõ (kammiga hobust puhastades)* Har; *Talvõl timä (jänes) kraabitsass rüä orasõ lumõ alt `vällä ja süü tyyd* Rõu

2. ahnitsema, kokku kraapima *mõni raabib ja raabitseb kõik' kokku* Hls; *Ahne kraabitsep kõik mes kätte saab omale* Nõo

kraad¹ *kraad* g *kraadi* Emm Khn Ris VJg Iis Trm Kod, `kraadi R(*kraat* Lüg Vai), *krae* Kuu Jäm Ans; *kraad'* g *kraadi* u Tor, *Juu(-oa-) Kos/-ua-/ JMd Koe VMr Kod(-ua-) Pal Lai Plt; kraat* Var Tõs Khn Aud TLä, *kraat'* Var Trv Puh Nõo Kam V, g *kraadi; graad* g -i Lei; *kraet, kraed* g *krae* Rid; *kraed* g *kraadi* Mar Ris; *raad* Khk(*raed*) VII Tor, *raad'* Vän Saa

KJn Trv Hls, g raadi; kroad- Kei, raet- Tõs; g kraadi- Jäm Rei Krl Vld, raadi- Põi(-oa-)
Krk Har, graadu- Lei

1. mõõtühik a. temperatuuri mõõtühik *ta`nelja`viie`kraega`siie* (merre) *jääd ei tie* Kuu; *kui on jo neli`kümmed`kraadi* [palavikku], *siis sie on jo`õige`aige; ei õle`liiast külma, on`kraadi kaks ehk kolm* Lüg; *vesi oli meres kaks`kraadi`külma* Vai; *täna on neliteisend`kraadi`sooja* Jäm; *metmed kraed`külma* Rid; *kümne kraadi külماغä* Khn; *kui oo kakskümmend`kraati`külma, siis reegi õie nupud`vastu ei`panna* Aud; *täna o`lli mõne raadi jagu soem* Saa; *mitu`kraadi on täna`külma* VJg; *nelikümmend`kraati`külma, inimene nüid`palli jalu* Puh; [viinategemisel] *ede`otsa`paanti kraadiarvo`perrä soe vesi* Võn; *Täämbä om kõgõss üt`s kraat`külma* Urv; *sõss om joba pia katskümmed viis`kraati`külma kui väläh`tiiksi lüü* Röp **b.** alkoholisisalduse mõõtühik *sie* (piiritus) *on siis`kaeksa kümmed viis ja`üeksa kümmed`kraadi`kange* Lüg; *atsi`ssina om nelikümmed`raadi`kange* Hls; *ku viina kraadi aru`o`lli, katõsõ kümmed`kraati o`ll piiretüss kõva* Har **c.** (piima rasvasisaldusest) *tuu om klõss, üits kraat olevat kõvemp kui vesi* Kam **d.** kaare mõõtühik viistoist *kraadi näüt`meie`kompass valesti* Kuu; *Poordivint tuulega äi saa purjulaeva kraadi peeld roolida* Emm

2. mõõteriist a. termomeeter *kraad`näitab suvel`suoja,`talvel`külma* Lüg; *kraad kukkus maha, elavõbe tuli`välja* Rei; *kraadiga kraaditakse kui`kõrge on palavik* Juu; *pane kraad`väljä, pal`jo`kuumuss ehk`külmuus one, suad kraadiss`näha kõhe* Kod **b.** alkoholomeeter *kraad`oli sial* [piirituse] *sies, sie`näitas üheksakümmed ja kaheksakümmed viis`kruadi oli ta`kange* VMr **c.** vesilood – Kod

3. fig määr, aste *sie on jo mittu`kraadi`kange* (väga vihane) Kuu; *Mul äda sada`kraadi suur* (olen väga haige) Hää; *Õli niisama ull kui ta vanaisa Mar`tki õli vai veel mõni kruad ullemgi* Trm; *mõnes`mõisas kutsutud veel proua`mampsel, see pidi siis veel kraad`kõrgem olema* Lai || [kui] *Mõni asi`kahtlane on, ta on mul nõnda kraadide pääl* (ebamäärane), *võib ära ka vildata* Hää

4. puhasnurga soojatapp *puhas nukk one majal ja suaja kraad`viijl siden; no* [kui nurk] *õli üvass kraadiga läbi, es lahe kua`külma`sisse, aga tõesel õli kraadiga küll`testud, aga lašk läbi* Kod

kraad² → krae¹

kraade otse, sirgelt *mes es ole`õkva kraade,`o`lli virilide* Kam

kraad|höövel *kraad`öövel* Mär, -`üevel Iis põõnhöövel

kraadi|klaas mõõteriist **a.** termomeeter *kraadi`klaasiga`kraaditasse* Lüg; *raadi laes pannasse kainu`auku* Khk; *Siis kui sea kiveste toast ää kadus siis tuli raadilaes`seina peale* Põi; *mede raadilaas`läks`lõhki* Saa; *kraadi klaasi sies on elav õbe* JMd; *kruadi kluas one juba uudema aja riiss* Kod; *vaadets`järgi raadilaasige pal`lu palavik suur`om* Hls; *ega ta* (ilm) *kraadiklaasi`perrä kül`m ei ole* Puh; *mu esä tõi ka mullõ raadilaasi* Har; *kraadi`klaasõ siseh pruugitass kah elävät`hõbõ,õt* Plv; *Ilma kraadiklaas om - - selgemb kui uma* (võõrad hindavad õiglasemalt) Se **b.** alkoholomeeter – Juu **Vrd** kraadklaas, kraadusnik, kraelaes

kraadiline a < *kraad piiridus on üheksa`kümne kraadiline* Jäm; *paari kraadilene külma ei tee veel kedagi* Tõs; *täämbä om jo`katõ`kümne viie kraadiline külma* Har **Vrd** kraadine

kraadima `kraadima, (ma) kraadi(n) Jäm Emm Rei Mar Mär Ris Juu(-oa-) JMd VJg Iis Trm Plt, `kraadin R; `raadima, (ta) raadib Khk VII KJn; raad'ma Krk, (ma) raen KJn; `kruad'ma, (ma) kruadin Kod; `kraatima Tõs San, `kraat'ma Nõo Har Vas Se, -õ Krl, (ma) kraadi(n)

1. mõõteriistaga mõõtma arst ikke `kraadib ja `katsub kui pali palavikku on Lüg; kes ta vii ärä `kraat'se San; `piimä kraaditõss (rasvasisaldust mõõdetakse) piimäabrikull Krl; piimä `kraatmine Se || fig ei mina ole sidä suppi `kraadind, on se `suolane vai mage koguna Kuu; kraadipulk oli kubja kee, siis kubjas `kraadis kepiga Emm; vere raadmise laas peenis – Krk

2. soonseotisega kinnitama ukse põõnad saavad [kraadhöövliga] `sisse kraaditud Mär

3. selgitama; hindama eks sa ise pidand oma `ahju `tiadama, `kraadima juo Lüg; `aksid `raadima neid vanu `asju Khk; vahib ning raadib uut nuga VII; Küll temä kraadib ja rihib toda kaalu Nõo

kraadine a < kraad Oli `tarvis `viie vai `kümme `kraadisi `külmi, mes ott jo mere tohuma Kuu; sääil piab `kuue`kümme `kraadine `kuumuss õlema Lüg; Atsissina oo nel'la `kümne viie raadine viin PJg Vrd kraadiline

kraadi|nukk kraadinukk soojatapiga nurk – Kod

kraadi|pulk fig kraadipulk oli kubja kee, siis kubjas `kraadis kepiga Emm

kraadis ta on üks `kraadis (täpne, korralik) inimene Iis

kraad|klaas kraedklaes Mar, raadlas Vig, kraat-, raetlaas Tõs, kraat'laas Aud kraadiklaas raetlaasiga katsutse palavikku Tõs Vrd kraelaes

kraadsa kraad'sa luuakonts mi_sa taast vanast kraad'sast tõi? Kan Vrd kraatsak

kraad|saag põõnasaag kraad' saag on see, kellega `põõnasi saab `sisse kraaditud Mär; Kroadsoag. Sellega `saeti ustele põõnaasemed `sisse Kei

kraadusnik kraadusnik kraadiklaas – Se

kraag → krae

kraagos kraagos g -e lonkur – Mar

kraagosnek kraagosnek g -u üleannetu – Mar

kraak¹ pej on üks obuse kraak voi inimese kraak VNg

kraak² deskr (varese häälitsest) üits tiip kraak kraak, siss paneva minekit Nõo

kraaka → kraika

kraakad pl `kraakad tülinorija, riukukk `Suuremad `kraakad olid siin ige nie `Aabla mihed Kuu Vrd kraakjalg, kraaku

kraakaja `kraakaja inime (kangekaelne, hoolimatu, laisk) Rak

kraak|höövel krupphöövel Kraak öövliga ööveldata enni loval must kord pæeld ee, siis ööveldata `puhta `öövliga sileks Emm

kraakima¹ `kraakima, (ma) `kraagin hävitama Ei ole `ühtki `õuna, `lapsed `kraakind kõik juba `nuorelt ära IisR

kraakima² `kraakima, (ma) kraagi kraaksuma, läkastama kraagi, sis tuleb roog (kalaluu) `välja Phl Vrd kraakuma

kraakjalg kraak- Kuu Lüg Jõh IisR Phl Rid Mar VJg Sim, kroak- Kos, raak- Muh

1. pej (vigasest, inetust olendist, tülinorijast) `Nindagu kraak jalad `kinned `püstü üks `toise `rinnus `kinni Kuu; On vast kraakjalg, nenälune märg, a `tõise `külles ku

`takjass Lüg; `Keksis `tõise nena all ja `kraaksus nagu kraakjalg Jõh; kana ja ane pojad `öötasse ka suured kraakjalad, ei saa ojoda mette Mar; kroakjalg tahab teestega tülitseada Kos **Vrd** kraakad || (kidurast puust) männid `kasvasid, mõni kuuse kraakjalg ka Sim

2. kiri, muster; kritseldus, varesejalg kapal_o kirjad peal, raakjalad peal; tee [pättidele] ühed raakjalad aga `peale Muh; saad nüüd ese neist kraak`jalgadest aru kah Rid; tähed na suured kraakjalad Mar; laps tieb `este kraak jalad VJg

kraaklema `kraaklema Kuu Jõh IisR Käi Rei Mar Juu(-oa-) HJn Kad Lai Plt KJn, `r- Muh Mär JõeK Pil KJn; da-inf `kraakleda Kuu Jõh Plt, `r- Mär KJn, kraagelda Käi Rei Mar, r- Muh Mär Kse Pil; `kraaklõma, kraagõlda Rõu naaklema, nägelema; kaklema, kähmlema `Purjos mies `kraakles `teiste `ulgas Jõh; seal `öetse nii riieldavad ja raageldavad et Muh; Seel on omete seda nodi, kui ta ühekorra ee sureb, siis teised saavad seel kallal kraagelda; kui mihed `juua täis, siis `lähtvad aga `kraaklema Käi; `riidlevad ja `raaklevad `peale, ega seal põle rahu `ühti Mär; nad muudku `raaklevad `ühtelugu JõeK; `kraaklevad ja lähvad kokku ka `kiskuma Lai; omad koerad `raaklevad ja lepivad Pil; No_`naakõ no_`tan jäl_`kraaklõma Rõu **Vrd** kraaplema

kraak|nökk vares Kraaknökk `kraaksub ka `vihma `õhta iel Lüg

kraakos vildakil jalad nii `kraakos all Mar

kraaks kraaks Lüg IisR Rei; raaks Kuu desk. Kaarn `kraaksub kraaks, kraaks Lüg; Üks kraaks käis, vahi `kus_se vares on IisR; Vares kraaksub kraaks, kraaks, kraaks Rei

kraaksatus `kraaksatus g -e

1. varese häälightsus `Õues käis üks `kraaksatus, tia kas on vares `kuški IisR

2. kraaksuja Nüid `saivad `selle varesse `kraaksatuse kätte, ei vii enamb kana `puegi IisR

kraaksima `kraaksima, (ta) kraaksib Jäm; `kraaksma, (nad) `kraak'sva? Krl, kraak'sma, (nad) kraaksiva Har; ipf (nad) `kraak'seve San; part Kraaksinud Trm

1. kraaksuvat häält tegema **a.** (linnust) vares kraaksib Jäm; kana `kraak'seve aida pool San; varõsõ? `kraaksiva palun, ei_tiiä?, miä sääl om Har **b.** krooksuma konn kraak's londil (lombis) Krl

2. kraaksima Nad (tondid) õlid ta poolteist verisest kraaksinud Trm

kraaksti desk. `Kraaksti tegi vares - - ja `lendas minema IisR

kraaksuma `kraaksuma, (ta) kraaksub Emm Rei Mar Tõs spor K(-o-, -oa-), Ran Puh, `kraaksub R; `kraaksma, `kruaksma, (ta) kruaksub Kod; `raaksuma Kuu Khk Kaa VII(-ua-) Mär Kse Han Aud PJg Tor, `raaksma KJn, `raaksme Hls, (ta) raaksub

1. kraaksuvat häält tegema **a.** (linnust) Küll ne vareksed tänä `kraaksuvad, hakkab vist pikkemälle `saule Kuu; enamb suurt ei `kuulegi varesse `kraaksumist IisR; nonnid `raaksuvad ka ede kui tuleb `loomadest üks õnnetus Khk; korbid `kraaksuvad Emm; kui kured `kõrgeste `lähtvad ja raaksuvad, siis tuleb sügav tali Aud; vares kraaksub ja arakas kädistab Juu **b.** krooksuma konn `õskab `kraaksuda ka Lüg **Vrd** kraaksima, kraakuma

2. läkastama, rögistama kõhib ja `kraaksub, tämäl on `kopsod `aiged Lüg; `Kraaksub ja rögiseb ja `sülgib nagu `tiiskuses Jõh; rägä on `kurgus, [ta] `kraaksu Vai; Mis sa kraaksud ja `süllid `ühtelugu luht`akna pääl Rei; `öökis ja `kraaksus JJn; luu läks kõrisse, paneb `kraaksuma Plt **Vrd** kraakima²

3. naaksuma; sõnelema; räuskama, vanduma `Tahrind ja `kraaksund `toiste `kallal mes `irmus Kuu; ei tõhi nõnda `kraaksuda `tõisega, pia oma `kraaksumine õige vähemast Lüg; Oh `las_se `kraaksuda `pialegi kui tahab, kes teda usub IisR; `raaksusid teinetese `vastu Khk; `ruaksub nagut va `aige vares VII; ää `raaksu `ühtelugu mo kallal Mär; kubjas raaksub teiste `perse taga `peale Kse; poesid `kraaksusid ja `karjusid `purjus `piadega JMd; mes te alate kraaksuta ja vinguta Kod

kraaku `kraaku riukukk Tahin nähä, kui `kange sie `kraaku `oige on; vai neid üheski küläs ka `puudu oli - - `niisugusi `kraakusid Kuu Vrd kraakad

***kraakuma** kraaksuma varesed `kraakuvad ~ `kraaksuvad Tõs Vrd kraakima²

kraam kraam g kraami Jäm u Khk, Hi(g -a Käi) Noa LNg Rid/-ae-/ Mar Kul Han Tõs u Tor, Hää K(-oa-, -ua-) I/-ua-Kod/ T, -m V, g `kraami R(n `kraami Vai); raam Sa(-oa- Pöi) Muh/-ae-/ Mär Vig Kse Mih Aud PJg Tor Saa KJn Vil, -m M, g raami

1. asjad, esemed; kaup; kolu, pudi-padi `Pruudid õlid `lahja `kirstud `kraami täis Lüg; `enne oli raha `kallis ja `kraami oli `uodav Vai; `poodis oo `kaupa ja `raami Khk; `teitel omad raamid `seltsis Muh; Ma töi tädi koos kraamiga `siia Rei; perenaine toon `paljo `kraame sande kätte Phl; aga `vaata `peene kraamiga (laskemoonaga) ei `saand [lindu] `alla Noa; lina sai vaga ilmaga [külvatud, seeme oli] niuke peenike kraam Lih; kolm peiu `poissi need `tõstsid nooriku kerstu [vankri] `peale, kus nooriku kraam sehes oli Han; koht oo `praegu kõige raamiga seal `paikas (maha jäetud) Aud; `rüüvel on see, kis `rüüvimas käib teste `raami; mia müisin oma `raami `vankre päält Saa; `kuntrikus olid vanad kroamid Nis; `Rehte aeaks `viidi kroamid toast `väl'la Kei; `neile (sulastele) makseti kraamis (natuuras) sie palk JJn; siin on keik nied üelpingi kraamid Kad; seal old sis niipal'lu `kraami `puodides ja `müijaid ja Sim; nävad näid `kruama õssid Kod; `erne ja uba ja `veike kraam `pañti [aidas] kerstu `sisse Äks; meil `käima pisuänd, vedama `meile `kraami kokku Plt; tõi mede poole tema raami `järgi Vil; pane oma raam kokku ja akkam är minem Krk; ilma `saadu kraam pudeneb näppe vaheld ruttu Ran; kui om ää kraam sul, siss om `ostjit unnikun kuun Puh; riigi kraam, mes nä ooliva Nõo; siss na olliva `piitnu osa `kraami ärä vai viinu `tutvide manu Rõn; taal om kõkkõ `kraami a iks hañgitsass Kan; arvati et tu varastõt kraam om `kaugõdõ vijd; puuk' vedä `kraami, kel puuk'_ol' Urv; kos taheti kannistiku maad tetä?, sõss palutõdi kraam päält ärä, kannu jäivä maa sisse Har; kraam ja latsõ? ol'li_rattil ja lehmäkene käeperahn Rõu; kraami `korssi kokko_ss lät'si `liina `müümä Vas; prak'k `kraami tuu, a `kallehe võtt [hinda] Se || võta kõik sisemine kraam (sisikond) sisest `vällä, siss jääss pal'lass lihakooju Har

2. aine, ollus, materjal kašk aab okset `väl'la, `valged `kroami Nis a. (toidust, joogist, söödast) no eks `talgujess ige tavaliseld on sedä vana `kangemba `kraami (viina) Kuu; tämä [mesilane] tuob `kolme `päivä `kraami `kaasa, kui vanast puust ärä tuleb Lüg; neli `enge `tupli `süöja, `tarvis `olla ka `kraami Vai; tammeteru jahu oli - - esimene sigade `söötmise raam Pöi; mitu `kraami segamisi on, `öötakse: see põle mirre toit, see oo sudi või sodi Lih; [silk] see oli se soolane kraam mes kevade `piiti merest Kse; `võt'sin kraani eest ää, `joosis maha see kraanialune kraam Ann; ikke sugulased kutsuti `pulma ja igaiüks viis kraami kua VMr; `vaata kraam on ea, võib teha `toitu VJg; tuaress `kruami ja `küpsse `kruami võt't [tõöle] ühen Kod; rehega `pekstud kuiv kraam, loomad ei `tahtnud `siia Pal;

paelu minä neid salatise tiän, sii nagu saksem raam`rohkem KJn; temä (ummik) olli ike kuiva raami (kuivainete) jaos Hls; `pernase`annu`tütrigadele`kraami üten -- kil'ksanna käki tetä Puh; mul om`kaejatsi kraam valmiss, ma_la`kaejatsi Nõo; olgo vöi sandi murik, aga olgo oma, tõese kraam ei lähä`suustki`alla KodT; supp ja`säände vetel kraam tuu olgu nigu õdagu söögiss Ote; A_kapstas om sääre kraam kiä väke taht Urv; makuss kraam (pirnidest) Se b. tooraine; osis, väike [koostis]osa aga [võrgu] lõng on pehme, sie ei pia, kraam on vilets Jõe; rabe`riide, on` sõisand ehk on`vaesest`kraamist`tehtod; siis`pandi sie leheline`sinne`siebi`kraamide`pääle ja siis`keideti sedä`siepi Lüg; aga tippaed on`seoksest`peenest`raamist`tehtud, oksadest ja pulgadest Aud; sial ikka oli midagi`kraami`ümber, kus viis rubla`maksis tanu Lai; ala`aamise raami (loomade allapanu) mia saa säält küll Hls; no muiduki si talu`olli kehv, palutus`kraami`olli vähä Ran; praht`kraam mis`tsiast üle jäi -- [sellest] keedeti`siijpe Röp

3. sag pl ühel`naisel õlid kahed`kraamid all (suguelundid) Lüg; tagumene kraam (päramised) Ris; oma kraamid (menstruatsioon) Kad; kraami? õks [jumal] loonu? om; naistõ kraam, mehe kraam Se

kraamajus `kraamaju|s g -kse triip, joon, kriimustus Mes`kraamajused sinul`silmis on Kuu

kraamama `kraamama Jõe Kuu Hlj, -ie Lüg haarama, krahmama`kraama nüid sa plikka suurrättikust Jõe; Sain viel [hülge] rübülüjest`kinni`kraamada,`muidu olis jää ala mend; [hüljes] Enämb rüsäperä lina ei`jaksand puruks`kraamada (rebida) Kuu;`kraamab äkkiste`kinni Lüg

kraamas kasimata, räämas kui`teie että pese oma`silmi,`kõnnita`silmad`kraamas ja`kriimus Lüg **Vrd** raamas

kraameldama kraameldama Häa Kod MMg(-oa-) Nõo

1. kahmima; ahnitsema Ta (minija)`olli kõik ära kraameldanu, vanadel`jätnu pal'last neli`seina Häa **Vrd** kraamima

2. sahmardama, askeldama; (korduvalt) kraamima Mes sa kraameldad ja õiendad Kod; esi kah`rühkse toda ubrikut kraameldada Nõo

kraami- kauba-, vara-, pudu-`poiga käis`kraami`kaubaga Vai; poe`juures oo kraamiaidad Mär; tulime jüripäeväl tulema, lehmä`panti kraami`kyurma`taade Ran; paänd seebi oma kraamiko'ti ja läits Nõo; pärast`panti tuu kraamikašt (pruudi rõivakirst) iks ilustõ`aita Ote; vüül`möldre oll opõtjalõ kraami`ko'jaja Rõu

kraamikene dem < kraam [heinamaale]`võeti raamikõnõ üten, vikatid ja rehäd ja rua`vardad, viglad -- ja söögikraam Ran; meil oll kraamikõnõ pant maa`sisse Rõu;`Raiskas ja praäs`kõik`kraamikõsõ maaha Röp

kraamima `kraamima, (ma) kraami(n) Jäm Khk Hi Mar Tõs Häa spor KPõ(-ua-), Iis Trm Plt Se,`kraamin R;`kraamma T, kraam- Hel San V, kraami-; kruamma, kruami- Kod;`raamima Khk Kaa VII Põi/-oa-/ Mär Kse(k-) Han(k-) Mih PJg Tor(k-) SJn,`raamma KJn,`raamma M(-e), raami-

1. koristama, korda seadma; puhastama kui ei õle tõist (naist) kodo, eks siis saa ka ise`kraamida Lüg; Eks perenane tuli ikke`lauba`õhta`aiksemast kodu`sauna küttäma ja tubi`kraamima Jõh;`Kraami`sahver ära IisR; Mul oo toad keik raamimata Kaa;`raamimine

`paergu käsil VII; sai keik `puhtaks `tehtud, sai kraamit Emm; elusid `kraamima ~ koristama van Rei; `kraamisi tuad ülesee [enne külaliste tulekut]; ma `aksi tuba maha `kraamima [pärast külaliste lahkumist] Tõs; kuur `tarvis `puhtase `raami Tor; ol'li koli `väl'la `kraamimes Hää; kobime `kärimesti, et `suame küinialuse `puhtaks `kraamind Juu; `kraamisin lavva ärä Kod; laseb teist `raami, isi ei raami egä tii kedägi KJn; raamime laud ärä Hls; jõolu õdagu `laudu ärä es kraamita Ran; vanast `mõisahe iks käve sibi, talomehe kraamva esi? Kan; ma nakka `suhlaati `kraamima Krl; tyy käe `valguss saa toolõ -- kes `laut'si kraam; `laut'si kraamitass `väega ruttu tarõst `vällä, tyy tähendäss et `surma taheta ai_ `sisse `laska? Rõu; sööge? esi? ja `kraamkõ esi? uma laud kah Vas; Lavva `kraamja ol'liva? `tütreku?, koh `tütrekka es olõ? sääl kraam `pernaanõ lavva Röp; kraami nõna ar tat'ist Se || raamib `eese kola kallal Khk

2. kokku korjama, pakkima; välja tooma `Kraami aga nüüd kõik oma tagavarad lagedalle IisR; `asju kokku `raamima Mär; kraamib kolid kokku, akkab kolima Tõs; las_ma kraami oma asja kokku San

3. koguma; ahnitsema Kraamis niipaelu varandust kogu kut sai Jäm; tämä raamip kikk kokku, olgu asi mis `tahten, temä raamip `endel puha Krk Vrd kraameldama

kraamitsema kraamitsema Hää; raa- Mus vähehaaval koristama, kraamima ma raamitse ise nii `palju kui ma `jäksa Mus; teeb ja koristab ja kraamitseb Hää

kraamoma `kraamoma ehmuma ku ta magamise päält `kraamob, säälid tuleb pelomine Lüg

kraam|palk → kraanpalk

kraan¹ kraan Hi Tõs Ris Koe Iis Trm TLä, kraan Jäm u Tor, Hää spor KPõ(-oa-, -ua-), Kod/-ua-/ Pal Plt San spor V, kraan Mar, kraan Rid, g kraani; kraan g `kraani R(n `kraani Vai); raan Vig PJg, raan VII Mär Kse Aud PJg Tor Saa KJn M, raan Khk Muh, g raani kraan `Ennemast ei õld `kraani ega midagi, siis õli puu pulk `augu ies Jõh; pane `kraani `astele ede Vai; oli see `kange mees, `viina jõi `otse kiha raani `otsast Khk; vesi tuleb ku läbi raani Kse; Pane lüpsik raani alla muedu õlut tilgub maha PJg; kraan on vašk, oan se on puust Juu; lase kraan `juoksma Iis; raan on väl'läpül tõrt KJn; mõni paneb raani ravvast, mõni vasest Hls; no? om vaia kraan tõrikõsõlõ `sisse käändä? Har

kraan² kraan karm `õli üks kraan mies oma `asjaga -- tämä midä sõna üttel, sedä tämä enämb tagasi ei võttand Lüg Vrd kraan²

kraana kraana Emm Rei Rid; raana Mus Krj vints; püstpöör nüüd `veetse juba paet raanaga `ääre Mus; Naised tegid raanat (tirisid paati maale) Krj; inimest `aesid kraanad `ümber; kraanaga lossida; Laeva meretõmmamese kraana Emm; Äga neid sakkud kidagid kannjiga vae, kraanaga nee kännud ja sakkad `varssi unigus Rei; sai uue kraana pesti Rid Vrd kraan¹

kraanama `kraanama, kraanada Plv; `raanama, imps raanatse Mus üles vinnama; tõstma lae raanatse üles Mus; ta nakass no? säläga `kraanama Plv Vrd kraanatama, kraanama¹

***kraanatama** = kraanama keisime paadi `vastu, kraanatasime paadi üles; paet, mis on saand karele kraanatud Rid

kraanats → krandas

kraani Ankur tõstedi kraani (kraanpalgi otsa) Emm

kraan|palk *kraan-* Emm Khn; *raań-* Hää; *kraam-* VNg laeva vööris asuv põiktala, millele tõstetakse hiivatud ankur `ankuri pelita üles ja `temmata *kraam`palki* VNg; *Kraanpal`k võib pienem `olla, nda tugõvad ei põlõ taaris* Khn **Vrd** kraanpost **-post** = kraanpalk *ku `ankur iivitaks `kliisi, siis kraanpostid on `ankru `pardas `tõstmese jäuks* Hää

kraap¹ *kraap* Jäm Emm LNg Mar Khn Hää (g *kraabe*) VJg Plt SJn Puh Ote San(-p) V, g *kraabi*; *kroap* g *kroabi* Juu, *kruap* g *kruabi* Kad; *raap*, *roap* spor Sa Muh(*raep*) Kse Han Var Mih Tõs Aud SJn, *raap* M, g *raabi*

1. kaabits, kraapimisvahend *värvi raabiga raabiti `värvi maha* Khk; [laeva] *Tekki klopida kloppaamri ja kraabiga* Emm; *Anna mio kraap naela kaštist käde* Khn; *Kure `marju ei tohe raabiga korjata -- aga pohluka `metsa minnes võib küll raabi ligi võtta* SJn; **a.** *kraabits leivaastja puhastamiseks Raabiga raabiti `lõime kül`lest tainast* Kaa; *Roap oli puust, mõnel oli vana kosta laba* Põi; *raabige puhastetse leva `mõhke* Pst **b.** *kõblas raabiga `muldamine teeb mulla `kergemaks* Kär; [kartuli] *`muldamiseks olid raabid. nee `tehti esiti ka puust, pärast aketi neid tegema rauast ja vanadest `lasnadest* Kaa; *`kes ei taha küürutada, `tõmbap kraabiga aena `pendre vaheld ärä* Nõo **c.** *kartulikonks kruabiga on ia kõvas muas kardulid `kruapida mullast `välja* Kad; *kardule `võtmise raap* Krk; *ma võta uma kraabiga `kartulid* Har **d.** *linaraats; linavurr linakuperdamese jaoks oli kraap* LNg; *vanad vekatid `löödi puu `sesse, `tehti lena raap* Han; *Raabist tõmmati linad läbi* Tõs; *Kraabiga lõnadõl `kupru otsast ää `kraapma* Khn; *üks `istus seal aeru pial ja ajas obust. rošvärk see ajas seda `raapi `ümmer* Aud; *lina kraabi väidse? umma? nõhri?* Krl **e.** *linakamm Tuu kraabigõ kraabiti `kolkma ilusõss ja_siss `säeti `punda* San; *ma_lähä lina `punda `kõütmä, siss lasõ kraabiga üle kah, siss saa illuss* Har; **f.** *riiv – Mus Muh raabiga raabitse kalu* Muh **g.** *kamm (looma puhastamiseks) kraabiga tõmmati must ja tolm maha kõik, siss obese `läiksevä* Nõo; *hopõn om `väega tolmuga kuun, võta no_kraap ja hari, puhasta timä vällä?* Har **Vrd** *kraabe, kraapel*¹, *kraas*

2. *luuakonts tikkis raabiga es saa ka [pühkida]* Khk; *See luud oo täitsa raabiks kulund* Kaa; *taa vana luvvakraap, taaga_saa no kiä midä pühki?* Kan **Vrd** *kraaps, kraap-, kraaps|luud*

kraap² *Kraap* sügelised – Jäm

-kraapaja **Ls** *kintsukraapaja*

kraapal *`kraapal* g -i *Kuu Lai(-l)* ahnitseja *Moni inimine on jo niisugune `kraapal, et neh `aeva kaik sais omale* Kuu **Vrd** *kraapel*¹

kraapa|lõug *sõim* Ma *`sulle `kraapa `lõuvale `näitän* Lüg

kraapama *`kraapa|ma, `kraapada* R(-*maie* Lüg), *kraabata* Mär Hää Juu(-*ua-*) VJg Sim Iis Trm Äks, ipf (ma) *kraabassi* Puh, (ta) *kraabašs* Urv; ipf (ma) *kroabassin* MMg, (nad) *`kraapasid* Plt

1. *kahmama, krahmama, (endale) haarama se `kraapab `vilja* VNg; *Katri `kraapas mult rättiku* Lüg; *Ahne_ku kurat `teine, `kraapaks igalt puolt omale kas vai `luuva ja labidaga* IisR; *krabu `kraapas tämä `sorme oma `sorga vahele; `kraapab miu kääst `vällä* Vai; *mis_sa `kraapad teise eest* Mär; *`kruapa nuga oma `poole* Juu; *`kraapas ea kot`itäie `ounu* VJg; *`kraapab `pihku ja lähäb* Äks; *sul küined nigu kul`lil `kraapasid mul nägu* Plt; *tõne `kraapap tõse iist ärä* Puh

2. kraapsama `kraapas `küintega Trm; *ka's küüstega* `kraapap Puh
 3. `kraapas (hüppas) *magamast üles ja läks* Lüg; `kraapan (pühin, pesen) *põranda*
 `kiirest ära Iis

Vrd raapama

kraape|kakk `kraape- Rei Phl Kei(-oa-) Jür Ann Koe, `kroape- Kos, `kruape- Plt, `raape- Jaa

1. kaapekakk `Kraapekakk *oja obusele* Rei; `kraapekakk *mis üle jäänd* `tainast *tehakse,*
 `antakse `loomade *kätte* Kei; `talve *jääb* `kraapekakk *juurekakuks* Ann

2. fig viimane laps perekonnas *Mina olen see kraapekakk* Jür

Vrd kraabekakk

kraapel¹ `kraapel Phl Kad; `raapel Hls; n, g `kraapli Urv Krl Plv Vas

1. kraapimisvahend (linahari, kartulikonks jne) `raapel *kellege takku kistas* [linu puhastades] Hls; *lina`säädmise`aigu tõmmati ek`ä kolgand* `kraapliga *üle* Urv; *noh`pakla_kraabiti`kraaplige`vällä, puhass lina jäi* Krl; [kartuli] `Kraapligi? *omma? är? rositõdu?* Vas **Vrd** kraap¹

2. ahnitseja *üks igaveine* `kraapel, *kes kokku kraabib* Phl **Vrd** kraapal

kraapel² `kraapel g `kraapli tsaariaegne rannavaht – Rei

kraape|leib `Kroape *leib* kaapekakk – Kei **-päts** kaapekakk *kui juurets suur saab, siss võets kõrvast ärä, tetäs`raape pät's* Hls **-raud** `kraape`rauad (laevakere kraapimiseks) Kuu **Vrd** kraapraud

kraapija 1. tgn < kraapima

2. ahnitseja `kraapija *inimene* Vai; *ajab kogu koest saab,`ahne ning`kraapije* Jäm; *see on kole`kraapija mees, kisub oma`pihku kõik* Lai; `kraapja *om puul varast* Röp

kraapima `kraapima R(-ie Lüg), Jäm Ans Hi(r- Rei) Noa Mär u Han Lih Tor, Hää spor K(-ae-, -oa-, -ua-), Iis Trm, `kraapma Mar Tõs/-ae-/ Khn Kod/-ua-/ T, `kraapma V(-õ Krl), (ma) *kraabi(n), kroabi-* Juu, `kraabin R; `raapima Sa(-oa-, -ua-) Mär Kse Han Tõs Aud PJg Tor Plt/-ua-/, `raapma KJn, `raapma Saa, -e M, (ma) *raabi(n);`roapma,* (ma) *roabi* Pöi; (sa) *kruavi* Kad, *imps kraaviti* Mar

1. kraapimisvahendiga töötama **a.** (kaapides, hõõrudes, nühkides) pealispinda eemaldama `Raske oli küll [pargitavalt nahalt] `rasva maha `kraapida IisR; `kraabita `veitsega [sea] `arjaksed `vällä Vai; *Ahneril piab nuaga lima peelt ää raapima;`raapisi vana maali peelt maha* Khk; [laeva põhi] *raabitse raap`raudadega`puhtaks ning`tõrva`peele* Mus; *Raabime leike ning kaapsa jääd rohust puhtaks* Kaa; *massin (teehöövel) raabib nüüd`silda (maanteed)* Muh; *raua roostet ikka kraaviti; kardulisi kraabitasse* Mar; *kraabi jalad`puhtaks* Ris; *kui ma võtan leeväd künäst`väl`lä, siis ma kroabin leevä künä`puhtaks* Juu; *poiss kroabib nuaga`mähke* Kad; *kruabivad kala piält suamuss* Kod; *ua`kraapisin kaks`korda läbi* Pal; tüdrukil ütelti: `raapke pada `puhtess, *sõss saat iluse musta abentege mehe* Krk; *miul enämb seräst`jõudu ei ole, et mia kraabiga saa`kraap* Nõo; *taro kondsast kraabitass vaha prügü ja`lõpno?`mehitse`väl`lä* Röp **b.** linu kupardama; sugema; linapunda kammima `Neie`piide piält `kraabiti lina pihu üle, `ninda `kauva kui õli `luiest peri puhas Lüg; *kui ju roogitud olid, siis olid lina arjad - - kellega sai ää kraabitud* Lih; *lena raabiti, et`kuprad otst ää tulid* Han; `Peale`raapimist akati [linu] `auku`viima Tõs; *lina`siemned kraabitasse otsast ää* JMd; *mehed akasid`kraapima`kuprid* Trm; *kui paned* [linad]

leisikasse, siiss kraabid siledast Lai; raabitasse linu, mud'u ei saa kubarid otst kätte kui ei raabi KJn; ku linnu `säeti, siss kah `kraapligõ kraabiti nuu lemmige `vällä Krl; ma ol'li täl mitu `päivä linno `kraapmah Plv c. (kokku) riisuma; pühkima `Kraabi vade kaik [heina] `korred `huolega ärä Kuu; Ma raapisi öue ka luuaga püsut üle Kaa; `raapisi luuaga [rehetoa] lae ää Vll; võta va kraapsluud, mene kraabi ta (tuba) korra üle Mar; No ma_i ei tea mis sa sest õuest peaks alati raapima PJg; pehme luud lääp purudest üle nigu vuhin, a `lurvakands, tuu kraabip kõik `puhtass Nõo

2. küünistama, kriipima; kratsima, sügama `kassi `kraapi ja `naugu Vai; võtab äkist peed `katsuma, [nõutult] kõrva tagant `raapima Khk; Koer akkas ukse taga `raapima, `tahtas `sisse `tulla Kaa; tantsuga raabitase parand ää Tor; niisutadi lihiga [lõimelõngu], et suga ei `kraapin Ris; kas ned olivad suured koiliblikad või olivad nahkiired, `kraapisivad `akna taga JN; kašs kraabib tuult VMr; kui sel'g sügeleb, mis sa ikke muud tied kui kruabi aga `pialegi Kad; Mis sa ennast kraabid kogu aeg Iis; ära raabi `siäri KJn; muudku küüstege raap `pääle pää `nahka Krk; mul `ol'li nii suur päävalu, et `kraapse küstega `saina Nõo; kašs `naksi sähgü `otsa `kraapma, no õks hommõn säält puult tuul' saa Har; Nuu? (ohakad) ol'li? mud'o hää? süvvä_külh, ku `veekese jo vanõmbast ol'liva_lännü? sõss nuu? `oht'ja nõgla_kraabõva_`kurko Röp || fig (kintsukaapimisest) läind ilusast palund, ja `kraapis `püksa ja VMr || pakitsema, kripeldama Mul seest kisk ja_päält kraap, `õigõt hallu olõ õi_`koñgi Rõu

3. siblima, pealispinda segi ajama; kobestama, kohevaks tegema kasuga `karvad `kraabin `lahti, siis on soemb Vai; kanad `tahtsid `peendrid `raapma minna Saa; kana ikki kroabib kapsaste seas Juu; mul olid siin villad nii `pul'tsind -- kõik `kroapsin näpuga `lahkeks Juu

4. auku tegema, õõnestama obu kraabib maad Ans; Rotid on kõik seinä alused segamine `roapind ja ää ajand Põi; va loomad `kraapvad maa `lõhki Mar; koer kraabib kardulid vau siest `väilla VJg; mägra -- kraabib maa `sisse augu Äks; [puuäke] kraabib seda `põldu küll kat'ti Plt; Pini om pal'lu mügrä mütiüssid `vällä `kraapnu? Urv; pini lätt rõugu asõmallõ ja kraap `hirmsadõ nuid hiire `urgõ Har

5. fig ahnitsema, koguma Sie on varandust küll kokku `kraapind IisR; Sai kraapimesega püsti rikkaks Emm; ära kraabi teise eest ära Phl; `kruapis omale neid maid ja majasi kätte VMr; koj'as omale ikke varandust, `kõöpis ja `kraapis kust sai Plt; mijs es saa `õngu tagasi tõmmata, kõik aig pidi `kriipmä ja `kraapma varandust kokku Nõo; ta om taad varandust kokku `kraapinu küländ, a_no? om kõik' `häädüinü? Har

6. intensiivselt midagi tegema Siis kui `möisa metsad läksid inimeste käde, siis akkas oort ka nende maha raapimene (mahavõtmene) Kaa; `Roapides läks kohe sood Põi; mine `raapides Liivale, siis_o `õhta käe Muh; Kraabib toda tüüd tetä nigu kuitse veritse Nõo

7. Musta `soostra pöösas jo nenda ää raabit (sasiitud, lõhutud) et Rei; marjad sil'mas, `tohtred `piavad ära `kraapima Kad; lehe raabi `käege kül'lest ärä Krk

kraaplema `kraaplema Lüg HMd VJg Pal(ipf kraabelsivad) KJn, kraabelda JMd Plt; `raaplema Mär Han, raabelda Kse KJn nägelema, tülitsema; kaklema, kähmlema ühüdese kallal käsitsi `murvdad ja `raaplevad ja `väänavad Mär; `raaplevad, [õeld kui] mehed `kisvad `joonud `piaga Kse; kõll on jorNIK, üht `inge muud ei tee kui `raapleb Han; sie

tüdruk on `ästi `koerust täis, alati mutku `võitleb ja `kraapleb VJg; [koolilapsed] tapelsivad ja kraabelsivad vastakute Pal Vrd kraaklema

kraapli → kraapel¹

kraap|luud luuakonts va kulund raap luud, ep `aita `kuskilegid änam Khk; Meni kirjutab sedati kut oleks kedagid raapluuga üle `papri keind Kaa; Löö raap luud sabaks taha ja saada Saksamaale öö kulliks (näotust inimesest) Krj; [veski] Kivid said ju [pärast teritamist] vana kraapluuga puhtast pühki, pärast veel arjaga üle Trm Vrd kraapsluud

kraap|raud kraap- Rei; raap- Krk; raep- Muh

1. kraapimisvahend, kraap – Rei Krk kraaprouaga kraabida laeva tekki Rei Vrd kraaperaud

2. viljaniitmisel vikati löe alumise otsa külge kinnitatud look, mis kõrred kokku lükkas – Muh

kraaps kraaps g kraapsi Jäm Khk Emm, kraapsu Rid Mar Hää Koe, `kraapsu IisR; kraaps Kan, g kraapsu Ote Urv; raaps (-ua-, -oa-) g raapsu Sa(-ua-, -oa-) Muh Mär Kse PJg; kraapsi- Hi, raapsi- Khk

1. joon, kriips; kriimustus, vorp `seeme vahe `raapsu `mööda külit; küli vahe raaps Kär; kaks suurt ussi `amba `raapsu oli kinna `peel Mus; muga aeavad adraga ühü `laiused raapsud põllust läbi, siis nee `üitakse `sitmed Kaa; [tuulikukivi] `sirkel oli `lihtne puu `sirkel ikka, teras nailad `otsas, et kivi `pääle `roapsu `tõmmas Pöi; raaps või rõme maa sees PJg

2. tööriist **a.** kraapimisvahend leva kraaps Jäm; levaküna kraaps Emm **b.** kartulikabli `kartuli `võtmise kraaps Ote **c.** linakamm – Ote Kan Urv **d.** luuakonts – Mär Koe Vrd kraap¹, kraap-, kraaps|luud

3. kraapsamine Paar `kraapsu `tõmman viel rehaga, siis on lõpp; Võtta kouk, enamb ei tie `ühtki `kraapsu IisR

-kraapsa Ls kriipsa-kraapsa

kraapsama `kraapsama IisR Hää Puh Urv Rõu/-mma/; `kraapsada IisR, kraabsata Hää Rõu

1. kahmama; haarama pueg `kraapsas kasuka `seina pält omale ja `läkski IisR; näe siia oled sa viil [kõrsi] `jätnu, `kraapsa ilusti ära Hää

2. korraks tõmbama, korraks kriipima `Kraapsa tikkust tuli üles ja pane lamp põlema IisR; kaas `kraapsap `küüstega Puh; Lat's kraabsaás mul nõna `kat'ski?, `õkva vere võt't `vällä Urv

Vrd kraapama, raapsama

kraapseldus kraapseldus g -e intrigant Sie `kraapseldus `mõista `ilma `riiuta eladagi IisR

kraapsi|kakk kraapsi- Jäm Hi, raapsi- Khk kaapekakk suured levad `ahju ajand, see keige pärimine on kraapsikakk; Vintri_ga mees kut vinnapakk, Kaimri mees kut kraapsikakk rhvl Jäm; raapsikakk `anti ikka obusele Khk; kraapsi kakk korjadaks `ühte kogu ja `pantaks `ahju Käi

kraapsima `kraapsima Jäm(raapsi-), (ma) `kraapsin VNg IisR, (sa) kraapsi Khk; imps kraapsitass Ote; `raapsima Khk Muh, -e Krk, `raapsma Saa, raapsi-,

1. kraapima *laps* `kraapsib p  d VNg; `Kraapsi *ulk aega* [tikke], *tuld ülesse ei saa* IisR; *tuhlist* `kraapsima J  m; *ma* `aksi *l  imet* `raapsima `tainast `puhtaks Khk; *siis akati* `noaga `aiged `kohta `raapsima Muh

2. linu kupardama *ku lina om   r   kakut, siis raapsits   r  * Krk; *kraapsiga kraapsitass linnu Ote*

Vrd kraapsima

kraaps|luud = kraapluud *Kraaps luud   li* `arva `  ksideg   ja `varreta L  g; *oh   rts, oh   rts, kraapsluud see on esimene oht* (ohutis) J  m; *Värvimata põrandaid mei* `k   risime *lubja ja kraapshuuga, siis läksid    sti* `valgeks Rei; *kraaps luuga on ia* `  ue `pühkida VJg

kraapsti `kraapsti IisR; `raapsti Krk *kraapsatades* `Kraapsti `tõmmas *ema* `pa  ni `ahjust IisR; *  te* `k  ege *tõmmati* [uks] `valla `raapsti Krk

kraap  ll  ma `kraap  ll  ma, *kraab  lda kraaplema Hop  n ka mu* `kraap  lli *lasilapuu man Rõu*

kraar → klaar

kraas *kraas* u Emm Rei, M  r spor K I (-oa, -ua-; -s), TL  , u *kraas* Tor, Koe JMd/-ua-/ VJg Sim Trm Kod/-ua-/ Pal Plt(r-) San Plv R  p, *kraass* Urv, *kraas*s Kam Krl, *kraes* Mar Ris, g *kraasi* (-oa, -ua- K I), g *kraassi* Kam; *kraas* g `kraasi R; *raas*, -s g *raasi* u L, KJn Trv Pst

1. sag pl *villakraas(id)* **a.** *k  sikraasid* `keskmine *sorm oli ko,e* (kohe) *pien, mis* `kraasi `varre *pial k  is* J  e; *Tahid* `kraasisi `  stada, *siis tuli* `vahtida, *et õlivad* `nõrga `piidega, *mitte* `kanged L  g; *kaks* `kraasi, *teine all teine pial, siss vellad pannasse vaha*le ja *siss kraasitasse* Mar; *villad said    * `soetud `raasega Vig; *  ks paar* `kraasisi Ris; *kruasiti nõnna, et kruasid l  id tuld* Juu; *sellel kraasil on rias piid, aga* `enne *vanast olid segamine piid* VMr; *kruasid õlid nõnna pikergused lauvad, sabad taga, truadist pinnud kruasi küljes* `ki  ni, *kõverad* Trm; *kraasi naal one armetu* `l  hke, *kraasi naalad one lai  * `pi  ga; *kraasinahk on kos nid pinnud, ammad on siden, kraasi puu pi  l on nahk* Kod; *suka lõnga en  m  sti iki teeme kodos - - päris* `siukse `raasidega *raasitasse* KJn; `tõmba *tõese kraasiga tõese p   l* Ran; *kui kangast nakati tegema, siss lätsivä k  l  naese   dagu kokku, eg  l   tel kraasi üten* Puh; `   se *  letside, päivä per  tside, kate karva vastatside – t  y om kraasi m  stata*ss; [poiss] *makap ku kraas* (norskab) N  o; *villa* `s  eti *  te kraassi* `pääle *lak'ka, siss nakati t  s   kraassiga* `tõmbama Kam; *Mia all omma?*, *n_omma_kraasi ja p   l lavva?*, *hanna_per  n m  l  mbil* Urv; `amm   *jakk ol'l jämme ja_kal'g nigu   t's kraas*s, *t  y ki  k jo ihu* `kat'ski *kõik* Krl **b.** *villavabriku kraasimismasin* `Villa `veskis *oli kaks* `kraasimis `massina, *esimises* `suured `kraasid, `teises `piened; `läksid `sinne `kraaside `massina *juure, siis panid kõik* [villad] `sinne `laua `pääle `sinne `kraaside *ette* L  g; *villa* `veskil *on pailu* `kraasisi VJg **c.** *kodus valmistatud mehaaniline kraasimisriist ollu serände suur kraas pengi* `sisse *tettu. ja p   lm  ne kraas ollu, tollega kraasiti, aga alumane saiss paegal* N  o **Vrd** *kraast* || *kraasit  is sie mis kraasi alt   * `võetakse, *on kua kraas* Ris **Vrd** *kaarid, kaarsi, kaast, kars*

2. *linaraats linakraas, misega nupud otsast ära ajada* Rei; *lina raasiga raasitase* `kupra *otst    * Tor; *anna ni lina raasida s   ld siia* Trv

3. kamm (looma puhastamiseks) *muist`soevad kammidega, muist`soevad kraasidega*
Ris **Vrd** kraap

kraasanduss *kraasandu|ss g -sõ kraasitäis üt's kraasanduss`villu* Urv **Vrd** kraasiline, kraasindus

kraasija *tn < kraasima kraasimismasin kodu`kraasida oli ikke`raske, viimaks tuli`kraasija* Pai; *Vanast es olõ_villa`kraasjat es lahutajat kah`õiõ?*

kraasik *`Kraasik kraasitäis – IisR*

kraasi|kamm *linaraats raasikammid o lekist, vitsarauast ja, ne oo jo pengi peäl*
Vig **-laud** *kraaside pealmine külg see on`liiga ull ko noor inime on`lahja nagu kraasilaud*
Ris; *kruasiline, mis kruasi alt`väl'la tuleb, kraasi laua pial vieretatakse ta ära* VMr

kraasiline *kraasili|ne* KuuK Amb(-ua-) JIn VMr(-ua-), `kr- Kuu VNg Jõh, *kruasile|ne*
Plt, g *-se kraasitäis* Kui *olid rebalad`hüästi tõbitud, siis`pandi`neile vähäkäse parembi`villu`hulka ja`kraasiti`kraasilisteks* Kuu; *Kedrama akati, siis`lasti keerd`sisse ja venitati kruasiline koe (kohe) pikaks* Amb; *kraasiliste vakad, minu emal oli neid kaks tükki; kui oli`terve`kanga jägu [kraasitud], siis oli kraasilisi`terve uunik* JIn; *kaks kraasilist saab korraga`kraasida, üks kraasitäis on kaks kraasilist* VMr **Vrd** kraasanduss

kraasima¹ *`kraasima, (ta)`kraasib* Kuu VNg Lüg(-maie) Jõh, (ta) *kraasib* u Hi, Mär Kir Tor K(-oa-, -ua-) I(-ua- Trm); *`kraasma* Mar/-ae-/ Vig TLä Ply, *kruasma* Kod, *`kraas(s)ma* Kam San spor V, *kraasi-*; *`raasima* Khk VII Mär Vig Kse Mih PJg Vän Tor Plt(-ua-) KJn SJn, *`raasma* KJn u Trv, -e u Hel, (ma) *raasi(n)* kraaside või kraasimismasinaga villu kohestama *kodo`kraasitud`villad* Lüg; *läksid`veskile`villu`raasima* Khk; *kraasid villad ära, teed ännas* Kir; *teste ema osnd (ostnud) raasid ja nüüd`raasima ja kedrama iga päe oolega* Vän; *kraasitaks`villu* Ris; *`lammad said`pestud ka -- mud'u`villa`kuskil ei saand ju`kraasida* Kei; *ja siis`kraasid`estiks kõik korrale läbi nied villad ja siis pärast jälle`kraasid uuesti siis tegid kraasitäied* Koe; *sai kõik segamine kruasitud, et ei jää`triipu, et kangas tuli ühetasane* VMr; *panid natuke`villu`kruaside vahele, akkasid`kruasima* Trm; *mitu`korda ikke kraasid edasi tagasi, vahel aad teesest [kraasist]`teisi, et segamini saab* Pal; *`mitme talu rahvas kokku kõik`talguse`moodi`raasid ja kedrasid* SJn; *särk`olli igävene paks, t`olli oma kedratust ja kraasitud tettu* Ran; *sääl kas vai päält`kümne`olli noid`naisi ja kõik`kraasseva* Puh; *siss sai kraasitud telled kül'len, sai`pantuss telled külge köidetuss`kiinni, siss sai kate`käega`kraasi -- ku suuremb`kraasimine ol'l, muidu kraasiti käte vahel* Kam; *ma kraase`ulka`villu`teie`ulka kraasinduisi* Ote; *ma`lõ külät käünü_villu`kraasman* Urv **Vrd** kaarima, kaarsma, kaasima², kaastma, karsima², kraastma

kraasima² *`kraasima, (ma) kraasi(n)* Jäm Hi Mar Ris

1. a. *laasima* ma *`kraasisi see puu ära* Jäm; *jämemaad puud`tooda`oue ja kraasida* ää Rei; *`metses kraasitaks puid; puu oksad`tahtvad ää`kraasida* Ris || *laasuma lina ää`kraasind juba* Rei **Vrd** kaasima¹, kaaskima, karsima¹ **b.** *suleudemeid rootsude küljest lahti näppima kraasitud ehmes, padjade`sisse saab* Jäm **c.** *puud koorima katuse`vetsu kraasidaks,`aedaks taha`pæele (eemaldatakse pikuti kooreribad)* Käi **d.** *linu kupardama linad on kraasit* Rei **Vrd** kaarsima, raasima¹

kraasima³ *`kraasima* Hi(`kraesma), *kraasi-* Phl Mar(`kraesma); *`raasima, raasi-*, tn g *`raasimese* Kse *sirbiga raiudes vilja lõikama`Kraasimisega leheb töö`joudsam, äga on*

`raskem Emm; `kraasimene käib sedaviisi et teise `keega ajab unigusse ja teise `keega raiub alt `lahti Käi; sa jõuad ju hulga `rohkem, kui sa kraasid; `oska `kraasida mette, lööd kee ära Phl; rukid olle kraasitod; lähme rukid `kraesma Mar; ruki `raasmese rind Kse

kraasima⁴ `kraasima käristama, katki tegema `Juhtus sielkohass viel moni `puudus (takistus) olema, kus `vergu lina `kinni jäi, `kraasis `terve lina siest `väljä Kuu

kraasima⁵ `kraasima, kraasi- askeldama, rahmeldama kraasi seia sõnna ühe töö juurest `teisse kut Ratta-Aadu saag; Koes sa `kraasides lihad Jäm **Vrd** raasima²

kraasi-, kraasimis(e)|masin villakraasimismasin `kraasimise `massinaga tehasse `villa `vaprikus `villad `pienest; `Villa `veskis oli kaks `kraasimis `massina, esimises `suured `kraasid, `teises `piened Lüg; kraasi masinad raasivad `villu Tor; no `kraasimise masinad juba siis ikke olivad - - kui ma nuor olin KuuK; `kruasmise maásin Kod

kraasindane `kraasinda|ne g -se Lüg(-end-) Jõh IisR kraasitáis Sai `panna `kraasindane `karside vahele ja `karsida, `kraasindasest sai tehä `jällä kaks levendást Lüg; Seda `kraasindast `kraasiti `ninda `kaua kui kõik õli levendastest `tehtud Jõh **Vrd** karsindane

kraasindus `kraasindu|s IisR, kraasindu|ss g -se Ote kraasitáis ma kraase `ulka `villu, `teie `ulka kraasinduusi Ote **Vrd** kraasanduss

kraasi|pink linaraats põllal raasiti linad ära, raasi penk oli, kümnekond nuga pakusse `pandud, vana vikatist `tehtud, laua noa pikkust PJg -**táis** kraaside vahel kohestatud villarull tie `mulle `kraasi táis `villu Jõh; villa end, muist `ütlevad kraasiteied, mis kraaside vahelt ee `võetakse Ris; Need olid suured kraasitáied ja need näpiti veel kord katki. Siis tehti väiksed kraasitáied ja seda võis kehrama akata Kei; teen `kroaside vahel õhö kroasitáie `val`mis Juu; nigu [vill] juba `lahke, veereta `väl`la vahelt, on kraasitáis `val`mis Sim; kruasitáied tulevad nõnna pitkád kui kruas one Kod; sõgla táis kraasi `táisi MMg; mõni kraasib õredaks `enne, siis akkab kraasi `táisi tegema Plt; üte kõrra vahelepanekist said neli viis kraasitáit Ran; üte kraasitávve kedrässit ärä ja, võtit tõõse jälle Nõo **Vrd** karsin-, karsi|táis -**vaalik** kraasimismasina osa väiksed `kraasi `vaalikud `põörlesid `trumli `ümber, `millel `kraasikord `ringi Lüg -**vabrik** villaveski Lihulas oli raasivabrik Han

kraaska `kraaska värv viis kuus `päivä kavvamba kaabahada? õks pa`emb, veedemb vaja `kraaskat Lut

kraasli n, g `kraásli Rõu

1. kraapimis- või silumisvahend `kraásliga? `kirvõ kuvvast tasatsõss `kraat`ma Rõu

2. lina `kraásli Rõu

kraasma- `kraesma- kraasimis- `enni olid ikke kõik vella `kraesma `talgod; `kraesma masin Mar

kraasna|paalka peitusmäng mi lää `kraasnapaalkat `lüüjä; latsõ `kák`vä?: `hiitvä `pulka üle nulga kohe `taadõ, siss üt`s lätt tüüd `pulka `ot`ma, tõõsõ niikava `kák`vä `hindä är?, tu pulga `lüüjä ot`s Se **Vrd** kratsinapaalka

kraaso kraaso, kraasso punase lehma nimi – Se

kraast kraast pl kraastí (vahend villakraasimiseks) Vanast `olli suure `nellä `kañti `kraastí. Suur pik`k penk `olli, pääl `olli nelläkañdiline kraast nigu laud, tõne all, tõne pääl. Tol `päälmäsel `kraastil `olli pääl pulk keskpaegan. Tõse `käega oieta pulgast, tõsega

annast kui `kraastiti. Kos tõne kraast om `lүүidu, tuu om nigu kaastike villa sisen Rõn
Vrd kraas

kraastma `kraastma kraasima (kraastiga) Tõse `käega oieta pulgast, tõsega annast kui
`kraastiti. Esi istut peñgile `säl'gä ja nakat `kraastma; Kui `kraastitu villa, `viskat mueale
Rõn

kraats kraat's g kraat'si Hää Lai, kraadsi Nõo; kom kraatsiga Puh kraapimisvahend
a. linaraats kraat'si pial kraat'siti nee `kukrad otsast ära Hää; lina kraat's oli puust nigu
sae, `ambad said `sisse `löödud Lai b. loomakamm obest kraatsitas kraatsiga Puh
Vrd krats², raats

kraatsak kraat'sak luuakonts – Kod Vrd kraadsa, kraatsik

kraatsamma `kraatsamma, kraadsada kriimustama konh sa_taa käe olõt kraadsanu?
Har

kraatsed pl `kraatsed haod, oksad `Kraatsed `toodi koju, nendega sai `ahju kütta Jäm

***kraatsel** pl `kraatslid raagus oks `püsti, `kraatslid ning `tüikad [jäävad järele] kut
`lamba `lehti tegad; ilma lehita `pal'jad `kraatslid Jäm

kraatsik kraat'sik luuakonts – Kod Vrd kraatsak

kraatsima `kraatsima, kraatsi- spor L K I(-t's-; -ua-), Ran Puh; `kruat'sma, (ma)
kruat'sin Kod; `kraat'sma, (ma) kraad'si Har

1. kraatsima, sügama; kriipima, küünistama mis_sa omast kraatsid Tõs; `kõõma
kraat'sitass pääst Hää; koer kruatsib ennast Amb; kui natuke sügeleb, siis süga -- kõvaste
`kruatsida põle `tarviski Kad; tüdruk `kraatsis poisi kää ää VJg; `kraat'sis ennast verisest
kohe Iis; ei tõhi `kruat'si küüntegä, kruat'sid kupud `kat'ki Kod; `kraat'sunu suu kõik
veritess; ala_`kraat'su tõist, tõsõlõ ka saa halluss Har; kuka lt ~ kõrvatagust
kraatsima kitsikuses, nõutu olema Kraatsis kukalt, vist tuli midagi tarka pähe Mar;
nal'la pärast `öeldakse koa et kraatsin kõrvatagust ehk tuleb param mõte Kei; küll `kraatsis
kukalt pärast JMd; Nüid kruatsinuvad kõik kõrvatagust, aga kost veel võtta Trm

2. linu kupardama Kraat'siti põllupäl säälsammas, lõhuti `kukrad `otsast ära Hää; mea
läksin `õhta, tegin niid linad ilusti `kraat'sin `puhtas KJn; linu kraadsiti, `lүүidi arja
`otsa -- kraadsiti kugara otsast ärä Ran || kraasima vabrikun kraadsitass kadsa Trv

3. (maha) kraapima, kraapama `viimes kraatsid kõrred alasi [kuhjal], siis sadu ei lähä
`sesse Kir; Mehed kui naised oidsid, et ilmaaegu tikka ei kraatsitud Trm; kraat'si ärä
`pühki, vana luuda kraat'sak one siin Kod; obest kraatsitas kraatsiga Puh

4. voata soate kiriku väravas `kraat'sida (pekse) Kos; minul kraat'sib (?sügeleb) Iis;
Tiiu om suurõ `süämega, ta kraat's (solvab) alasi minnu Har

kraatsjalg pej [inimene] tuleb ku kruat'sjalg, suured `suapad, lumised jäljed Kod

kraatskama `kraatskama norskama tädi makass un `kraatskass Lei

kraav kraav Jäm(hv kraev) Hi spor L, K I(-oa-, -ua-) T Urv, kraav Plt Võn Ote V(g
`kraavi Lei), g kraavi; kraav g `kraavi R(n `kraavi Vai; n, g kravi VNg Jõh Vai, g kravi
Lüg); kroab Nis Rap; kraab g kraabi Mar Kul Mär Lei(g `kraabi), kraavi Pil; raav Sa(-oa-,
-ua-; raev Khk) Muh spor L(raev Tõs; roav Han), VIPõ(n `raavi Pil KJn; ruav g ruavi Plt,
ruav KJn), raav M Har, g raavi (-oa- Põi Han, -ua- VII); raav g ravi Lüg; raab g raabi Vig
Mih Var(-oa-) Aud PJg Vän; ruäv g ruavi Khn

1. pikk kitsas kaevand pinnases **a.** (vee ärajuhtimiseks) *vesi on vedänd`liiva kraavi täis Lüg; käib kravisi`kaivama Vai; oli kraavi podre-tsik, oli kraavi kanali oma jauks`kouplend,`maksis`töölistele Jäm; raav ummistab ikka ära, siis tä tahab puhastamist`saaja`jälle Khk; raavi ääre nõnda`liussa`tampin Krj;`kraavis vesi äi jookse, se`pahtun ära Phl;`soode kraavid on`umpseks vaond Kul; kus`seoksed raabid sõnna tehässe rump`peäle, ojale ja raabile Vig; kui loik koht oo,`senna`lašti ikka raavid`sisse Lih; Keväde tulad aavid ruävõssõ Khn; Alliknõmme oea`sisse tuleb paelu`kraava Vän; läks`raavi`lõikama Tor; sie meie kraav siin kevade ka nõnna valusa`viega Kad; vesi on süend sügava kraavi VJg; kruavi põhõja müdä nõrasi vesi Kod; läksime üle raavite KJn; tii veeren`raave`pääl paelu`küümnit Trv;`sinna piap`üit`s raav`kajome Krk; latsel [lõge] nigu kraav kesk`päälage Ran; regi läits`kraavi`kummali lojaku`sisse Puh; tule mamma`kaema, kes tuu ukerdab sääl kraavin Nõo; kos vesitse kotusse om, lõigatass`kraave Ote; siist piat raavi läbi`lõikamma et ta nõdsu`päält vii`ussõ`tõmbass Har; sääl, kraavi`pervi pite ka ol`innembide [seeni] Plv || rattaroopad tsõõri kraavi?, [tee] ar_om väega kraavõlõ pest Se*
b. vundamendikraav *vundameñdi kroab kaeveti moa`sisse, kruusani kohe, et`vaoma ei akka Nis; kige`päält tetäss raav, peräst vundarment`pääle Krk*

2. soon, vagu; joon korts *kraavid sil`made`ääres Hää;`arteñnil (hobune) on`laudjas tagast`lõhki, kraavis;`vaata mis kraav~vagu tal`laudja pial on Lai; vanast tare ussel olli süüh, sii raav, kust ta juusk Krk; näo`pääl suure kõrdsu ja kraavi [vanainimesel] Ran;`uurdõ kraav (puunõu põhjauure); puukoorõ sisse`lõika kraavi Se || kangaviga raav jääb`sisse siss pigi om`tühjä Hls;`kangal tulep raav`sissi, ku suga rikut om; rõõvass kik`k`raave täis Krk*

kraavat → kravat

kraavi|hainake `graavi`ainakõ kortsleht – Lei **-hall** kraavikaevaja *nee vanad raavi allid, saare rahvas - -`mandril`keidi tööil Kaa; nüid ma kraavi`allidel olen näind, et neil oo koa lühikste käistega särgid Mar; kui`siia`raavi kaevati, siis oli raavial`lisi sii igast poolt koos Aud`-hoor kraavi oor Plt, kraavi`huur Rõu liiderlik naine`-kaevaja siin põle`suuri kraavi`kaevajaid, on vähä kis lasevad puhastada Jõe; kraavi`kaivja? ja puu`lõikaja? ommava liht`tüümehe? Röp`-lind talvike kraavilind one kõllane, kraavi`kalda siden täl pesä Kod`-lõikaja kraavikaevaja`Kraavi`leikajad tulivad enamast`Saaremalt IisR; kraavi`lõikajatel siin ikke tööd oli Lai; sülla`järgi [arvestati] kraavi`lõikaja [tööd] Hel*

kraavima `kraavima kraavitama *see oli päris soo maa. sohvoo:s akkas seda uiesti`kraavima ja torutama Tõs*

kraavi|mees kraavikaevaja *tubaka kot`i leid`kiñni kruavimehel Kod;`ette`võt`ja - -`palkas kraavimehi - -`maksis`neile palga Lai*

kraavine a < kraav *kravine pold VNg;`raavinõ nu`m Har*

***kraavistama** part pl `kraavistanned *kängunud suokased on käristänned ehk`kraavistanned lühikene vähäse`lehtidega, pisikese kasuga Lüg*

kraavi|sura `kraavisura kraavikaevaja – Vai

kraavitama *kraavitama Juu/-oa-/ Kos/-oa-/ Sim Trm Äks Lai Puh Kam Ote, -mma Vid, raavitama Khk Mih, -eme Krk; imps`kraavidetti Kuu, kraavitõdi Vas; part kraavi|tatud Lai, -tet Tõs, -tedu Võn, -tõdu Röp kraave kaevama, kraavidega kuivendama suo on`pelluks`tehtud puhas, ärä`kraavidetti Kuu; põllud tuleb raavita Khk; [maa] põln*

kraavitet egä kedägi Tõs; madal moa on kõik kroavitud, trubad sees ja Juu; kui soo on ära kuivatatud, ära kraavitatud, siis mõnes kohas ei saa kedagi `eina Lai; puhass sula põld, ärä raavidet ärä torudet, lagess tett Krk; sinnä ei `võiki muidu `vil`lä tetä kui kraavita ja truubita tedä (maad) Ote; esä ja lell kraavidi_tyy suu `rišti ja `rästi läbi Rõu; ku `joudu saa, siss vaja taad suud `naada? kraavitamma Se

kraavi|tirts `kraavitirts kraavikaevaja – Vai **-tõõ** kraavikaevamine Suur tugev lasn, roavitõõ lasn Põi; mees oo raavi tööõl Muh

kraba¹ *kraba* `laugas, kraav, veelomp soos? *kraba kohas on paal`u `seaski HJn*

kraba² *kraba* krobeline *kase kraba koor; krabasaar seda_p saa `mul`ju ühh (ühti), on murus, õlgas, lihab katti. olga silekoorega saar, see on `sitke Jäm Vrd **krabalik***

***krabahhama** pr (ta) *krabahhass* kärisema *krabahhass õ(n)nõ*, kui `lahksõss `rõiva ärä; *rõivass krabahhass Se*

***krabahutma** pr (ta) *krabahut`* äkki *krabama krabahut` kinni? Se*

krabak *krabak* g -u vihasagar tuli üks *krabak vihima Kod*

kraba|konn kärnkonn *krabakonnad sedised krabalikud, irmsuured, nastad sel`jast tulad `väl`ja Jäm Vrd **krabakonn***

krabalik *krabali|k* g -ku Jäm Käi Rei(g -gu) ebatasane, krobeline *krabakonnad sedised krabalikud Jäm; puu on krabalik; liikmed `lähtvad krabalikuks puha (muutuvad mähklikuks) Rei Vrd **kraba**²*

krabama *krabama* Kuu VNg IisR Jäm Noa Rid Mar Ris Juu JMd Koe Kad VJg I Plt Krl Har

1. *krahmama, kinni võtma, haaravat liigutust tegema Kui oli `vihma iil tulemass, siis krabati ige `vergud nagist maha ja `varju ala Kuu; Kraba `mätsik `pihku ja `viska edasi IisR; `Katsus küll pimedas krabada, aga kätte ei saanud Mar; kaas `kargab ja krabab `iiri Juu; ta krabab teist `kinni võtta Koe; varas krabati `kiinni VJg; krabasime tulist, kes sai vekesema lusika Lai; poiss ol`l `tütrigu kinni? krabanu? Krl; meil `kävve `lauta suurõ rot`i? - - kaas ol`l sääõl, tyy krabasi kiinni? Har*

2. *endale võtma, ahnitsema; näppama, varastama Kes `voimul, sie ige krabab omale Kuu; `kärme krabama, omale `võtma, kui on midagi `saada Rid; minu kellä pommid on ärä krabatud Kod*

3. *kabistama, käperdama; ehal käima [hakkad] krabama, võtad naeste`rahva `kiinni või, katsud `tiissi Noa; käisivad plikades krabamas Kad; ai `tüt`rikke taka, krabasi `tüt`rikke Nõo*

krabastik *krabasti|k* g -gu kivine, mätlük pind *Mes sest krabastigust `niidäd, omal `palju paremba `niidumaad olemas Kuu Vrd **krõbestik***

***krabatama**¹ ipf (ta) *krabatas* Kod, pr (ta) *krabahass Se* descr *krabisema krabatas sadada, `vassa akent krabatas; vanass `viskasid teri `vassa `seinä, kui krabatanud, tuli vijl aganid `ulka `panna Kod*

***krabatama**² *kabistama Sai aru, et [peremees] käib aga muidu krabatamas (ei kavatse abielluda) Trm*

krabe *krabe* Lih Var Juu Tür Har, g -da Vai(g *krabe*) Mär Tõs Jür Kod Lai TLä(*krape* Nõo), g -ja Kuu; *krabõ, -e* Har; n, g *krapõ* Urv Har Rõu Vas

1. *kõbus, tragi, kräbe tä oo alles krabe eit, aab juttu ja teeb tööd Tõs; poiss one kärme ja krabe Kod; kel oli kõige krabedam obune, see käis voori ees Lai; tõene om välgäss ja*

krabe, tõene om - - tosserduss Ran; `ta_lli serände `väike meheke, aga `äste tragi ja krabe Nõo; Krapõ `tütruk, käe_käävä_ruttu ja ruttu Urv

2. käre, kuri sedä `öellä krabedast, kedä vihastu Vai; siihn ol'l üt's miiss, tu ol'l väega krabe popsõlõ; mi `pernaanõ om õks mõnikõrd õigõ krapõ kah Har

3. krõbe täna on krabe kül'm, täis kül'm on Mär; `täambä om õigõ krabõ kül'm, haara vai sõrmõ `suuhvõ Har || sõda ol'l õks krapõ (äge) suurõtükü_lasi? Rõu

4. habras; kare, kore `niisukaised krabed(ad) puud olid, `mursin `kääga `katki ja toin kodo Vai; ta (vikatitera) on krabe, tera purub eest ära Khk; tarnaenal om peenikse krabeda nupu, mes `rõiva `kül'ge jäävä; kui lumi om veedike sulanu ja siss jälle kül'metäb, siss võtab lume krabedass Ran

krabedade adv < krabe Peni nakass siss äste krabedade kaapma Nõo

krabedalt adv < krabe Kui käsed tedä siss lähäb krabedalt Nõo

krabedaste adv < krabe sie mailma krabe eit viel, lähäb krabedaste Jür

***krabedus** p krabedust tragidus, pealehakkamine pehme ja tasane - - ei ole krabedust, iki `käskmise ja `suñmise nõal [teeb midagi] Ran

krabel krabel g -i Jõh; krabeli Vai (puupurust ja hagudest) siin on neid puu krabelid küll, mida võib `ahju `panna Jõh; lepä krabelid Vai **Vrd** krabul

kraber pl kraberid päästepaadi alus paat' `pantaks kraberide jäuks, `ambad on paadi korrade jäuks sihis, nõid on ruhvi lae pääl Hää

krabi¹ krabi Hää; rabi Pha Jaa Aud Hää merikilk rabid närida `rahtmed ka katti, kui nee linasest lõhast on Pha; rabid on mere `põhjas, rabid tulevad `võrkude `kül'gede `peale Jaa; Krabid on `seuksed mereloomad, kil'gi `taulised, neil on `seuksed küined jusku `takjad akkavad igas puul `kiñni Hää

krabi² krabi Noa LNg Var Ris San

1. hrl pl rasvakõrned [rasva sulatamisel] jäävad krabid järele Noa; rasv sulatakse ära, saab `vällä nõrjutud, kiled jäävad järele, kutsutakse krabid LNg; sula rasvast `tehti `küindlad, siis krabid jähid järele, `pañdi siebi kraami `ulka Ris **Vrd** rabi¹

2. kelme, kile Vikatige kraabiti krabi [nahalt] maha San

krabi³ krabi porr Krabi ot'sib ning nokitsõb vist mardiku männä kuõrõ alt Khn

krabi⁴ krabi Jäm Hi; rabi Põi tragi (merepõhjust asjade väljatõstmiseks) krabi on nelja aruga `ankur Käi; krabiga nad sene poisi [surnukeha] üles `otsisid Phl **Vrd** krabli

krabi⁵ krabi linahari lina krabi San

krabi⁶ krabi luuakonts `viska krabi ärä, pane luud [varre] `otsa Kam

krabi|ankur tragi krabi `ankur Emm

krabil karduli krabil kartulikonks – VJg **Vrd** krabli

krabima krabima Puh Ote San(-e) Se, da-inf krapõ? Har Plv Röp

1. krahmama, haarama poiss krabi `tütrikku Ote; ta_m sääräne krabija mjiiss, kel ta `lähküde saa ennedä, tuu `krapsass ta kiñni kõrraga Har; pini krabõ kaasi iist liha raaso är? Röp; mu kääst kõik kraami krabõ är? Se

2. kraapima, kriipima kaßs krabi `lauda, võtt ku krabisass inne `lauda pite Plv; nigu? pini krabi (lapsest) Se

Vrd rabima

krabin *krabin* g -a R(n -a Vai) spor L K I, Ran Nõo; *krapin* Kam, g *krabina* Puh Ote Rõn(*krappin*) San Har(*krapin*) Rõu Vas, g -õ San Krl

1. nõrk krõbin [uss] *läb mätta kohe ku`kuuleb inimise krabina* VNg; *paber tieb krabina* Lüg; *kuulin`porstuas krabina* Vai; *rotid tegevad krabinad* Mar; *kaśs ronib, krabin taga* Tõs; *kui aed`ümber, siis ika nagu natuke`peetust on, sa kuuled krabinad* HJn; *tõuske üles, üks krabin tuleb* VJg; *eina krabin* Iis; *ise õma`jalge krabin ja klobin õli taga* Kod; *siss mursit suured pikät tilgat kätte, siss seit ku krabin* Ran; *rot`i`juusksõvõ edesi-tagasi, krapin_ol`l enne* San; *omma`vahtsõ`rõiva ummõldu?` omma tsitsergu vällä_tärgeldänü -- astuss nigu krapin ennedä* Har; *lumõ krapin`jalgu all* Rõu; *küüdsse krapin ol`l`kuulda?` Vas || võrdlustes [rott] lätt nigu krapin`saina piti üless* Kam; *obese olliva kõik terävän`ravvan, siss lätsime üle järve nigu üits krabin* Nõo; *mi kaśs lät`s nigu krapin üless katusõ pääle* Har **Vrd** *krabinik, rabin*

krabinal adv < krabin

1. *krabinat tekitades Ega`heinäle ole veel nüüd menemistigi,`vihma sadab jo krabinall* Kuu; *vihm sajab krabinal* Mar; *rahe tuli krabinal* Ris; *päaval sulatab,`õösse külmetab -- siis omiku mine krabinal [lund mööda]* Lai; *iir`joosis krabinal põrandal* Plt; *kassi krabistava, lähvä krabinal`saina`müüdü üless* Nõo

2. *kiiresti mena krabinal majaki`otsa* Rei; *läks krabinal`müüdü ruttu* Kod; *tulnd krabinal nukka pidi maha* Pal

Vrd *rabinal*

krabinik *krabinik* Lüg Kod *krabin kidi õli käe siden -- nagu krabinik õli käe siden* Kod

krabisama *krabisama* Kam Vas, -mma Urv Har; ipf (ta) *krabisass* Rõn *krabisema, ragisema peni järä nigu krabisass; vihm tulep kui krabisap* Kam; *Kaśs pelläss piñni,`litsõ`saina`müüdü üless ku krabisass* Urv; *no? om nii külm, et tii muudku krabisass enne rii alh ku`sõitava?` Har*

krabisema *krabisema* R(-mma) Jäm Hi Mar Mär Tõs Hää Ris Juu JMd JJn Koe VJg I(-ä Kod) Ran Nõo, -õma Khn, -õmõ San Krl, -õmma Har Rõu; pr (ta) *krabisõss* Se; da-inf *krabista* Nõo, -a? Har Rõu

1. a. *krabinat tegema nii sile, krabises kohe se linane pesu* VNg; [hobuse] *kell ei krabisend enamb* Vai; *Mis sääl kera all on, et ta sedasi krabiseb; kurk`aige äi ole, aga ääl, kuulete krabiseb* Rei; *Papõr krabisõb* Khn; *ma`katsusi vil`la pääd`peoga, kuju juba, õge krabisevad* Hää; *lumi krabiseb`käies* Juu; *tullud`valge kaśs nõnnagu küüned krabisenuid tämäle`vassa; uus alg akas kõhe krabisema, kui visasin ahaju* Kod; *kõik` olliva`vastse raha, mugu krabisiva kõik` Nõo; vasiga nahk om kuivass kuiunu?, ku võtat, siss krabisõss ennedä* Har; *paks hää`rõivaśs, krabisõss õnnõ* Se || fig *praega rükki akil idu tuleb ku krabiseb* Kod; *Ain kasvab nigu krabisep* Nõo **b.** *krabinal kukkuma, langema vihm krabiseb`vasta`akna* Lüg; *rahe krabiseb`vastu akent* Ris; *vihm krabises katussel* Lai

2. *vastu rääkima, torisema mis sa krabised`vastu* Jäm; *Mis laps krabiseb, ole vaid* Rei; *kräba, auk (ninakas laps) krabiseb`vastu* Phl

Vrd *krabisama, rabisema*

krabislõma *krabislõma* *krabistama* – Lei **Vrd** *krabistõllõma*

krabistama *krabistama* R(-mma) Jäm Emm Rei spor L, Ris Juu JMd JJn TÜR Koe VJg Trm Kod/-ss-/ spor T(-eme, -õmõ San), V(-mma; -õmõ Krl)

1. krabisevat heli tekitama *mida sa krabistad sest paberist, lase õlla paigal* Lüg; *tie kärru, tuule veski midä käriso ja krabista, siis müttid lähväd menemä* Vai; *sui on midagid looma õnnetust olnd siis sedasi nahad krabistes tulnd jälle ülalt, visatud maha kõrgelt ning Jäm; Pane kivid tühja plekknõu sisse ja krabista, kui sa tahad neid (hobuseid) kusseld välja tühmita. Lähtvad kui vilu* Rei; *kes krabistab seal põesas* Mar; *ta (vihm) krabistab, ta ei jäta ju järel* Hää; *ei ole kuuld ro'ti krabistama* JJn; *meil siin ikke on iiri koa, vahest õösi nii krabistavad nurkas* TÜR; *natuke krabissas, üvä jäme vihim õli* Kod; *kassi krabistava, lähvä üless saina müüidä* Nõo; *Mi_sa_naidõ papõrdõga_tan krabistat, ei lasõ_tõisil maada?* Urv; *ma_naksi naha pääl küüdsiga krabistamma* Har || *krabistage kartolid puhtaks* Puh

2. a. kabistama, käperdama *Poissid krabistid pimejäs tuas tüdrikku* Kuu; *Kus mõjal, eks ta naisi käind krabistamas* IisR; *lähme tüdrikumi krabistama* Tõs; *Väl'las sai veel koerust tehtud ja tüdrukuid krabistatud* Kei; *poisid krabistavad tüdrukuid* VJg
b. sugutama (lindudest) *kukke krabista kana* Vai; *kikass krabistass kanna* Ote

Vrd rabistama

krabistõllõma *krabistõllõma* krabistama *kanasõ nakasõ ko'vin jo_krabistõllõma* Har
Vrd krabislõma

krabli *krabli* Jäm JJn VJg Hel Nõo; *rabli* Khk Muh

1. tragi (merepõhjast asjade väljatõstmiseks) *krabli, sedine kolmearalik raud merepõhjast asjade otsimisel* Jäm; *kui kõis katki läks ning põhja jähi, siis rabliga tõmmeti põhja kattu ning otsiti üles* Khk Vrd krabi⁴

2. kraapimisvahend (kabli, kartulikonks) *krabliga üks tõmbas põllul [sõnniku koormast] maha* JJn; *Krablit es ole, kisu vai küüde pahupidi* Hel; *ku aenane kartul om, siss krabliga om ää väl'lä kaapi kartuld* Nõo Vrd krabil

krablima *krablima* kraapima, kaapima *krabliga krablitass kartuld mulla sehest väl'lä* Nõo

krabu *krabu* g *krabu, kravu; krabo* Vai vähk *krabul on sorgad, krabu käib tagurpitte; läks ninda punasest just kui keidetü krabu; kravud elläd kivede all enamästi; nüüd ävisiväd kalad vähämäst ja krappu, neid ei ole nähägi* Vai

-krabu Ls kribu-krabu

***krabul** pl *krabulid* (puutükkidest) *piened krabulid; ei ostetud neid (kangaspuude osi) kuškilt, ei üht kribulad ei krabulad* Hlj Vrd krabel

krabula *krabula* pohmelus, kassiahastus *Ei sinust tänä tüömiest ole, oled kovas krabulas; toimme sen Sadama tanuva puest [kasti õlut] merele kaasa jüsku krabula parandamiseks* Kuu

***krabuma** da-inf *krappu* ronima *kaikil ei old vaja üles krappu; Naine - - krabus - - kuuse otsa* Vai Vrd kabuma²

krabuski *krabuski* Kos JMd magamisase *krabuski oli õlgedest punutud inimese ase, jalad sama kui järi jalad all* JMd

krabõ *krabõ* käristi *krabistemi krabõge, siss jänesse pakõse ijn* San

kradima *kradima* Käi Phl ronima *kradis hobuse selga* Phl

krae¹ *krae* R Jäm Ans Hi spor L KPõ, Iis Trm Lai Plt spor T V; *kraad* Kul(-ae-) Mih, *kraad'* Mär Kir, *kraag* Rei, *kraag'* San Krl Har, g *krae*, g *krai* Krl; n *kraag*, *kraaga* Lei; *rae* spor Sa, Muh spor Lälõ Pöpõ, KJn Vil M; *raad* Mär Var(-d') Mih Pär PJg(-d'), *raag* Khk

Kaa, g rae; n, g ruä Khn; p `raagi Khk VII, Raaga Kaa, `kraadi Mar Kul Mär Ris Juu, `ruadi Khn, `kraagi Har; ill `raadi Muh; el kraadist Emm

1. riituseseme osa, krae nugine - - senest `tehti `kõikse `kallimad kraed Lüg; krae oli [särgil] pæel. kraide sees olid pisist ougud (tikand); mõned olid ülal `kraega, teised olid nukid ala `keerdud, maas `kraega; üks on `kõrgem krae, teine on madalam krae Jäm; `särgil raag pæel ning `käissed `otsas; aga viimati, üks Lümanda mees - - `tõmbas mind `raagi pidi üles laiva pääle Khk; Ma `näita `sulle, kus talitee `taeva läheb. Öeldi, kui teist `raest üles tõsteti Krj; [särgi] kraad' oli kirjutud punase niidiga Kir; naa tore palitu, suur rae oli peal Mih; Särgi ruä juba üsä `võidun, piäb ää pesemä Khn; särgi raad; mul rae värrel alles ajamata Pär; puru läks krae vahele Ris; mahakieratud krae Kad; [lambal] illuss säpär vill, saab illuss `kaska krae; lašk rebäse maha ja tei tütardele rebase `nahka `kraese Nõo; meeste `rahvil oll'i? katõkörra käänet krae, nigu nüüd maneski? Kan; `Tõmba_`hindäl krae üless, vällän `tuiskass `hirmsallõ Urv; käänä kraag üleest ala Lei

2. särgi vm rõiva eraldine (nööpide või haakidega kinnitatav) osa; lahtkrae pane krae `kaula Vai; isastel niid juba raed `kaelas; sii keivad raedega pühabe Khk; Taal krae kaales ja lips ees, na ärra oleks olevad Käi; kraed olid kaelas `antvärgidel Lai; nooril poisõl om kah kraag kaalan ja lips pääl Har a. kirikuõpetaja kaelaside õpetaja krae Rei; kerik esandal_ am `valgõ `kraaga Lei b. naiste pihik, liivistik `meitel oli kalvane krae; kalvast kraed olid kirjudat, `seisid `püsti `ümber kaala Emm c. atkaelal oli suur rae `õmber kaela - - kevade üppasid [isatukad] õheteise `vastu, raed kohevil Pöi; Inimesed olid vanasti tugevamad. Katsu nüüd koa `lamma kraest `kinni võtta, viib allavett Kei d. `soapa krae on põlve pial; `vinskidel on kraed pial Hag

3. fig pöösastel raed kaelas ja lipsud ees (põõsa ümbert niitmata) VII; kraesse, kraest kinni turjast kinni ma `karga su `raadi `kinni ja vii su `taantsma Muh; Akkas poisil kraadist kinni Emm; oo teineteise `kraadis `kinni ja venitäväd Mar; tä `joosis kohe kellegi `kraadi `kiinni ja akkas vallatust tegema Kul; vissati `raadipidi toast `väl'la Var; akkab `kraadi `kiinni ja viib küllasse Juu; võta kraest kinni ja `viska `vällä, lori lõpõtõt Se; kraesse 1. (teise) süüks, mureks, hooleks Nää oli `tütrigül laps ja neh `naaburi mihe `kraesse `aeda Kuu; Isä ei `tundend `kirja, tegiväd isäle neli `kümmend `rupla krae Lüg; Oskab oma patud kõik teiste kraesse keerata Jür; teise `kraesse jät'tis selle tegemise Lai; 2. temä tei tõesele ike sada rubla `kraede (kahju) Nõo; jälle uma kol_ kopikat kraen (kaotatud) Har; krae vahele petta, pekse see oli säält krae vahele saand Jäm; sai krae `vaihhõlõ Vas; kange kraega 1. kõva südamega, kangekaelne Oo küll üks kurati kange raega mees, mette_p anna järge Kaa; Kes `sõuke `kange `raega naine oli, teise tuulingule ikka äi läind Pöi; 2. oli `kange `raega (tugeva kaelaga) poiss, `loopis nenda üle õrre Kaa

4. pl kraed vanaaegne kaelaehe – Sim

5. laeva tekiavasid ümbritsev veekindel kate – Mus Emm Khn Hää Ris masti krae Emm; Kui viel kivä `laeva tuõmõ, selle `muega tulõb vesi üle ruumi ruä Khn; luugi krae; masti krae on teki pääl, et vesi `mašti `müüda alla ei joose, krae äär on masti `kül'gi `kinni `pantud Hää

6. söim *Kuradi krae*, `ijje ottab siest Kuu; *mis sa nisukest kraed nüd riagid, sie tieb kõik sugu tükid ära Kad*; *oh sa koera krae ~ poisikrae VJg*; *lehmä krae ei `tahtnud väljän `olla Kod*; *ei kraed ei lähä magama, `kärpse kraed Pal*

krae² *krae Kad Nõo Võn*; *rae Kan Plv Se kraejalad `kraega laud `olli rehetaren kos `süüdi*; *meil kraed es ole, meil `olli söögilavval neli `jalga*; *magamise krae `olli `kraika*; *ütest puust kaevetu mõhk `olli, kummagi otsa all `olli krae Nõo*; *kuulja kandass `kraega (surnuraamiga) Võn*; *pulmalavva² ol'li² `raega lavva² Kan*

krae³, kraed → kraad¹

krae|jalad sag pl *krae-* Jäm Hi Mar KPõ Kod Lai Plt, *rae-* Sa Muh L KJn Vil M(*rai-* Pst)

1. *jalgadega alus*; *alusraam käia kraejalad ning käia mol'd Jäm*; *rae jalad keivad tõrre all, kolme jalaga, kasund puust `tehti änamasti Khk*; *`aame kiha (astja) rae `jalgade `piale VII*; *Raejalad olid võrk`aidas, võrgud kaladega `pandi esimeseks `sõnna peale Põi*; *virutisküna `olli rae `jalgade peal Muh*; *Rend oli sõsune laud, mikel olid kraejälad all Rei*; *`Taargal oo madalad, aga pesukünaal oo `kõrgemad raejalad Han*; *kraejala jalg Hag*; *leeva `astja, tämal olivad ika kraejalad all, teisest jäust Amb*; *ei ned kraejalad `kõlba änam `kuškille, ragisevad Ann*; *joodulaud `pañti rae `jalgadelle KJn*; *Mõnes kohas `kuuku es ole ja `olli rauast kolme `jalgne raejalg, kus pada `pääle `pañti Vil*; *raijala pääl seis ümarik ruhi paigal Pst*; *või masinel om rae jalg Hls*; *levä mõhe olliv suure pakust tett, rae `jalge pääl Krk* || *raejala kokkupandav magamisase `tehti üks rae `jalg `sinna [rehetuppa], visati põhuko't `piale SJn* || *redel paab kraejala kokku Kod* || *kindamuster ma `vaata kas ma saa nüid rae jalad `valmis Kse* || *fig sa olid ju `moole kraejalaks (vaderiks, kelle kätel laps ristiti) Jäm Vrd kraepuud*

2. *kanderaam a. surnuraam Surnukirst pannatse kua raejalgade `piale Han*; *muss kraejalg õli, `pañti `surnud piäle Kod*; *raejalage kanneti `surnut, raejalage võtiv õla pääl Krk b. kivikandmisraam ehitusel ja `paergo sij ruam ehk kraejalg o üleväl (katusel) Kod*

3. *niiepakk – Vig Mih Tõs Aud kahel pool `otsas oo niide raejalad, niie varbad ehk niie puud püstetse raejala `aukudesse, `keskel oli niie silma varb, see oli koa `aukus Mih*; *ja `uiga sai keerutada [niielõng] `sinna rae `jalge `ümmer Tõs*; *aasniied pidid iga `kanga jaos olema, need `tehti rae `jalge peal Aud*

4. (kõhnast, viletsast olendist) *Kevade olid lehmad igavesed raejalad, küljekondid paistsid ää Khk*; *nii lahjad `lambad, lahjad nõnda et raejalad oleks olad*; *rae jalale oma last anna (ei taha naiseks anda) Pha*; *Mees kut igavene raejalg, aga omal kõik kohad `lapsi täis Põi*; *lahja obo na va kraejalg Mar*; [inimene] `väeti nagu raejalg Aud

krae|kangas `värglid `pandi rae `kangast, see `olli tuline peenike; *raekangas `olli nõnna kitsas, `küinra `laiune - - sellest `tehti `värglid ja õla rihmad ja rinnalapid ja kaelatagused ja Muh*

krae|kord *kraekord* paadi pardapuud – *Käi -laes krae laes Jäm*; *rae laes Ans kraadiklaas rae laes `pandi kainu `auku Ans -laud rae laud kraejalgadel söögilaud (pidudel) – Sa*

kraema `kraema katsuma, *proovima ma kraen seda `aśsa ää Nis*

kraemus `kraemus g -e *kirumissõna küll ma su `kraemusele `näitan*; *kus sa `kraemus käisid Ksi*

krae|puud pl *raepuud* kraejalad – Var

kraet → kraad¹

kraestama `kraestama Kuu Ris Kos Jür; `r- Mär

1. kraest, kraetagusest kinni haarama, raputama *poiss sai `raestada Mär; ma `kargan su `kraadi `kinne ja `kraestan sind* Ris

2. a. kabistama; kaelustama *sie poiss oli `kange plikasi `kraestama; poisid ja plikad `kraestavad üksteist* Jür **b.** sugutama (lindudest) Kos

kragal|sool *kragal suol* (lambal) Kuu

kragi *kragi* kuivanud *kragi puu; kragi mets* VJg

kragin *kragin* g -a Kuu RId(n -a Vai); *krakin* g *kragina* Puh *ragin* `hamba *kragin* Kuu; *kui jää `lõhkuja `sõidab `laivude ies, siis on suur kragin ja mürin* Lüg; *Leib `liiva täis, süö kragin taga* IisR; *puu lääb kui krakin maha* Puh **Vrd** *krägin*

-**kragin** Ls *krigin-kragin*

kraginal *adv* < *kragin* *Ma võin nattukese ajaga puol `sukrupiad kraginal ära süüja* IisR

kragisema *kragisema* Kuu VNg IisR Vai(-mma) Jäm Ris *ragisema, pragisema puud kragisevad `ahjus* VNg; *Tuuli `maassin tegi `korruga kragisevat äelt* IisR; *midägi süöd, siis kragiso `ambas Vai; nari, seda `muodi kragiseb `liikme sies* Ris **Vrd** *krägisema*

kragistama *kragistama* Kuu VNg IisR Vai(-mma) *ragistama* `hamba *kragistama* Kuu; *rottid kragistavad* VNg; *Kragistas kedagi `süüja* IisR; *liivaterä kragista `ambas Vai* **Vrd** *krägistama*

krahmak *krahmak* g -u *agar nisuke krahmak, rahmeldap `kangede* Nõo

krahmakas *krahmakas* *vihmasagar tuleb üvä krahmakas vihima* Kod **Vrd** *rahmakas*

krahmala *krahmala* *tärklis krahmalaga tetäss kõvass `kaaldõalonõ ja kädesuu?* Se

krahmama `krahmama *Rei* Rid, `krahmada *spor* R, *krahmata* Kod *haarama, kahmama* Kita - - *üppänd üle kiveaja ja isa saand `krahmada `kitse `kaulast `kinni kahe `käägä* Kuu; *Kui `krahmas ühä ma `ilmatusse `suure kotti `selga* Jõh; *Kui `teisel silm `väldib, siis sie `krahmab kuhe omale `õlma `alle* IisR; *Krahmas sene siit `püüse ja läks* Rei; *`krahmab ää puha selle kahmaka* Rid; *koer `krahmab kepiss `kiinni* Kod **Vrd** *kraamama, rahmama*

krahmeldama *krahmeldama* Khk Nõo *kiirustades midagi tegema, rahmeldama* *kui midagid kisud nda kut tuhliste rohi, siis krahmeldab nii ruttu kut jõvab* Khk; *Ta krahmeldab toda tüü tegemist kõige ihu ja engega* Nõo

krahmima `krahmima VNg IisR JJn Trm *Lai korduvalt haarama, kahmima* `Katsume `kähku `viimased `riismed kokku `krahmida, *saab sie saat ka `val`mis* IisR; [rukkiõikus oli] *väga `jõutu tüe ja `raske tüe, siis sa pidid `krahmima, kui sa edasi jõuad* JJn; *Õleks kas terve ilma omale kokku krahminud* Trm **Vrd** *rahmima*

krahna-krahna *deskr* *Mis sul säel piast on, võttad (kratsid) aga `krahna `krahna* IisR

krahnama `krahnama VNg Lüg(-ie) Jõh IisR *kratsima, sügama; nühkima, hõõruma* `villase `nustiku ja `liivaga ja *tuhalehelisega `krahnati `lüpsigu `puhtast; mida nüüd `krahnad `ennast, oled sadiku täis mend vai* VNg; *mõni `naine on `kange `puusi `krahnamaie* Lüg; *Eks sie siga `krahnand `ennast `ninda `kauva `vasta `aeda `nühkana* *kui aed `ümber; Ah mis me siin `krahname, saag puht nüri* IisR **Vrd** *krihnama, krähnama*

kraht *kraht* *lust, (elu)jõud tääl on ea kraht sees* LNg

krahti → krauhti

krahtis kraps, kärmas kui sa `kangeste pooljoostes lähäd, see oo `krahtis Mar
krahva-krahva deskr, on luom süüb `krahva-`krahva `suure isuga Vai
krahvat deskr, on `estes taga [linalõuguti] `kurkus teeb [lõugutatav linapeo] ikke krahvat, krahvat, krahvat

krai → krae¹

kraika kraika Jõe Pee Koe Kod Võn, `kraika Jõe Ran Nõo Kam Ote; kraak'a VMr

1. nari, koiku; kokkupandav magamisase magamise kraika on seina küljes, kaks `otsa on seina küljes ja kaks `jalga on all Jõe; sial nurgas old ase -- kraika või sedaviisi, ühe `sambaga säng Koe; Ku tare `väega `lämmi `olli, siss tõi kraika sisse, paänd kos `ruumi leis ja magas Nõo; `kraika `pošte pääl, lae all Ote Vrd kraka, kräika

2. fig (elusolenditest) tuu vana `kraika joba, kes toda enämb võtab, om üits vana `tüt'rigu `kraika Ran; vana lehmä `kraika Kam

Vrd kroika

kraima `kraima Käi Mär (pillimängimisest) See on `kange mees `pilli `kraima Käi; saeb ja kraib seda viulid paegal Mär

kraitama¹ `kraitama Han Khn hulkuma; rumalusi tegema `kraitab kauda `ilma ja teeb pahandust; Mis sa `kraitad mööda küla peresid Han; Sia_mtõ ikka `kraitag Khn || See kell `kraitab (käib) küll Han

kraitama² `kraitama varastama `Kraitas `jälle, nüid läks veeleivale (vangi) Jür

kraiuski kraiuski LNg(-oski) Rid(krä-) Mar paks üleleivakäär; kannikas kraioski, on ümār`korne LNg; lapsed `tahtsid ikka kraiuskid `saada Rid; kraioski sepikud Mar

kraiuutama kraiuutama kallistama; krabama ega sa poiss ei ole, et sa `tüt'rige kraiuutat Nõo

kraka, krakats kraka(-ts) JJn Plt koiku oli üks kraka, kus ma magasin; puu`voodid olid, puukrakatsid JJn Vrd kraika

kraksama Kraksama kinni krahmama Kui kraksas teise käega rinnast kinni, teisega näitas maha: Näe siin on su pialaease Trm

***kraksatama** praksatama `tõmmasin `amma ärä nõnnagu kraksatas Kod

kraksatus `kraksatus g -e praksatus Kõva `kraksatus käis ja laud oli `kat'ki IisR

***kraksima** täksima Mõni [kupumoor] kraksis pussiga naha katki Trm

kraksti deskr `Kraaksti jäi `liivatera `amba alle IisR

kraksuma `kraksuma, (ta) kraksub Puh, `kraksub VNg Vai; `kraksma, (ta) kraksub Kod praksuma, raksuma puu `kraksub `ahjus VNg; `sormed `kraksuvad Vai; lumi kraksub jala all, `kraksus, kui assid `piäle; koer närib nõnnagu kraksub Kod; `raotass puid siss om suur `kraksumine kuulda Puh

kraksutama kraksutama Plt Puh, `k- VNg Vai/-mma/ (p)kraksutama `kraksuta `pähked `kat'ki VNg; midä siä `kraksutat `sormi Vai

krall pl kral'li[?] Plv Vas

1. kuljused koos nahkrihmaga ku pulma`sõitu mindäss, sõss pandass hobõsõlõ kral'li_`kaala; kral'lõl umma_kul'jusõ_küle, nyy_teeväki toda hel'lü Plv

2. helmed, krõllid – Se

krallitama kral'litama varastama, näppama käis teise kuhja kallal kral'litamas; lapsed kral'litasid `õunu küla õuna_aeast Lai

kramaskil, **-e** *kramaskil* HMd Sim Kod Plt; *kramaskile* JN, *-lle* TÜR Sim Plt marras-
kil(e) nää `tõmbas [naha] *kramaskile*, *vüöt kohe sies* JN; *käsi on kramaskil* Sim; *Kui ma*
sialt kõrrest läbi tulin, õlid jalasiared keik kramaskil Kod; *mul mul'likas `tõmmas käe*
kramaskille Plt **Vrd** *kramaskis*

kramaskis *kramaskis* Äks Plt = *kramaskil* `kat'ki *kramaskis* Äks

kramastama *kramastama* Äks Plt kriimustama *nahk on kramastanu* Äks; *kui oli natuke*
rüüstand pialt `nahka -- siis oli kramastand Lai **Vrd** *kramistama*

krambatama *krambatama* korbatama *Kärnased käed, ära krambatanu ja, kül'ma ja*
märjaga kuus Hää

krambi|haigus `lapsel `krambi `aigus, *sene roho on `liikva* Lüg; *se tuleb ka `kartusest*
ja `ehmatusest, se `krambi `aigus Jõh; `krambi `aigukse `paljo `surrot `ihmisi Vai; *krambi*
aigos -- toleb `lastel ja toleb vanadel ka ja viib ära siit elmast. tahm on sene `vasto, võta
seitsmest kohast `tahma ja aja `sesse Käi; *krambihaigus, kramp* käüse (langetõvest)
Se **-hain** (rohttaim) *krambi haina?*, *üte?* *sinidse?*, *haina?* *ol'liva nii `säantside ligõ,ide*
kotuste pääl võso veere all ja, kukukõne `sijmne kukukõnõ otsah ja `väega `peenikese lehe?
Plv **-lill** (rohttaim) *krambilill pal'lu `põõsasse ei aa, üksik var'ss, `valged õied, topelt*
õiekroon -- krambilillel on `veiksed lehed. kõik eenamad on täis, vaaluvad kohe;
krambilille teed `antasse, kui on krambid Plt **-palk** *krambipalk* müürlatt – Lei
Vrd *kramppalk* **-rohi** (rohttaim) *pujukad peavad ead krambi rohud olema* Jür; *kiädäväd*
ummussen krambiroha ja joovad sedä vett, kel krambid kääväd; krambirohol one `valged
`ripsmed ja kõllane keskaik Kod **-tõbi** *krambitõbi* ?langetõbi Lei **-valu** *kolmas laps suri*
krambivaluse Käi; *kindsu `sisse lüüüb krambi valu* Nõo

krame *krame* kähisev, *kare kui vahest kõhid, siis on eäl nii kaärm ja krame* Juu

***kramistama** (ta) *kramistab* Äks; ipf (ta) *kramistas* Trm kriimustama *kramistas ära*
naha Äks **Vrd** *kramastama*

kramistus *kramistus* kriimustus *Vähe suurem kramistus on, juba minnasse arstile* Trm

kramline `kramline kriimuline *serätse nässäku (õunad) om `kramlise* Nõo
Vrd *rammiline*

kramm¹ *kramm* Hi(? g *krami* Emm) spor LÄPõ, Ris Juu JMd Kad VJg I Äks Plt San Plv,
kramm Puh Nõo Kam Urv RÄp, g *krammi*; *kramm* g `krammi R(n `krammi Vai); *ramm* Khk
Mus Vig Han Kse spor PÄ VIPõ, Rõn San, *ramm* Han Mih PJg Hls Krk Puh Har, g *rammi*
kriimustus, täke; arm; sisselõige, õnar, sälk *Monel `taldrigull on juo puest `ostajess kramm*
siess Kuu; `kirve `krammi on jalas Vai; *piab `õigu `järke rammiga* (vigastusega) *kala*
puhas ää `viskama Mus; *sool nina peal kramm, üsna nagu oleks tükk pealt ära* Käi; *koer*
ammustas nõnda, et krammid taga Rei; *väike kramm oli `sisse `tehtud [paadi] kanale,*
rauast kramp keis üle Rid; *Põldvään `tõmmas `pisse rammi `sisse ja nüid sõrm valutab*
Han; [kasuka] *keskaiga kohal oli koa põõn, pitsid, rammid `sisse lõigatud, `täkmed `sisse*
raiutud Mih; *need on `seuksed `joosja aavad, iho on kõik `seukseid `ramma täis* Pär; [härja]
ikel olid nisukest, krammid olis sies jälle kus, jutt käis seal ike krammi siest ja sarve takka
koa läbi Ris; *kui omale ädä teed, sis kramm jäb järele, `viimaks sis arm jäb järele* Juu;
[puuanõu küljelaudadele] *uurame krammid `sisse [põhja kinnitamiseks]; Vähe miski asi*
[ihu] *külge puudub, jälle krammid taga* Trm; *saare pakud `ol'id kõik, aga `kirvega `ol'id*
kõik raiutud -- mitt_üks sae ramm ei olnd säl KJn; [puukoor] *rammi `sisse tõmmanu;*

suidsulihal ei lüüvvä `ramme `sisse, uisa lääve `ramme `sisse; magatsi `pulkel olliv rammi sehen Krk; mul `olli käe pääl kasujas ja viil prõlla om tast ram̄m järele Puh; taal puul om ram̄m sisen, ta ei `kõlba Har; krammist või kah tõõnõ kõrd hädä tulla[?] ku must `sisse lätt Röp || Tuleämm - - ülamine õts `raudane, suon säääl sies, kramm, `krammi vahele `torgeti üks `pieri õts Lüg; pugu lehm, kellel krammid (triibud) käivad üle Phl; üks kramm õllud obesel küljen, karvad ärä lähnud, nagu kriimusset Kod; küine kramm, kramm on se naha riba siin küine ääres Plt Vrd krimm² Vt rammiline

kramm² u kramm g `krammi Kuu Lüg, krammi Juu Kos VJg Iis, kramme Käi; kram̄m g krammi Ran Ote Röp Se, kram̄mi Urv; ramm Põi Vän Pil KJn, ram̄m Hls, g rammi kaaluühik, gramm Egä sie aptiigi rohi ole, et krammi päält pidäb olema Kuu; Vana nael pidi nelisada viiskümmend rammi olema Põi; too sada `rammi `komvekka kah Vän; nüid mine `poodi küsi `pärmī `krammide järel; ega siis põld kilusi ega `kammisi, siis olid kõik toobid ja `kortled Kos; ostin krammi sahariini Iis; siuke rammi laas (pudel) - - rammid olid pial. sellega akka temale (lambatallele) `piima `anma ja kõik `rammide järel Pil; sahariini müvvas rammige; kaits `marka ram̄m Hls; naka tedä viil kram̄mega `kaalma Ran; vanast oll'li_nagla ja punna[?], no omma_kilu ja kram̄mi[?] Urv; ka no omma krammi[?], a siss oll'li loodi[?] Se

kramm³ on ukсед kõisid krõmm ja kramm Kir

krammadi deskri `õptaja tuli krammadi, krammadi, pitk kuub sel'jän Kod

krammama `krammama koukima Oll' tast kápäga_`leibä krammanu[?] (käega leivasisu välja uuristanud) Urv

***krammel** Siss `tüt'riku_joosiva_ ja_tsurä_jäl_pil'livä_krammelet (karamellkompvekke) pöörä `sisse Se

krammiline a < kramm² saa (saja) krammiline pudel, kutsuti kotipoiss Ran

krammima `krammima, (ma) krammi(n) Jäm Hi JMd VJg Kod, `krammin IisR; `kram̄ma, da-inf `kram̄mi[?] Plv; `ramme, da-inf `rammi Krk kriimustama, kriimuliseks tegema Kus seda `süõma `lauva pial `leikada tohib, `krammib jo `lauva ära IisR; Rugi tüü sees krammind oma jälad ee Emm; kut ago teed, siis krammib keed keik ee Käi; Kammi püid nii teravad, et `krammivad pea naha `katki; Kass küüsis last, lapse silmnägu keik ää krammit Rei; obune krammib kabjaga sõemet JMd; krammita (teie kriimustate) ärä pöranda siäl lipota sedä `rauda ja krammita Kod; um kõik' leevä är[?] `kramnu[?] (halvasti lõiganud) Plv || kulutama ää kõva rõõvass, and `rammi, enne ku ta katik lää Krk Vrd krammissama

krammissama krammissama = krammima mes_sä krammissad sess leeväss kätägä Kod

krammistus krammistus kriimustus Kellel kõva ihu on, sellele veike krammistus ei tee kedagi, ei tunnegi kui külge puutus Trm

kramooga kaks akent on all `püsti, üks on nende pial põegiti. se aken, mis põegiti on, `üütakse kramooga aken Nis

kramp¹ kramp g krambi Jäm Hi Mar Mär Kse u Saa, K I Puh San Röp, `krambi spor R (n -i Vai); kram̄p g krambi Tõs Nõo Vön Kam Ote V(g kram̄bi); tramp Kse Vän; ramp Sa Muh spor L SJn, ram̄p Han Khn Hää M, g rambi spasm, kramp kramp viab `suoned kokku Lüg; rambid akavad `keima kui surm tuleb Mus; Mool `kargas äkist ramp sääre marja `sisse Jaa; rambid `õetse inimese ää koa `võtvad, nee oo südame rambid Muh; lapse

*krambid on säisugest, mes `sorma toovad Käi; jala sees oo kramp Mar; Lapsel kõivad rambid pial Han; rambid käüväd sõrmõtõs Khn; käsi kangestab ää, tramp lööb `sisse Vän; krambidega olin ädas kui ma terake sirutasin HMD; jälle kui lapsel krambid `piaie tulevad, siis kõigepeialt tie kamelive `vañni Sim; ehmätämisesess lüüb `veikse lapsele krambid Kod; krambilille teed `antasse, kui on krambid Plt; `surri ärä `rampege Krk; nakassi krambi `kiskma, krambi kissivä ku jäl'e Nõo; mina ei vöi `pal'la seerdega -- kävvä, siss käip kramp `jalgu sehen Kam; tiä ol' `krampi koolu? Urv; krambiga koolõs `välla Lei || langetõbi kramp kääü pääle, väristäss, [vanasti öeldi] koolõskõlõmisõ tõbi Se || Kui lapsed nutavad siis öeldakse: *Kramp mokkas Mär Vrd kremp, krõmp, krümp**

kramp² *kramp* g *krambi* Jäm Rid Mär hv Vig, Var Nis Juu Pee Sim Trm Kod Plt Ran San Har, `krambi R(n -i VNg Vai); *kramp* g *krambi* (*krambi*) spor T, VId; *tramp* g *trambi* Kse; *ramp* g *rambi* Khk spor Sa, Muh spor L(g ramba Tõs) SJn Kõp San Vas Se; *ramp* g *rambi* Han Mih Tõs Khn Saa Hls Krk Hel, *rambi* Rõn San Har Rõu Vas Se

1. auguga rauast ukse, värava jne sulgemise vahend *Toises `luugi `servass oli raud kramp, mes ois `luuki `kinni Kuu; `tõisel veräväl on puom ja `tõisel kramp `küljes -- kramp `panna `ümber `puomi `õtsa Lüg; `ukse küles on `krampi ja `piida küles on obadus; `kiskos `kambri `krambi `puolest Vai; ramp keib tabalukuga `kinni Khk; Püsta lauda ukse rambile pulk ede Kaa; meitel kuuri ustel oo koa rambid Vig; tramp oo ukse ees Kse; tasa piäb `linki liigutama, tasa `rampi raksutama rvl Khn; `vargad ol'lid `tahtnud `rampi lauda ukse küll'lest ära `kisku, aga es saa Saa; väraba kramp, kõber raud käib üle poomi Nis; krambi paad obadusesess läbi, pissäd läbi; uks `pantse krambiga `kinni; vanass sidoti ukсед nüärigä `kinni, aga nüid, kos puu käib `riissi ukse ette, käib kramp `piäle Kod; Ma tei sepäl kolm rampi, poodin es ole `rampe müvvä Rõn; ramp om lapikune, tүүл om mulk `vällä lüüd, tõsõ ussõ sisen om aas, tүүл pandass `kaala ja sinna taba ette, vai puu pulk ette Har; panõ? kramp haagilõ? Rõu || fig nüid on kaks kolm last ära, pannasse kramp `piaie, lukk ette, `rohkem ei tule Plt Vrd krampraud*

2. haak pane uks `krambile; `kirstu uks läks `krambile Vai; Ehk ulatud `nuaga `tõrkis `vaoksõ rambi `lahti tegemä Khn; uß om rambin; võta rambist `valla Hls; pane mõni pulk `pääle krambile, sis_ta ei saa `krampi üless `tõsta; täl `olli välimäne uiss krambin, me es saame `sisse Nõo; vanast ol' kramp, nüid üteldäss aak Võn; Õdagu `toukat ussõlõ rambi ette Rõu; kõigil värril umma krambi?; tiä võtt `värre krambist vallalõ Plv || ohjalõks `ohjõ krambi? Lei || [piiblil] kõva_kaasõ?, ega nuka pääl neli vaşk `nõpsi, `kiñnipanõku krambi? Võn

4. tabalukk – Juu Vas

5. jäigalt ühendav poolvõru, klamber `masti `krampi kävi `masti `piida `augu ies; `raudane `masti `krampi VNg; maßt keib rambiga masti `piitas `kinni Mus; väike kramm oli `sisse `tehtud [paadi] kanale, rauast kramp keis üle; mastikramp oo piida vöi kana `külges raudkramp oiab `masti `kinni Rid; `rõõvapoomi ramp, ramp om kellege [kangapoom] `kinni pannass Krk

6. pl krambi hoone ristnurgad – Ote

krampa Käed krambatavad, lähevad `krampa vöi `korpa, nagu on sügise külma ajaga `kartulivõtul Hää

kramp|hirs *kramphirs* müürlatt *kramphirre*[?] om jo `pantu Rõu **Vrd** kramppalk

krampi¹ `krampi Vai Juu JMd Trm Kod Lai Krl; `rampi Khk VII Hls Hel krampides kokku `Sõrmed `viavad `krampi, *kisuvad `konkso kõhe Lüg; ihu `tõmbas `rampi VII; jalg kisub `krampi, `tõmmab sooned kõvaks Juu; jalad kõhe tükiväd `krampi `tõmmama Kod; `öösseti seared kisuvad `krampi Lai; jala[?] `kiskve `krampi Krl*

krampi² `krampi Jäm Juu Sim Kod Nõo Har Rõu Plv; *krañpi Puh; `rampi Kaa Muh Kse Han Tõs Khn Hää Hls Hel Har Rõu Vas Se; `rañpi Rõn krambiga kinni Pane lauda uks `krampi ning pulk ede Jäm; paneme ukse `rampi Muh; `Üeseks pannassõ uksõd `rampi Khn; lase, värav kukub isi `krampi Juu; paad ukse `krampi Kod; Üüse pidi iki usse akne `rampi paneme, et külä pini ja kassi sisse_s saa Hel; kell `olli kümme ku ma usse `krampi panni Nõo; pane siasulu uiss kah `rañpi Rõn; õdakus tulõ õks uús alati `krampi panda Har; panõ ussõ `rampi, saa_j[?] kedägi `sisse Se*

krampima → trampima

krampis `krampis Tõs; `rampis Khk KJn krampunud olekus *nad magasid `rampis üksteise `ümber Khk; jalg oo `krampis Tõs*

kramp|lukk tabalukk *mõnel [aidal] oli kramplukk ees Juu; üks kramplukul on küll sanga `muodi pial Kad; kramplukkusi on nüüd vähä - - nüüd on lasandlukud juba igal pool Sim; Mõnedel kerstudel käisid õstetud kramplukud ette Trm; kramplukk one mes tolgutab Kod -nulk, -nukk ristnurk rañpnukk Krl; lauda[?] ja `kambrõ tet'ti kramp `nulkõga, elumaja `puhtõidõ `nulkõga Har; Panda õs `palkõ tapiga_kiñni[?] es. Esi_nyy_kramp nuka_hoiõ_timä `kimmä Rõu*

kramp|palk 1. *kramppal'k* müürlatt – Noa **Vrd** krambipalk, kramp|hirs, -puu

2. müürlati all olev palk `enne pannakse *kramppal'gid, sis murispud; kramppal'gid on murispude all Juu*

3. *kramppal'k käis ukse pialt läbi, ukse `tendrete otsast läbi; `akna pial oli koa kramppal'k; kramppal'k on `tendrete vahekohast koa ümmargune, põle tahatud Nis*

kramp|puu *kramppuu* = kramppalk – HJn **-raud** = krampp² – Lüg Juu Har *veräväl on krampraud juo ies Lüg; tuu_tuu rañpraud, ma lüü ussõlõ ette, siss saat tabaga ust kiñni panda[?] Har*

kramps *kramps g krambsu väike tükk ammastega `kül'ge ja maai-lmatu kramps siist sil'mä mant `välä. suur aab jäi `perrä Nõo*

krampsamma `krampsamma, *krampsada* Har; pr (ta) `krampsass Se *haukama; krahmama ku hopõn minnu purõ, siss üldäss, et ta `krampsass minnu Har; küüstega `krampsass, kui vihastass tu lats, `krampsass näo `lahiki; varass mutku `krampsass ar õnõ midä Se*

krampsus `krampsus VMr VJg kortsus; kortsuline `riided kimaras ehk `krampsus VMr; *silmad `krimpsus ja `krampsus VJg*

krana¹ *krana* Kuu VNg Iis Trm Lai Plt, *kraña* Kod, *rana* Mus KJn Hls Krk

1. rammimisnui *suur rana, sellega rambitasse `püsti pal'gid maa `sisse KJn; palgi otsast `lüüdi pakk ärä, `panti vañs `perrä, sij õigati nui ehk rana, ranaga tapeti pal'k tõise `kül'gi `kinni Krk **Vrd** krann³*

2. vaier *kui `veski `võlli tahetasse ülesse tõmmata siis lüüasse krana post (vaieri kinnitamiseks) maa `sisse Iis; kraña juakseb ploki piäl Kod; krana oli traadist, kõie*

jämedune, peeniksest traat'idest kokku keeratud Lai; kрана ~ kranapakk - - kellega
`veetasse vene või noot `kaldale Plt **Vrd** kraana

kрана² kрана Vas Se (kрана) tülinorija; leppimatu kрана inemine, väega kiä `tül'li
tügiss; oi sa olt kрана miis Se **Vrd** kraan²

kрана|haamer kрана `haamer rammimishaamer; suur sepavasar – Kuu

kranama¹ kranama Kuu VNg Lüg(-ie) Trm Plt Ote, -ñ- VJg Kod; ranama Mus KJn

1. rammima Kрана viel paar `kerda `vaiale `pääle, siis avidab Kuu; kranamise pakk,
vars taga ja `puune nui, siis kranab `senga `kinni Lüg; vai sai kranatud `sisse VJg;
Tugevad palgid õlid püstipidi mua sisse kranatud kolmenurka Trm; pal'gid kranatasse jõe
põhja; silla tugisid kranati Kod; siäl ranati `püsti pal'gid `põhja, meie ranasime KJn;
kranati palgi `sisse, `pistü palgi Ote **Vrd** krannama

2. tõmbama Obune kranas küll `vaiale `pääle, aga kett ei `andand järel Kuu **Vrd**
kraanama

3. fig mes sa nüid kranad (hullad, vallatled) üöd `ilma `päiväd, `milla sa magad Kuu;
lahe lehmäd kranavad (söövad) siäl servä piäl Kod; peab kranama (rügama) ühte `puhku
tööd teha Plt

kranane kрана|ne g -dsõ tülinorija, kangekaelne `säähntse kranadsõga saa ai joht `kiäki
`hõste läbi? Se

krandama `krandama, krannada koguma, kokku tassima; näppama `Krandas `kraami
kokko; Taa um taa haina `krandamisega jo_ `küürä jäänü Rõu

krandas (variante:) `krandas, `krandassi, `krandass, `krandaśs, krandas, karand-ass,
karandas, karantass kraanats pliiats `krandassi `otsa on `tõmpõ Vai; Lotniku karandas
Vig; Karandasega `tõmmas `riipsu pal'gi `otsa PJg; Karandast olle vaja puutüü tegijäl
Nõo; krandass om tüümehel - - muidu om pleiats Rõn; `krandasiga kirõtadass; krandasõ
tops Se

kranditama kranditama krohvima tegime `krohvi ja kranditasime ää Khn

krangli `kraŋgli, `kraŋkli vana, vilets hobune, kronu `kraŋgli hopõn, halvakõnõ, tsüt's
püsüss jala pääl, `luukõsõ? da nahakõnõ, lihha olõ_i? Lut **Vrd** kranka

kranguts krangu|t's g -d'si – krangut's jäänü? `hanku; a ma_ `vasta timmä olõ_i?
krangut's Lut

kranka¹ kрана Kod Plt = krankli taluinimesed tahavad õma kranikade ets (eest) nii
kal'liss `inda Kod

kranka² kрана magamisase, nari – Plt

krankli → krankli

kranklikene dem < krankli hobõõsa `kranlikõnõ iih ni sõit `liina ali kerikulõ Lut

krann¹ krann Jõe Kuu, g `kranni VNg(n -i) Lüg; kranñ Hlj Kad Lai, g `kranni Jõh,
`kranñi IisR, kranñi Jür Iis

1. ülipuhas, pedandselt korralik; mukitud sie on üks krann inimene, on puhas Jõe; `Meie
`Anni oli `aiva `kranni, `aiva `kranni ja `muidu mukki rñvl Hlj; `tütrukud olivad `ennast
`kranni `panneed VNg; `Raske `kranñi mehega elada, muudku `kraabib luud pihus `müüda
`nurki ja toriseb IisR; sie väga kranñ, paistab `ästi kranñ olema Jür; kranñ koer Kad

2. kade; kalk, karm kie `tõisele midägi `anda ei taha, sie on krann siis; õli krann ehk
karm mies Lüg

krann² *kraán* jõmpiskas, põngerjas – Kul

krann³ *krann* g *kranna* rammimisnui *krannaga* lüvväss `posti maa `sisse; `säeti *krann* *posti kottalõ*, *nakati* `lүүmä - - *kranna pakk* - - ää *rassõ tamme pakk*, *ega* `keerge *ei põruta midägi* *Ran Vrd* *krana*¹

krannama `krannama, *kranna*- *Juu TLä Kam Rõu*; *imps* *krannatass* *Vas*

1. *rammima kõik nu silla postid sedä viisi* *krannati*, *pesseti jõe* `põhja *Ran*; *Eelä?*, *ku meierist tulli ni näi et silla tuki* *krannatass* *Vas Vrd* *kranama*¹

2. *ahnitsema*, *kokku vedama mõni* `krannap `kõike `asju *kokku Puh*; *lähäb*, *om kot't iin*, *tõene takan*, *ei tiia mes tä sääl* `krannap *Nõo*; *Toolõ ol'l puuk' jah tuud* `kraami *kokku krannanu?* *Rõu*

3. *nühkima*, *lohistama kui sa peeretasid sööma aal*, `pañdi *paja* `peale `istuma, *siis krannati* *paja põhja peal*, *nühiti*, *et perse tahmaseks soab* *Juu*

kranni `kranni *kronu Obone õli* `aiva `kranni. *Tämä* `andas *küll* `kauru `krannile, *a* `kranni *jäi* `krannist *Lüg*

krannima `krannima *ehtima*, *seadma küll se* `krannis `ennast *VNg*

kranma `krañma, (sa) *krañnit* *jonnima mi_sa krañnit*, *ma_sullõ* *jo* `üt'li *et ma?* *ei olõ_süüdü* *Har*

krann|mokk *Krannmokk* *maiasmokk* – *Kuu*

kransa *krañsa* *pej* (vanatüdrukust) *mõni vanatüdruk nõnna* *kui koer augub poiste* `piale - - *krañsa* *sihuke*, *augub* *kui krañsa* *Plt*

krant¹ *krañt* *Khñ*, g *krandi* *Var Tõs*, *krañdi* *Hää*; *grañt* g *grañdi* *Lei*; *rant* *Tõs*, *rañt* g *rañdi* *PJg Saa*

1. *lubimõrt* `anslanger *segab müüritöö juures* `kranti *subraga*; *krañt* *parand* *semendi* *ja kruusaga* `tehtud *Var*; *randi* *parand*, *liiv* *ja lubi* *segamini*, *vett* *paras jagu* `piale *ja Tõs*; *rañt*, *kellega se müür* `tehti; *rañdi* *parand*, `liiva *ja* `kruusa *ja* `lupja `pañdi, *kõva libe* *parand* *PJg*; *Krañti* *segati kašti sijs*, *puulabidaga* *klopiti* `ästi *sikkeks*; *Krañdiga* `tehti *kõik vundameñdi müürid* *Hää*; *sääl pangi sees on* *lubja* `rañti *Saa*

2. *kruus*, *liiv* *krañt* *pannasse* *lubja* `sisse. *kaks jagu* `kranti *ja üks jagu* `lupja *Var*; *mere krañt* *Hää*; *grañdimaa* *Lei*

krant² *krañt* *pl* *kranta?*; *kraant* *p* `kraanta (vask) *kraan püt'ü* *vai vaadi* *kranta?*; *krantast* *lastass õnnõ* `vällä *Se*

krant³ → *krants*¹

krants¹ *krants* g `krantsi *R(n -i* *Vai*, *krañts* g `krañtsi *IisR*), *krantsi* *Hi*; *krañts* g *kran(t)si*, *krañ(t)si* *Jäm* *Ans* *spor* *u* *L*, *K(n* *krans* *s* *VJg*) *I*, *krandsi* *Trv* *T(krantsi)*, *krañdsi*, *krañtsi* *V(krañsi* *Lut)*; *rañts* g *ran(t)si* *spor* *Sa* *Muh*, *rañ(t)si* *spor* *L(ransi* *Tõs)*, *KJñ* *Kõp*, *ran(d)si* *Trv*, *rantsi* *Kse* *Trv* *Hls*, *rañdsi* *Urv*; *rants* g *rantsi* *Khk* *SJñ*; *krañt* g *krañdi* *SJñ*, *krandi* *Krk*; *rañt* g *rañdi* *SJñ*

1. *pärg*, *vanik* `Lapsed *punusid omale* `lillijest `krantsid *pähä* *Kuu*; *puu* `särgi `pääle `pañdi *krants* *Hlj*; `kõstri `kambris `pañdi [pruudile] `sielik `selgä *ja* *krants* *pähä* *Lüg*; `Surnule `tuadi `krañtsisi *IisR*; `tarvis *tehä* *üks* `krantsi *ja* `viia `surnuajale *Vai*; *kut inime ära suri* *siis krañts* `pañdi `kirku *üles* *Jäm*; `lehtedest *rañts* `ümber *pää* *Pha*; *Sarikud* `püsti *rañts* *õlal*, *mehed* `ootavad `liiku *Põi*; *lapsed* *tegad* `roosidest `roonisid *ja* `rañtsa *ja* *panavad pähe* *Muh*; *pruudil* `õlli *leier* *ja* *krants* `olle *pees* *Phl*; *matuse* `aegas *tehässe*

`krantsisi kuuse `okstest ja pohla `lehtest Mar; küll seal paelu `raantsa oli puusärgi peal Kse; jaani`lauba tegime või lilledest keigil lehmadel raantsid `kaala; sibulad pannas ka `raantsi; auvärati `kohta paanti ka raantsid [pulmade ajal] Saa; ma tahan koa vennale kraansi `osta, määllestuseks Nis; pruudil on kraants piias Hag; se on ikke kraants, mis linnast toovad, on pärg Juu; siis pidid `kraantsisi tegema pohla vartest pulma aaks JJn; `kantsled ja seinad ehitati `kraantsidega ää, kui `jutlust `pieti Koe; aud `pantse kraantside `sisse Kod; punuvad lilledest lille `raanta SJn; Me teeme kah randsi, kui matusasse lääme Trv; `tüt`rigu tõeva `il`le, teevä `kraantse Ran; ta `tulli `velle `matma, oless võenu vellele `kraantsegi `tuvva Nõo; lauldamise `aigo ol`l [pruudil] mirdi kraants pään Kan; kingeva ilose kraantsi Röp || pulmakomme käisid `krantsesi `tantsimas (päraast pulmi pulmamajas söömas-joomas) Phl; pruudi `kraantsi ~ pärga `lauldakse peast ää Mär; mängeti `kraantsi Kod; peräst pulmaõdagu lauldass tuud kraantsi `laulu, taantsitass kraants pääst är? Kan

2. ring, rõngas, võru Oh mis ilus `kraantsiga `kutsikas IisR; kui kuul on raants `ümber, siis kolme pääva päraast tuleb `alba `ilma Mus; Köik [hunid] oln `rantsis koos ja ulun; Öhed olid et pisiksed piilud ja teised olid nee suured ransid jääpardid Krj; `päike tarab, tuleb `kurja `ilma -- `päiksel on `seuke raants `ümber VII; Rabatud õled `pandi rihale `rantsi maha, vardaga virutati õle, viimane üüges `välja; Obused käisid rantsis `õmber roõsvärgi, kui obustega reht pekseti Pöi; Tegi omaste `oudade `ümber semendist kraantsi Emm; mis mina mullu Muhus nägin, kana tegi `kakse `krantse `talle rhvl Käi; Vanad mehed ajasid habeme ära, ainult koonu alla jäi kraants Phl; must koer, `valge raants `ümmer kaela Tõs; melekas on al`l lind, `valge kraants kaelas, võru `ümber kaela teisel Sim; kraantsiga (sissetahatud õnarusega) hirs Lut

3. ringikujuline või ovaalne ese või esme osa a. paja alus suured jämed rantsid `keerdi `õlgest Muh; kraants oli neljakandilene `seune puust raam; `katlal ju kerad-munad `perses, ta seisa majal `ühti kui rantsi peal Kse; kraantsil oli neli puust `jälga all Käi; Pane [katlale] kraants alla Rei; pajale `paandi enne kraants `alla, oli õlest punutud Kei; tõsteti pada tule pialt kraantsi `sise, sial oli ia kardulipudru `trampida Kad b. rattapöid ratta `krantsi sies on kedarad VNg; paned pöövad viistüki kogu, siis o `ratta raants `valmis Khk; kõveratest puudest `tehti [tuulikuratta] pööva raants, neid `tehti kaks, teine `pandi `voodri langule `teise `külge Pöi; krehvi all on ratta kraants; on nihused koolutud kraantsid, õhõs tükkis kohe Juu; Kui õlid kran(d)sid valmis, siis pandi kõdarad kõige rummuga ühes sisse vai kraants kõdarate peale Trm c. (vankri osa) `krantsi pääl `vanjer `kierab, lagaline `seisab `paigal Jõh; esimäsel tel`jel one lakalise ja klopi vahel one raudvõru, kutsutasse kraants, siält one tel`je pulk läbi; kraantsi toed on eden ja taga; nel`jä tel`je õtsa `ümber on kraants, ei lahe ära kuluda Kod Vrd kraantsiraud d. alus, millel pöörleb tuuliku pea Kõige päält `tehti [hollandi veski] piaalune raants `valmis. `Tehti kas kasund kõveratest puudest või `saeti `lankudest `välja -- Teine `sõuke sammu `tehti teise `pääle, pööri raants Pöi; kranti pääl pää pöörap nõnda ku `tuulde pööratass Krk; `veske kraants om ülevän, kelle pääl si kroonijagu käib, päävõl`l ja siivat, tu kraants kannab `kõiki; kraants om pal`gest tettu, `väl`lä lõegatu -- jakkõ `viisi kokku `pantu; kraants tetäss kolme `kõrdne; krandsi pääl om kaits suurt tala, tõene tõeseld puuld ratast. `tõisi puid om kah, nuu kõik käevä krandsi pääl `ringi Ran Vrd kraantsipuu, krents e. rangipadi – Aud Tor Rangi raants oo õledest padi rangide

siismisel kül'lel Tor **f.** kuljustega rihmkaelus täma obusel on kolm `paatert ehk `krantsi našte rinnarahadest olnd Vig **g.** manisk rañts käib `rinde ies, rañts tehakse sammast `riidest Hag

4. kande-, tugipuu **a.** müürlatt – Muh Urv **b.** (laevas) saaling on niisugune rañts kus paelad `kindi `oidvad Khn

5. fig neljas sõrm – Rei **Ls** kuldkrants

krants² *krants* g `krantsi R(n -i Vai; krañts VNg, g `krañtsi IisR), *krantsi* Emm Rei Iis; *krañts* Ris Krl Rõu Plv, g *krañ(t)si*, *krantsi* Jäm Mar Tõs Vän Hää Hag Juu VJg(*kranšs*) I Ksi Plt spor T(g *krandsi* Ran Nõo), *krañdsi* Vas Se(*krantsi*); *krañtš*, *kräntš* Lei; *rañts* Tõs Vil, g *ran(t)si* Sa Kse Han(k-) M(*randsi* Krk), *rañ(t)si* Mär Vän Tor KJn Har(g *rañdsi*); komp *krañsim* Trm

1. a. (valge kaelusega) segavereline koer; koeranimi `annan `krantsile `süia ka Lüg; `krantsi, `älä tule `kallale Vai; *Me `vetsime `eestele rantsi koera* Kaa; *kas rañts kisub ka* Krj; *rañts, ass* Mär; *mis sina aogud `al'li `rañtsi* rhv1 Khn; *Mõni, kis koeri ei salli, `ütleb iga koera kohta kuradi rañts* Tor; *kel on nisuke `valge võru `ümmer kaela, et on krañtškoer* Hag; *Jañtsil õlid koerad, üks õli Muri, tõene Krañts* Kod; *temä koeral on Rañts nimi* KJn; *Võta Rañts kah ütlen kui sa `karja läädi* Trv; *rañts kaalage koer sellel `panti Rañts nimi* Krk; *meil ei ole Krandsi nimelist peni ollu* Nõo; *muidõ Rañts lät's mi piniga purõlõmma* Har; *kařä pini - - krañtsist timmä `kutstass* Se; *krantš `kargass kodõpuole* Lei **b.** fig (pillamisest, raiskamisest) *Kaua krantsil vorst kaelas seisab* Lai; *kas krandsil saesap vorst kavva kaalan, ärä süüb* Nõo; *Saisa_i krantsil vorst kaalah* Vas | (õiglasest karistusest) *krañsil krañsi palk* VJg; *tuy krañts sai oma krandsi palga kätte* Ran | *ma olõ ku katõ talo krañts* Plv; *ta um katõ perre krañts* Rõu | *Ää laps, saba kaks, ända vaja, valmis krants* (naljatav tänu lapsele) Hää

2. pej (häbematust, üleannetust inimesest) *Kuda sa `ninda krants võid `õlla* Jõh; *sina va rañts oma tegudega* VII; *sa oled võõra krants* (võõra vastu häbematu); *Poiss aa üleküla krants* Emm; *See laps on jüst kut krants, äi tema koge mitte `võõrud ka* Rei; *paha laps - - õpid just ku va krantsiks* Mar; *Rants, augu metsa poole* (õeld lärmitsejale) Mih; *viimane krañts* (kelm) Trm; *eks ta ike, krañts, eksitand ää tüdruku* Ksi; *sa äbemata krañts* Ris; *sij kajapoiss one üks krañts, ei oia eläjid* Kod; *igavene krañts* (mees), *jät'is `maksmata* Plt; *vana krañts, `tihkat sa vijl siiä `tulla* Ran; *äbi periss kõnelda, serände vana krañts* Nõo; *Ka_kos krañts om saiatük'ü_kähgä `sisse korjanu?* (lapsest) Urv; *Kiä sääräne koir meherõibõ? o'l, toolõ `ül'ti kah, et ah sa vana igävene krañts* Har; *Sa igävene krants, mis ma? suka? piä tegemä* Vas; *sai katš nädälet* (aresti) *krañdsi `ütlemise ijst; oi_sä krañts ~ pini* Se

3. üleannetus, kelmus, vallatus *ole iki inimen kah, ärä `rantsi tegem* akade Krk

krants|habe rõngashabe *krantsabe oli vanaste, kui siit koono alt käis läbi, eest `aeti `pohtaks* Käi; *rañtsabe tuleb kõrvade juurest alla - - nii kui obusel rangid `kaelas* PJg; *rañtsabe ümmert suu `kõrvist saandik puha lõvvaalune ümmert `ringi täüs* Hls -**hirs** *krañts-Rõu, rañts-* Urv Krl Har müürlatt *neo kat's `pal'ki olõ ma? rañtshirress `hoitunu; ku rañtshirre? pääl omma?, sõss pandass lagi; paari_pandasõ rañtshirre pääle; rañtshirrele hammass ja talalõ kah, siss ei päse? koolõgi poolõ* [liikuma] Har; *krañts hirs `otsõ pääl, [mis] kummutusõ `pääle pandass* Rõu **Vrd** *krantspalk*

krantsikene¹ dem < krants¹

1. pärg, vanik *pane`aualle üks`krantsikene* VNg; *lille krañtsike* Hää; *vaja`viia kua veke krañtsike lapse aua`peale* VJg

2. rinnaesine, manisk *randsike olli nagu käterät`t, iluse, peenikse`rõõvast, pääauk tetti nagu`ammel, pooleratastega. kui jämme amme olli, siss`panti randsike viil`pääle,`sõlgug`kinni* Hls

3. kirve kida *Kransikõnõ minka raunakla kistas* Lut

krantsikene² dem < krants²

1. koerake *ratas`kaela rantsike* Kse; *koera äälitsedass: oh sa ilus krañtsike, ilus, ilus* Hää; *krañtsikõni auk välläl* Krl; *rañtsikõnõ, tulõ no_siiä?* Har

2. võrukael *Tyy_m jo_sääne krañtsikõnõ, määnest tõist õlõ õi?* Rõu

krantsima¹ `krantsima, (ma) *krantsi(n)* Emm Rei; `krantsima, (ma) `krantsin VNg; (ta) *rantsib Mih koerust, vallatust tegema; osatama, pilkama* *Vehest rumalad lapsed krantsivad vahel teede eeres; Äi luba ennast`krantsida; See kut krants egaihe kallal rantsib ja norib* Emm; *jõid`juua täis [siis naisterahvale] ikka kallale ja`krantsima --`väänama ja kägistama* Rei; [ulakas laps] *Rantsib* kui koer Mih

krantsima² `krantsima, (ma) *krañ(t)sin* Hag Juu JMd, `krantsima Emm, (ma) `krantsin Kuu; `rañtsima, *rañtsi-* Tor

1. pärgadega kaunistama *kaik olid`krantsidettud ärä* Kuu; *seenad rañtsitase või ehetase ärä* Tor

2. vankrirattaid parandma *krantsimine on siis, kui paned uued põiad ja vanad kodarad* Hag; *ratas tahab`krañtsida; kodarad on`enne sees, võib uueste`krañtsida vanade kodarate`peale ka* Juu; *vankre ratast krañsitasse, puusepp krañsib, paneb kodaraid`sisse* JMd

3. oma telje ümber liikuma, pendeldama *Võru mis peab kinni olema on lahti kuiand ja akkand ringi krantsima; Laagrikoda aa völli peeld lahti tulnd ja krantsib ringi* Emm

krantsimäng pl *rantsimähjid* (ringmäng) Khk **-pikkune** sõim häbematu, võrukael *Sa õled ikke tõest`krantsipikkune; Ma su`krantsipikkust ei taha nähägi* Jõh

krantsipuu alus, millel pöörleb tuuliku pea *krandsi puud om krooni all, ümärigu põiä tettu, krooni`järgi* Ran **Vrd** krants¹, krents **-raud** (vankril) `krantsi `rauvad - - `telje ja sene `päälis plokki vahe pääl, siis `annab paremast `kierama Lüg **Vrd** krantsivõru **-võru** = krantsiraud *krantsi võru on ümmärgune võru lakalise piäl* Kod

krantsikaal valge kaelusega loom või lind *muss krañtskaal kassipoeg* Kod; *kärk om punane rañtskaalage, tõhust vähemp* Hls; *rañtskaalage koer* Krk; *õige Krañts om must`valge krañts kaalaga* Nõo; *lasitsit om`pruunõ, krañtskaalaga ja`valgit* Kan; *meil um karja krañts krañts kaalagõ* Krl; *krañts kaalaga, hahk jäness* Plv; *üts`väikene krañtskaalaga peni`juuske täl takan* Röp || manisk *vanarahvass naar'd: üts krañts kaalaga herr tul'l siiä?* Se **-kael** hundsulestikus tüll *krantskael, pisike al'l lind,`valge krañts`ümbär kaela* VJg **-kord** müürlatt *rantskorra pal'k* Kul; *soik oo all, ransskorra pal'gi peal; rantskord oli peal juba Mär* **Vrd** krantspalk **-luu** rangluu *kaela rañts luu, suur luu õla ja kaela vahel* Tõs; *kanal om ümmer kõtu või puy (pugu) rinna rañtsluu, mälve luu otsa`külge käüp ta`kinni ja kaala luu otsa`külge* Hls; *kellel (hobusel) teräve rañtsluu om, sij*

ei via, rangi pitsiteve pääle Krk; pojapoig `olli üleväst `korgõst maha sadanu, `olli kaala krañts luu `katski löönu Ran **-nukk, -nulk krañtsnukk** Kan Vas, **-nulk** Plv ristnurk

krants|palk krañts- Mar Han Rõn San Krl Har, ran(t)s- spor L(prans- Tor), Nis, rañts- Vig Kir Var Tõs Saa M, rant- Tür sarikaid kandev pealmine seinapalk, müürlatt krañtspal'k oo viimane pal'k majal Mar; rañtspal'k kõib aampalgi `otste peal, siss saarika kabjad kõevad rañts pal'gi sisse; rañtspal'gid need `kandvad neid saarikuid Kir; seinä pial aampalgid, selle `piale rañtspalk ja tulavad kohe paarid Var; nüid on `ransspal'gid vel `panna, siss on maea sein ülebel Vän; `ümmer `ringi katuse paarid, `sinna `pihta keevad (käivad) pranspal'gid Tor; mehed upitasid rants `pal'ki seinä pääle Saa; ku [maja] `otsõ pääle ka tulõva koogu², sõss omma, `otsõ pääl ka krañtspal'gi² Har || aampalk rantspal'gide `peale pannasse lagi Aud || silla rantspal'gid (kandetalad) Aud

krants|puu rañts-, rants- spor L(prants- Var), rañts Hel = krantspalk saarika kabjadeks `üiti saarika `otsi, mes allpool krañtsputud olid LNg; krañtspuu, sellel on ikka asemed sees, et saarikas seal sees `kinni seisab Rid

krantsus¹ `krantsus = krantspalk `Krantsus to_m tuu kos paari otsa pääl omma² Urv

krantsus² → prantsus

***krapasnik** njid tahvad `varguisi [ehal] kääda kes tüdriku krapasnikud one Kod

krapatama krapatama kratsima, nühkima Nüistab ja krapatap nigu peni kraabib kirpe Nõo

krapats¹ krapat's tragi, kärmas krapat's um kärmäss inemine, ma² ka_ks olõ, mul lää ka_kõik' ruttu Rõu

krapats² krapa|ts g -tsi (algeline pill) Krapats, see õli neske küna moodi asi, aga õtsad õlid lahtised. Jäme niit õli keskpaigast kahe kõrdselt ümber kõidetud ja peenike pulk õli seal niidi vahel -- ja siis näpudega lasti üle selle pulga õtsa käia, siis võis tantsu takti lüüa. Pulga teine õts käis vasta krapatsi põhja, siis seda krõbistati; Seda kärri ja krapatsid on klaperjahtidel tarvitatud jäneste metsast `väl'ja kol'litamisest Trm

krapatsi|mäng krapat'si mäng katskimäng – Lai Vt katski³

krape → krabe

***krapendama** deskr rinnutu kähises ja kõhises, krapendas ja sülitas Lai

krapikai latatara Näed krappikail tuli taga, et saaks aga külasse `latrama IisR; sie on just kui va krapa kai Hag; Lõkaleenud vai krapikaied lassid keelel käia, muudkui kuula Trm; ega krapa `kaie kiä `taivadõ ei võta² Har || (räpakast inimesest) Nagu Krapa Kai, kui taeva lähed, siis loobid kõik pajakoogud ja kangirauad maha VMr

krapp krapp Jäm Ans Hi LNg PJg spor K, I, krapp Puh Nõo Ote Rõn spor V, g krapa, g krapu Jäm Ans; rapp g rapa Khk Kaa VII Põi Mär Vän Tor KJn, rapu Põi Muh; rapp g rapa M; krapp g krappi Lüg IisR, krabi VNg Vai(n -i)

1. (hrl puust) karjakell krappi ääl `kuulus sääld Lüg; Kui krapp oli iast kumisejast puust, siis `kuulus `kaugele IisR; Sõnnil oli rapp `kaelas olnd Kaa; kaks keelt `ollid rapu sihes, nee ühna kolisesid kui lehm liigutas Muh; härjal ja lehmäl `olled ikka krapid, hobustel `olled kellad Phl; puust olid krapid, õhuksest laua tükidest PJg; luomal oli krapp, sie oli koa kella pluani järele `tehtud, kaks puu kõra sies Hag; krapa kõbin käis kätte Juu; krapid kaalan, siis kuulusse ärä, kos näd (lehmä) one Kod; mul'likatel olid vekesed krapid, vasikad olid ilma krapita Lai; sigadel `ollid ka rapid kaelas KJn; rapa tila rõgiseb KJn;

krapi tetti aavapuust; mia es täi krapi peräst `aaba maha raguda; krapi sehen `olli neli vai viis puu tila Nõo; Krapi `ol'li lehmil kaalan kui mõtsa all käesiva Rõn || fig (teretamata mõõduja pilkamine) kas krapiga siga õled nähnd Trm; läksid `mööda töö tegijatest ja `jõudu ei and, siis õigati tagast järele, kas krapiga siga oled näind Lai; Kas krapiga emmist nägid Plt Vrd krõpp, kräpp

2. lakk, lokulaud; käristi *туру`vahtidel olid krabid kääs, siis krabisti; krappid olid üövahil Vai; kräpp [vändast aetav käristi] Urv; siss võti latsõ pañni ja karra_kõik` kätte ja `naksi krappi `lüümä Har*

3. fig **a.** tühi jutt, laim; laimaja, keelekandja *krapp inimene Jäm; see oo omale rapu `kaela saan (tühjast jutust) Muh; kis `palju `tühja juttu räägib on krapp Kei b.* raskus, vaev; vana, kõlbmatu asi *See kella krapp äi näida `õiged `aega, seina peeld maha visata Emm; Sina oled siin tõistel ehen just ku_ts rap` Hls; mis ta nõnda noorest peräst rap` kaala võt's (abiellumisest); mis ta pia tegeme, tal o rap` (laps) kaalan, rap` taht toita Krk; võta nüid kräpp (vallaslaps) `kaala ja kõnni üttest `tõisi Nõo; kas sul no mõni naanõ, vana kräpp Har*

krappama *krappama, (ta) krappab = krappima – VNg*

krappima *krappima, (ta) krapib Jäm Ris Hag JMd Koe Pil/r-/-; rappima Hää laimama, klatsõma krapib teist, räägib teist taga Jäm; mis_sa krapid teda, mis `kurja ta on tein Ris; lõbešk - - `teisi inimesi rapib ala Pil Vrd krappama, kraputama, krõppima*

kraps¹ *kraps IisR Emm Ris Juu Se, g krapusu Khk Hää JJn, `krapusu VNg, krapsi Ans Khk Tõs Trm KJn, `krapsi Kuu; krap`s g krapsi Nõo(krabsi) Rõu hakkaja, tragi, energiline, kärmas Midä `väikäsemb, seda `krap`simb Kuu; Poiss on `ästi `kärme ja krap`s `jõuvab iga tüö `juure IisR; nii krap`s inimist pole veel `suiliseks olnd Ans; [laps] nii krap`siks läind, et seda_p pia `ükskid koht `kinni Khk; See aa veel üsna krap`s mees Emm; krap`s tüdruk; Nii krap`s, kui sina `ütled, nii tema lähëb, aja `viitmist põle Hää; ta on üks `kärme ja krap`s inime Ris; nihuke krap`s ja krõbe inime, kohe lähëb ja teeb, `krap`sti `val`mis Juu; Neskesed virgad ja krap`sids perenaised, need said `varsti ammustada ta (rätsepa) käest Trm; Sii on peris krap`s inime, saab iga tüüga `valmis KJn; Egalõ tööle krap`s Rõu; krap`s miiss Se || rukis `tahtis enamist laisaks `jäada, aga tänavu oli nii erk - - nii krap`s `kärmas (lopsakalt kasvanud, pole lamandunud) Ris Vrd krap`sak², krap`sakas¹, krap`sis, rap`s*

kraps² *kraps g `krapusu Kuu VNg Lüg Vai, g krapusu Khk Mär Tõs JMd MMg Nõo Vas, krabsu Nõo*

1. järsk haare, liigutus; hoop *ühe `krap`suga sai `kärbläise käde Vai; `sipsis ta läbi, `andsin lapsele mõne krap`su Mär; krap`su pealt~ perra otsekohe `võt`sin ta krap`su pialt `kinni JMd; nüüd lähëb [tik] nii krap`su pialt põlema JJn; Kui veedike moka otsast nimetät siss om ta õkva krabsu päält saagi pääl väl`län; kaits `tuñni `lašti lõunagu magada, siss pidi krap`su `perrä `pernasel süük olema, es ole mitte üits aja viiduss Nõo*

2. (helist) *krapsatus midagi kribinad `krõpsu ehk `krap`su oli, siis nemad (kalad) olite kohe läind Kuu; krap`s ja krap`s läks (murdus) `katki, siis oli lina kuiv `parsil VNg; üks krap`s käis; `tõmmab [sirbiga] krap`s ja krap`s läbi [vilja] Lüg*

kraps³ *kraps g krap`si Kei, krap`si, krabsi Plv tööriist a.* linaraats *Kupartadi krap`sidega. Krap`si tegi iga mees valmis. Viis kuus vikatiselga löödi pingi otsa sisse ja käis küll Kei b.* kraapimisvahend *`kartoli `võtmise krap`s; mul `ol`l tahn illoõs krap`s `minkaga? ol`l hää `kitsku? Plv*

kraps⁴ *kraps* Lüg Jõh IisR Khk Tõs Tor VJg Trm Plt krapsti, kiiresti *Üppas* `vankri *kraps ja aris* `ohjad `pihku IisR; *kraps üles ning minema*; võttas *kraps* `kinni Khk; *kaás* `kargab *rot'ile kallale kraps* Tor; *tema kraps maast üles ja leduma* Trm; *mina ka kraps jõkke* Plt **Vrd** krapsti

kraps⁵ *kraps* g `krapsu VNg Lüg(g -i) Jõh, *krapsu* Ris(-o) Koe kriimustus, täke; sälk, õnar *ära tie* `laua `sisse `krapsusi VNg; *sarika* `sisse saab `krapsud `löigetud, `penni puu mahub `krapsude vahele -- `pulgaga `kinni; *Sis tegi* `leiva `pääle `krapsu `nuaga Lüg; [kapsas] `Löigeti `juurika kõhast `risti `ninda `neljast `krapsud `sisse, siis `pandi pada kuppastamma; `värtnä *kraps* (vokikedra soon) Jõh; *nõul on kraps sies, pane kitiga* `kinne Ris; *ta* `lõikas `nuaga *krapsu käe* `sisse Koe || *uks* `oiab `vastu, *ei lase* `krapsu (lukukeel ei lähe auku) Lüg **Vrd** kraptsakas², kraptsik

***krapsahtama** *krapsahti* Plv Vas krapsti *võt'i ku* `krapsahti *kinni*? Plv

krapsahuss *krapsahuss* kraptsatus *kaás haar'd hiire kiinni nigu kraptsahuss ennedä* Har

krapsak¹ *krapsa*|k g -ku (äkilisest ~ järsust helist) *mõni tõmmas väljän ühe kraptsaku* `ärmonikul Kod

krapsak², **krapsakas**¹ *krapsak*|as Jäm Juu, g -a Ans Trm San, *krapsa*|k Võn, g -ku Nõo(-bs-) hakkaja, tragi, kärmas *krapsakas inime, egas* `pooldes `krapsti `kinni Jäm; *krapsaka olemisega* Ans; *temä on ikke nii kraptsakas, kui* `keegi *krapsu teeb, siis see ikke matsu paneb* (tüdrukust, kel iga mehega laps) Juu; *temä om* `sände *krapsak, ega asjaga* `väega *rutuline* Nõo **Vrd** krapts¹, kraptsak

krapsakas² *krapsakas* sälk, õnar *krapsakas õli* `penni `sisse `löigetud Lüg **Vrd** krapts⁵

krapsama *krapsama* Jäm Mar Juu JMd, *krapsada* spor R, *krapsata* Khk Rei Tõs VJg Trm Kod Puh Nõo; *krapsa*|me San, -(m)a, *krapsada*? V(*krapsada*? Urv)

1. krahmama, haarama; *tabada püüdma* `krapsas `laeva `ahter`peilist `kinni ja jäi *rippuma* Jõe; *aga* `õlga `kärmed, `teie `krapsaga minu üless [tuliste tukkide seest], *et ma pali ei põle* IisR; *kaás* `krapsas *roti käde* Jäm; *Krapsas küll, aga midagi ei jäänud pihku* Mar; `krapsas *mu* `kinni JMd; *obune* `krapsab *ammastega* `kinni Trm; *kui minä juaksen, koer* `krapsab `kiinni Kod; *ma kraptsaássi omale ka üte* San; *Krapsaás mul t'soluga käest ja lát's nigu üt's huinni luu* Urv; *ta kraptsass leevätükü ärä?* ja *lát's umma t'iid* Har; *kul'l kraptsass t'sirgu kiinni*? Rõu; *krapsako tast lel'lä sibulestke mõne pää sibulit* Se

2. kargama, hüppama `saima `krapsada `toise teli (jäätüki) `pääle ja `juustes `maale Jõe; *Krapsas ise* `varmalt [reest] *maha ja lips* `uksest *tuppa* Lüg; *krapsas siis menemä* Vai; *krapsas üles maast ning võttas* `minna Khk

3. kratsima, sügama *tal jalg* `süüte *ma* `krapsi *tal* `jalga Plv

***krapsatama** pr (ta) *krapsa*|tess San, -õss Krl; ipf *krapsati* Har (järsust haardest või liikumisest) *tõmmaás* `katski *ku kraptsatess* San; *kaás karaás äkki ja haar'd hiire kiinni nigu kraptsati* Har **Vrd** rapsatama

krapsik *krapsik* sälk, õnar – Lüg **Vrd** krapts⁵

krapsima *krapsima* Emm, *krapsi*- Ris Kei Jür JJn Lai

1. haarama, kahmama, napsama *akas maast sülla peelt kivi* `krapsima Emm; *kaás* `krapsis *roti* `kinne Ris; *loom* `krapsis `rohtu Lai

2. kupardama, lõikama *Ku* [kanepid] *krapsitud olid, siis* `paändi *likku* Kei; `krapsis `juustel *tükid otsast ära*; `krapsis *sirbiga rukist* Lai

3. kraapsama, rapsima *Krapsis* mitu tikku ää, enne kui tule paja alla sai Jür; *mis_sa* *krapsid* neist tikkudest JJn

Vrd kraapsima

krapsis `krapsis Jäm Emm hakkaja, tragi, kärmas `krapsis inime Jäm; *On see aga* *krapsis poiss, neeb ise, pole käsku tariskid* Emm **Vrd** kraps¹, krapsjas

krapsist kiiresti, kähku Karga sa *krapsist* ja tuu ta mulle ära; Ta tulebki õege *krapsist* tagasi MMg

krapsjas `krapsj|as g -a tragi, kraps `krapsjas tüdruk Plt **Vrd** krapsis

krapsna deskr *hopeñ süü `hainu nigu `krapsna* enne Har

krapsnoi kärmesti *See (perenaine) kõhe krapsnoi lähnud pannud keedupada selle aaga* *tulele, kui teised ingastasid* Trm

krapst, -i `krapsti Kuu IisR VNg Jäm Muh Rei Mar Tõs Juu VJg Iis Trm Lai Ksi Hel Puh Nõo, -psti Plt San; *krapst* Vai Ris Nõo Plv; *krapst* Vas Se kähku *Mend `kierdänd* `krapsti tua `ukse lukku Kuu; *krapst oli kääs* Vai; `tousis `krapsti üles Jäm; *koer võttis* `krapsti linnu kinni Muh; *kašs võttis iire* `krapsti `kinni Tõs; *kašs võttis roti* `kinne *krapst* Ris; *nihuke kraps ja krõbe inime, kohe lähäb ja teeb* `krapsti `val'mis Juu; tüdruk `ärkas ülesse `krapsti VJg; *Astus krapsti kivi juure ja katsus käega* Trm; *see on erk inimene,* `krapsti väl'jas Lai; *nii kui tiiss tiiss `ütled, nii om kašs nõna all kui* `krapsti Hel; *konn* `kargap üless ja, *om täl* `krapsti mehiläne käen Nõo **Vrd** kraps⁴, krapstik

krapstik krapsti `krapstik `otsa `kinni ning `pæele oma_pole tirima Khk;

krapstuu deskr *sji o nõnnagu krapstuu* (virk) Kod

krapsuma `krapsuma Lüg; `krapsma, (ta) *krapsub* Kod

1. deskr, on `sirbid `krapsuvad kääs Lüg; *kana võtab `rohto nõnnagu krapsub; kuarik* *kõva nagu krapsub* Kod

2. (seksimisest) *õlen tämä läbi* `krapsnud, *läbi* `nušnud Kod

krapudis *krapudis* g -e keelekandja va *krapudis on* Jäm

***kraputama** (ta) *kraputab* klatšima *kes teist kraputab ~ krapib, sedasi taga* `persse *räägib, see on see keelepeksmine* Jäm **Vrd** krappima

krasatama *krasatama* laimama, klatšima; *lobisema sagatad ja krasatad, `tühjäd juttud* *viad edesi; `Kuski midägi `johtob, sis tämä krasatab ikke ülä* `tõiste Lüg

krasatus *Krasatus* latatara – Lüg

kraska pl `kraskad vaivaralaste pilkenimi *Vaivaro* `kraskad; *no üle pää sie* [Udria] *külä kaik oli* `kraska külä Vai

krasma `krašma, (sa) *krašsit* jonnima *mis* `krašsi sa viat, *kinga (kellega) sa_krašsit;* *Mis ti_krašsit, kas ti ei_mõista_häste_läbi saia?* Har

krasna|pörka *krasna* `pörka (kala) Lut

***krasnatama** (sekeldamisest) *Juba krasnatab jälle minna; Küll krasnatab aada* Trm

krass¹ *krašs* g *krašsi* spor V(g *krašso* Plv) jonn, kius *Sa ajat alasi säänest krašsi juttu,* *ega_sa `õigõl viiel ei_mõistaki_kõnõlda?* Urv; *Naa? omma krašsin, ega_naa? üt'stõsõ puul* *ei_käü?* Har; *naa? umma krašso pääl* Plv; *krassi ajama ~ vedama* jonnima, kiuslema *ta aja mukkõ* `krašsi Krl; *mis* `krašsi sa viat; *timä aja umma* `krašsi Har; *kiä* *tüküss* `krašsi ajama, *ta om õigõ koogu mijss* Vas

krass² *krašs* g *krašsi* Trm Kod(g *krassi*) Lai

1. teravik, sakk; kare koht *Kui augu servadesse krassid jäeb, siis lööb [sepp] veikese käsivamriga krassid tasa* Trm; *põle sileda servaga see plekk, krassid külles; kui laud oli lõigatud, põld ära silitud, siis olid krassid külles, kägarad, tõmma kääd puru* Lai

2. pej (asjadest või olenditest) *nõnnagu va kraß, ei sellegä sua`kõigi läbi; näd mõlemäd poboli kraßsid; vanad ärä kõdunud`suapakraßsid; lapsekraßsid kua tahavad võid; obesed nagu kraßsid (lahjad)* Kod

krass³ *kraßs* g *krassi* Jäm, *raßs* g *rassi* Khk Muh takjanupp *krassid eidad teise peel, jääb kohe`kinni; korba leht, maast touseb -- tut`kasub krassiks* Jäm; *nõnda kut raßs akab`külge* (pealetükkivast inimesest) Khk; *rassid akkavad riiete`külge* Muh **Vrd** *kräss*³

krassak *kraßsa|k* g -gu Rõu, pl *kraßsakud* Kod

1. *koe te kraßsakud lähätä* (hüütakse loomadele) Kod

2. tülinorija *Taa ollõv purjun`pääga`väega kraßsak* Rõu

krassat *krassat`* g -i Krl, *kraßsa|t`* p -tit Har; p`*krassa|ti* Kuu, -di VNg, -tit IisR *lustijooks, -sõit Mes`krassati`jälle siin lasete* Kuu; *nied`lähvad`krassadi`juoksema* VNg; *Tämä`tõmmab külas`krassatit* IisR; *läke`vällä krassatit`sõitmõ* Krl; *ah sa`lät`si kraßsatit`sõitma mu hobõsõga* Har

krassatama *krassatama* taga ajama *Kut`sik krassat`kannu takan, nika`gu üte`kiinni`võt`* Rõu

krasseldama *krasseldama* ringi jooksema *Kaua nie`saapa`tallad`suure`krasseldamise`pääle`vasta pidäväd* Kuu

krassi *keerdu, kõverasse* *Laßsivad veel`kerve sil`ma piale terast panna, et`kerve sil`m kraßsi ega lõssi ei lähe; Toru õtsal koputati servad vähe krassi* Trm

krassik¹ *krassi|k* g -ku pihikseelik *Naistel olid`ilma varukata`krassikud* IisR

krassik² *krassi|k* g -gu *krassigud* (krassis villaga) *lambad* IisR

krassima *krassimaie* *kratsima emä nägi tuld ja`krassis pääd`õtsa iest, siis jäi [lapsele]`siia`tule`kahju märk`õtsa ette; ei tõhi`krassida* Lüg

krassimees *kraßsi mijs* *kempleja, tülinorija -- Vas`-mulk* *reheahju suitsuauk ahju iijn`olli krassimulk, telliskivi pikunõ; kui ärä`olli kütetu, siss`panti krassimulk`kinni* Ran

krassin → *kerassiin*

krasso|mees *kõva`kraßso mehe`* (vihamehed) Plv

krassu *kraßsu* Nõo, -o Kan *tragi, toimekas, kärmas; südi sõnakas temä`m`tüüle kraßsu ja sõnale ka kraßsu; nii kraßsu vanamijs et, kõik`tjib* Nõo; *hää kraßso naistõrahvass* Kan

krassu, -s *kraßsu, -s* *krässu, -s`kraßsus`juuksed, läksid`kraßsu* Juu

krass|virn *kraßs virn* roomav madar (Galium aparine) Jäm

krasvel → *raspel*

kratakas *krat`akas* *närune, vilets (riie)* Trm **Vrd** *kratt*¹

kratiste *näruselt, viletsalt õt`e kratist(e)`riides* Trm

krats¹ *krats* g *kratsi* u Hi *sügelised kratsi salv või`sõõlese salv, all,`määrida inimesde ihu`pääle* Emm; *kratsi tõbi on`külge akkav aigos* Käi **Vrd** *kräts*¹

krats² *krat`s* g *krat`si* *linaraats -- Tor* **Vrd** *kraats, kratso, kräts*², *rats*

kratsak *krat`sa|k* pl -ka *tragi, krapsakas no mehe`,`olkõ krat`saka,`tõstkõ* Plv

kratsel¹ *kratsel* g *kratsli* *tragi* On see üks *kratsel* (töörügaja) Vig **Vrd** *krätsel*¹

kratsel² `krats|el Var, g -li Lüg Jäm Kad; n, g `krat'sli Vön Plv Vas Se(`kratsle), `krat'sle Röp; kratsel, kom kratseliga Phl

1. kraapimisvahend **a.** linaraats – Jäm, Phl **Vrd** krättsel² **b.** linakamm *Kiinni tõmmatolt `suit'e viil linapund `häste `krat'slega läbi, nii et kiu² ol'i² erälde, kas lugõno_vai üt'sikolt läbi Röp; lina sugimise `kratsle Se **Vrd** kratso **c.** loomakamm *hobõsõ puhastamise `krat'sli ol'l plek'kine Plv **d.** kartulikonks – Vön Se `kratsle, nigu rihäkäne tett, raudnagla² `sisse pant, `tuga kaivõtass kardohket Se**

2. kangapoom `kratsli `ümber saab `valmiskujutud riie keertud Jäm

3. püssivarras `püssi `küljes on tuos ja `varva `küljes on `kratsel Lüg

Vrd krättsel²

4. okaspäitsed – Jäm

5. keti kinnituslüli, pöörel nüüd on kettidel `kieramised `kratslidega `õtsas. `kratsel on sie, mis `kinni tõmmatasse vedruga Lüg

6. kiskraud, vara – Vas

7. soonhöövel – Var

kratseldama *kratseldama* Kei Koe VJg, -mma Lüg

1. mitte paigal püsima; askeldama, rahmeldama *seisa rahul, mis_sa kratseldad* Kei; *ma ei jõua nuorte `uostega kratseldada enam* Koe; *mis_sa kratseldad* (kihutatad tagant) *neid `luami alati* VJg

2. kraapima, nühkima *kui ma akkasin sedä põranda pesemä -- `tüñjä `luuvaga siis `kratseldasin ja* Lüg

kratsima `kratsima, Kul Kir Var, (ma) `kratsin R, *kratsi(n)* Jäm Emm Rei; `krat'sima VII spor Lä KPõ, Lai Ran Puh, `krat'sma Ran Nõo TMr San(-me) V(-mõ Krl), *kradsima* Puh Rõn, (ma) *kra'tsi(n)* (*kratsi[n]*), *kradsi(n)*; `ratsima, Khk VII Põi Vig Kse Han, `rat'sima Kse Han Vän Tor Saa SJn, `rat'smaVar KJn Trv, -me Hls Krk, (ma) *rat'sin* (*ratsi[n]*)

1. küüntega kraapima, sügama; kriipima, küünistama *aga küll selg sügeleb, paneb `kratsima* Hlj; *midä sest pääst alalde `kratsid* Vai; *ka's ratsib käd veriseks; ta on oma naha `katki `ratsind* Khk; *Kõik teki ratsid ää, küün `tõmmab lõhjad välja* Põi; *rat'si ja süka naa_et veri oo taga* Vig; *mis sa ennast naa paelu ratsid, sa ratsid enese `lõhki* Kse; *`Kratsida ei tohi, küine viha lähäb `sisse* Han; *Sead akkasid üksteist na ratsima et põlnd kellegi aru* PJg; *akkas pääd `rat'sme* Hls; *Katekeste üks mõstass [lammast] üt's piap kiñni ja tõne kradsip* Rõn; *Ma_lõ jala seere_kõik' süüdühädäga veritsess `krat'snu²* Urv; *kukalt ~ kõrvatagust ~ perset kratsima kitsikuses, nõutu olema; millestki ilma jääma `kratsid `kõrva `äärest, kas küsid `kõrva `äärest nõu* Lüg; *iline eläjas kratsib ikke perset* Mar; *krat'sin kõrva takka, ehk sealt tuleb aru kätte, mis ma teen* Juu; *kui `tarkus ots (otsas), siis akkas kukalt `krat'sima* Lai; *Krat's kõrvatagost ja pidi `plaane, et mis nüüd tetä²* Röp || fig *Igäuks piab ise oma kärnad kratsima (probleemid lahendama)* Hää **Vrd** krassima²

2. (linadest) **a.** kupardama *Kuprad kratsiti otsast ää* Jäm; *läbi kammi ratsitasse `kuprad ärä* Vig; *kui [lina] sai kakutud, sis `rat'sijad mehed akkast `rat'sima. ja kui sai rat'situd, siis likku kohe* SJn **b.** sugema; *siluma ku suurõ_peo² ol'i², sõss `käänti tõist `külge ja sõss üks krat'siti kõik' läbi* nii Plv; *linno krat'sitass; krat'si ar lina pund* Se

3. (maha, lahti) kraapima, nühkima; tasandama [hakkas] `rohtu `kratsima `kääga loomale Jäm; [lapsed] Söid neid (männikasvude) südameid. `Kratsist okkad pääl ära ja söid Rei; need (särjed) `kratsime soomusest `lahti Var; siss noid (puuanumaid) me `krat'seme ja, et nad ike `puhtass saava TMr; maad ägliga² tasatsõss `krat'sma Rõu; krat'sliga `kratsõt vai puhastit hobõst Plv

4. fig taga rääkima mis sa krat'sid `teisa taga Hag; nõu (inimesed) muud ei tii, ku kratsiva üits `tõisi, mia `tõisi `kratsi ei taha Nõo

Vrd kraatsima, krätsima

kratsina|paalka peitusemäng käk'issel `kaumise man om tuu_vahē², õt sääl ko `ot'sja üte ar_kätte saa, siss jo tuu pit'sitäss [silmad kinni, et teised saaksid end peita], a krat'sina `paal'kidi man piät kõik' ar² `ot'sma Se **Vrd** kraasnapaalka

kratska kratska linahari Kratskaga said [takud] läbi `löödud, kratska oli raud piidega Pär

kratske `kratske tahe, karge; ant vesine kui eit magusad sõi, siis võt'is eeringad `peale, siis pidi suus `kratske maitse olema; ta `praadis seemed `enne rasvaga `kratskest, siis tegi sousti `peale Kad

kratso krat'so linakamm lina kolgaänd pite tõmmatass `alla krat'soga; lina `punda `panmise krat'so Plv

kratt¹ kratt Tõs, g krati Jõe Hi, krat't Jõe Noa Kul Mär Kse KPõ Iis, g krati (krat'i); rat't g rati (ra'ti) spor L, Rap

1. pisuhänd, tulihänd kolm neljabä `õhtad oli seda krat'ti vanast vokkidest `tehtud kokku tie`ristide pial viel Kuu; kratt käis `piima imemas, lehma kääst ja kus ta seda `piima sai Emm; rat't - - nagu va sarja kere olnd, sädemed olnd järel, siis tä peäb vooriga tulema Vig; undid aand vanal aal krat'ta taga Kse; vanast olnu rahavedajad ratid Hää; kratid on varanduse `korjajad, kärnkonna `muodi Ris; krat't läind `unkast `sisse, tuli olnd tagaots Hag; peremees isi käind krat'ti tegemas risttee peal, sis ta and nimetese sõrmest verd, siss kurat soand inge sisse Rap; Kukk seitsme aastaseks pidada, siis ta muneb ühe muna, siis lasta teda ka seda muna välja haududa, sest tuleb siis kratt Jür **Vrd** krätt

2. (inimesest) `Istub `nindagu kratt raha `kirstul Kuu; Õled ikke va `präänikukratt Jõh; kratt on koogi kallal käind Rei; `jüstku krat't taßsib vara kokku JõeK; oh sa va poisikrat't VJg; vot kus krat't Iis

3. närune, näruselt riides kratid `riided seljas; riiete poolt õt'e kratist jäänd Trm **Vrd** kratakas

kratt² kratt g krati Käi, krat't HMD; -kratt Emm

1. peerupink (üंबरkeeratud pingi moodi ese tagavarapeergude hoidmiseks) Käi

2. kraejalgadel magamisase – HMD **Vrd** kratu

***kratt**³ (hrl obliikvakäändeis) g kratti Jõh; p krat'ti Vig, kratti Lüg Aud, ratti Kaa Tor, rat'ti Saa, el krattist Jõh, rat'ist Saa turi, kukal, krae Võttas tõse krattipidi `pinjakist `kinni, `tassis `uksest `õuve Lüg; Võttas krattist `kinni; Sain krattipäält `kinni, `muidu õles pime kukkund viel `kaivu Jõh; Ema sai lapse tee pæelt rattipidi käde Kaa; `oota sa, võtan so krat'tipidi `kinni ja `viskan jõkke Vig; Sain vargapoisi rattipidi kätte, uhmerdasin ta sis mehe `moodi läbi Tor; ari `muuku rat'ist kinni Saa **Vrd** natt³

krattima krattima Emm Rei kratiks käima; näppama, varastama Räägidi, et käib iga kevade `teiste ladudest `einu krattimas Rei

kratu *krat'u* Kul Juu seinä külge ehitatud koiku *seenä `sesse `lasti augud, kaks `jalga oli all, see oli sis krat'u; sulasepoestel olid puu krat'ud seena sees* Juu **Vrd** *kratt², krätu*

kratuke *krat'uke* söim sa oled üit's kuradi *krat'uke* Puh

krau on vahel *`krautab siden krau krau* Kod

-krau Ls kriuh-krau

krauh *krauh* Vai IisR JJn Koe Kod Plt Hel Puh Nõo

1. (helist) *midä sa `temmad `nenda kriuh ja krauh* Vai; [sool karbis] *krabisend ikka krauh krauh* JJn; *nõnnaviisi tämä sei* [suhkrut] *krauh krauh krauh* Kod; *Lehm söönu pää man, iki krauh krauh* Puh; [enne vihma] *peni võtap suuga toda orass `aina ku krauh ja krauh* Nõo

2. järsku, kiiresti *`Süöma `lauvaski on kõik paremad `asjad nagu krauh tämä kõris* IisR; *ennatu inime ei läbe `seista, krauh muast ülesse ja läheb `jälle* Koe **Vrd** *krauhti*

-krauh Ls kriuh-krauh

krauht, -i krauht' Har Vas, *`krauhti* Jõe VNg IisR Vai Mar Juu VJg Puh Nõo; *`krahti* Vai *deskr ü,e `korra laev käis `krauhti `külje `piale* Jõe; *Vahi_ku `kärmest `pohli `korjan, näe nii kui `krauhti ja mättas tühi* IisR; *Ma päris ehmatasin kui ta mind selja tagant krauhti tõmmas* Mar; *puu `otsas pisike ohelik, jalg sealt läbi, siis `tõmmab sedasi `krauhti `krauhti* [nahka koogutades] Juu; *`kargas `krauhti vette* VJg; *uús vallalõ krauht'* Vas **Vrd** *krauh, krauhtik*

krauhtik *`krah(f)tik krauhti kargas ammastega porgandi `otsa `kinni, [hammus-tas] `krahftik tüki otsast ee* Khk

krauksima *`krauksima, (sa) krauksid* *deskr puu oksad `krauksivad teine teise `vastu; mis sa krauksid* (varese häälotsusest) Jäm

krauksuma *`krauksuma* Vai, (ta) *krauksub* Hää *deskr `kumba `kassi se `krauksus* Vai; *saabas krauksub; mis sa säääl krauksud ku vait ei ole* (kõnelemisest) Hää **Vrd** *kräuksuma*

krauss *kraußs, krauss* halvasti kerkinud, nätske *ma ei tiia?*, *mis tüül leiväl viga ol, aga tüü ol nigu krauss, ol' kokku valahunu ja jäi `hambõidõ `külge* Har

krausseidsõmein *krausseidsõmein* vilja järelopeksmine kootidega pärast reherulliga peksmist – Lei

***krautama** *deskr vahel `krautab siden* (kõhus) *krau, krau* Kod

krauts *krauts* rätsep – Lut

kravat (variante) *kravat, kravat', krava-tt, kraavat, kraavat', kroava(t), krahvat', karavat', karavat'ka, kraba-tt, krabat', kraabat, krapat', `kraavañt, kravañt, kraevañt, krovat(-i)* seinä külge ehitatud lavats, pukkidele või pinkidele tehtud ase *tien kravadi ülesse ka* VNg; *`ennemast õlid krava-ttid, nüüd on raud`vuoded* Jõh; *`seinä `külge `tehti `vuode, `kolme `sambaga, se oli krovat* Vai; *kroava põhi oli puuroam, `õl'gedega punutud* Kei; *kraba-tt oli pukkide pial, kraba-ttis magati* Kos; *ühejalaga kravat', sie oli seinä külles* Sim; *kravatil ei õle kõrislaudu, õtslavvad on küll; üks ta lesi kravatini* Kod; *kraavatitesse tuleb uut `põhku `panna* Plt; *Karjatse magasive kravati pääl* Trv; *paari `rahvil olli sängi, poesi ja `tüt'rigu magasiva kravatini* Nõo; *kravat' pukke pääl, tõne otsa laud `jalgu puül, tõne pää puül, olõ?* sisen San; *vanast `maati kravatidõ pääl* Kan; *latsõ ja `tüt'rigu `lamssi krabadi pääle* *magama* Har; *vanahn rehetarõn ol' nulgahn õks krabat'* Rõu; *Ma `vissi mütsü*

kravatihe Se || lemmasõim – Puh Ote *Lehmä kravati tuleva üless` tõsta Puh || õlgkott pane tu krahvat` t siia `sängu San*

krebe n, g *krebe* pl *krebemed* Kod; pl *krebesse* Lei õhuke kord, kirme; väike tükike *krebe on piimäle piäle tõmmanud ehk al`lituse kõrd; al`lituse krebe lüüb piäle; ijä krebe juba vede piäl; eks karvakrebemed õlid naha piäl* Kod; *krebesse* (jäakillud) Lei **Vrd** *kribe*¹

krebi *krebi* lusikanuga *lusika krebi on `sõuke kõver, puu vars taga; Enne `ollid suured krebid ja `väiksed krebid, suurega kul`pisi `tehti ja pärna`kaussisi vanasti Hää*

krebima *krebima* Tõs Khn Hää Kei Juu Ran

1. ronima *na ruttu krebib edekohe* Khn; *Püksipõlved narmendavad suure krebimisega Hää; Kirikume isa old `kange kot`tis `joosma ja pošti `otsa krebima Kei; ukse pakk oli `kõrge, et `andis üle krebida; krebiväd üles puude `otsa, käristäväd krebimisegä püksid `kat`ki Juu*

2. kriipima *ta`less jo sooliku `kat`ski krebinu* (kui oleks sitasitika alla neelanud) Ran

Vrd *kribima*

kredo *kredo* niru, vilets *kredo `tütriko, kredo obone* Vai

kreduma *kreduma* descr *liduma täid akkasid ringist `välja kreduma* Kei

kreeben `kreeben, *kreeben, kreebeñ, kreenen, g -i (-a); kreenen* pl `krepnä kom *krepenäga* Se; *greeben* g -a Lut

1. kamm **a.** peakamm *harv kreebeñ, a tõõnõ ots om padi; vana kreeben jo*?, `hamba` *kat`ski* Se **b.** linakamm `otskõ *kreebeñ* siia, *ma nakka linnu sugima* Se **Vrd** *kreevel* **c.** hobusekamm *umma ravvadsõ kreebeni hobõst suk`i* Se

2. hari **a.** ussikroon *siu greebena tabanu inemine või doktorast saia* Lut **b.** kukehari *tsauk greeben* (muruhari); *ant õkv greeben* Lut

3. paadi kiil *lod`jal ja `vinnel omma kreebeni all, tuu veese `tuuldõ. nigu puul`vasta tuul` om, siss `tuuga lätt, a ku kreebenit ei olõ*?, *siss ei lää* Se

kreebendämä *kreebeñdämä* linu *kreebeniga kammima `punda `kõütmisõ man om ka kreebendämiist jä `pesmiist jä viñütämiist* Se

kreebestos *Kreebestos* vilets, kõhn olend – Käi

kreedsutamma *kreedsutamma* krigistama *hambõid kreedsutass; kreedsut` hambõid* Har

kreedsätämä *kreed`sätämä* tüli norima *Taal `umgi jo`sääne kreed`sätämise müüd* Rõu **Vrd** *kreesatama*

kreega *kreega* ”kokkukäiv välivoodi” *sääl ol`l üt`s kreega, sääne sängu` müüdu, koh `maada_sai* Plv **Vrd** *kreego*

kreegel `kreeg|el g -li kånkar, kågari *Sulanud kuld rahad nagu `kreegliid* Rei

kreegi|mari kreek `kriegi `marjad ja puud Vai; *reegi marjad on natuse ilisemad kut loomid* Khk; *me teeme reegi maridest `moosi* Muh; *Mineva aasta oli ästi paelu reegi marju* PJg; *reegi marjad on `val`mis* KJn; *üit`s jakk `marju om reegi marja* Krk -**puu** kreek, *kreecipuu* (*Prunus insititia*) *Reegi puid oli änamast ega maja `juures* Põi; *reecipuu oo marja`kåndja puu* Mih; *kreecipuud `õitsevad `paergu* Juu; *kreegi puus kasvavad kreegid* IisK; *Kiriläl om ka kreecipuid* Nõo

kreego *kreego* nõõrpõhjaga *magamisraam kregol katõl puul ol` hõõrik puu, otsah ol`li`lavva*?, *jala* ol`li`lapko?, *nyu ol`li`rišti. kablust ol`l mähitü põhi* Plv **Vrd** *kreega*

kreek¹ kreek Emm Rei Mar Mär K(-ie-) I(-ie- Iis) Ráp(-k'), krijk Nõo San, g kreegi; reek spor u Sa, Muh(riek) spor L, rijk Saa KJn Vil, rijk' M, g reegi; kriek g `kriegi Kuu VNg Vai(n `krieki); trijk, treek g treegi Hää; pl triegid Khn kreegipuu; kreegipuu vili reegid saavad `ilja `valmis Khk; Lapsed `korjasid puu alt `reekisi Kaa, Ajad (aiad) vanad reegi `ränka täis, seal kasu änam midagi Põi; reegi maripud, kenad pitkilised mustad marjad, reegid `otsas Muh; kui oo kakskümmend `kraati `kül'ma, siis reegi õie nupud `vastu ei `panna Aud; treegid ja ploomid tämidi `õitsast Hää; reegidest lubati kuus kopikud toobist Saa; meil `paergu üks kriegi põesas `õues Ris; poiss oo kreegi ukse edess ärä `rainud, kreek õli kuiv; vanass `kreeka ei õllud meie nukan; `kirssidel on kua teräd siden ja pluamid el ja kreegidel Kod; reegid tänävu ei kasvata KJn; `rijka es ole kolmel `aastal Vil; reegi om üt's jagu `marju, luu sehen; Rijk om ärä äidsenu Krk; visnapuu marja om ää küll, aga kivi om näil sehen nigu `krijkel Nõo Vrd kreekel

kreek² kreek g kreegi Rid Hää rõngas purje heiskamiseks purju - - kreegid Rid; Minu lang tegi neid `kreekisi jalakast ja `vahtrast ja - - isi `ütles: ku ma nuur `ol'lin, ma `võt'sin piha pääl kreegi sel'latäie ja läksin Kablis ära, säääl `tehti `laevi `rohkem; kreek on kadakapuust või nõörist rõngas, millega puri üless tõmmati Hää

kreekel kreekel g kreegli Puh; g `kreekli Jäm kreek `kreekli marjad Jäm; nende kreeglite marja om `valmi Puh

kreem kreem Pha Emm Käi Tor Pär Saa Juu Jür Amb Lai Pst Hel Nõo, kream Han, Har krijm Saa, g kreemi; kriem g `kriemi Kuu VNg Lüg IisR; krõõm Se; reem g reemi Han(-m) Tor u

1. salv; määre Vanaste põlnd siukest asja nagu nüid, et naesed määrivad nägusid reemidega; `saapa reemiga määritase `saapid Tor

2. magustoit; vahustatud magus segu garneeringuks Eks `leiväjahust `keideti vahest `kriemi ka Kuu; Reemiga täidetse koogid sihest ja pialt Han; `torti ikke kaneeritakse, mõni teeb või kreemiga Juu

3. kollakasvalge värv Kriem `villane kuub oo ka `sendä `seljäss ilus Kuu; kriem `riide VNg; Eit `värvis `kamponi reemise Tor; kreem on ilusam ja ergem, vaha `karva on inetum Lai

kreemakas kreemakas kreemikas värv – Hää

kreemets kreemets g -i deskr (olendist) kõhnad nõnnagu kreemetsid Kod

kreemikas a < kreem u `Kriemikas `riie IisR; `valgetverd inimene, `valge jumega, `juuksed ja sil'makarvad kõik `seuksed kollased ja kreemikad Hää; põld ta `valge ega kollane, niisuke kriemikas oli JIn; siidirätil olli `valge põhi ehk vähä reemikas Pst

kreen kreen g kreeni laeva külgkalle Laadist juba sadamas laevale nii suure tekklaaduni peele, et laev jähi kreeni; Mütmed kreenis laevad äi saand muidu sõita kui lasid merel muist tekklaaduni üle parda; Vehene kreen äi ole ädaohtlik aga kui kreen järjest suuremaks l'heb võib laev ümber minna Emm